МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІЙ ІНСТИТУТ

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИХОДИТЬ 1 РАЗ НА РІК

ЗАСНОВАНИЙ У ТРАВНІ 1999 Р.

№ 15

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Одеса

«Астропринт»

2021

УДК 624(0)

Засновник: Одеська державна академія будівництва та архітектури.

Головний редактор – **Слєпцов О. С.** – д. арх., професор, Київський національний університет будівництва і архітектури;
Почесний редактор – **Уреньов В. П.** – д. арх., професор, Одеська державна академія будівництва та архітектури;
Відповідальний секретар – **Дмитрік Н. О.** – арх., асистент, Одеська державна академія будівництва та архітектури;
Відповідальний секретар – **Філімонов С. В.** – арх., асистент, Одеська державна академія будівництва та архітектури.

Редакційна колегія:
Дьомін М. М. – д. арх., професор, завідувач кафедри міського будівництва, Київський національний університет будівництва і архітектури;
Ковальська Г. Л. – д. арх., професор, завідувач кафедри теорії архітектури, Київський національний університет будівництва і архітектури;
Булах І. В. – д. арх., професор, кафедра дизайну архітектурного середовища, Київський національний університет будівництва і архітектури;
Коробко О. О. – д. т. н., доцент, завідувач кафедри архітектурних конструкцій, Одеська державна академія будівництва та архітектури;
Бенко Мелінда – д. арх., професор, завідувач кафедри містобудування та дизайну, факультет архітектури, Будапештський університет технологій та економіки, Угорщина;
Штобер Діна – д. арх., професор, кафедра архітектури та містобудування, факультет будівництва та архітектури, Осієкський університет Йосипа Юрая Штросмаєра, Хорватія;
Галік Маріо – д. т. н., професор, кафедра організації, технології та управління, факультет будівництва та архітектури, Осієкський університет Йосипа Юрая Штросмаєра, Хорватія.

Регіональні проблеми архітектури та містобудування (РПАМ):
До збірки увійшли результати наукових досліджень, які висвітлюють актуальні регіональні проблеми досліджень в галузі архітектури та містобудування. Ряд статей присвячено теоретичним аспектам архітектури і містобудування, реконструкції існуючої забудови та дизайну архітектурного середовища, а також питанням архітектурно-художньої освіти. Розрахований на співробітників науково-дослідних і проектних організацій, архітекторів, науковців і студентів архітектурно-художніх спеціальностей.
З 2019 р. збірник наукових праць індексується в міжнародній наукометричній базі Індекс Коперникус.

Статті надійшли до редакції збірника у 2021 р.

ISSN: 2707-403X

© Одеська державна академія будівництва та архітектури (ОДАБА), 2021

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ

ОДЕССКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ АКАДЕМИЯ СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ

АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ИНСТИТУТ

РЕГИОНАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ АРХИТЕКТУРЫ И ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВА

СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ

ВЫХОДИТ 1 РАЗ В ГОДУ

ОСНОВАН В МАЕ 1999 Р.

№ 15

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Одесса

«Астропринт»

2021

УДК 624(0)

Основатель: Одесская государственная академия строительства и архитектуры.

Главный редактор – **Слепцов О. С.** – д. арх., профессор, Киевский национальный университет строительства и архитектуры;
Почетный редактор – **Уренев В. П.** – д. арх., профессор, Одесская государственная академия строительства и архитектуры;
Ответственный секретарь – **Дмитрик Н. О.** – арх., ассистент, Одесская государственная академия строительства и архитектуры;
Ответственный секретарь – **Филимонов С. В.** – арх., ассистент, Одесская государственная академия строительства и архитектуры.

Редакционная коллегия:
Демин Н. М. – д. арх., профессор, заведующий кафедрой городского строительства, Киевский национальный университет строительства и архитектуры;
Ковальская Г. Л. – д. арх., профессор, заведующая кафедрой теории архитектуры, Киевский национальный университет строительства и архитектуры;
Булах И. В. – д. арх., профессор, кафедра дизайна архитектурной среды, Киевский национальный университет строительства и архитектуры;
Коробко О. А. – д. т. н., доцент, заведующая кафедрой архитектурных конструкций, Одесская государственная академия строительства и архитектуры;
Бенко Мелинда – д. арх., профессор, заведующая кафедрой градостроительства и дизайна, факультет архитектуры, Будапештский университет технологий и экономики, Венгрия;
Штобер Дина – д. арх., профессор, кафедра архитектуры и градостроительства, факультет строительства и архитектуры, Осиекский университет Иосифа Юрая Штросмаера, Хорватия;
Галик Марио – д. т. н., профессор, кафедра организации, технологии и управления, факультет строительства и архитектуры, Осиекский университет Иосифа Юрая Штросмаера, Хорватия.

Региональные проблемы архитектуры и градостроительства (РПАГ):
В сборник вошли результаты научных изысканий, освещающие актуальные региональные проблемы исследований в области архитектуры и градостроительства. Ряд статей посвящен теоретическим аспектам архитектуры и градостроительства, реконструкции существующей застройки и дизайна архитектурной среды, а также вопросам архитектурно-художественного образования. Рассчитан на сотрудников научно-исследовательских и проектных организаций, архитекторов, научных работников и студентов архитектурно-художественных специальностей.
С 2019 сборник научных трудов индексируется в международной наукометрической базе Индекс Коперникус.

Статьи поступили в редакцию сборника в 2021 г.

ISSN: 2707-403X

© Одесская государственная академия строительства и архитектуры (ОГАСА), 2021

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

ODESSA STATE ACADEMY OF CIVIL ENGINEERING AND ARCHITECTURE

INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND ART

REGIONAL PROBLEMS OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

COLLECTION OF SCIENTIFIC WORKS

ONE TIME IN THE YEAR

WAS FOUNDED – MAY 1999 YEAR

ISSUE 15

THEORY AND PRACTICE

Odessa

«Astroprint»

2021

UDC 624(0)

Founder: Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture.

Chief Editor – **Sleptsov O. S.** – D. Arch., Professor, Kyiv National University of Construction and Architecture;
Honorary Editor – **Urenev V. P.** – D. Arch., Professor, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture;
Executive Secretary – **Dmytrik N. O.** – Arch., Assistant, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture;
Executive Secretary – **Filimonov S. V.** – Arch., Assistant, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture.

Editorial Board:
Demin M. M. – D. Arch., Professor, Head of the Department of Urban Planning, Kyiv National University of Construction and Architecture;
Kovalska G. L.– D. Arch., Professor, Head of the Department of Architecture Theory, Kyiv National University of Construction and Architecture;
Bulakh I. V. – D. Arch., Professor, Department of Design of the Architectural Environment, Kyiv National University of Construction and Architecture;
Korobko O. O. – D. Tech. Sci., Associate Professor, Head of the Department of Architectural Structures, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture;
Melinda Benkő- D. Habil PhD, Associate Professor, Department of Urban Planning and Design, Faculty of Architecture, Budapest University of Technology and Economics, Hungary;
Dina Stober - D. Habil PhD, Associate Professor, Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Civil Engineering and Architecture, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia;
Mario Galić– D. Tech. Sci., Associate Professor, Department for Organization, Technology and Management, Faculty of Civil Engineering and Architecture, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Croatia

Regional Problems of Architecture and Urban Planning (RPAUP):
The Compilation contains the results of scientific research which highlight urgent regional problems the results of scientific research of architecture and urban planning. A number of articles devoted to the theoretical aspects of architecture and urban planning, the reconstruction of the existing buildings and design of the architectural environment, as well as artistic issues of the architectural developing. The compilation is made for employees of research and design organizations, architects, researchers and students of architectural and artistic specialties
Since 2019 the collection of scientific works is indexed into International scientometric database of the Index Copernicus.

The articles were received in 2021.

ISSN: 2707-403X

© Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture (OSACEA), 2021

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Щиро радий вітати видання 15 наукової збірки «Регіональні проблеми архітектури та містобудування».

Матеріали представлених наукових статей відображають теоретичні та емпіричні дослідження вчених, педагогів, аспірантів, практиків у різних галузях архітектурної науки та архітектурної освіти, при вирішенні як фундаментальних, так і прикладних завдань та проблем.

З 2019 року статті наших авторів мають індекс DOI та позначаються у європейській базі періодичних видань Index Copernicus.

Усі статті, що публікуються в журналі, проходять обов'язкове внутрішнє та вибіркове зовнішнє рецензування, в даному збірнику деякі статті публікуються англійською мовою.

Впевнений, що представлені наукові матеріали сприятимуть не лише розвитку різних галузей архітектурної науки та освіти, а й формуванню іміджу архітектурної професії на сучасному етапі.

Дорогі читачі, від імені редакції журналу бажаю вам всього найкращого, здоров'я та миру у 2022 році

Головний редактор наукової збірки,
президент Української академії архітектури,
народний архітектор України,
лауреат Державної премії України у галузі архітектури,
доктор архітектури, професор
О. С. Слєпцов

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНИЙ ІНСТИТУТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Минулий 2021 рік був непростим для нашого інституту та академії загалом. Однак, незважаючи на виклики, які відбуваються у світі, ми пройшли його гідно і можемо зафіксувати добрі результати.

Цього року успішно акредитована терміном на 6 років (2022-2027 рр.) освітньо-наукова програма третього рівня – ступінь доктора філософії – «Архітектура та містобудування».

Науковими напрямами керівників третього освітньо-наукового рівня є Архітектура будівель та споруд, Проблеми дизайну архітектурного середовища, Світлологія в архітектурі, Ландшафтна архітектура, Проблеми збереження, реставрації та регенерації історичних архітектурно-містобудівних об'єктів та комплексів, Проблеми містобудування.

Також цього року відбувся захист дисертацій Д. С. Кравцова та Н. О. Дмитрік на здобуття вченого звання доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

З метою підвищення рівня розвитку архітектурно-мистецької освіти у південно-східному регіоні України йде підготовка до відкриття двох нових спеціальностей – «Графічний дизайн» та «Реконструкція, реставрація».

Вийшли у світ два випуски збірників наукових праць АХІ: «Проблеми теорії та історії архітектури України» (№ 21) та «Регіональні проблеми архітектури та містобудування» (№ 15), яку ви зараз тримаєте в руках. До збірок увійшли результати наукових досліджень, що висвітлюють актуальні проблеми досліджень у галузі архітектури.

Професорсько-викладацький склад АХІ бере активну участь у міжнародних наукових конференціях протягом усього навчального року. Наукові публікації з'являються як у вітчизняних професійних збірниках, так і в міжнародних, що індексуються у науко-метричних базах Скопус та WOS. Викладачами інституту видано та підготовлено до друку необхідну навчально-методичну літературу, навчальні посібники та монографії. Усі результати наукових досліджень проникають у навчальний процес, оскільки предмети, що викладаються, тісно пов'язані з науковою тематикою кожного з викладачів.

Ось уже другий рік підготовка архітекторів ведеться у змішаному режимі з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій (дистанційно). Досвід роботи показав як позитивні, так і негативні аспекти такого навчання. Колектив Архітектурно-художнього інституту докладає всіх зусиль, щоб усунути складності, що виникають, і забезпечити засвоєння студентами потрібного матеріалу.

Ми приділяємо велику увагу науковій роботі студентів. На студентській конференції ОДАБА 2021 р. зроблено понад 50 доповідей студентів АХІ. Результати опубліковано у збірнику студентських наукових праць ОДАБА за 2021 р.

Студенти Ірен Кочак та Олена Шайдук під керівництвом ст. викл. Ю. А. Снядовського стали фіналістами міжнародного архітектурного конкурсу «Папушевий парк» (08.2021 р.).

Під керівництвом А. А. Черненко 23 студенти АХІ взяли участь в Архітектурному фестивалі на Архітектурно-будівельному форумі «ОДЕСЬКИЙ ДІМ 2021 р.» у конкурсі клаузур на тему «Заповнення порожнечі».

П'ять команд студентів АХІ стали півфіналістами національного щорічного студентського конкурсу STEEL FREEDOM 2021 (м. Київ).

Студенти АХІ також стали призерами у ІІ турі V Міжнародного студентського професійного конкурсу зі шрифту та каліграфії «Pangram – 2020-2021», який проводився у травні 2021 р. на базі Харківської державної академії дизайну та мистецтв. Дипломом за ІІІ місце нагороджена Поліна Ступака (А-143) у номінації «Летеринг», керівники – доц. Н. В. Сидорова, доц. Ю. В. Доценко та дипломом від члена журі Барбари Галинської (Польща) нагороджена Віталіна Мізгіна (А-144) у номінації «Летеринг», керівники – доц. Н. В. Сидорова, доц. О. В. Вікторов.

Наші студенти є щорічними учасниками призерів міжнародного молодіжного конкурсу – фестивалю ARCHIVISION.

На щорічній конкурс-виставці «Я так бачу!» Владислав Кур'ян посів 1 місце із роботою «Зелена інфраструктура м. Одеси» під керівництвом Т. С. Румілець.

Ведеться велика робота також з міжнародного співробітництва. Кафедра архітектури будівель та споруд та кафедра містобудування беруть участь у міжнародному науково-практичному альянсі Україна – Німеччина за тематикою вивчення розвитку районів типової житлової забудови 1960-1970-х рр.

За програмою міжнародного співробітництва студенти магістри мають можливість навчатися у Вищій національній школі архітектури у Марселі, Франція (École nationale supérieure d'architecture de Marseille) та отримати подвійний диплом. Програму про співпрацю підписано на 5 років (2018–2023). Студенти АХІ є учасниками академічної мобільності (Erasmus+ KA1).

Наші викладачі регулярно беруть участь в обговоренні проблемних питань архітектури та містобудування міста Одеси, беручи участь у телепередачах та круглих столах.

Директор Архітектурно-художнього інституту,
завідувач кафедри архітектури будівель і споруд,
доктор архітектури, професор
В. П. Уреньов

1

МІСТОБУДУВАННЯ
ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВО
URBAN PLANNING

УДК 711.73 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-12-19

SOCIO-ECONOMIC PREREQUISITES FOR DEVELOPMENT CYCLING AND PEDESTRIAN NETWORK IN RESIDENTIAL DISTRICTS

Savytska O. S.,
PhD Arch., Professor, Department of Urban Planning,
olgasavgrad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0362-2502

Bakhtoharieieva A.,
Student, Department of Urban Planning,
bakhtogaryeyeva15@gmail.com

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article considers the main social and economic factors that strengthen the existing state of roads in Odessa and lead to redefining of the priorities of the categories of the population traveling by road. As the city has recently been rapidly developing its territories, it is the reason for the consolidation of existing roads and driveways, causing adverse consequences for both the safety of transport users and the environment. Numerous benefits of cycling infrastructure development for the society and economy of the city are shown in this article. First of all, for people – ordinary city dwellers – these advantages are the most important: traffic safety, lower road density, less time spent on travelling to the destination, flexibility of the route, improved air quality and greater ease of maintenance and repair.

Keywords: cycling infrastructure, transport, congestion of roads, environmental friendliness, resource saving.

Introduction. Transport infrastructure is a reflection of the socio-economic situation in a settlement, and in large cities this is seen quite clearly. And since everything tends to change, it is necessary to know which processes and events in the life of society, its level of material well-being have influenced the overloading of transport routes, as well as which benefit for the society and the city's economy the development of a network of bicycle passageways along with ordinary highways can bring. The analysis of prerequisites helps to focus more on the problems of road congestion and on all the inconveniences associated with this issue (lack of parking spaces, traffic jams, road accidents), and to determine the importance of the active integration and the development of the bicycle and pedestrian network.

Analysis of the latest sources of research and publications. The theoretical and methodological basis of the study is the analysis of the carried out in practice and published research works of transport designers of Ukraine and Russia, as well as the scientific work of Odessa scientists, normative acts of Ukraine in the design of the road transport network. A large amount of information about the current state of the infrastructure of low mobility, as well as the world experience of its implementation and operation, was discovered on the webpages, since the topic is rather new. For example, the latter was found in the publications of A. Myasnikova, Z. Alekseeva, R. Goncharenko. In addition, links to the Veloforum 2021 program in Ukraine and on the website of the French regional center played a role in the writing of the article to demonstrate the possibilities of introducing velo-integration.

Formulation of the task. To find out the factors within the city of Odessa, which worsen the condition of city roads and induce to look for a more economically profitable, environmentally friendly, and socially convenient solution. Bring all the possible advantages of the introduction and

development of cycling infrastructure in Odessa and substantiate their benefits and necessity, taking into consideration world experience.

The basic material and results. Moving from one point to another in order to achieve the assigned tasks has always been of great importance, transforming and adjusting to the peculiarities of different stages of the development of society [4]. Over the course of history, the range of goods and services provided has expanded, and for some of them the demand could increase, so that more and more settlements' residents, whose number was also increased due to natural population growth, wanted to receive them (pic. 1).

At the same time, in the United States, the idea of overconsumption [7], behind which consequently lies overproduction and overdisplacement, became stronger and began to be promoted throughout the world. For example, the same purchase and supply of raw materials to an increasing number of companies is directly reflected in the transport infrastructure of the city. However, since industrial movements have their own regulations, we should pay attention to civil transportation.

As a result of the factors listed above, today we have, first of all, a significant overload of existing highways [3]. The overpopulation of economically developed populated areas at the expense of migrants is also supplemented by the consumer's choice in favor of personal light vehicles - the desire to provide himself with "the maximum comfort of movement".

However, everything has its disadvantages. Is it really comfortable to stand in traffic jams every morning, wasting gasoline, which costs money, and your own precious time? And get into an accident, in order to recompensate that time? We can give preference to public transport in this case (pic. 2), but during the coronavirus pandemic we should remember about the risk of infection in a poorly or absolutely unventilated closed space in existing buses, trams and trolleybuses in Ukraine. Of course, you cannot protect yourself from all the harmful environmental influences, but you can choose an alternative proposal that would minimize the probability of their appearance and interaction with a human. The development of transport infrastructure for low mobility in such a large city as Odessa may really act as a convenient solution.

Let's find out who may need and benefit from cycling infrastructure. First of all, ordinary citizens, who are interested in reaching their destination quickly (without being in traffic jams), rather safely and with fresh air, unlike in public transport. It should be noted that we can navigate the cycling pathways not only by bike. There are other means of low mobility suitable by size, that develop a rather high speed and can be afforded by simple citizens. These are segways, hoverboards, mono-wheels, electric scooters and even skateboards (pic. 4). So, their users would be glad to use the cycling infrastructure with the convenience and health benefits, too [9].

Speaking of health benefits, the European experience should be mentioned. Firstly, many people abroad have used to doing sports regularly before the working day, e. g., running, exercising in the gym or cycling. Secondly, some companies in which there is a lot of «sedentary», «stationary» work, care for their employees' health and support the corporate spirit of the organization in this way. After all, when people do something together, they are united and stimulated to work with common forces for one big result.

The guests of the city represent the next category. It must be remembered that despite the coronavirus restrictions, the tourism industry continues to develop and has formed much new types recently. Among them is sports tourism. Again, in Europe, several cases are known when special tourist routes were organized for tourists both to get acquainted with the city (for example, the so-called «royal routes» in the Netherlands, pic. 3) [1], and to explore the natural terrain of the region (for example, a bicycle path from Sauveterre-de-Guyenne to Bordeaux, France) [10].

In Ukraine, such events are just beginning to be introduced and are of an irregular nature (for example, a bicycle tour of the historical center of Odessa within the framework of the Veloforum 2021) [11]. We would like to note that this would significantly increase the tourist interests, who associate Odessa only with beaches and hot spots in last few years, to the particularities and charm of historical architecture, and Odessites would encourage themselves to realize the value of heritage and protect it at least on their own. Apart from that, Odessa would gradually acquire the image of a European city [2], which the government, especially at the state level, has been striving for lately.

Of course, the integration of cycling infrastructure would be very convenient for all kinds of delivery services for the above reasons: speed, movement almost without obstacles, great accessibility. And also – the flexibility of the route, which is very well felt in the courtyards built in the 80s of the last century, since not all front doors will be able to give access to the main space of the street, and the customer needs to receive his goods.

Using the social benefits for delivery services, we can conclude about the economic profits for the same category of the population. During the lockdown times, many people saw the potential in such services, in order to receive any products without leaving their homes (for example, Glovo carries an order at the door of an apartment). With the growing demand for such a service, it would be quite logical to increase the number of deliveries through the use of an adequately planned cycling infrastructure. The more streamlined it is and safer it works, the more it will be used and the more often such trade movements will be carried out.

The same is true for visitors to bike tours, and the organization itself can make a profit by renting out its own bicycles. For small businesses, cycling would be a big advantage from this point of view [8].

For the municipality workers, this would be economically beneficial in several parameters. First, let's go back to renting. Recalling the experience of Barcelona [1], the city government can rent the purchased bicycles for a certain price per day, using the parking lots with these vehicles spread throughout the city. By means of that, a city dweller can use state bicycle transport all day both for one “big” trip, and for several “small” ones, paying every time a bicycle is taken from any parking lot. Speaking about Ukraine, only private companies Bolt and Jet have adopted this experience most quickly so far, leasing electric scooters with the same system, which may well compete with bicycles.

The next advantage is that the integration of cycling infrastructure for city authorities will actually help to get even closer to the transition to green energy, as it was planned at the country level in the coming years [5]. It is obvious that replacing light automobile transport with a bicycle or other means of low mobility (see above), the need for gasoline and diesel fuel will gradually disappear. This is not only a contribution to the ecological situation of the city, but also significant savings in finances and the ability to rationally redirect them to another sphere - for example, to the development and implementation of other technologies to ensure sustainable development and energy efficient architecture.

It is also worth noting that regardless of whether a citizen belongs to one or another category of the population noted in the article, maintenance and repair of a bicycle or other means of micromobility would be much cheaper than the same for a car [2], due to the greater simplicity of the design and fewer spare parts of the latter.

We should not forget about another segment of the population, whose activity is now quite active – these are builders and developers. The development of cycling infrastructure in prefabricated new areas would be extremely useful to them. Recalling the experience of the «Raduzhny» residential area – dwellers' complaints that it is very difficult, sometimes even impossible, to provide two-way traffic with a large number of inhabitants on the existing intra-block thoroughfares – in some newly built districts an unspoken rule is applied among their residents: personal cars are allowed to be left in low-rise parking lots on the territory of this area, and the other automobiles (such as a taxi) to be parked on the border of this area (for example, the Artville residential area near the Avangard urban-type settlement and the Kadorr residential complex on the outskirts of Tairova). On bicycles, there are no such restrictions.

Taking into consideration the fact that certain new housing estates are being built closer to the borders of Odessa, it would be possible to propose to build cycle tracks near these areas, thus providing additional promotion of new buildings at the expense of the contingent that rides bicycles and has recently been associated with progress, a healthy lifestyle, and a high level of material well-being. And the latter often plays a big role in the minds of Odessites when making decisions.

Based on the requirements of building codes [6] for the design of roads in settlements, it is obligatory to supply streets with a strip of greenery both in order to reduce noise and increase air

quality and improve the conditions for the movement of pedestrians and cyclists. As a result, using these very street profiles on the borders between the existing, although often depressed outskirts of the city and newly built residential areas, it is possible to approach the implementation of the concept of the Green Belt of Odessa [12].

We would also like to note that the improvement of the environmental situation through the introduction of cycling infrastructure stipulates some savings in municipal finances in the health sector [8]. Firstly, as stated earlier, using a bicycle or other low-mobility devices instead of stifling public transport reduces the risk of contamining Covid-19 and other airborne diseases. Consequently, we will have a smaller number of hospitalized people and less expenses for the purchase of medicines and mechanical ventilation for hospitals. Secondly, cycling is a good prevention of diseases of the cardiovascular system and musculoskeletal system, prevents obesity and some diseases of the nervous system. Thirdly, as a type of regular physical activity, it stimulates the full-fledged work of the brain throughout the day due to the involvement of its various departments and, as a result, increases overall productivity at work. This is especially true for people employed in the field of intellectual work – whose daily routine in the past two years, for known reasons, makes them tied to their office duties for more time and, as a result, makes them move less during the day.

Conclusions. Social and economic benefits are directly connected to each other, and the emergence of some is a consequence of the action of others, and all this is naturally reflected in the pedestrian and transport infrastructure of the city. So, an increase in the population requires more goods and services, for which it is required to overcome a certain distance at a given speed in a certain time. With an increased demand, a journey through a limited area slows itself down and becomes more difficult, and with a superabundance of vehicles, it is also harmful for health. The solution is the integration and development of an additional bicycle road network that relieves the traffic flow, facilitates the movement of all categories of street and road users, and provides many other benefits to different segments of the population and the general state of the city's economy.

Pic. 1. Road congestion

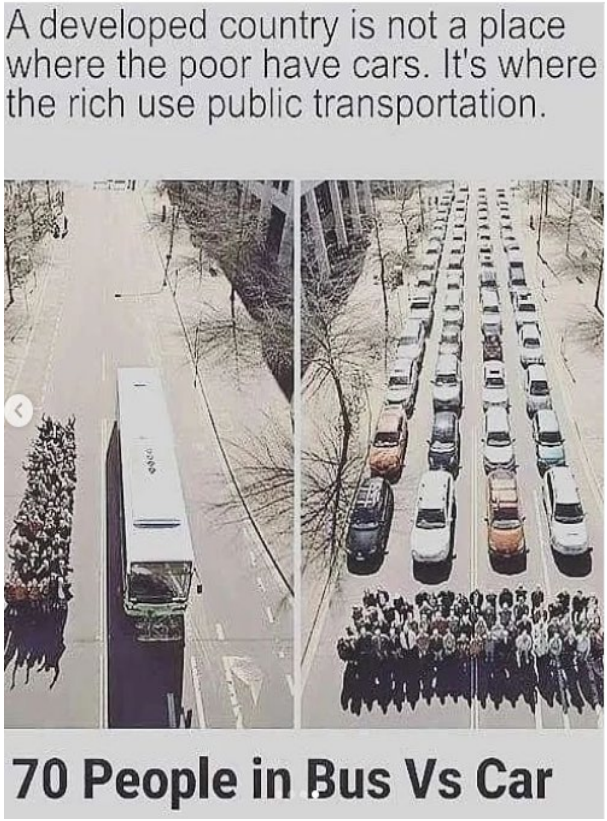

Pic. 2. A possible solution to road overloading

Pic. 3. “Royal routes” in Amsterdam

Pic. 4. A mean of micromobility

Література

[1] Алексеева З. 10 идеальных городов для велосипедистов. Strelka Mag. Публикація від 04.06.2021. https://strelkamag.com/ru/article/10-gorodov-dlya-velosipedistov

[2] Бондаренко І. Потреба у розвитку велотранспорту та перешкоди до її реалізації у містах і регіонах України. К. , 34 с, 2020.

[3] Ветрова А., Ванда И., Кингсман И., Писаренко Д. Страна велосипедного будущего. – Журнал «Аргументы и факты». Выпуск № 27 от 04.07.2018. https://aif.ua/society/social/strana_velosipednogo_budushchego

[4] Глазырин В.Л. Основы градостроительства. – Учебное пособие. ОГАСА, 2015

[5] Гончаренко Р. «Зеленая» энергетика в Украине: немцы советуют торопиться. – Портал “Deutsche Welle”. Публикация от 07.09.2021. https://www.dw.com/ru/zelenaja-jenergetika-v-ukraine-nemcy-sovetujut-toropitsja/a-59104102

[6] ДБН В.2.3-5:2018 «Вулиці і дороги населених пунктів». – К.:Мінрегіонбуд, 2018.

[7] К. Фортин, К. Квиличи. Новый минимализм: рациональный подход к дизайну жизненного пространства и улучшению качества жизни. Пер. с английского А. Бельских. – М.: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2019. – 208 с.; ил.

[8] Лещенко О., Проскурин А., Погудина Э. и др. ВелоГусев. Учебно-исследовательская работа Гусевского политехнического техникума, 2017. – 56 с., ил.

[9] Мясникова А. Зачем современному городу велодорожки и почему в Одессе их не делают, хотя должны. – «Накипело», от 04.04.2021. https://nakipelo.ua/zachem-sovremennomu-gorodu-velodorozhki-i-pochemu-v-odesse-ih-ne-delajut-hotya-dolzhny/amp/

[10] Официальный сайт города Совтер-де-Гиен, округ Бордо, Франция. https://www.sauveterre-de-guyenne.fr/voie-verte-piste-cyclable-roger-lapebie-sauveterre-bordeaux/

[11] Програма Veloforum 2021 у Бердянську, Ужгороді та Одесі. https://docs.google.com/spreadsheets/d/12K2lCKPFVcOhemkFmWbvR9ZGmvlAGrGuEeZ8vYLutbg/edit#gid=0

[12] Халин В. Зелёный пояс Одессы. Ассоциации архитекторов Одессы. Публикация от 27.02.2020. http://www.aao.com.ua/green-belt-odessa/#:~:text=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%C2%AB%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%8F%D1%81%20%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%81%D1%8B%C2%BB%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B5%D1%82,%D0%93

References

[1] Alekseyeva Z. 10 ideal'nykh gorodov dlya velosipedistov. – Zhurnal “Strelka Mag”. Publikatsiya ot 04.06.2021. https://strelkamag.com/ru/article/10-gorodov-dlya-velosipedistov

[2] Bondarenko Í. Potreba u rozvitku velotransportu ta pereshkodi do ïï realízatsíï u místakh í regíonakh Ukraïni. – K.,2020. – 34 s.

[3] Vetrova A., Vanda I., Kingsman I., Pisarenko D. Strana velosipednogo budushchego. – Zhurnal «Argumenty i fakty». Vypusk № 27 ot 04.07.2018. https://aif.ua/society/social/strana_velosipednogo_budushchego

[4] Glazyrin V.L. Osnovy gradostroitel'stva. – Uchebnoye posobiye. OGASA, 2015

[5] Goncharenko R. «Zelenaya» energetika v Ukraine: nemtsy sovetuyut toropit'sya. – Portal “Deutsche Welle”. Publikatsiya ot 07.09.2021. https://www.dw.com/ru/zelenaja-jenergetika-v-ukraine-nemcy-sovetujut-toropitsja/a-59104102

[6] DBN V.2.3-5:2018 «Vulitsí í dorogi naselenikh punktív». – K.: Mínregíonbud, 2018.

[7] K.Fortin, K. Kvilichi. Novyy minimalizm: ratsional'nyy podkhod k dizaynu zhiznennogo prostranstva i uluchsheniyu kachestva zhizni. Per. s angliyskogo A. Bel'skikh. – M.: KoLibri, Azbuka-Attikus, 2019. – 208 s.; il.

[8] Leshchenko O., Proskurin A., Pogudina E. i dr. VeloGusev. Uchebno-issledovatel'skaya rabota Gusevskogo politekhnicheskogo tekhnikuma, 2017. – 56 s., il.

[9] Myasnikova A. Zachem sovremennomu gorodu velodorozhki i pochemu v Odesse ikh ne delayut, khotya dolzhny. – «Nakipelo», ot 04.04.2021. https://nakipelo.ua/zachem-sovremennomu-gorodu-velodorozhki-i-pochemu-v-odesse-ih-ne-delajut-hotya-dolzhny/amp/

[10] Ofitsial'nyy sayt goroda Sovter-de-Giyen, okrug Bordo, Frantsiya. https://www.sauveterre-de-guyenne.fr/voie-verte-piste-cyclable-roger-lapebie-sauveterre-bordeaux/

[11] Programa Veloforum 2021 u Berdyans'ku, Uzhgorodí ta Odesí. https://docs.google.com/spreadsheets/d/12K2lCKPFVcOhemkFmWbvR9ZGmvlAGrGuEeZ8vYLutbg/edit#gid=0

[12] Khalin V. Zelonyy poyas Odessy. Assotsiatsii arkhitektorov Odessy. Publikatsiya ot 27.02.2020. http://www.aao.com.ua/green-belt-odessa/#:~:text=%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%C2%AB%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%8F%D1%81%20%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%81%D1%8B%C2%BB%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%B5%D1%82,%D0%93

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ВЕЛО-ПІШОХІДНОЇ МЕРЕЖІ ЖИТЛОВИХ РАЙОНІВ

Савицька О. С.,
к. арх., проф. каф. містобудування,
olgasavgrad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0362-2502

Бахтогарєєва А.,
ст. каф. містобудування,
bakhtogaryeyeva15@gmail.com

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглядаються основні соціальні та економічні фактори, що зумовлюють посилення існуючого стану доріг Одеси і наштовхують на перевизначення пріоритетів категорій населення, що пересувається транспортними шляхами. Оскільки місто останнім часом швидко забудовується і розвивається, це є причиною ущільнення існуючих доріг і проїздів, викликаючи несприятливі наслідки як для безпеки користувачів транспорту, так і для стану навколишнього середовища. Показані численні вигоди розвитку велоінфраструктури для суспільства та економіки міста. Перш за все, для людей – звичайних жителів міста – ці переваги найголовніші: безпека руху, менша щільність руху на дорогах, менше затраченого часу на пересування до пункту призначення, гнучкість маршруту, підвищення якості повітря та більша легкість у технічному обслуговуванні та ремонті.

Економічно це теж має свої переваги. У першу чергу, для працівників муніципалітету: з огляду на світовий досвід організації велоінфраструктури, є багато можливостей налагодити систему оплати за користування велосипедами, що належать місту, і таким чином організувати альтернативне, якщо не додаткове, джерело надходжень у міську казну. З іншого боку, розвиток транспорту мікромобільності та правильна організація його руху могли б наблизити спочатку місто, а потім і область до переходу на так звану «зелену енергетику», що не тільки забезпечило б покращення стану екології в Одесі, а й дозволило б отримати статус майже «європейського» міста. У статті також розписані можливості для приватних підприємців, які можна використати для розвитку малого й середнього бізнесу – наприклад, у галузі спортивного туризму. До того ж, можна було б розробити маршрути поблизу околиць міста, де також широко будуються нові мікрорайони, і досягти одночасно двох цілей – просувати новобудови для потенційних покупців, викликати інтерес до нових та, звичайно, озеленених і розвинених районів, та завдяки цьому перенести деякі транспортні потоки до них, таким чином частково розвантаживши центр міста, вулиці якого розраховані лише на навантаження транспортом від існуючої історичної забудови.

Ключові слова: велоінфраструктура, транспорт, перевантаження шляхів сполучення, екологічність, економія ресурсів.

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ ВЕЛО-ПЕШЕХОДНОЙ СЕТИ ЖИЛЫХ РАЙОНОВ

Савицкая О. С.,
к. арх., проф. каф. градостроительства,
olgasavgrad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0362-2502

Бахтогареева А.,
ст. каф. градостроительства,
bakhtogaryeyeva15@gmail.com

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматриваются основные социальные и экономические факторы, обусловливающие формирование современной транспортной инфраструктуры Одессы, основанное на переопределении приоритетов категорий средств передвижения. Так как город в последнее время быстро застраивается и развивается, это служит причиной уплотнения существующих дорог и проездов, вызывая неблагоприятные последствия как для безопасности пользователей транспорта, так и для состояния окружающей среды. Показываются многочисленные преимущества развития велоинфраструктуры для общества и экономики города. Прежде всего для людей – обычных жителей города – эти преимущества самые главные: безопасность движения, меньшая плотность движения на дорогах, меньше затраченного времени на передвижение к пункту назначения, гибкость маршрута, повышение качества воздуха и большая легкость в техническом обслуживании и ремонте.

Экономически это тоже имеет свои преимущества. В первую очередь, для работников муниципалитета: учитывая мировой опыт организации велоинфраструктуры, есть много возможностей наладить систему оплаты за пользование велосипедами, принадлежащими городу, и таким образом организовать альтернативный, если не дополнительный источник поступлений в городскую казну. С другой стороны, развитие транспорта микромобильности и правильная организация его движения могли бы приблизить сначала город, а затем и область к переходу на так называемую зеленую энергетику, что не только обеспечило бы улучшение состояния экологии в Одессе, но и позволило бы получить статус «европейского» города. В статье также показаны возможности для частных предпринимателей, которые можно использовать для развития малого и среднего бизнеса, например, в сфере спортивного туризма. К тому же можно было бы разработать маршруты на окраине города, где широко строятся новые микрорайоны, и достичь одновременно двух целей – продвигать новостройки для потенциальных покупателей, вызвать интерес к новым и, конечно, озелененным и развитым районам, и благодаря этому перенести некоторые транспортные потоки к ним, таким образом частично разгрузив центр города, улицы которого рассчитаны только на загрузку транспортом с учетом существующей исторической застройки.

Ключевые слова: велоинфраструктура, транспорт, перегрузка путей сообщения, экологичность, экономия ресурсов.

УДК 711.4 +711.168 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-20-26

РОЗВИТОК РАЙОНІВ МАЛОПОВЕРХОВОЇ ЗАБУДОВИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Кисельова Г. В.,
ст. викл. каф. містобудування,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Кисельов В. М.,
ст. викл. каф. архітектури будівель та споруд,
maketlab@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3900-5744

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглядаються проблеми проектування та будівництва малоповерхового комфортного житла у сучасному міському середовищі, нові тенденції у будівництві малоповерхового житла та зв'язок урбанізованого міського середовища із сучасною малоповерховою житловою забудовою. Малоповерхові будинки та забудова, особливо проектовані та споруджувані враховуючи екологічні вимоги, завдають значно меншої шкоди навколишньому середовищу, а опосередковано кожній людині. У статті розглянуто систематизацію планувальних прийомів малоповерхової забудови, описані основні прийоми структурної організації забудови.

Ключові слова: малоповерхова забудова, житлові будинки, комфортне міське середовище.

Вступ. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що чисельність населення зростає, містобудівна та екологічна ситуація погіршується. Для України особливо гострими є проблеми, пов’язанні з формуванням нових районів, адже переважно це багатоповерхова забудова, яка негативно впливає як на екологію, так і на психоемоційний стан мешканців. Ще одна важлива проблема це прогресуюче зростання енергоспоживання та цін на вуглеводневу сировину, що висувають на позиції пріоритетних досліджень задачі, рішення яких пов'язані з формуванням сталої житлової забудови. Проектування забудови та будівель необхідно здійснювати з пріоритетною турботою про людину та в гармонії з природою, це вимагає зміни системи мислення у діяльності містобудівників, архітекторів, а також конструкторів, інженерів та інших фахівців. Малоповерхові будинки та забудова, особливо проектовані та споруджувані з урахуванням екологічних вимог, завдають значно менших збитків навколишньому середовищу, а опосередковано кожній людині. В економічно розвинених країнах вже давно будуються не лише комфортабельні житлові будинки, а й нові міста, квартали та житлові комплекси з низьким та навіть нульовим енергоспоживанням від зовнішніх мереж.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною та інформаційною базою дослідження стали різноманітні літературні джерела, наукові праці та публікації визначних учених різних галузей знань, які були згруповані за тематичними ознаками: питання в галузі моделювання та управління розвитком містобудівних систем – Е. П. Григор’єва, Д. Н .Яблонського, Г. А. Заблоцького, Г. Й. Фільварова, М. М. Дьоміна, Г. І. Лаврика, А. М. Рудницького, Ю. П. Бочарова; в галузі структурно-функціонального аналізу містобудівних систем – В. Л. Глазирина, В. Л. Глазичева, А. Е. Гутнова, В. А. Плінера, Ю. М. Шкодовського, В. П. Уреньова; дослідження малоповерхової житлової забудови – праці Т. В. Косміної, В. А. Ніколаєнка, Е. Б. Стадника, Н. М. Трубнікової.

Істотний інтерес для вивчення цієї проблеми представляють роботи зарубіжних дослідників К. Лінча, Дж. Форрестера, Ф. Франке, І. Владимирова, Т. Кабуса та ін.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка системних засад організації малоповерхової житлової забудови у просторі розселення України на основі аналізу світового досвіду, для створення умов життєзабезпечення людини, покращення якості та екологічної безпеки житлового середовища. Методологія дослідження базується на аналізі та узагальненні літературних джерел, наукових публікацій, інтернет-ресурсів, проектних матеріалів, нормативних документів та стандартів; результатів науково-дослідних робіт, опублікованих у відкритому друку; проведення натурних обстежень малоповерхової забудови методом ескізного проектування схем архітектурно-планувальних рішень кварталів малоповерхової життєзабезпеченої житлової забудови.

Основний матеріал і результати. У сучасному світі склалися принципи сталого розвитку територій міст та інших населених пунктів. Важливим є врахування історичного досвіду організації житлової забудови в містах з огляду на різні, зокрема екологічні підходи в теорії та практиці містобудування. Поява такої форми розселення як міста призвела до екологічних наслідків діяльності людського суспільства, які необхідно було враховувати. Крім того, на кожному етапі розвитку містобудування виникали різні проблеми та їх рішення, що ставало підґрунтям виникнення еколого-містобудівних знань. Ці знання застосовувались у процесі планування міст у минулому й будуть використані у подальшому розвитку міст [1].

Промислова чи науково-технічна революції сприяли збільшенню темпів зростання населення у світі. За останні півтора сторіччя населення на нашій планеті збільшилося в шість разів і склало у 2021 році більше 7 млрд осіб [2]. В даний час населення Землі – 7,9 млрд осіб. Чисельність населення України – 41 млн 284 тис осіб [3]. В Україні 67,2% міського населення, а у світі в середньому – 50% живе у містах. Демографічна криза XXI століття знайде відображення у двох протилежних тенденціях. В одних країнах та цивілізаціях буде продовжуватися криза перенаселення, пов'язана зі зростанням демографічного навантаження на природу та економіку, з проблемою зайнятості населення, бідності. А в інших країнах буде спостерігатись криза депопуляції, яка викликає погіршення вікової структури населення. Одним із важливих аспектів, спрямованих на вирішення цієї проблеми, є аспект покращення якості середовища проживання – комплексне формування архітектурно-планувальної організації малоповерхових міських поселень із сучасною соціальною, інженерною та транспортною інфраструктурою.

Проблема розвитку малоповерхового будівництва тісно пов'язана із завданнями розміщення житлових утворень та поселень, формуванням розселення при врахуванні задоволення потреб життєзабезпечення населення та створення комфортного середовища проживання.

В економічно розвинених країнах більшість населення міських агломерацій живе за межами їхнього центрального ядра: у Нью-Йорку 70%; в Бостоні – 80%, у Канаді блоковані будинки становлять 65% житлового фонду. Для них характерна велика площа малоповерхового житла в порівнянні з квартирами у багатоповерхових будинках (рис.1).

Рис. 1. Блокована забудова «Basecamp Housing». Орегон, США.
Архітектурна студія: Hacker Architects. 2016 р.

В Україні, на жаль, все ще зберігаються тенденції двох крайнощів розуміння малоповерхових будинків: або як «елітного» житла, або як житла для сільських поселень. Але малоповерхова забудова може бути багатоквартирною і розміщатись в самому центрі густонаселених міст. Малоповерхові будинки сприймаються краще, ніж висотні споруди. Британський психолог та невролог Пол Кідуелл у своїй книзі «Психологія міста. Як бути щасливим у мегаполісі» пише: «Ми любимо споглядати природу. І нам більше до вподоби вулиці на землі, а не в небі» [4].

На думку доктора мистецтвознавства В. Л. Глазичева, потрібні такі архітектори, які б ігнорували моду, добровільно наслідували великі традиції та забезпечували комфорт «співжиття» людей з будівлями.

Різноманітність прийомів розміщення малоповерхової забудови може бути диференційовано залежно від транспортно-часової віддаленості від міста чи міста-центру великих міст до зовнішніх кордонів зон їхнього впливу. Відповідно до цієї типології розміщення такої забудови можна усереднено представити у таких випадках:

1. У межах міста (або міста-центру для великих міст) – у центральній та серединній частинах міста; у периферійній зоні житлових масивів.

2. За межами міста ближнього (5-10 км), середнього (10-30 км) та далекого передмістя (30 і більше кілометрів).

3. Міжселені території, включаючи сільські поселення.

З усього різноманіття можливостей розміщення малоповерхової забудови в агломераціях кращим слід вважати для перших двох варіантів концентроване формування поселення на відміну від дисперсного. Це обумовлюється такими містобудівними характеристиками: концентрація населення тісно пов'язана з паралельною активізацією місць зайнятості, створює передумови для розвитку соціальної інфраструктури, підвищує ефективність систем громадського транспорту та інженерного обладнання, що сприяє розвитку рекреаційних функцій. Для міжселених територій та сільських поселень найбільш раціональна дисперсна структура формування [5].

На основі вивчення досвіду проектування малоповерхової житлової забудови, що застосовується у вітчизняній та зарубіжній практиці, розглянуто систематизацію планувальних прийомів такої забудови, згідно з якою можна виділити основні прийоми структурної організації молоповерхової забудови:

- регулярна забудова. Забудова різними типами будинків (будинками, що окремо стоять, із земельними ділянками, блокованими, секційними або комбінованими будинками), сюди належить також квартальна забудова;

- історичне копіювання. Нова забудова повторює історичну забудову в сучасній інтерпретації та створюється комфортне міське середовище з пішохідною доступністю об'єктів соціальної інфраструктури та відсутністю зонування територій. Забудова формується, як правило, малоповерховими таунхаусами або середньоповерховими багатоквартирними будинками;
- ландшафтний урбанізм – цей напрямок поєднує величезну кількість різноманітних проектів (ландшафтно-паркових, історичних, етнічних, літературних та інших). Для цих проектів характерно, поряд зі створенням комфортного житлового середовища, проектування ландшафту, використання при розробці концепції проекту характерних історичних, етнічних, літературних та інших особливостей даного місця або перенесення їх з інших місць на цей комплекс;
- вільне планування – найбільш характерний напрямок для багатоповерхової забудови радянського періоду Така забудова є основою планувальної організації мікрорайонів. Це планування іноді використовується і в малоповерховій забудові;
- екологічний напрямок («зелений урбанізм») – сучасний напрям у світовій містобудівній практиці, що належить до подолання проблеми створення життєзабезпечуючої (екологічно безпечної) забудови, у тому числі енергоефективної, ресурсозберігаючої та маловідходної. Це екоміста, екомплекси, екоквартали малоповерхової забудови зі специфічним плануванням.

З цих напрямів новим для містобудування України можна вважати екологічний напрямок (“зелений урбанізм”). Цей напрямок у нас не отримав належного розвитку в містобудівній практиці. У європейських країнах останнім часом все більшим визнанням користуються принципи екологічного урбанізму. Для України такі системи міського планування могли би допомогти подолати кризу в галузі енергетики, адже «зелений урбанізм» припускає використання джерел поновлюваної енергії.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що політичні та економічні зміни, які здійснюються всередині країни, а також глобальні екологічні процеси, що відбуваються як у планетарному масштабі, так і на рівні держави, на жаль, не привели на практиці до створення сприятливого середовища проживання для більшості населення України, яка потребує поліпшення житлових умов. Забезпечення громадян комфортним та економічно доступним житлом, створення екологічно безпечного середовища життєдіяльності зумовлюють формування сталої малоповерхової житлової забудови житлових утворень та поселень відповідно до інтересів людини, забезпеченням стабільної соціальної структури суспільства. Малоповерхова забудова повинна проектуватися як стала, комфортна, пов'язана з підвищенням якості життя, збереженням природних ресурсів, використанням інноваційних технологій. Малі екологічні міста та поселення повинні перейти на саморегулюючі системи, тобто прийняти за основу кругові метаболічні цикли, які забезпечуватимуть постійну життєздатність довкілля.

Література

[1] Конюк А.Є. Історичний досвід архітектурно-планувальної організації енергоекономічної та екологічної житлової забудови. Наук.-техн. Зб. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ: КНУБА. 2016. Вип. № 43 (2). С. 107–113

[2] Worldometers [Електронний ресурс]. URI: http://www.worldometers.info/uk/ (дата звернення 26.11.2021).

[3] Державна служба статистикиУкраїни. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи Національної Академії Наук України. [Електронний ресурс]. URI: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp (дата звернення 26.11.2021).

[4] Кидуэлл П. Психология города. Как быть счастливым в мегаполисе. МИФ: Москва. 2018. 288с.

[5] Ахмедова Е.А., Яковлев И.Н. Общие проектно-методические подходы к дальнейшему развитию агломераций. Academia. Архитектура и строительство, № 4., 2008. С. 43-48.

[6] Державні Будівельні норми України. Планування та забудова територій. ДБН Б.2.2-12:2019, Мінрегіон України, Київ, 2019. 177 с.

[7] Войко Н.Ю. Формування садибної забудови. Містобудування. Довідник проектувальника, розд.3, гл.3.4 / за ред. Т.Ф.Панченко. Київ. 1998. 220с.

[8] Войко Н.Ю., Нечаева Т.С., Шило Н.И. Формирование малоэтажной застройки в городах Украины. Научн. техн. Сб.НИПИ градостроительства. Градостроительство. Київ. 1993. Вып.45. С.97-107.

[9] Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем. Інститут регіональних досліджень НАН України. Київ: Видавничий дім А.С.С., 2004. 400 с.

[10] Глазычев В.Л. Урбанистика. Москва: Европа, 2008. 220 с.

[11] Нефедов В.А. Городской ландшафтный дизайн. Санкт-Петербург: Любавич, 2012. 320 с.

References

[1] Konyuk A.Ye. Istorichnij dosvid arkhitekturno-planuvalnoyi organizacziyi energoekonomichnoyi ta ekologichnoyi zhitlovoyi zabudovi. Nauk.-tekhn. Zb. Suchasni problemi arkhitekturi ta mistobuduvannya. Kiyiv: KNUBA. 2016. Vip. № 43 (2). P. 107–113

[2] Worldometers [Jelektronnyj resurs]. Dostupno: http://www.worldometers.info/uk/

[3] Derzhavna sluzhba statistiki Ukrayini. Institut demografiyi ta soczialnikh doslidzhen imeni M.V. Ptukhi Naczionalnoyi Akademiyi Nauk Ukrayini [Jelektronnyj resurs]. Dostupno: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_popul.asp

[4] Kiduell P. Psikhologiya goroda. Kak byt schastlivym v megapolise. MIF: Moskva. 2018. 288p.

[5] Akhmedova E.A., Yakovlev I.N. Obshhie proektno-metodicheskie podkhody k dalnejshemu razvitiyu aglomeraczij. Academia. Arkhitektura i stroitelstvo, № 4., 2008. P. 43-48.

[6] Derzhavni Budivelni normi Ukrayini. Planuvannya ta zabudova teritorij. DBN B.2.2-12:2019, Minregion Ukrayini, Kiyiv, 2019. 177 p.

[7] Vojko N.Yu. Formuvannya sadibnoyi zabudovi. Mistobuduvannya. Dovidnik proektuvalnika, rozd.3, gl.3.4 / za red. T.F.Panchenko. Kiyiv. 1998. 220p.

[8] Vojko N.Yu., Nechaeva T.S., Shilo N.I. Formirovanie maloetazhnoj zastrojki v gorodakh Ukrainy. Nauchn. tekhn. Sb.NIPI gradostroitelstva. Gradostroitelstvo. Kiyiv. 1993. Vyp.45. P.97-107.

[9] Gabrel M. M. Prostorova organizacziya mistobudivnikh sistem. Institut regionalnikh doslidzhen NAN Ukrayini. Kiyiv: Vidavnichij dim A.S.S., 2004. 400 p.

[10] Glazychev V.L. Urbanistika. Moskva: Evropa, 2008. 220 p.

[11] Nefedov V.A. Gorodskoj landshaftnyj dizajn. Sankt-Peterburg: Lyubavich, 2012. 320p.

РАЗВИТИЕ РАЙОНОВ МАЛОЭТАЖНОЙ ЗАСТРОЙКИ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ

Киселёва А. В.,
ст. преп. каф. градостроительства,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Киселёв В. Н.,
ст. преп. каф. архитектуры зданий и сооружений,
maketlab@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3900-5744

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматривается малоэтажная застройка в современной системе городской среды. Для Украины особенно актуальны проблемы, связанные с формированием новых районов, ведь преимущественно это многоэтажная застройка, которая негативно влияет как на экологию, так и на психоэмоциональное состояние жителей. Еще одна важная проблема – это прогрессирующий рост энергопотребления и цен на углеводородное сырье, которые выдвигают на позиции приоритетных исследований задачи, решения которых связаны с формированием устойчивой жилой застройки. Проектирование застройки и зданий необходимо осуществлять с приоритетной заботой о человеке и гармонии с природой, требующих изменения системы мышления в деятельности градостроителей, архитекторов, а также конструкторов, инженеров и других специалистов. Малоэтажные дома и застройка, особенно проектируемые и строящиеся с учетом экологических требований, наносят значительно меньший ущерб окружающей среде, а косвенно каждому человеку. Малоэтажная застройка должна проектироваться как жизнеобеспечивающая, комфортная, связанная с повышением качества жизни, сохранением природных ресурсов, использованием инновационных технологий. Малые экологические города и поселения должны перейти на саморегулирующиеся системы, то есть принять за основу круговые метаболические циклы, обеспечивающие постоянную жизнеспособность окружающей среды.

На основе анализа мирового опыта рассмотрены основные приёмы структурной организации малоэтажной застройки. Направление структурной организации «зелёный урбанизм» в Украине не получило должного развития в градостроительной практике. В европейских странах в последнее время все большим признанием пользуются принципы экологического урбанизма. Для Украины такие системы городского планирования могли бы помочь преодолеть кризис в области энергетики, ведь зеленый урбанизм предполагает использование источников возобновляемой энергии.

Ключевые слова: малоэтажная застройка, жилые дома, комфортная городская среда.

DEVELOPMENT OF LOW-FLOOR BUILDING AREAS IN THE MODERN SYSTEM OF THE URBAN ENVIRONMENT

Kyselova G. V.,
Senior Lecturer, Department of Urban Planning,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Kyselov V. M.,
Senior Lecturer, Department of Architecture of Buildings and Structures,
maketlab@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3900-5744

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article deals with low-rise buildings in the modern system of the urban environment. For Ukraine, the problems associated with the formation of new districts are especially relevant, because these are mainly multi-storey buildings, which negatively affect both the environment and the psycho-emotional state of residents. Another important problem is the growth of energy consumption and prices for hydrocarbon raw materials, which put forward the tasks of priority research, the solutions of which are associated with the formation of sustainable residential development. The design of buildings and buildings must be carried out with priority care for people and harmony with nature, requiring a change in the system of thinking in the activities of urban planners, architects, as well as designers, engineers and other specialists. Low-rise buildings and buildings, especially those designed and built-in accordance with environmental requirements, cause significantly less damage to the environment, and indirectly to each person. Low-rise buildings should be designed as life-supporting, comfortable, associated with improving the quality of life, preserving natural resources, and using innovative technologies. Small ecological cities and settlements should switch to self-regulating systems, that is, take as a basis circular metabolic cycles that ensure the constant viability of the environment.

Based on the analysis of world experience, the main methods of the structural organization of low-rise buildings are considered. The direction of the structural organization green urbanism in Ukraine has not received proper development in urban planning practice. In European countries, the principles of ecological urbanism have recently gained more and more recognition. For Ukraine, such urban planning systems could help overcome the energy crisis, as green urbanism involves the use of renewable energy sources.

Keywords: low-rise buildings, residential buildings, comfortable urban environment.

УДК 711.554 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-27-33

ПЕРЕДУМОВИ РЕНОВАЦІЇ ПОРТОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Сторожук С. С.,
к. арх., доц. каф. містобудування,
mesvet@ukr.net, ORCID: 0000-0001-8390-7190

Чорна О. Л.,
ст. каф. містобудування,
olga.chrn98@gmail.com

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглянуто проблему реновації промислових прибережних територій – портів. У нашій країні реновація промислових об'єктів, за рідкісним винятком, знаходяться на рівні стратегічних концепцій та пропозицій. Тому метою цього дослідження є аналіз процесу реновації, її доцільність та ефективність в умовах урбанізованого міста, для цього розглянуто аналогові приклади перетворення індустріальних центрів та їх інфраструктури зі збереженням об'єктів, але зміною їх функцій, проаналізовано досвід різних країн та архітектурних майстерень. Досліджуються критерії вибору промислових територій для реорганізації, а також шляхи реновації об'єктів промислового призначення, що розташовані у центральній частині міста. У статті закладені головні причини та актуальність реновації прибережних території, також наведено приклади реновації портових територій в Осло (Норвегія) та Таллінні (Естонія).

Ключові слова: реновація, промислові території, порти.

Вступ. Потреба перетворення міського простору означає фундаментальні зрушення у розвитку суспільства. Вік комунікацій та постіндустріального розвитку сприяє системності та стає ключовими характеристиками сучасного суспільства, підвищуючи рівень соціальної складності, що призводить до необхідності в адаптації міських поселень до потреб сучасності.

Промислові підприємства та їх транспортна мережа – традиційно стійкі, з містобудівної точки зору, структури. Зараз вони змушені бути динамічнішими та ставати частиною загальної міської інфраструктури, щоб уникнути поступової деградації та занепаду. Необхідність включення колишніх промислових територій вздовж берегів річок та морів у процес містобудівного розвитку, орієнтованого на підвищення соціального статусу, ревіталізацію, відновлення екологічного балансу, усвідомлена сьогодні, як одне з найбільш гострих і актуальних завдань, вирішення яких є фактором просторового розвитку, комплексного перетворення міського середовища [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В результаті аналізу наукових робіт сучасних видатних вчених, таких як А. В. Бевз, В. Н. Белоусов, Г. Г. Гогоберидзе, В. В. Халін тощо, з реконструкції міського середовища великих міст можна виділити три найбільш актуальні напрямки, де перший пов'язаний з реконструкцією центру, що історично склався; другий спрямований на відновлення та реконструкцію житлового фонду у колишніх «спальних» районах забудови 1960–1980-х років; третій передбачає реновацію промислових територій.

Якщо роботи першого напряму успішно розвиваються практично, а реконструкція житлового фонду окраїнних районів серйозно розглядається на рівні проектних рішень, то

роботи з реконструкції та реновації промислових об'єктів, за рідкісним винятком, знаходяться на рівні стратегічних концепцій та пропозицій [2; 3].

Тим часом, саме цей напрямок містить вирішення численних соціальних, містобудівних, архітектурних, інженерних та економічних завдань. До потенційних переваг реконструктивних робіт цього напрямку можна віднести величезне поле діяльності з перетворення міського середовища через величезну кількість бездіяльних промислових підприємств, кількість яких, за різними джерелами, коливається від 25 до 40%.

Перевагою реконструкції промислових будівель можна вважати і зручність розміщення в одноповерхових виробничих корпусах великої висоти найрізноманітніших за величиною і конфігурацією приміщень суспільного характеру. Єдиний обсяг промислових корпусів цього типу легко допускає розташування в них приміщень різної поверховості та скорочує витрати на зміну функціональних характеристик будівель, що реконструюються. Для створення цілісного комфортного образу промислового об'єкта потрібна реконструкція не тільки заводу, а й прилеглих територій.

Постановка завдання. Порти та прилеглі до них заводи, їх величезні промислові території з усіма адміністративними будинками, виробничими приміщеннями, складами та налагодженою транспортною інфраструктурою займають величезну територію у географічному центрі багатьох міст. Всі ці факти роблять цю територію надзвичайно привабливою для девелоперів.

Одним з ключових факторів щодо реновації таких промислових територій є соціальні фактори випливу, потенціал міських територій. Соціальні чинники, що визначають необхідність реконструкції, як для окремих промислових підприємств, так і всієї промисловості міста, засновані на розвитку загального рівня культури суспільства, а значить і на зміні вимог до якості виробничого середовища. Особливий прогнозований соціальний результат оновлення та реорганізації виробництва при реконструкції промислових підприємств це створення нових робочих місць, що сьогодні дуже важливо для забезпечення зайнятості населення. Додаткові місця роботи дають простір для розширення сфери обслуговування, туризму. Це наукові, навчальні установи підприємств, об'єкти медицини, спорту, торгівлі тощо [1].

Реновація окремих територій міста складний процес, що включає в себе технічні та організаційні моменти, а також економічні, юридичні, управлінські та інші питання і розглядається як процес біолого-соціально-економічного перетворення, що відображає нові ринкові відносини між його учасниками.

Багато будинків бірж, фабрик, заводів, побудовані за часів всесвітньої індустріалізації, сьогодні перебувають в незадовільному стані. Політика реновації об'єктів, які не є актуальними за функціональним призначенням, але є унікальними пам'ятками промислової, цивільної архітектури, надає можливість їх фізичного збереження.

Передумови для реконструкції підприємств простежуються в певному розумінні суспільством необхідності збереження та ефективного використання промислових об'єктів, пам'яток архітектури та технічної культури. Зміна соціального статусу й освітнього рівня людей, що працюють на промислових підприємствах, в результаті вимог науково-технічного прогресу, а особливо входження в сферу виробництва приватного капіталу, визначають нові вимоги до естетики виробничого середовища, створюють потреби у формуванні фірмового стилю. На зміну вузького функціонального підходу до формування архітектури промислових об'єктів приходить новий підхід, який враховує потреби естетичної організації виробничого середовища і визначає необхідність їх реконструкції.

Мета і завдання дослідження. Метою цього дослідження є аналіз процесу реновації, її доцільність та ефективність в умовах урбанізованого міста, для цього розглянуто аналогові приклади перетворення індустріальних центрів та їх інфраструктур зі збереженням об'єктів, але зміною їх функцій, проаналізовано досвід різних країн та архітектурних майстерень. Досліджуються критерії вибору промислових територій для реорганізації, а також шляхи реновації об'єктів промислового призначення, що розташовані у центральній частині міста.

Основний матеріал і результати. У світовій практиці міста, що є сусідують з водою, активно адаптують свої прибережні промислові території до змін. Основний напрямок перетворень портової зони – деіндустріалізація: промисловий порт виноситься за територію міста, а його місце займають культурні, комерційні та туристичні об'єкти. При цьому порт, перейшовши на нові технологічні простори, виграє в продуктивності роботи [1].

Реновація портових територій в європейських містах, по суті, є відновленням status quo доіндустріального часу, коли порт був центром торгівлі та комунікації жителів міста. Розвиток морської техніки і транспорту, прокладка залізниці, будівництво доків, складів і фабрик в порту закрило доступ городян до води. Ситуація почала змінюватися в 1960-і роки, коли відбулася глобальна трансформація морської техніки і перевантажувальних технологій, морські судна стали більшими, для них потрібні були більш глибокі води біля причалів і більш великі земельні та водні ділянки. Порти змушені мігрувати на деяку відстань в сторону більш глибокої води і зводити нові насипні ділянки для нових технологічних потреб [4].

Реновація портових територій спрямована, не лише на покращення технічних характеристик, заснованих на сучасних будівельних технологіях та планувально-композиційних рішеннях, але й на суспільне та екологічне перетворення. Це складний процес якісного покращення міст, націлений на покращення умов простору, що відповідають потребам сучасного суспільства. Тому зараз багато прибережних міст ведуть перепланування цих територій, звільняючи прибережні ділянки від промислових об'єктів [1].

Головні причини та актуальність реновації прибережних території полягають в такому:

- Реновація і редевелопмент портових територій позитивно позначаються на екології, підвищують туристичну привабливість прибережної території та залучають до ділового обороту населення міста.
- Подальший ефект – це підвищення приватного інтересу та інтересу інвесторів до відродження територій, що змінює економіку міста, викликає зростання сфери послуг, появу об'єктів малого та середнього бізнесу.
- Підвищення якості та продуктивності обробки вантажів, тому порти перебазовуються на нові території з більш сучасним обладнанням, на більш глибокі води, що дозволяє приймати великі судна.

Реновація портових територій виконує важливу роль в стратегіях міського планування для сталого розвитку міст, покращує економічну конкуренцію в міжнародній торгівлі та судноплавстві, допомагає розвинути малі та середні підприємства і поліпшити якість міського середовища. Стратегія деіндустріалізації стала основним напрямком для проектів трансформації портових територій: промислові порти переміщаються з центру міста в прилеглі райони або їх територія значно зменшується, а території старих портів займають культурні, комерційні та туристичні визначні пам'ятки [5].

Реабілітація берегових ліній – сьогодні найбільш помітний світовий тренд. Набережні стають демонстраційним майданчиком архітектурних експериментів і будівельних інновацій. Перетворюється і вся наявна інфраструктура (верфі, заводи, склади), часто з виразним культурним ухилом. Безліч «контейнерних» арт-хабів з'явилось в таких зонах в Гонконзі, Гамбурзі, Амстердамі, Сан-Франциско, Нью-Йорку тощо. Все це – «дитячі майданчики середнього та вищого класів».

Одним з найбільш глобальних проектів сучасності є «Місто біля фіорду» в столиці Норвегії Осло, проект планують завершити до 2030 року. До початку XX ст. порт Осло забирав величезну частину міста та відрізав жителів міста від води, а залізниця проходила через все місто, що створювало некомфортні умови для життя. Цей проект досить добре характеризує національний характер норвежців, адже між промисловими територіями та доступом до фіорду та гарним краєвидом вони вибрали другий варіант. Було прийнято рішення винести порт за територію міста, а території, що звільнилися, відкрити для жителів

міста. Вже сьогодні на місцях колишніх доків з’явилися нові ділові райони, культурні центри, променад довжиною близько 9 км [6].

Під виносом порту, на прикладі Осло, мається на увазі перенесення контейнерного терміналу на південь по східній стороні фіорду. Пасажирські, риболовецькі, парусні судна та військові кораблі є невід'ємною складовою морського фасаду міста і вписуються в концепцію «Місто біля фіорду». Сучасний порт з новими причальними глибинами і технологіями перевалки вантажів не буде перевантажувати інфраструктуру міста (рис. 1).

Рис. 1. Нові райони в Осло, на місці колишнього порту [6]

Зі схожою причиною переосмислення свого генерального плану зіткнулось місто Таллінн, столиця Естонії. Протягом багатьох років Таллінн постійно змінював свої стосунки з гаванню та водами. Набережна Таллінна представляє собою велику горбисту поверхню, що нагадує пісочні дюни, на яких був побудований порт. Промислові території гавані довгий час залишались закритими для громадськості, сьогодні важка інфраструктура домінує над головним входом до Таллінна. Проект реновації старого порту зробить ці території популярними для людей різних соціальних груп та знов з’єднає місто та гавань, що створить значний та знаковий вхід до міста Таллінна.

Згідно генеральним планом на 2030 рік повинен з’явитись абсолютно новий простір, який стане новим типом прибережного парку. Цей зв'язок встановить найвищу гармонію між інфраструктурою, міським простором та природою, впливаючи на все узбережжя Таллінна. Це полегшить пересування як для відпочинку, так і з гавані, а також опосередкує взаємозв'язок між жорсткою функціональною гаванню та м'яким міським життям. Пориста мембрана громадських просторів відновить гавань, відкриє можливості для нових кварталів та офісних приміщень та направить пішохідні потоки до міста [7] (рис. 2).

Висновки. В результаті можна виділити загальні тенденції при реновації портових територій: створення набережної та рекреаційних зон, організація прибережних територій, доступність акваторії для жителів міст, акцентування уваги на видових точках і лініях горизонту, відкритість простору, створення міст в містах за допомогою різнокласових

самодостатніх районів, створення туристичної привабливості та нових робочих кварталів, збереження слідів історії міста постіндустріальних портових міст, підкреслення історії та унікальності місця.

Майбутнє промислової архітектури полягає в її пристосуванні до технологій, що стрімко розвиваються, що досягається реконструкцією «неефективних» промислових обсягів або заміною їх функціонального призначення.

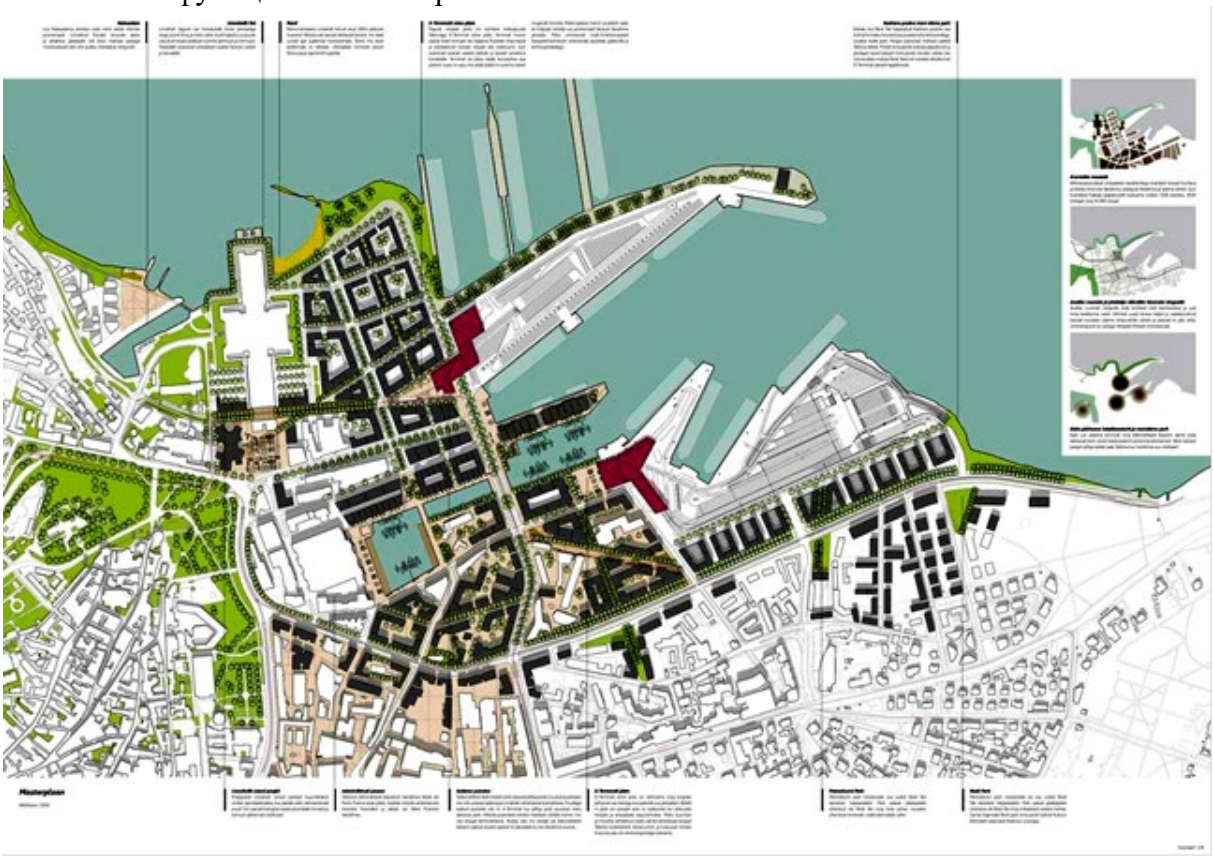

Рис. 2. Новий генеральний план Таллінна 2030 р. [7]

Література

[1] Гогоберидзе Георгий Гививич. Методология и методы оценки морского потенциала приморских территорий [Текст]: Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук, 2009.

[2] Бевз А. В. Збереження та регенерація історичних центрів міст в Західній та Центрально-Східній Європі // Поблемы теории и истории архитектуры Украины: сб. науч. тр. Вып. 4. - Одесса: Астропринт, 2003.

[3] Белоусов В. Н., Бочаров Н. Н., Васильченко В. А. Реконструкция центров исторических городов: сов.-фр. науч.-техн. сотрудничество. М.: Стройиздат, 1987.

[4] Халин Владимир. Деградация или регенерация? Перспективы развития интерфейса порт-города в Одессе. (Електронний ресурс) URL: http://www.aao.com.ua/degradation-or-regeneration/ (дата звернення 08.12.2021)

[5] Современные тенденции в реновации портовых территорий (Електронний ресурс). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-tendentsii-v-renovatsii-portovyh-territoriy (дата звернення 08.12.2021)

[6] Халин Владимир. Этапы эволюции взаимоотношения города и порта на примере Осло // Містобудування, 2018. С. 385.

[7] TALLINN MASTER PLAN 2030 (Електронний ресурс). URL: https://www.karresenbrands.com/project/tallinn-master-plan-2030 (дата звернення 08.12.2021).

References

[1] Gogoberidze Georgiy Givivich. Metodologiya i metody otsenki morskogo potentsiala primorskikh territoriy [Tekst]: Dissertatsiya na soiskaniye uchenoy stepeni doktora ekonomicheskikh nauk, 2009.

[2] Bevz A. V. Zberezhennya ta regeneratsíya ístorichnikh tsentrív míst v Zakhídníy ta Tsentral'no-Skhídníy Êvropí // Poblemy teorii i istorii arkhitektury Ukrainy: sb. nauch. tr. Vyp. 4. - Odessa: Astroprint, 2003.

[3] Belousov V. N., Bocharov N. N., Vasil'chenko V. A. Rekonstruktsiya tsentrov istoricheskikh gorodov: sov.-fr. nauch.-tekhn. sotrudnichestvo. M.: Stroyizdat, 1987.

[4] Khalin Vladimir. Degradatsiya ili regeneratsiya? Perspektivy razvitiya interfeysa port-goroda v Odesse. (Yelektronniy resurs) URL: http://www.aao.com.ua/degradation-or-regeneration/ (data zvernennya 08.12.2021)

[5] Sovremennyye tendentsii v renovatsii portovykh territoriy (Yelektronniy resurs). URL: https:// cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-tendentsii-v-renovatsii-portovyh-territoriy (data zvernennya 08.12.2021)

[6] Khalin Vladimir. Etapy evolyutsii vzaimootnosheniya goroda i porta na primere Oslo // Místobuduvannya, 2018. S. 385.

[7] TALLINN MASTER PLAN 2030 (Yelektronniy resurs). URL: https://www.karresenbrands.com/project/tallinn-master-plan-2030 (data zvernennya 08.12.2021).

ПРЕДПОСЫЛКИ РЕНОВАЦИИ ПОРТОВЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Сторожук С. С.,
к. арх., доц. каф. градостроительства,
mesvet@ukr.net, ORCID: 0000-0001-8390-7190

Черная О. Л.,
ст. каф. градостроительства,
olga.chrn98@gmail.com

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассмотрена проблема реновации промышленных прибрежных территорий – портов. В нашей стране реновация промышленных объектов, за редким исключением, находится на уровне стратегических концепций и предложений. Поэтому целью этого исследования является анализ процесса реновации, ее целесообразность и эффективность в условиях урбанизированного города, для этого рассмотрены аналоговые примеры преобразования индустриальных центров и их инфраструктур с сохранением объектов, но изменением их функций, проанализирован опыт разных стран и архитектурных мастерских. Исследуются критерии выбора промышленных территорий для реорганизации, а также пути реновации объектов промышленного назначения в центральной части города. Так как порты и заводы со всеми административными зданиями, производственными помещениями, складами и налаженной транспортной инфраструктурой занимают огромную территорию в географическом центре многих городов. Еще одним из ключевых факторов, касающихся реновации таких промышленно-портовых территорий, являются социальные факторы влияния и потенциал городских пространств, что делает эти объекты очень

привлекательными для девелоперов. В статье изложены главные причины и актуальность реновации прибрежных территорий, также приведены примеры реновации портовых территорий в Осло (Норвегия) и Таллинне (Эстония).

По результатам статьи выделены общие тенденции при реновации портовых территорий: создание набережной и рекреационных зон, организация прибрежных территорий, доступность акватории для жителей городов, акцентирование внимания на видовых точках и линиях горизонта, открытость пространства, создание самодостаточных районов и туристической привлекательности новых рабочих кварталов, сохранение следов истории постиндустриальных портовых городов и уникальности места.

Будущее промышленной архитектуры заключается в ее приспособлении к стремительно развивающимися технологиям, что достигается реконструкцией «неэффективных» промышленных объемов или заменой их функционального назначения.

Ключевые слова: реновация, промышленные территории, порты.

PREREQUISITES FOR RENOVATION OF PORT TERRITORIES

Storozhuk S. S.,
PhD Arch., Associate Professor, Department of Urban Planning,
mesvet@ukr.net, ORCID: 0000-0001-8390-7190

Chorna O. L.,
Student, Department of Urban Planning,
olga.chrn98@gmail.com

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article deals with the problem of renovation of industrial coastal areas – ports. In our country, the renovation of industrial facilities, with rare exceptions, is at the level of strategic concepts and proposals. Therefore, the purpose of this study is to analyze the renovation process, its feasibility and efficiency in an urbanized city, for this, analogous examples of the transformation of industrial centers and their infrastructures are considered, while preserving objects, but changing their functions, the experience of different countries and architectural workshops is analyzed. Criteria for the selection of industrial territories for reorganization, as well as the ways of renovating industrial facilities located in the central part of the city are investigated. Since ports and factories with all administrative buildings, production facilities, warehouses and well-established transport infrastructure occupy a vast territory in the geographical center of many cities. Another of the key factors related to the renovation of such industrial port areas is the social factors of influence and the potential of urban spaces, which makes these objects very attractive for developers. The article outlines the main reasons and relevance of the renovation of coastal areas, as well as examples of the renovation of port areas in Oslo (Norway) and Tallinn (Estonia).

The results of the article highlighted general trends in the renovation of port areas: the creation of an embankment and recreational zones, the organization of coastal areas, the accessibility of the water area for city residents, focusing on viewpoints and skyline lines, the openness of space, the creation of cities in cities with the help of different-class self-sufficient areas, creating a tourist attraction and new working quarters, preserving traces of the history of the city of post-industrial port cities, emphasizing the history and uniqueness of the place. The future of industrial architecture lies in its adaptation to rapidly developed technologies, which is achieved by the reconstruction of “ineffective” industrial volumes or replacement of their functional purpose.

Keywords: renovation, industrial areas, ports.

УДК 712. 253 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-34-40

РЕНОВАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ МІСЬКИХ ПАРКІВ (НА ПРИКЛАДІ ПАРКУ «ДЮКІВСЬКИЙ САД» М. ОДЕСИ)

Кисельова Г. В.,
ст. викл. каф. містобудування,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Скорік Х. А.,
ст. каф. містобудування,
skorikchristina@gmail.com

Медушевський Є. В.,
ст. каф. містобудування,
egormedusevskij654@gmail.com

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглянуто проблеми сталого розвитку міст, які включають архітектурні та містобудівні аспекти, а також проблема екології. Розвиток міст тягне за собою не тільки будівництво нових будівель, немаловажним аспектом є розвиток парків і скверів, необхідних для комфортного життя людини. Тому одним із найважливіших завдань для сталого розвитку міського середовища є створення корисних зелених зон для відпочинку. У статті аналізується реновація історичних парків, як не тільки елемента зеленого каркасу міста але і економічного каталізатора, а також проаналізовано світовий досвід із реновації історичних парків.

Ключові слова: комфортне міське середовище, історичні парки, сталий розвиток міст.

Вступ. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що, нове тисячоліття ставить перед проектувальниками ряд нових питань, без вирішення яких неможливо створити якісні умови проживання. Одним з найважливіших таких питань є проблема нестачі озеленених просторів в мегаполісах. У наш час місто з усією його складною системою соціально-економічних, психологічних і культурних зв'язків є основним типом розселення. Людина завжди прагне в ліс, в гори, на узбережжя моря, річки або озера. Природа позитивно впливає на психоемоційний стан, надає прилив сил та бадьорості людині. Ще в середні століття було помічено, що тривалість життя городян менша, ніж у сільських жителів. Організація садів та парків вирішує мікрокліматичні і санітарно-гігієнічні проблеми міста, а також підвищує художню виразність архітектурних ансамблів. Розвиток міст диктує нові сучасні правила озеленення. Історичний парковий ландшафт все частіше витісняється з міського середовища, незважаючи на те, що архітектори останнього століття не раз висували різні пропозиції щодо створення міського простору з урахуванням організації зелених зон: від «парків незайманої природи» в центрі мегаполісу до будівництва міст-садів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження становить аналіз науково-дослідних робіт з теорії та історії архітектури, реставрації та реконструкції, пов'язаних з вивченням садово-паркового будівництва світу та України. Проблемами теорії архітектури, містобудування та ландшафтної архітектури займались такі вчені, як Ю. А. Бондарь, А. В. Іконніков, А. П. Вергунов, А. Д. Жирнов, І. О. Косаревський, С. С. Ожегов та ін. Історичним аспектам парків-пам’ятників присвячені роботи В. І. Білоус, В. В. Дормидонтової, Ю. О. Кліменко, Ф. Ф. Маркова Також слід виділити роботи,

присвячені екології та дендрології парків таких провідних вчених, як О. М. Корінько, Ю. О. Клименко, В. П. Кучерявий, О. Л. Липа, С. Ю. Попович.

Постановка завдання. Метою роботи є розробка системних засад реновації історичних парків для поліпшення сталого розвитку міст. Дослідження базується на вивченні історичних парків для подальшої розробки науково-практичних методів оцінювання культурно-історичної цінності парків та принципів реорганізації історичних парків. Здійснено проблемний аналіз бібліографічних джерел за темою наукового дослідження.

Основний матеріал і результати. Розвиток міст йде з високою швидкістю, проте розвиток зеленої території залишає бажати кращого. Для України загалом та для м. Одеси зокрема питання розвитку історичних парків стоїть дуже гостро. З кожним днем кількість населення зростає. Місто стає бетонним і мало приділяється уваги місцям громадського користування, таким як парки та сквери. Для сталого розвиткук міського середовища необхідно не тільки створювати нові, а в першу чергу зберігати історичні зелені зони.

Парк – це витвір мистецтва. Унікальна і єдина в практиці людини ситуація: можливість створити живий і досконалий витвір мистецтва одночасно. Парк – це історія. Історичний парк, що зберіг і транслює нам цю історію, – це об'єкт культурної спадщини, наше спільне надбання. Іноді парк є ще й музеєм-заповідником і несе в собі функцію збереження спадщини [2].

Історичні парки відносяться до природно-заповідного фонду України (ПЗФ). За результатами даних обліку територій та об’єктів природно-заповідного фонду, поданих органами виконавчої влади на місцевому рівні, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, станом на 01.01.2020 природно-заповідний фонд України має в своєму складі 8512 територій та об’єктів загальною площею 4,418 млн га в межах території України (фактична площа 4,085 млн га) та 402500,0 га в межах акваторії Чорного моря. Відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі держави («показник заповідності») становить 6,77% [3].

Всього в Україні налічується 88 історичних парків-пам’яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного і 426 місцевого значення [2]. Парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення включають: парки культури і відпочинку, дендропарки, ділянки лісу, які використовуються як парки відпочинку, тобто є лісопарками, та інші об’єкти. Зокрема в Одеській області розташовано 22 парка-пам’ятника, в м. Одесі – 5 парків-пам’яток садово-паркового мистецтва (парк ім. Т. Шевченка, Дюківський сад, Міський сад, дендропарк Перемоги, парк ім. Савицького).

Зі всіх вище зазначених міських історичних парків Одеси найбільше потребують реконструкції парк ім. Савицького та Дюківський сад. Прості механізми збереження та реновації паркових територій могли б вдихнути нове життя в історичні території.

Дюківський сад – найстаріший парк Одеси. Його розбили у 1810 році за наказом дюка де Рішельє, резиденція якого була там. Парк площею близько 25 га на схилі Водяної балки на Слобідській стороні Одеси. Він розташований на межі знаменитої Молдаванки та Слобідки. Це найперший парк Одеси (рис. 1).

Парк розташований у 3 рівнях: нижньому – вздовж вулиці Балківської, середньому – на самому схилі (не дуже крутому, місцями зі штучними терасами) та верхньому – пласкому. Від головного входу веде алея, що переходить у сходи з майданчиками, від яких відходять бічні алеї. Внизу, ліворуч від входу, досить великий довгастий ставок (200 на 50 м) з острівцем, що живиться від прісного ключа, який випливає зі схилу (рис. 2).

У радянські часи парк процвітав. На його території влаштовувалися ярмарки та проходили виставки досягнень народного господарства. У Дюківському саду знімали сцени фільму «Весна на Заречной улице» (1954).

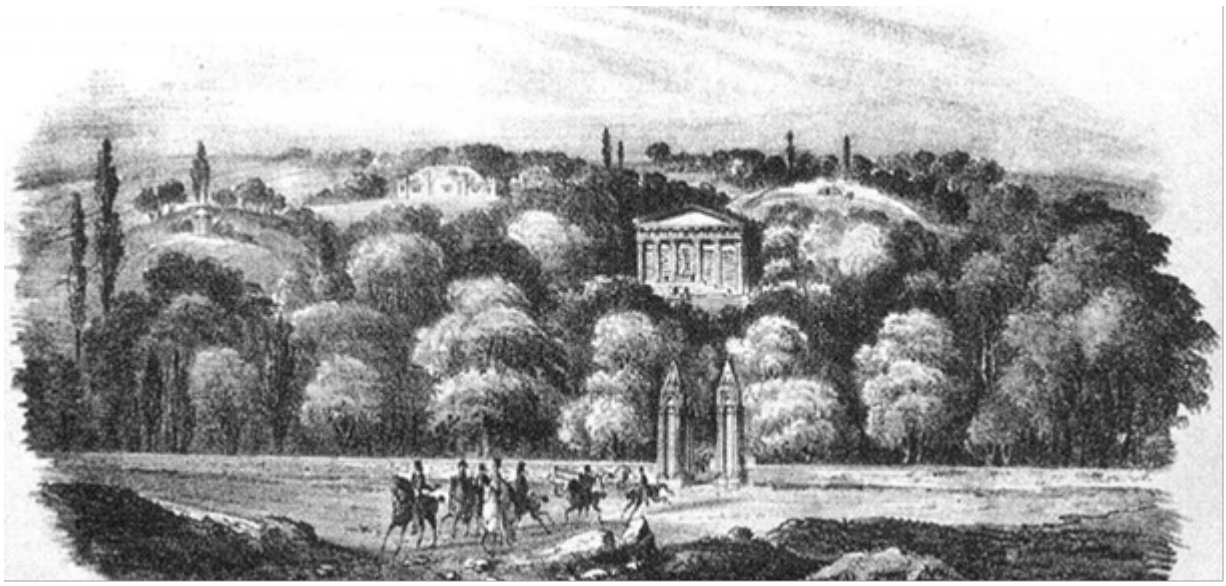

Рис.1. Дача герцога Рішельє в Одесі, гравюра 1817 р.

У 1949 році, після війни, парк був реконструйований та перейменований на парк Перемоги. У 50-х роках у ньому проводилися сільськогосподарські виставки, для них було зведено павільйони. Але до 80-х парк прийшов у запустіння, в 1989 році його перевели на госпрозрахунок. У наші дні цей сад історичних подій знову стоїть в занепаді: від нього залишилася лише тінь колишньої класицистичної величі і краси, від вищезгаданих павільйонів і ковзании залишилися тільки скелети колись живих будівель, та й функціонал парку різко звузився.

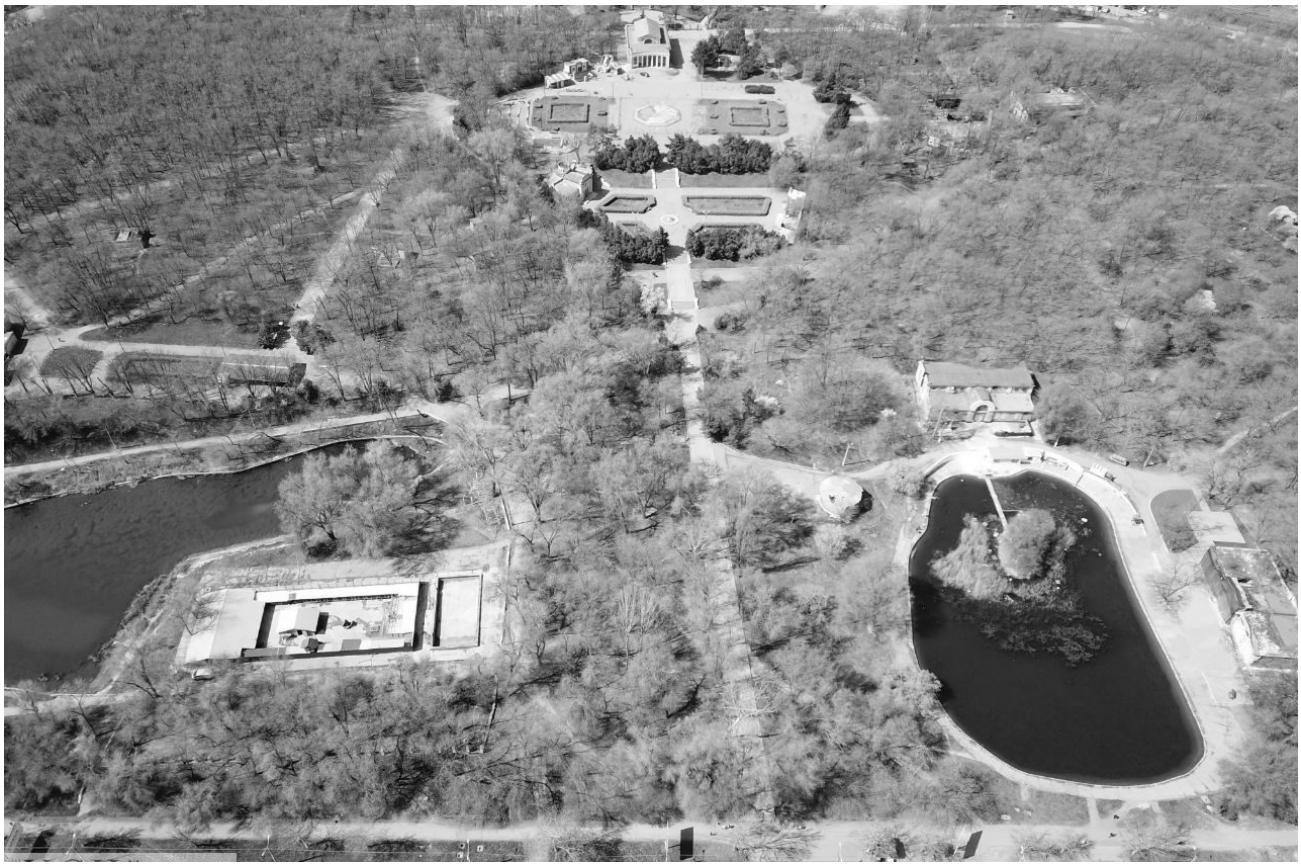

Рис. 2. Загальний вигляд території Дюківського саду 2020 р.

Основне завдання архітекторів та містобудівників – це знайти баланс та вміло поєднувати комфорт та бажання мешканців міста з економічними цілями інвесторів для створення сталого екологічного середовища.

Парк дає людям відокремлені простори, де можна побути наодинці з собою, та спільні простори, де можна бути серед людей. Парки – це ще й культурний ландшафт і навіть елемент демократичного суспільства – місце, де можна вимагати соціальних змін, як, наприклад, робив Ганді в Індії. Майстерність творців парків у тому, щоб поєднати природу (екологічну цінність) та утилітарну функцію (корисність для людини).

Для того аби історичний парк задовольняв сучасним потребам, він має бути багатофункціональним. Поєднувати в собі історію і сучасний світ. Так наприклад, Холланд-Парк в Лондоні побудований на початку XVII століття сером Волтером Коупом, поєднує в собі історичні будівлі та сучасні тенденції ландшафтного мистецтва (рис. 3).

Однією з головних визначних пам'яток парку є сад Фокусіма. Сад відкрився в березні 2011 року: являє собою зелений простір з гальковими доріжками, трав'янистими схилами та традиційними пологими сходами (рис. 4).

Рис. 3. Будинок сера Холланда

Рис. 4. Сад Фокусіма. Холланд-Парк, Лондон

Територія Дюківського саду також дозволяє втілювати різні стилістичні напрямки ландшафтної архітектури, що безумовно було б елементом тяжіння туристичних потоків.

Також у сучасному світі необхідно не тільки інтегрувати технології в архітектуру, містобудівні проекти, але і створювати так звані «смарт парки». Комфортний сучасний парк – це не тільки зручно спланований простір для відпочинку, але й технологічне місце, яке використовує геоінформаційні системи, сенсорні мережі та інші смарт-технології. Для менеджменту парку це може бути збір даних, щоб оцінити мікроклімат, кількість та склад відвідувачів, зібрати відгуки про об'єкти, яким потрібне технічне обслуговування. Для відвідувачів – можливість отримати інформацію про парк, забронювати, якщо треба, квитки онлайн та залишити відгуки. Багато парків мають свої програми зі зручними картами та ідентифікатором рослин або птахів. Якщо вже діти зараз все одно не випускають смартфон з рук, то парки можуть використовувати це як перевагу та створити віртуальні прогулянки за допомогою доповненої реальності – і таким способом цікаво розповісти про історію та природу цього місця.

Висновки. Проаналізувавши стан історичних парків м. Одеси та світовий досвід з реновації таких територій, можна зробити висновок, що історичні парки багатогранні і цікаві не тільки як данина історії, але і як місце для втілення новітніх містобудівних, ландшафтних, технологічних ідей. Дюківський сад може поєднати в собі історію, сценарій, який направляє відвідувача на емоції, роздуми, споглядання, економічну вигоду для міста, та поліпшення екологічної ситуації.

Належний догляд, реставрація та створення державного контролю та нагляду за історичними парками не тільки дасть можливість поліпшити екологію міст, а й вдихнути

нове життя та зробити історичні парки привабливими для розвитку садово-паркового туризму в Одесі.

Література

[1] Жирнов А.Д. Искусство паркостроения. Львов: Вища школа, 1977. 208 с.

[2] Клименко Ю.О. Старовинні парки України загальнодержавного значення. Частина І. Полісся та Лісостеп. Тернопіль, Мандрівець. 1996. 106 с.

[3] Звітні матеріали Державного кадастру природно-заповідного фонду України станом на 01.01.2020. [Електронний ресурс]. URI: http://pzf.menr.gov.ua/ (дата звернення 05.12.2021).

[4] Антипов М.П. Старинные парки как особый вид охраняемых территорий. Вологда: Охраняемые территории, 1985. 47с.

[5] Білоус В. І. Садово-паркове мистецтво. Навчальний посібник. Київ.: Науковий світ, 2001. 300 с.

[6] Беликова М.В., Ткачёва А.М., Сидоренко Э. Р., Глуган А.В., Бабий В.Г. Исторические парки Одессы. Наук.-вироб. Зб. Архітектурний вісник КНУБА. № 20., 2019. С. 283-294.

[7] Вергунов А.П. Ландшафтное проектирование. Москва: Высш. шк., 1991. 237 с.

[8] Голубиева А. Сад зруйнованих пам’яток: Дюківський парк. [Електронний ресурс]. URI: https://odesa.name/uk/sad-zrujnovanyh-pamyatok-dyukivskyj-park (дата звернення 05.12.2021).

[9] Кисельов В.М.,Кисельова Г.В. Історичні парки України. Від історії до сучасності. Зб.наукових праць. Вісник ОДАБА. № 81., 2020. С. 18-25.

[10] Нефедов В.А. Городской ландшафтный дизайн. Санкт-Петербург: Любавич, 2012. 320с.

[11] Попович С.Ю., Корінько О.М., Клименко Ю.О. Заповідне паркознавство. Тернопіль: Богдан, 2011. 320 с

[12] Главное место в городе. Какими должны быть городские парки. [Електронний ресурс]. URI: https://34travel.me/post/urban-parks (дата звернення 05.12.2021).

[13] Старая Одесса в фотографиях. [Електронний ресурс]. URI: http://viknaodessa.od.ua/old-photo/?dyukovskij-sad (дата звернення 05.12.2021).

References

[1] Zhirnov A.D. Iskusstvo parkostroeniya. Lvov: Vishha shkola, 1977. 208 p.

[2] Klimenko Yu.O. Starovinni parki Ukrayini zagalnoderzhavnogo znachennya. Chastina I. Polissya ta Lisostep. Ternopil, Mandrivecz. 1996. 106 p.

[3] Zvitni materiali Derzhavnogo kadastru prirodno-zapovidnogo fondu Ukrayini stanom na 01.01.2020. [Elektronnij resurs]. URI: http://pzf.menr.gov.ua/ (data zvernennya 05.12.2021).

[4] Antipov M.P. Starinnye parki kak osobyj vid okhranyaemykh territorij. Vologda: Okhranyaemye territorii, 1985. 47 p.

[5] Bilous V. I. Sadovo-parkove mistecztvo. Navchalnij posibnik. Kiyiv.: Naukovij svit, 2001. 300p.

[6] Belikova M.V., Tkachyova A.M., Sidorenko E. R., Glugan A.V., Babij V.G. Istoricheskie parki Odessy. Nauk.-virob. Zb. Arkhitekturnij visnik KNUBA. № 20., 2019. P. 283-294.

[7] Vergunov A.P. Landshaftnoe proektirovanie. Moskva: Vyssh. shk., 1991. 237 p.

[8] Golubieva A. Sad zrujnovanikh pamyatok: Dyukivskij park. [Elektronnij resurs]. URI: https://odesa.name/uk/sad-zrujnovanyh-pamyatok-dyukivskyj-park (data zvernennya 05.12.2021).

[9] Kyselov V.M., Kyselova G.V. Istorichni parki Ukrayini. Vid istoriyi do suchasnosti. Zb.naukovikh pracz. Visnik ODABA. № 81., 2020. P. 18-25.

[10] Nefedov V.A. Gorodskoj landshaftnyj dizajn. Sankt-Peterburg: Lyubavich, 2012. 320 p.

[11] Popovich S.Yu., Korinko O.M., Klimenko Yu.O. Zapovidne parkoznavstvo. Ternopil: Bogdan, 2011. 320 p.

[12] Glavnoe mesto v gorode. Kakimi dolzhny byt gorodskie parki. [Elektronnij resurs]. URI: https://34travel.me/post/urban-parks (data zvernennya 05.12.2021).

[13] Staraya Odessa v fotografiyakh. [Elektronnij resurs]. URI: http://viknaodessa.od.ua/old-photo/?dyukovskij-sad (data zvernennya 05.12.2021).

РЕНОВАЦИЯ ИСТОРИЧЕСКИХ ГОРОДСКИХ ПАРКОВ (НА ПРИМЕРЕ ПАРКА «ДЮКОВСКИЙ САД» Г. ОДЕССЫ)

Киселёва А. В.,
ст. преп. каф. градостроительства,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Скорик К. А.,
ст. каф. градостроительства,
skorikchristina@gmail.com

Медушевский Е. В.,
ст. каф. градостроительства,
egormedusevskij654@gmail.com

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматриваются способы реновации исторических городских парков на примере парка «Дюковский сад» г. Одессы. Исторические парки требуют создания инновационных инструментов не только для сохранения, но и для гармоничного взаимодействия с современной городской средой. Происходящие в сознании общества изменения отражаются в динамике и векторе развития городов. Сам город является основным типом расселения людей современности. К сожалению, не только при строительстве новых микрорайонов застройщики «забывают» о создании зеленых зон, но и исторический парковый ландшафт вытесняется из городской среды. В настоящее время возникла острая необходимость вывести на новый уровень вопросы изучения и реконструкции исторических садов и парков и определение путей развития современного ландшафтного проектирования. В статье отмечается важность сохранения исторических парков.

Новое тысячелетие ставит перед проектировщиками ряд новых вопросов, без решения которых невозможно создать качественные условия проживания. Одним из важнейших таких вопросов является нехватка озелененных пространств в мегаполисах. В настоящее время город со всей его сложной системой социально-экономических, психологических и культурных связей является основным типом расселения.

В статье на основе анализа истории создания парка и мирового опыта даются рекомендации по реновации Дюковского сада. Дюковский сад – самый старый парк Одессы. Для того чтобы исторический парк удовлетворял современные потребности, он должен быть многофункциональным. Сочетать в себе историю и современный мир. Надлежащий уход, реставрация и создание государственного контроля и надзора за историческими парками позволят улучшить не только экологию городов, но и вдохнуть новую жизнь и сделать исторические парки привлекательными для развития садово-паркового туризма в Одессе.

Ключевые слова: комфортная городская среда, исторические парки, устойчивое развитие городов.

RENOVATION OF HISTORICAL CITY PARKS (ON THE EXAMPLE OF «DYUKIVSKY GARDEN PARK», ODESSA)

Kyselova G.V.,
Senior Lecturer, Department of Urban Planning,
kiselisa@ukr.net, ORCID: 0000-0002-0398-6413

Skorik K. A.,
Student Department of Urban Planning,
skorikchristina@gmail.com

Medushevskiy E. V.,
Student Department of Urban Planning,
egormedusevskij654@gmail.com

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article discusses the methods of renovation of historical city parks on the example of the park «Dyukovsky Garden» in Odessa. Historic parks require the creation of innovative tools not only for conservation, but also for harmonious interaction with the modern urban environment. The changes taking place in the consciousness of society are reflected in the dynamics and vector of urban development. The city itself is the main type of settlement of people of our time. Unfortunately, not only during the construction of new neighborhoods, developers "forget" about creating green zones, but the historical park landscape is being forced out of the urban environment. At present, an urgent need has arisen to bring to a new level the issues of studying and reconstruction of historical gardens and parks and determining ways of developing modern landscape design. The article notes the importance of preserving historic parks.

The new millennium poses a number of new questions for designers, without the solution of which it is impossible to create high-quality living conditions. One of the most important such issues is the lack of green spaces in megacities. Currently, the city with all its complex system of socio-economic, psychological and cultural ties is the main type of settlement.

Based on the analysis of the history of the creation of the park and world experience, the article gives recommendations for the renovation of the Dyukovsky Garden. Dyukovsky Garden is the oldest park in Odessa. For a historic park to meet modern needs, it must be multifunctional. Combine history and the modern world. Proper care, restoration and creation of state control and supervision of historical parks will improve not only the ecology of cities, but also breathe new life and make historical parks attractive for the development of garden tourism in Odessa.

Keywords: comfortable urban environment, historical parks, sustainable urban development.

УДК 711.4 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-41-50

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИМОРСЬКИХ СХИЛІВ ОДЕСИ

Снядовський Ю. О.,
ст. викл. каф. архітектури будівель та споруд,
sniadovsky30@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2798-2628

Захаревська Н. С.,
ст. викл. каф. архітектури будівель та споруд,
zaharevska.ns@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6078-6605

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглянуто проблему освоєння приморських схилів м. Одеси в межах від пляжу Ланжерон до 16-ї станції Великого Фонтану, і від берегової лінії до нагірного бульвару. Специфіка освоєння схилів – дбайливе ставлення не тільки до зелених насаджень, а й до їхнього інженерного облаштування, що передбачає захист від зсувів – головну загрозу цих територій. Проаналізовано фактори, що впливають на перебіг освоєння території приморських схилів Одеси. В результаті аналізу напряму руху та перспектив цього процесу, даються рекомендації щодо його оптимізації, а саме: якими мають бути типологічні та конструктивні особливості будівель, щоб ці будівлі справляли позитивний вплив на розвиток території; за яким принципом має бути організована пішохідно-транспортна мережа; шляхи здійснення благоустрою території.

Ключові слова: приморські схили Одеси, траса здоров'я, забудова, електротранспорт.

Вступ. Під приморськими схилами мається на увазі територія, розташована в Одесі, в межах від пляжу Ланжерон до 16-ї станції Великого Фонтану і від берегової лінії до нагірного бульвару (що йде уздовж верхньої кромки схилу). Проблема її освоєння не нова. У 2012 році місто вже розглядало концепції її розвитку, що включають проекти від повного збереження до забудови.

Незважаючи на те, що ця територія є переважно рекреаційною та частково навіть парковою, сьогодні на ній уже зведено близько десятка багатоповерхових будівель та комплексів. Декілька проектів знаходяться на стадії розробки або готуються до будівництва.

Тип проектованих будівель диктується основними тенденціями ринку, починаючи з 2010-х років, коли розпочався перехід від проектів житла до проектів апарт-готелів.

Всі ці будівлі (побудовані та проектовані) викликають негативну реакцію у багатьох мешканців міста. Водночас процес проектування та будівництва триває!

«Українці купують нерухомість не лише для вирішення горезвісного квартирного питання, а й з метою збереження та примноження капіталу. Число інвестиційних угод впевнено пішло вгору. Сьогодні їхня частка в структурі попиту коливається в межах 40% проти колишніх 27-30%» [1].

«Будівництво зростає через попит з боку невеликих приватних інвесторів, які мають вільні $100-200 тис. У банки вони їх не несуть, і щоб гроші не з'їдала інфляція, їх вкладають у житло, у тому числі для здачі в оренду» [1].

Зазначимо, що забудова ведеться будинками рекреаційного типу. В основному це готелі та апарт-готелі, для яких ця територія дуже приваблива. Вибирати між збереженням схилів у сьогоднішньому їх стані та їх забудовою все одно, що вибирати, що важливіше – добре дихати чи добре харчуватися. «Очевидно, що у перспективі забудова прибережних

територій, які мають високу комерційну привабливість, об'єктами житлової та рекреаційної інфраструктури – процес об'єктивно неминучий» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіка освоєння схилів полягає в тому, що йдеться про дбайливе ставлення не тільки до зелених насаджень, а й до їхнього інженерного облаштування, що передбачає захист від зсувів – головну загрозу цих територій. Причому другий пункт сьогодні особливо гострий, оскільки протизсувним спорудам вже понад 50 років і сьогодні, за оцінкою фахівців, вони потребують ремонту.

Відводячи територію біля берегової межі під забудову об'єктів курортно-рекреаційного призначення: приватних готелів, яхт-клубів, розважальних комплексів, готелів тощо, саме в питанні будівництва берегоукріплювальних споруд в Одеському регіоні можна звести до максимальної взаємної вигоди інтереси одеської влади безпосередньо та самих власників приватного капіталу. Не дивно, що у такий спосіб забудовувалася прибережна зона більшості світових курортів. Наприклад, Лазурний берег у Франції, Коста-дель-Соль в Іспанії, Золоті піски у Болгарії.

Конструктивно будівлі, що будуються на схилах, можуть бути такими (рис. 1).

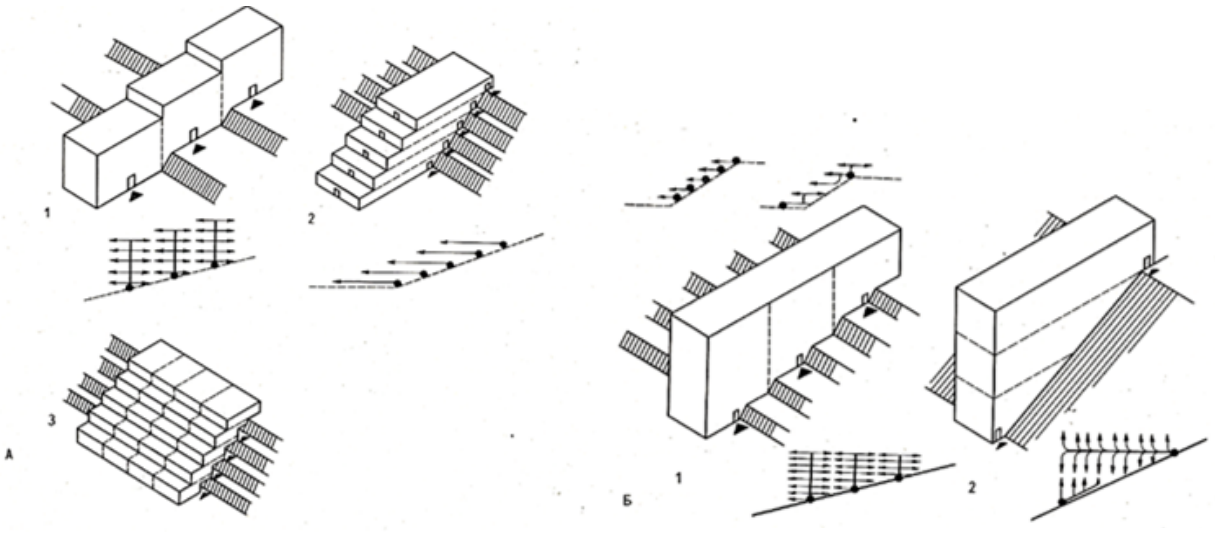

Рис. 1 Основні різновиди спеціальних типів будинків для складного рельєфу [3]:
а) ступінчасті будинки: 1) секційні; 2) коридорні; 3) терасні;
б) будинки змінної поверховості: 1) секційні; 2) коридорно-секційні

Очевидно, що у нашому випадку це мають бути об'єкти з мінімальною площею забудови (тип А3 виключається).

«Проблема будівництва апартаментів у тому, що за чинним законодавством є три типи будівель, у яких можуть проживати люди: житлові будинки, готелі та гуртожитки. Для всіх типів є чітко прописані норми та правила, що забезпечують комфортне проживання для населення. Один із факторів — наявність соціальних об'єктів у пішохідній доступності — зокрема шкіл, дитячих садків та поліклінік. Апартаменти також заповнюються людьми із дітьми, сім'ями. А оскільки для них не будуються додаткові соціальні установи, підвищується навантаження на існуючі та відбувається дисбаланс.

За своїм функціональним призначенням ринок апартаментів поділяють на три основні сегменти – сервісні, несервісні та рекреаційні. Останній тип має на увазі придбання призначених для відпочинку юнітів, переважно у курортному районі. Втім, основна «битва» відбувається між двома форматами апартаментів – призначеними для оренди (сервісних) і для власного проживання (несервісних)» [4].

Ще одна характерна риса схилів – це траса здоров'я, загальна довжина якої на сьогоднішній день становить 15 км. Більшість парків світу з великою протяжністю мають траси, що проходять по всій території, призначені для зручної транспортної доступності всіх

частин парку (рис. 2). Навіть у центральному парку Нью-Йорка всередині паркової території є автомобільна траса (рис. 3).

Рис. 2. Траса здоров’я, Одеса

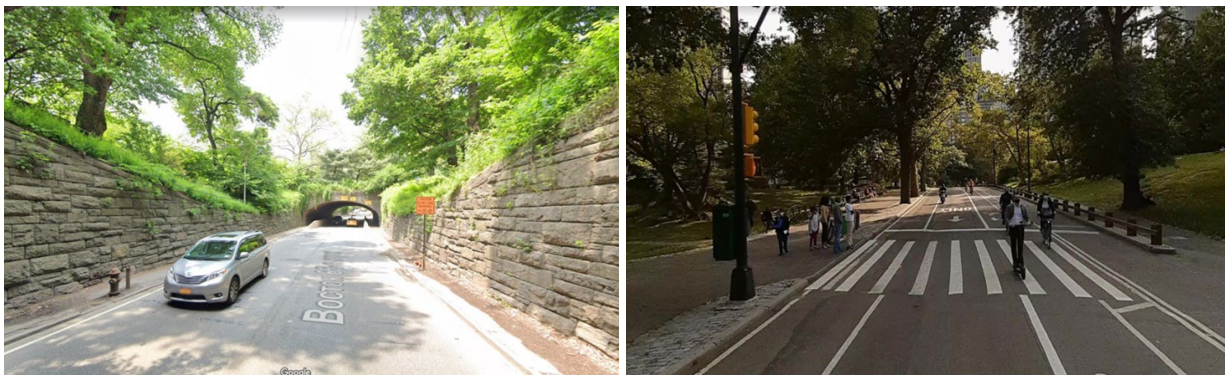

Рис. 3. Центральный парк, Нью-Йорк

З огляду на те, що Одеська траса здоров'я передбачає багато видів руху нею, то навіть не дивлячись на розмітку та інші обмеження, на ній відбуваються ДТП.

Ця проблема також потребує вирішення.

Постановка завдання. Якщо забудова прибережних територій – процес об'єктивно неминучий, то потрібно сформулювати перелік вимог та шляхів їх здійснення, що пред'являються до будівель, які передбачається запроектувати та побудувати на приморських схилах Одеси та які призведуть до того, що ці споруди не погіршать, а покращать становище на даній території.

Основний матеріал і результати. Сучасний рельєф схилів виглядає так (рис. 4).

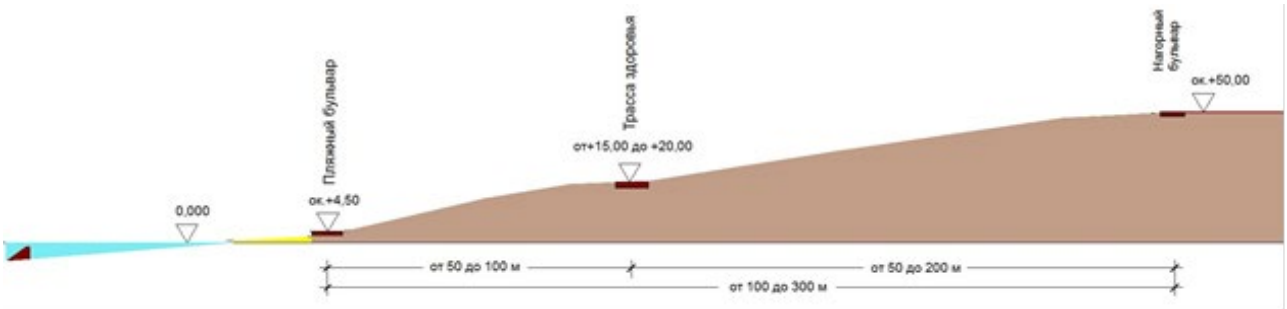

Рис. 4. Схема поперечного розрізу приморських схилів

Варіант №1 – будівництво у верхній частині схилу просто небезпечне, тому що ця територія найбільш схильна до зсувів. І якщо на схилі, у верхній його частині, створюється багатоповерхова будівля, то ступінь стійкості схилу істотно знижується.

Правда, тут слід зробити застереження, що будівля може бути розташована на деякій відстані від брівки схилу і тоді її вплив на стійкість схилу зменшується, а в ряді випадків і не позначається взагалі. Але це вже інша територія, що не відноситься до схилів, що розглядаються.

Варіант №2 – характерна тенденція забудови спостерігається в районі 13-14 станцій Великого Фонтану. Будинки зводяться вздовж схилу – у середній його зоні. З погляду впливу на стійкість схилів таке рішення виявляється зручним (і вигідним!): будівлі, що будуються на укосі, використовувати як утримуючу споруду; у цьому випадку будівля з усіма своїми конструкціями вноситься до розрахункової схеми (рис. 5).

Рис. 5. Модель схилу в районі 13-14 станцій В. Фонтану
(існуючі та заявлені до будівництва споруди)

Однак, зелена паркова територія розбивається цими будовами на дві частини – верхню та нижню. Верхня частина відсікається цими будинками від нижньої зони парку. Із цього місця вже немає панорамного вигляду, на морі. Ця територія використовується для паркування автомобілів, тобто як прибудинкова територія, до того ж ще й перерізана автомобільними проїздами та для траси здоров'я не зручна (це добре проглядається на наведених нижче фотографіях) (Рис. 6, 7, 8, 9).

Рис. 6. ЖК La Mer

Рис. 7. Апарт-комплекс Каліпсо

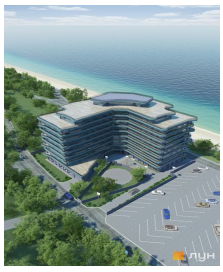

Рис. 8. ЖК Graf біля моря

Рис. 9. ЖК Costa fontana

Громадські діячі не раз виходили на протест проти будівництва «ЖК Graf біля моря» і будівництва компанією «Гефест» ЖК «Каліпсо» і ЖК «Персефона», що сусідять з нею. Усі вони будуються під виглядом рекреаційних об'єктів, але квартиру на сайтах забудовників можна купити вже зараз.

Варіант №3. «Ми проти забудови вгорі, на кромці, але не внизу, – каже начальник муніципального управління інженерного захисту території міста та розвитку узбережжя

Володимир Соколов. Точкові посадки у вигляді багатоповерхових будівель привантажать схил, і ми з вами зможемо спокійно спати» [5].

На перший погляд, чого простіше «привантажити» нижню частину схилу та все. Однак, «навантажена» нижня частина, сама може в цьому випадку виявитися активною і зрушить нижчі ділянки у бік моря. До того ж зсув може «виринути» перед «завантаженням» або «переповзти» через нього. Всі можливі випадки руху зсуву потрібно передбачити в розрахунку, сформувати укіс і розташувати утримуючі споруди так, щоб ефект від них був максимальним за мінімальної вартості.

«Взагалі кажучи, утримання схилу процес дуже дорогий і оптимізація тут просто необхідна» [2].

Якщо вибирати місце для забудови (у верхній, середній або нижній частині схилу), то найлогічніше, з погляду впливу на зсувні процеси території та на збереження цілісності паркової території, – розташовувати будівлю внизу схилу (рис. 10).

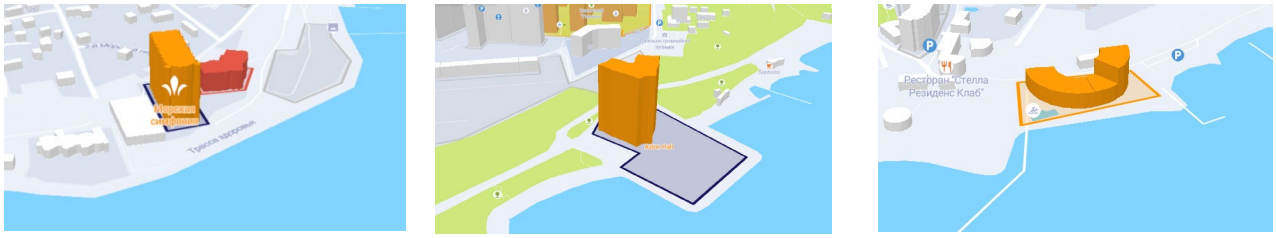

Рис. 10. Моделі схилу в районі 8-ї та 10-ї станцій В. Фонтана

З цієї точки зору найбільш вдало розташована будівля ЖК «Морська симфонія», тому що, на відміну від двох інших об'єктів, вона не займає територію пляжу. Пляж це найцінніша територія і будівництво будівлі на ній просто неприпустимо. Щоправда, на об'єкті Aston Hall створено свій пляж, який є також берегозміцнювальною спорудою. Зрозуміло, що цей пляж належить цьому готелю та закритий для решти відпочиваючих. Разом з тим, як і в інших проектах, велику ділянку займає паркування з тим же під'їздом до неї, що йде по схилу (рис. 11, 12, 13).

Рис. 11. ЖК Морська симфонія

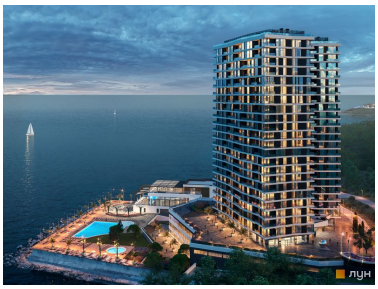

Рис. 12. Апарт- готель Aston Hall

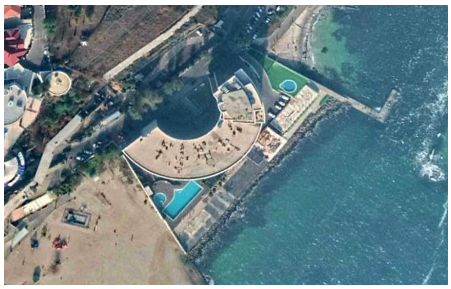

Рис. 13. Готель Марістела Марін Резиденс

Якщо прийняти за основне місце дислокації будівлі внизу схилу, виникає проблема з її доступністю. Пішки подолати схил заввишки близько 40 метрів не кожен зможе. Влаштовувати паркування внизу – розбивати парковий простір, про що йшлося вище. Повітряний перехід на рівні верхньої позначки схилу та верхнього поверху будівлі міг би бути варіантом вирішення цієї проблеми. Місця для паркування при такому варіанті повинні розташовуватися на верхньому плато (рис. 14).

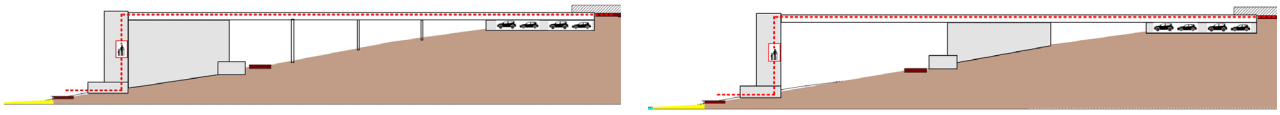

Рис. 14. Варіанти схеми завантаження будівель

При цьому виникає наступна проблема – місце для розміщення паркувального простору. Одним з варіантів може бути влаштування паркінгу під спортивними майданчиками, стадіонами. Зараз зелені дахи у вигляді спортмайданчиків – на піку популярності у багатьох країнах. Якщо розміщувати гараж у верхній частині схилу, то можна використовувати його покриття як оглядовий майданчик з обов'язковим його озелененням і благоустроєм як продовження паркового ландшафту (рис. 15, 16, 17).

Рис. 15. Технологічний інститут Південної Альберти (SAIT Polytechnic), Канада

Рис. 16. Стадіон «Динамо» на Французькому бульварі

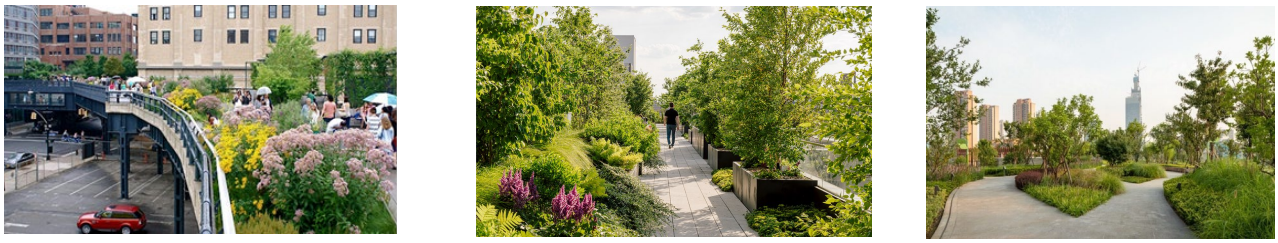

Рис. 17. Парк Хай Лайн, Нью Йорк

Сьогодні схилами проходять три маршрути, два з яких (набережна та траса здоров'я) включені до схем зонування території міста. Третій, що проходить по верхній кромці схилу, існує фрагментарно. Логічне рішення (з точки зору безпеки) – розподілити транспортні та пішохідні потоки на схилах, залежно від швидкості руху ними, щоб мінімізувати ризик зіткнень. Найлогічнішим наслідком цього було б виділити рух пішоходів в окремий маршрут. Найкраще для цього підходить нижній бульвар, що проходить над пляжами. Це класичний варіант прокладання пішохідної доріжки, що використовується у всьому світі, де є набережні з пляжами. Швидкість руху тут до 5 км/год, тому він безпечний навіть для дітей та для маломобільних груп населення. На одеських пляжах він також є. На деяких пляжах у дуже впорядкованому вигляді. Але в деяких місцях, на жаль, цей бульвар уривається, що не дає можливості використовувати його як цільний маршрут. Якщо з'єднати цей бульвар в один безперервний маршрут, це розвантажило б рух по трасі здоров'я. Саме через свою безперервність руху траса здоров'я користується такою популярністю у відпочиваючих (рис. 18). Враховуючи довжину всієї території схилів (близько 20 км), найбільш логічним було б її використання транспортними засобами (не важливо буде це велосипед, гіроскутер, електросамокат, ролики або моноколесо).

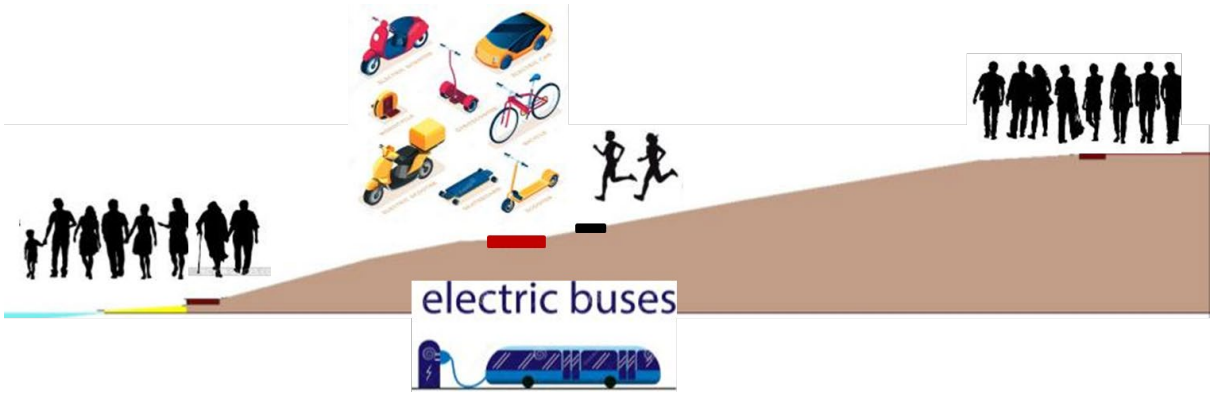

Рис. 18. Варіант схеми розподілу транспортних та пішохідних потоків

Природно, це стосується лише екологічно чистих і малогабаритних видів пересування. У перспективі, за винятком у частині габаритів транспорту, можуть бути маршрутні автобуси, які б зв'язали будівлі, розташовані вздовж траси, з центром міста. Звичайно, це вимагатиме розширення існуючої проїзної частини. Тому бігову доріжку, яка сьогодні проходить тією ж трасою здоров'я паралельно велодоріжці, можна було б виділити в окремий маршрут із ґрунтовим покриттям, що також позитивно позначилося б на безпеці руху. Тим більше, що витрати на влаштування такого маршруту відносно невеликі.

Поєднання траси здоров'я з центром міста, а саме з Приморським бульваром, зробило би цей маршрут справжнім туристичним трансфером. А також об'єднало би всі будівлі, що знаходяться вздовж нього, в єдиний комплекс. Перешкодою цьому є балка в районі Польського узвозу.

Рис. 19. Схема маршруту «траси здоров’я»

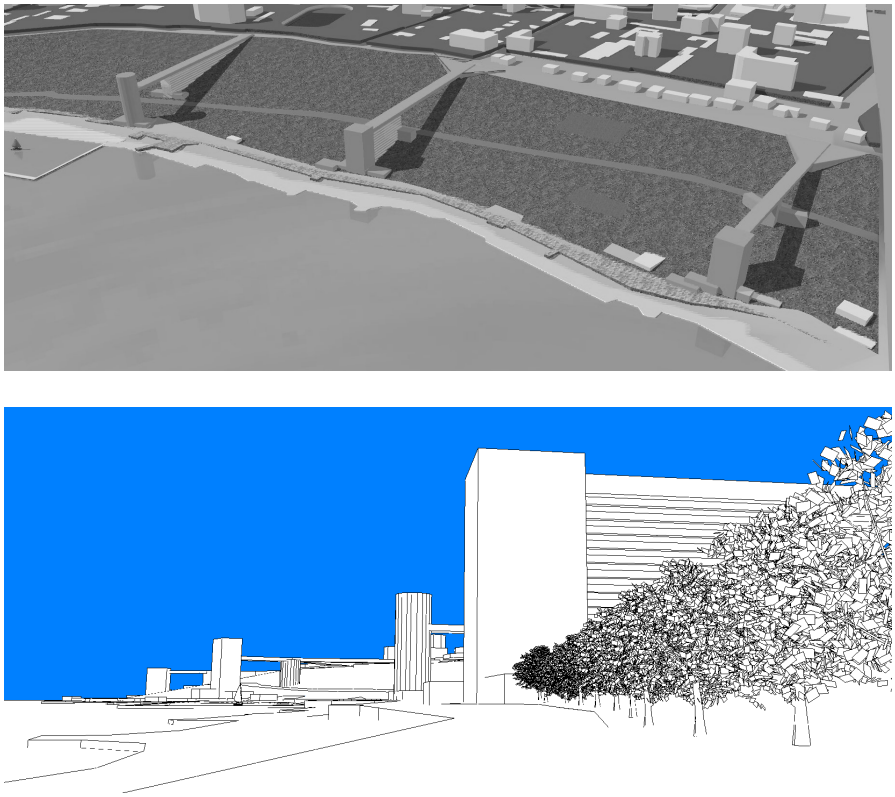

Рис. 20. Загальні види з запропонованої моделі забудови схилів

Висновки. Підсумовуючи, можна з упевненістю стверджувати, що:

1. Для забезпечення стійкості схилів і збереження цілісності паркової території будівлі краще будувати в їхній нижній частині.
2. Паркування повинні розташовуватися нагорі схилів (за їхніми межами).
3. Для забезпечення оптимальної пішохідної доступності будівель передбачити їхнє завантаження зверху – по даху або пішохідному мосту.
4. За своїм типом будівлі, призначені для проживання, повинні бути готелями або апарт-готелями. До складу їх приміщень повинні входити об'єкти, що забезпечують прилеглу територію повноцінними підприємствами харчування, туалетами, пунктами прокату, медобслуговування та ін. з дотриманням усіх санітарних норм
5. Упорядкована та обслуговувана будинком територія повинна охоплювати весь схил. Озелененням повинен бути також оформлений експлуатований дах і перехід до будівлі.
6. Зручний транспортний зв'язок з історичним та культурним центром міста за допомогою електротранспорту по трасі здоров'я створить міський туристичний комплекс, який буде привабливим не лише у пляжний сезон, а й протягом усього року.

Якщо при проектуванні будівель на схилах прийняти до уваги всі перераховані вище пропозиції, то такі будівлі будуть не погіршувати, а покращувати якість приморських схилів. Природно, що у такому разі будуть потрібні додаткові витрати. Але це питання стратегії розвитку міста: чи залишатиметься Одеса південною Пальмірою чи…

Література

[1] Виктор Мельник: «Алчность застройщиков усугубила проблему прибрежных склонов Одессы». Одесса, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: https://gazobeton.org/ru/node/951

[2] Застройщикам прочат на осень строительный бум. Киев, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: https://dilova.com.ua/konsultatsiya-spetsialista/viktor-melnik

[3] Под редакцией канд. архитектуры В. Р. Крогиуса «Градостроительство на склонах» Москва Стройиздат 1988.

[4] Впечатляющий рост. Санкт-Петербург, 2021. [Електронний ресурс]. Доступно: https://spbguide.rbc.ru/aparts

[5] Как Фонтан и Ланжерон в море сползали. Одесса, 2009. [Електронний ресурс]. Доступно: https://kaiser-w.livejournal.com/80724.html

References

[1] Viktor Melnik: «The greed of developers has aggravated the problem of the coastal slopes of Odessa.» Odessa, 2021. [Electronic resource]. Available: https://gazobeton.org/ru/node/951

[2] Developers are predicting a construction boom for the fall. Kiev, 2021. [Electronic resource]. Available: https://dilova.com.ua/konsultatsiya-spetsialista/viktor-melnik

[3] Edited by Cand. architecture by VR Krogius «Urban planning on the slopes» Moscow Stroyizdat 1988.

[4] Impressive growth. St. Petersburg, 2021. [Electronic resource]. Available: https://spbgui de.rbc.ru/aparts

[5] Kak Fontan y Lanzheron v more spolzaly. Odessa, 2009. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: https://kaiser-w.livejournal.com/80724.html

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРИМОРСКИХ СКЛОНОВ ОДЕССЫ

Снядовский Ю. А.,
ст. преп. каф. архитектуры зданий и сооружений,
sniadovsky30@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2798-2628

Захаревская Н. С.,
ст. преп. каф. архитектуры зданий и сооружений,
zaharevska.ns@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6078-6605

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассмотрена проблема освоения приморских склонов г. Одессы в границах от пляжа Ланжерон до 16-й станции Большого Фонтана и от береговой линии до нагорного бульвара. Специфика освоения склонов – бережное отношение не только к зеленым насаждениям, но и к их инженерному оборудованию, которое предусматривает защиту от оползней – главную угрозу этих территорий. Проанализированы факторы, влияющие на ход освоения территории приморских склонов Одессы. Под освоением подразумеваются: процесс строительства многоэтажных зданий (апартаментов), который активно ведется в последние годы; организация пешеходных и транспортных путей, проходящих по данной территории и связывающих ее с городом; благоустройство и инженерное оборудование территории.

Еще одна проблема склонов – это трасса здоровья, общая длина которой составляет 15 км. Логичное решение (точки зрения безопасности) – распределить транспортные и пешеходные потоки на склонах, в зависимости от скорости движения, чтобы уменьшить риск столкновения.

Основная проблема – размещение парковок. Организовать паркование внизу – разбить парковую зону. Воздушный переход на уровне верхней отметки склона и верхнего этажа здания мог бы стать решением проблемы. Места для парковок при таком варианте должны быть размещены на верхнем плато.

В результате анализа направления движения и перспектив этого процесса даются рекомендации по его оптимизации, а именно: какими должны быть типологические и конструктивные особенности зданий, чтобы эти здания оказывали положительное влияние на развитие территории; по какому принципу должна быть организована пешеходно-транспортная сеть; пути осуществления благоустройства территории.

В работе сформулирован перечень требований и пути их решения, которые предъявляются к зданиям, проектирование и строительство которых предполагается на приморских склонах Одессы.

Ключевые слова: приморские склоны Одессы, трасса здоровья, застройка, электротранспорт.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE COASTAL SLOPES OF ODESSA

Sniadovskyi Y. O.,
Senior Lecturer, Department of Architecture of Buildings and Structures,
sniadovsky30@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2798-2628

Zakharevska N. S.,
Senior Lecturer, Department of Architecture of Buildings and Structures,
zaharevska.ns@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6078-6605

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article deals with the problem of the development of the coastal slopes of Odessa within the boundaries - from the Lanzheron beach to the 16th station of the Big Fountain, and from the coastline to the Upland Boulevard. The specificity of the development of slopes is a careful attitude not only to green spaces, but also to their engineering equipment, which provides protection against landslides - the main threat to these territories. The factors influencing the development of the territory of the coastal slopes of Odessa are analyzed. Development means: the process of construction of multi-storey buildings (apartments), which has been actively pursued in recent years; organization of pedestrian and transport routes passing through the given territory and connecting it with the city; improvement and engineering equipment of the area.

Another problem on the slopes is the health track, which has a total length of 15 km. A logical solution (from a safety point of view) is to distribute traffic and pedestrian flows on slopes, depending on the speed of movement, to reduce the risk of collision.

The main problem is the location of parking lots. Arrange parking at the bottom - split the park area. An air crossing at the level of the upper elevation of the slope and the upper floor of the building could be a solution to this problem. Parking spaces for this option should be located on the upper plateau.

As a result of the analysis of the direction of movement and the prospects of this process, recommendations are given for its optimization, namely: what should be the typological and structural features of buildings so that these buildings have a positive impact on the development of the territory; on what principle should the pedestrian-transport network be organized; ways to implement the improvement of the territory.The paper formulates a list of requirements and ways to solve them, which apply to buildings, the design and construction of which is supposed to be on the coastal slopes of Odessa.

Keywords: coastal slopes of Odessa, health track, developement, electric transport.

УДК 711.00 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-51-56

RENOVATION OF THE PORT TERRITORIES IN THE HISTORICAL PART OF THE CITIES

Savytska O. S.,
PhD Arch, Professor, Department of Urban Planning,
olgasavgrad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0362-2502

Levchenko L. S.,
Student Department of Urban Planning,
buonamatita@gmail.com

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article defines the urban planning, economic, transport, environmental and aesthetic problems from the location of the port areas near proximity to the center. The disadvantages of the current position of the borders of cargo terminals and the associated transport and logistics infrastructure of Odessa are described, as well as the advantages of transferring the port outside the city and changing the functional purpose of the released space. The world tendencies of port territories renovation and their influence on the stable economic development of big cities with simultaneous providing guarantees of social safety sphere based on their: history; reasons which led to the necessity of changes; process of transformations is analyzed. The organic connection between the basic principles of renovation transformations and the emergence of positive changes in the social and economic spheres is traced. Examples of international experience of such changes in Genoa, Cape Town, and Marseille in the late XX – early XXI centuries are considered.

Keywords: renovation, port areas, sustainable development, project.

Introduction. In historic cities, the reconstruction of former industrial areas is an important problem of urban planning and development. Closure or reduction of production raises questions, one of which is the rational use of former industrial areas. With a lack of land for urban planning needs, the use of former industrial complexes is relevant. There is a need to transfer enterprises from the center to the outskirts of the city [2].

Analysis of the latest sources of research and publications. Theoretical and methodological basis of the study is the analysis of implemented in practice and published research works in Europe. A great deal of information about the current situation of the port territory of Odessa, as well as the world experience of its realization and operation, was found on the Internet portals. For example, the latter was found in the publications of Budurova M., Gogohia E., Zalewskaia A. Also, in writing the article, links to the Odessa Mayak website played a role to clearly demonstrate the severity of the problem.

Formulation of the task. To study the principles of changing the former industrial areas into a public area on the example of foreign projects. To substantiate the necessity of transferring the port area beyond the city border with a subsequent change of functional purpose.

The basic material and results. Renovation of port territories is widespread in developed countries. This process is oriented to meet human need for comfort and quality of the environment. Studying the world experience, it can be noted that the solution of the problem is formed in the creation of the connection of the port with the city, as well as changing the location of the industrial component of the port. The consequences can be significant, and favorable for the city itself, as well as for the port and businesses associated with it.

Historically, the port of Odessa is located in the central part of the city. It blocks direct access to the shore for everyone who is not involved in the port business. People not connected with the work of the port can pass only to the territory of the passenger terminal. International experience shows that opening access to the water for residents is a significant incentive for the development of public spaces, embankments, a variety of businesses, which improves the tourist potential of the city. The liberation of the territories near the sea terminal from the industrial zone will change a lot, especially considering the territorial limitation of the center and the lack of opportunities for its development. In Odessa, the opening of the port area will give a solution to a few urban planning and transport problems. There will be an opportunity to organize the connection between Kotovsky and Tairov by the shortest route. Also, the influence of the cargo port on the city ecology will disappear. Port relocation is an expensive project, but the maintenance of the port for the city has long ceased to be profitable, and business taxes after the renovation would significantly increase the city budget [2]. That is why the renovation is necessary for Odessa, and it requires competent and balanced decisions. The world experience of such cities as: Genoa, Cape Town, and Marseille. We will consider possible changes based on their example.

Genoa is one of the most famous examples of modern port renovation. In 934, the formation of Genoa as one of the largest ports of the Mediterranean began. Today, the port of Genoa is one of the main transport hubs of the Mediterranean Sea. The oldest part of the port is the port of Vecchia, a semicircular basin in the southern part of Genoa, where the main activity took place in the early twentieth century. Nowadays it is mainly operated by passenger ships. The port of Genoa began to develop in a westerly direction, a long breakwater was completed, forming an artificial harbor including an outport and several basins, a steel mill, an artificial peninsula with an airport enclosing the new oil harbor. Landmarks and public spaces are the most significant component of the renovation of the port of Genoa. After the 1992 Expo, it was decided to redevelop the Old Port and to create within it a public entertainment area with the help of the world-famous Genoese architect Renzo Piano. Analyzing this decision, it can be noted that these changes are beneficial to the economy of the city. The development of services, culture, the introduction of innovative technologies, as well as increasing the tourist attractiveness of the coastal area and improving the environment - all these changes the standard of living in the city [1].

Pic. 1. View of port Vecchio

Pic. 2. Port Vecchio scheme

Cape Town. The port was founded on April 6, 1652 - Dutchman Jan van Ribeck built the first wharf here. Since 1860 the port of Cape Town became an important harbor in the eastern routes. Gold and diamond mining in South Africa required an increase in port areas. Although the Victoria and Alfred Basin was the industrial center of Cape Town in the 1960s, the area became somewhat isolated due to customs restrictions and fell into disrepair for several decades.

In the 1980s, the idea emerged of combining the center with the water line, combining port, residential and recreational functions. In June 1988, the plan began in the form of a redevelopment of the port around the Victoria and Alfred pools.

The Victoria & Alfred Waterfront concept included the idea of partially preserving the working condition of the harbor, utilizing the unique features of a particular site and using them to develop public areas. In 1990, the first phase of the project highlighted the need to restore historic

buildings and improve space in the Pierrehead neighborhood. The second phase of the project formed and developed dining and entertainment facilities to enhance the functions of the pier.

The third phase in January 1994 continued the development of the entertainment industry and shore protection enhancements. The fourth phase from 1996 to 1997 developed the hotel business. The fifth phase of development included residential development and mixed use development in the Watchtower area related to seafood extraction. The sixth phase of the V&A Waterfront was launched in 2004 and consisted of an addition to the residential complex, an expansion of the entertainment industry and the creation of offices. Each phase complemented the project with landscaping and helped create a complex that is a venue for annual events, contests, and festivals [5].

There are several basic principles that guided the renovation of the V&A Waterfront:

- Emphasizing the character of the waterfront and emphasizing the unique qualities of the waterfront.
- Multifunctionality of waterfront spaces.
- Respect for historical heritage.

This project has become one of the most successful examples of the renovation of port areas, managing to reconnect the city with its maritime heritage [3].

Pic. 3. View of port of CapeTown

Pic. 4. Scheme of port of CapeTown

Marseille. The development of Marseille was at its most dynamic between 1946 and 1975. After the independence of the colonies, many people migrated to the port cities. Marseille developed on the periphery, becoming a major agglomeration, and less of the budget went to the center, resulting in dilapidated buildings and increased insecurity in the area. This mistake was only noticed in the late 80s and led to the rise of environmental and image issues in Marseille. This led to the decision to renovate the northern part of the center. The port areas adjacent to the center were subjected to the biggest changes. Freight service has been moved to the northern harbor, focusing on ferries and cruise ships. Some port areas still block the city's access to the sea, leaving a three-kilometer shoreline [4].

Pic. 5. View of port of Marseille

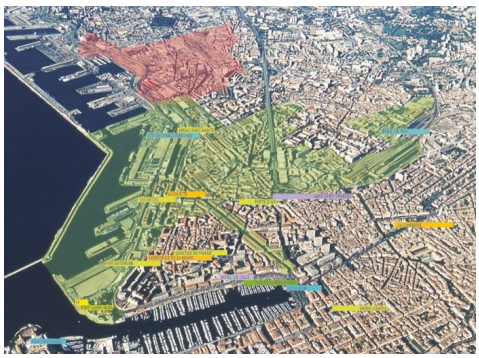

Pic. 6. Scheme of port of Marseille

Conclusions. The port of Odessa needs high-quality modern renovation, which could improve the economic and ecological condition of the city and solve the infrastructure problems. In this connection, it is necessary to attract the attention of professionals, the public and investors to this issue. International experience shows that it is necessary to pay attention to the unique characteristics of the Odessa coast for productive modern formation and development, open access to the sea for inhabitants of the city and renew the connection between the sea and the city.

Література

[1] «Генуя. Путь совершенствования" Будурова М. - 21. 05.2017. https://khalinsite.wordpress.com/2017/05/

[2] "Представим только: что было бы, если бы порт вынесли из Одессы?" - 04.04.2018. https://mayak.org.ua/news/just-imagine-what-would-happen-if-the-port-is-ruled-out-of-odessa/

[3] "Проект Victoria&Alfred Waterfront в Кейптауне – пример первой реновации портовой территории в Африке" Гогохия Е - 21.05.2017. https://khalinsite.wordpress.com/2017/05/21/

[4] "Порт Марсель - достояние Франции" Залевская А. - 21.01.2018. https://khalinsite.wordpress.com/2018/01/21/

[5] Waterfronts – Cities Reclaim Their Edge / Breen, Ann & Rigby, Dick. – Washington DC: McGraw-Hill, 1994.

References

[1] «Genuya. Put' sovershenstvovaniya" Budurova M. - 21. 05.2017. https://khalinsite.wordpress.com/2017/05/

[2] "Predstavim tol'ko: chto bylo by, esli by port vynesli iz Odessy?" - 04.04.2018. https://mayak.org.ua/news/just-imagine-what-would-happen-if-the-port-is-ruled-out-of-odessa/

[3] "Proekt Victoria&Alfred Waterfront v Kejptaune – primer pervoj renovacii portovoj territorii v Afrike" Gogohiya E - 21.05.2017. https://khalinsite.wordpress.com/2017/05/21/

[4] "Port Marsel' - dostoyanie Francii" Zalevskaya A. - 21.01.2018. https://khalinsite.wordpress.com/2018/01/21/

[5] Waterfronts – Cities Reclaim Their Edge / Breen, Ann & Rigby, Dick. – Washington DC: McGraw-Hill, 1994.

РЕНОВАЦІЯ ПОРТОВИХ ТЕРИТОРІЙ В ІСТОРИЧНІЙ ЧАСТИНІ МІСТ

Савицька О. С.,
к. арх., проф. каф. містобудування,
olgasavgrad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0362-2502

Левченко Л. С.,
ст. каф. містобудування,
buonamatita@gmail.com

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті визначено містобудівні, економічні, транспортні, екологічні та естетичні проблеми розташування портових територій у безпосередній близькості від центру. Описано недоліки сучасного становища кордонів вантажних терміналів та пов'язаної з ними транспортно-логістичної інфраструктури Одеси. Зокрема нерентабельність сучасного устрою міста, значні екологічні збитки від суден та доків, транспортний колапс міських пасажирських та вантажних потоків, відсутність можливості розвитку центральної частини міста у бік моря. Також зазначені переваги від перенесення порту за межі міста та зміни функціонального призначення простору, що звільнився. Зокрема: відкриття доступу до води мешканцям, внаслідок чого поява значного стимулу для розвитку суспільних просторів, набережних, різноманітного бізнесу, що покращує туристичний потенціал міста та емоційну складову для самих мешканців міста. Проаналізовано світові тенденції реновації портових територій та їх вплив на стійкий економічний розвиток великих міст із одночасним забезпеченням гарантій сфери соціальної безпеки на основі таких етапів становлення портів: історії основи; причин, що призвели до потреб у зміні; процесів перетворень. Реновація портових територій поширена в розвинених країнах. Цей процес має орієнтацію на задоволення потреби людини у комфорті та якості довкілля. Досліджуючи світовий досвід на прикладі подібних змін у Генуї, Кейптауні та Марселі в період кінця XX століття – на початку XXI століття, можна відзначити, що вирішення проблеми формується у створенні зв'язку порту з містом, а також зміни місця розташування промислової складової порту. Результати можуть бути значущими та сприятливими як для самого міста, так і для порту та бізнесу, пов'язаного з ним, за умови грамотних та виважених рішень на основі вивченого світового досвіду та з урахуванням особливостей історії Одеси та одеського узбережжя.

Ключові слова: реновація, портові території, сталий розвиток, проект.

РЕНОВАЦИЯ ПОРТОВЫХ ТЕРРИТОРИЙ В ИСТОРИЧЕСКОЙ ЧАСТИ ГОРОДОВ

Савицкая О. С.,
к. арх., проф. каф. градостроительства,
olgasavgrad@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0362-2502

Левченко Л. С.,
ст. каф. градостроительства,
buonamatita@gmail.com

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье определены градостроительные, экономические, транспортные, экологические и эстетические проблемы расположения портовых территорий в непосредственной близости от центра. Описаны недостатки современного положения границ грузовых терминалов и сопряженной с ними транспортно-логистической инфраструктуры Одессы. В частности нерентабельность современного устройства города, значительный экологический ущерб от судов и доков, транспортный коллапс городских пассажирских и грузовых потоков, отсутствие возможности развития центральной части города в сторону моря. Также указаны преимущества от переноса порта за границу города и смены функционального назначения освободившегося пространства. В частности: открытие доступа к воде жителям, вследствие чего появление значительного стимула для развития общественных пространств, набережных, разнообразного бизнеса, что улучшает туристический потенциал города и эмоциональную составляющую для самих жителей города. Проанализированы мировые тенденции реновации портовых территорий и их влияние на устойчивое экономическое развитие крупных городов с одновременным обеспечением гарантий сферы социальной безопасности на основе таких этапов становления портов: истории основания; причин, приведших к потребностям в изменении; процессе преобразований. Реновация портовых территорий широко распространена в развитых странах. Этот процесс имеет ориентацию на удовлетворение потребности человека в комфорте и качестве окружающей среды. Исследуя мировой опыт на примере подобных изменений в Генуе, Кейптауне и Марселе в период конца XX века – начала XXI века, можно отметить, что решение проблемы формируется в создании связи порта с городом, а также изменения места расположения промышленной составляющей порта. Результаты могут быть значимыми и благоприятными как для самого города, так и для порта и бизнеса, связанного с ним, при условии грамотных и взвешенных решений на основе изученного мирового опыта и с учетом особенностей истории Одессы и одесского побережья.

Ключевые слова: реновация, портовые территории, устойчивое развитие, проект.

УДК 725 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-57-64

РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ ТА ДЖЕНТРИФІКАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ТЕРІТОРІЙ МІСТА

[1] **Харитонова А. А.,**
к. арх., доц. каф. архітектури будівель та споруд,
alina3darh@rambler.ru ORCID: 0000-0001-6710-7089

[2] **Бєлова О. В.,**
магістр архітектури

[1] **Голдіна М. В.,**
ст. кафедри архітектури будівель та споруд

[1]*Архітектурно-художній інститут,*
Одеська державна академія будівництва та архітектури

[2]*Каспійський державний університет технологій*
та інжинірингу ім. Ш. Єсєнова, Казахстан

Анотація. Джентрифікація промислових територій з їх спорудами у містах є сучасною тенденцію в Україні. Це перетворення і регенерації містобудівного середовища всередині і навколо, включаючи промислові будівлі та споруди, як результат розвитку неолібералізму в рамках постіндустріальної капіталістичної системи. Реіндустріалізація – відновлення промисловості – переважаючий тренд містобудівного розвитку, у новій якості та з новими характеристиками, здатними забезпечити збалансований і сталий розвиток міського середовища. Змінила деіндустріалізаціїну теорію промисловості, що існує.

Виведення промислових об'єктів за межі міста з подальшою переорієнтацією площ, що звільнилися під будівництво житлової та комерційної нерухомості. Також постійно змінюється інфраструктура урбанізованих територій, ускладнюється і доповнюється новими інженерними об'єктами. Існує тенденція у сучасній архітектурі підвищеної уваги до форм, які мають промисловий та інженерний характер та взагалі до промислових територій міста.

Ключові слова: промислові території міста, реіндустріалізація, джентрифікація промисловості, деіндустріалізація.

Вступ. Промисловість, побудована на основі нових принципів функціонування виробництва, здатна стати довгостроковою основою добробуту території, що є особливо важливим для України. У більшості великих та середніх міст процес джентрифікації має незавершений та фрагментарний характер. Отже містобудівники, архітектори, влада, місцеві жителі та бізнес у цих населених пунктах зможуть уникнути помилок, допущених у містах Західної Європи та США. Вивчення процесів реіндустріалізації в сучасних умовах здатне забезпечити збалансований розвиток промисловості у сучасному місті на основі врахування інтересів усіх зацікавлених сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні кілька років дослідники, які вивчають досвід міст, що пройшли «повний цикл» джентрифікації, говорять про необхідність реіндустріалізації (reindustrialization) міського господарства. Архітектори-вчені Ле Корбюзьє, Д. Перро, Ф. Л. Райт, Р. Роджерс, Н. Фостер та інші – заклали фундамент містобудівної науки. При цьому йдеться не про повернення до підприємств епохи промислової революції, а швидше до перегляду ролі та масштабу архітектури промислової спадщини стосовно потреб міст. Так, Том Анготті, професор міського планування в Нью-Йоркському університеті, говорить про такі принципи нового витка міської індустріалізації,

які застосовуються як у розвинених, так і в країнах, де процес деіндустріалізації тільки починається [1, с. 50-51].

На сучасному етапі питаннями вивчення цієї тематики в Росії і Україні займалися І. А. Шеришевский («Конструювання промислових будівель і споруд», 2005 р.), В. І. Вершинін («Еволюція архітектури промислових будівель», 2006 р.), Л. А. Вікторова, М. С. Штігліц якими написані фундаментальні роботи в галузі промислової архітектури.

Постановка завдання. Розгляд процесів сучасної урбаністичної трансформації міст, тенденції використання територій колишніх промислових підприємств та перспективи розвитку промисловості. На основі проведеного аналізу надаються етапи процесів джентрифікації міських територій; ставляться питання про необхідність перегляду політики змін промислових територій та цінності промислових будівель та споруд.

Основний матеріал і результати. За останні 40-50 років у розвитку міських територій утвердилися дві тенденції, що стали актуальними для України, починаючи з 1990 - х рр. Перш за все, це деіндустріалізація (виведення промислових об'єктів за межі міста з подальшою переорієнтацією площ, що звільнилися з-під будівництво житлової та комерційної нерухомості), і джентрифікація (підвищення вартості об'єктів нерухомості за рахунок перетворення і регенерації житлового середовища навколо і всередині будівель). Вони є результатом розвитку неолібералізму в рамках постіндустріальної капіталістичної системи Деіндустріалізація та джентрифікація розглядаються нами як переважаючий тренд містобудівного розвитку, на зміну якому приходить новий, пов'язаний з поверненням промисловості до міста (реіндустріалізація) у новій якості та з новими характеристиками, здатними забезпечити збалансований і сталий розвиток міського господарського комплексу.

Деіндустріалізація як процес, характерний для міст США та Західної Європи, починаючи з 1970-1980-х рр., був викликаний причинами, тісно пов'язаними між собою:

- посиленням міжнародного поділу праці внаслідок глобалізації економіки, і як наслідок міграція робочих місць у країни з дешевшою робочою силою;
- падінням значення обробної промисловості та зниженням конкурентоспроможності заснованої на ній національної промислової системи;
- переорієнтуванням моделі економічного розвитку розвинених країн на сферу послуг та фінансово-кредитну галузь як основні фактори зростання економіки.

Одним із наслідків деіндустріалізації міст є різке скорочення робочих місць та самих робітників, депресивний стан економіки, безробіття, падіння обсягу реальних інвестицій. При цьому, якщо у великих («глобальних») містах, що ефективно адаптувалися до нових умов економічного розвитку, була можлива часткова або повна компенсація негативних наслідків деіндустріалізації за рахунок торгівлі, туризму, фінансових послуг, то у старих промислових центрах, що залежать від однієї галузі (Ліон, Манчестер, Шеффілд, Ессен, Детройт) або підприємства (мономіста), спостерігається картина не така райдужна.

У цих умовах у процесі прийняття господарських рішень необхідно враховувати всю сукупність наявних та доступних ресурсів на рівні міста, найціннішими серед яких є будівлі та земля.

Згаданий вище термін «джентрифікація» (ревіталізація) означає реконструкцію та оновлення, «упорядкування» (тобто підвищення рівня «престижності», привабливості для проживання або комерційної оренди) як окремих приміщень та будівель, так і цілих районів, які раніше вважалися неблагополучними в соціальному плані або стали такими внаслідок об'єктивних соціально-економічних та природних процесів (депопуляція, зниження рівня матеріального благополуччя населення, деіндустріалізація, наслідки стихійного лиха). У європейських та американських містах цей процес розпочався ще у 1960-ті роки, супроводжувся масовим переселенням жителів із престижних районів у передмістя або на міські околиці. Проте, починаючи з кінця 1970-х років, джентрифікація захопила і занедбані промислові об'єкти. У цьому випадку, щоб уникнути термінологічної плутанини, дослідники говорять про редевелопмент (зміну призначення ділянок землі), міської регенерації

(«відродження» територій через розвиток суспільних просторів) або міську рециркуляцію (повторне використання об'єктів нерухомості).

Процес джентрифікації міських територій включав такі етапи.

Перший етап. На початку 1960-х років ряд архітекторів за підтримки держави та міської влади розробляли проекти, пов'язані з розселенням районів, що характеризуються низьким рівнем життя та високою злочинністю за відсутності мінімальних зручностей для мешканців [3, с. 366-371]. Йшлося, перш за все, про так звані гетто (місця компактного проживання расових та національних меншин), депресивні території з несприятливою економічною та екологічною обстановкою в будинках масового заселення (фабричні гуртожитки або цілі селища при промислових об'єктах). Наслідком цих ініціатив стало переселення мешканців згаданих вище районів у більш комфортні умови, але з одночасною втратою пішохідної доступності робочого місця та розростанням передмість [4, с. 124-126].

Другим етапом підвищення цінності нерухомості стало рух «сквоттерів» (від англ. to squat – захоплювати) та «лофтерів» (від англ. loft – горище, занедбане місце) наприкінці 1970-х рр. Суть цього явища – захоплення або оренда за символічну плату помешкань (квартир, будинків або цілих кварталів), що пустують з тих чи інших причин, з подальшою капіталізацією культурних і соціальних активів, сформованих їх мешканцями. Справді, внаслідок перепланування кварталів, масового відтоку мешканців (внаслідок стихійних лих, економічної кризи), незавершеності описаного вище процесу первинної джентріфікації пустуючі будівлі та приміщення досить швидко заселялися так званою «богемою» – артистами, художниками, творчою молоддю, які організовували майстерні, художні галереї, нічні клуби, магазини художньої продукції, офіси підприємств. Згодом у місць «захоплення» сформувалася власна «аура», образ, імідж, що сприяє зростанню цін на нерухомість у кварталах. Доля захоплених приміщень при цьому була двоякою: або витіснення творчого елемента через зростання орендних ставок (аж до примусового виселення), або інституціалізація просторів з наданням офіційного статусу. Подібні процеси активно протікали у Чикаго, Нью-Йорку, Амстердамі, Східному Берліні, Парижі, а з кінця 1980-х – і в російських містах (рис. 1).

Рис. 1. Бізнес-центр «Арма», Москва

Третій етап. З початку 1980-х років, внаслідок описаної вище деіндустріалізації економіки міст, джентрифікація охоплює і частково звільнені промислові площі. Так,

підприємства здавали в оренду частину площ внаслідок неповного завантаження виробничих потужностей малим та середнім підприємствам, згодом – непрофільним орендарям. В окремих випадках виробничі цехи перероблялися під житлові приміщення та офіси (шляхом, наприклад, поділу простору на кілька рівнів) зі збереженням виробничої естетики, що стала окремим напрямком дизайну інтер'єру (оголена цегляна кладка, елементи промислового обладнання в декорі, металеві конструкції із заклепками тощо). Незважаючи на функціональну обмеженість та невисоку транспортну доступність подібних приміщень вартість оренди офісу чи квартири у стилі «лофт», у районі порту чи промислової забудови у 4-5 разів перевищувала середні розцінки по місту [8, с. 224]. Таким чином, міська влада отримувала можливість пом'якшити і частково компенсувати наслідки падіння рівня розвитку промисловості для бюджету. В Україні 1990-х гг. подібні процеси, на жаль, супроводжувалися не поступовим, а надзвичайно масовим падінням виробництва та за своїм змістом близькі швидше до наступного етапу джентрифікації.

Четвертий етап характеризується зміною масштабу вказаного процесу редевелопменту промислових зон з кінця 1980-х років. Під знесення, санацію, розбудову чи перепрофілювання будівель потрапляють цілі райони міста з розташованими на них підприємствами. Головним активом для міської влади є земля під фабриками та заводами, вартість якої у центрі міста дуже висока. В окремих випадках можливе збереження будівель та споруд за умови їх відповідності вимогам девелопера або забудовника та можливості регенерації навколишнього простору. Інакше кажучи, якщо колишня промислова будівля дозволить підвищити цінність нових об'єктів нерухомості району, вона буде збережена. Інакше неминуче слідує ліквідація будівлі, часто без огляду на історичну та культурну цінність архітектурної споруди. Таке явище активно підтримується владою на національному та міському рівні в рамках «нової промислової політики», суть якої - виведення підприємств за межі міста та формування сучасних високотехнологічних виробництв у рамках галузевих промислових кластерів. При цьому наявність промислових об'єктів у центрі міста розглядається як фактори, що стримують інвестиційну активність [5, с. 250-251].

П'ятий етап джентрифікації у розвинених країнах пов'язаній з переорієнтацією на початку 1990-х рр. цілих промислових міст і регіонів у рамках стратегії інтернаціоналізації економіки та поглиблення міжнародного поділу праці, в рамках якого великі промислові підприємства, орієнтовані на місцевий або регіональний ринок, поступаються місцем мережевим виробничим системам, заснованим на гнучкому реагуванні на потреби ринку, на вартість оренди землі та приміщень, доступність робочої сили [6, с. 145-149]. При цьому підприємство здатне досить швидко змінювати масштаб діяльності (від сукупності малих підприємств до великих виробничих утворень), місцезнаходження та податкову резиденцію. Таким чином, в умовах рухливості та мінливості виробничого середовища все більшого значення для міст і регіонів, набуває нематеріальна складова економіки. При цьому стара промислова інфраструктура стає невід'ємною складовою «іміджу» території, сприяючи формуванню «бренду» для залучення туристів, мешканців, робочої сили та підприємців [7, с. 59-63].

Інакше висловлюючись, ефективне освоєння виробничої специфіки території через освоєння спадщини індустріальної епохи може стати основою успішного економічного розвитку міст та регіонів за умов глобалізації. Як успішні приклади реалізації «бренд»-стратегії на рівні міста часто називають Лондон, Шеффілд, Роттердам, Ессен – міста, що успішно застосували принципи конверсії промислового минулого в привабливий для інвесторів образ сьогодення та майбутнього (рис. 2).

Рис. 2. Джентрифікація (ревіталізація) заводу «ОКБ Сухого», Одеса [9]

Висновки. Сучасна тенденція відновлення промислової архітектури – реіндустріалізація. Це переважаючий тренд містобудівного розвитку, у новій якості та з новими характеристиками, здатними забезпечити збалансований і сталий розвиток міського середовища. Джентрифікація та реіндустріалізація змінили деіндустріалізацію в рамках постіндустріальної капіталістичної системи; перетворють і регенерують містобудівне середовище всередині і навколо, включаючи промислові будівлі та споруди, як результат розвитку неолібералізму в архітектурі. Процес джентрифікації міських територій включає п'ять етапів. Таким чином, у процесі прийняття містобудівних, архітектурних, господарських рішень про промислові територіі міст необхідно враховувати всю сукупність наукових досліджень, наявних та доступних ресурсів на рівні міста, найціннішими серед яких є будівлі та земля. Також інфраструктура урбанізованих територій, яка постійно змінюється, ускладнюється і доповнюється новими інженерними об'єктами.

Література

[1]. Абакумова М. Фабрики - рабочим. Почему городам XXI века необходима собственная промышленность // Forbes. - 2014. - № 4(121). - С. 32-34.

[2] 3. Бюржель Г. Умирает ли Париж? / пер. с фр. Е. Туницкой и С. Колесникова. - М.: Дело РАНХиГС, 2014. - 176 с.

[3]. Глазычев В.Л. Город без границ. - М.: Территория будущего, 2011. -400 с.

[4]. Джейкобс Дж. Смерть и жизнь больших американских городов / пер. с англ. - М.: Нов. изд-во, 2011. - 460 с.

[5]. Лимонов Л.Э. Крупный город: регулирование территориального развития и инвестиционные стратегии. - СПб.: Наука, 2004. - 270 с.

[6]. Флорида Р. Большая перезагрузка. Как кризис меняет наш образ жизни и рынок труда / пер. с англ. - М.: Классика - XXI, 2012. - 240 с.

[7]. Экономические стратегии активных городов / под ред. Б.М. Гринчеля, К. Шуссмана, Н.Е. Костылевой. - СПб.: Наука, 2002. - 499 с.

[8]. Zukin S. Gentrification: Culture and capital in the urban core // Lees L., Slater T., Wyly E.K. (eds) The Gentrification Reader. - L.; N.Y.: Routledge, 2010. -P. 220-232.

[9]. https://realty.rbc.ru/news/577d23ef9a7947a78ce91a47

References

[2]. Abakumova M. Factories - to workers. Why the cities of the XXI century need their own industry // Forbes. - 2014. - No. 4 (121). - S. 32-34.

[2] 3. Bourgel G. Is Paris Dying? / per. with fr. E. Tunitskaya and S. Kolesnikov. - M.: Delo RANEPA, 2014 .-- 176 p.

[3]. Glazychev V.L. A city without borders. - M.: Territory of the future, 2011. -400 p.

[4]. Jacobs J. Death and life of large American cities / per. from English - M.: New. publishing house, 2011 .-- 460 p.

[5]. L.E. Limonov Large city: territorial development regulation and investment strategies. - SPb .: Nauka, 2004 .-- 270 p.

[6]. Florida R. Big reboot. How the crisis is changing our way of life and the labor market / per. from English - M .: Classic - XXI, 2012 .-- 240 p.

[7]. Economic strategies of active cities / ed. B.M. Grinchel, K. Schussman, N.E. Kostyleva. - SPb .: Nauka, 2002 .-- 499 p.

[8]. Zukin S. Gentrification: Culture and capital in the urban core // Lees L., Slater T., Wyly E.K. (eds) The Gentrification Reader. - L.; N.Y.: Routledge, 2010. -P. 220-232.

[9]. https://realty.rbc.ru/news/577d23ef9a7947a78ce91a47

РЕИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ И ДЖЕНТРИФИКАЦИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ТЕРРИТОРИЙ ГОРОДА

[1] **Харитонова А. А.,**
к. арх., доц. каф. архитектуры зданий и сооружений,
alina3darh@rambler.ru ORCID: 0000-0001-6710-7089

[2] **Белова О. В.,**
магистр архитектуры

[1] **Голдина М. В.,**
ст. каф. архитектуры зданий и сооружений

[1] *Архитектурно-художественный институт,*
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

[2] *Каспийский государственный университет технологий*
и инжиниринга им. Ш. Есенова, Казахстан

Аннотация. Джентрификация промышленных территорий с их сооружениями в городах является современной тенденцией в Украине. Это преобразование и регенерация градостроительной среды внутри и вокруг, включая промышленные здания и сооружения, как результат развития неолиберализма в рамках постиндустриальной капиталистической системы. Реиндустриализация – восстановление промышленности – преобладающий тренд градостроительного развития в новом качестве и с новыми характеристиками, способными обеспечить сбалансированное и устойчивое развитие городской среды. Она изменила существующую деиндустриализационную теорию промышленности: вывода промышленных объектов за пределы города, с последующей переориентацией площадей, освободившихся под строительство жилой и коммерческой недвижимости. Также постоянно меняется инфраструктура урбанизированных территорий, усложняется и дополняется новыми

инженерными объектами. Существует тенденция в современной архитектуре повышенного внимания к формам, имеющим промышленный и инженерный характер, и в целом к промышленным территориям города. Промышленность, построенная на основе новых принципов функционирования производства, способна стать долгосрочной основой благосостояния. В большинстве крупных и средних городов процесс джентрификации носит незавершенный и фрагментарный характер. А значит, градостроители, архитекторы, власть, местные жители и бизнес в этих населенных пунктах смогут избежать ошибок, допущенных в городах Западной Европы и США. Изучение процессов реиндустриализации в современных условиях способно обеспечить сбалансированное развитие промышленности в современном городе на основе учета интересов всех заинтересованных сторон. Основная задача статьи – рассмотреть процессы современной урбанистической трансформации городов, тенденции использования территорий бывших промышленных компаний и перспективы развития индустрии. На основе проведенного анализа предоставить этапы процессов джентрификации городских территорий; поставить вопросы о необходимости пересмотра политики конфигураций промышленных территорий и ценности промышленных зданий и сооружений.

Ключевые слова: промышленные территории города, реиндустриализация, джентрификация промышленности, деиндустриализация.

REINDUSTRIALIZATION AND GENTRIFICATION INDUSTRIAL TERRITORIES OF THE CITY

[1] **Kharytonova A. A.,**
PhD Arch., Associate Professor, Department of Architecture of Buildings and Structures,
alina3darh@rambler.ru ORCID: 0000-0001-6710-7089

[2] **Belova O. V.,**
Master of Architecture

[1] **Goldina M. V.,**
Student, Department of Architecture of Buildings and Structures

[1] *Architectural and Art Institute,*
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

[2] *Sh. Yessenov Caspian State University of*
Technology and Engineering, Kazakhstan

Abstract. The gentrification of industrial territories with their facilities in cities is a modern trend in Ukraine. This is the transformation and regeneration of the urban planning environment in and around, including industrial buildings and structures, as a result of the development of neoliberalism within the framework of the post-industrial capitalist system. Reindustrialization - industrial recovery - the prevailing trend of urban development in a new quality and with new characteristics that can ensure a balanced and sustainable development of the urban environment. It changed the existing de-industrialization theory of industry: the withdrawal of industrial facilities outside the city, with the subsequent reorientation of the areas vacated for the construction of residential and commercial real estate. Also, the infrastructure of urbanized territories is constantly changing, becoming more complex and supplemented by new engineering facilities. There is a tendency of modern architecture to pay more attention to industrial and engineering forms and, in general, to the industrial areas of the city. An industry built based on new principles of production functioning can become a long-term basis of well-being. In most large and medium-sized cities, the

gentrification process is incomplete and fragmented. This means that city planners, architects, authorities, residents and businesses in these settlements will be able to avoid mistakes made in the cities of Western Europe and the United States. The study of the processes of reindustrialization in modern conditions is able to ensure the balanced development of industry in a modern city based on the interests of all interested parties. The main objective of the article is to consider the processes of modern urban transformation of cities, the trends in the use of the territories of former industrial companies and the prospects for the development of the industry. Based on the analysis, provide the stages of the processes of gentrification of urban areas; raise questions about the need to revise the policy of industrial area configurations and the value of industrial buildings and structures..

Keywords: industrial areas of the city, reindustrialization, industrial gentrification, deindustrialization.

2

АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД
АРХИТЕКТУРА ЗДАНИЙ И СООРУЖЕНИЙ
ARCHITECTURE OF BUILDINGS AND STRUCTURES

УДК 721.012.6 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-66-73

ФАСАДНЫЕ СИСТЕМЫ КАК ФОРМООБРАЗУЮЩИЕ ЭЛЕМЕНТЫ СОВРЕМЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ. АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПРИМЕНЕНИЯ В ГЕРМАНИИ – В ГОРОДАХ ФЮРТ И НЮРНБЕРГ

Запоточный Е. Н.,
асс. каф. архитектуры зданий и сооружений,
lege@te.net.ua, ORCID: 0000-0003-1140-7693

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматривается влияние современных технологий производства фасадных конструктивных элементов и систем здания на принципы формообразования архитектурного объекта. На избранных примерах автор оценивает и анализирует архитектурные результаты применения фасадных систем и выявляет тенденцию все большего влияния фасадных систем на трактовку самой архитектурной формы, функции структуры и тектоники, а также фиксирует тенденцию к изменению подходов к проектированию зданий и сооружений с использованием возможностей этих систем.

Ключевые слова: фасадные системы, концепции современной архитектуры, функции фасада.

Введение. Довольно часто фасадная стена здания служит элементом несущей конструкции. В этом случае наружная стена является одновременно несущим, ограждающим и декоративным элементом здания. Но в практике строительства встречается и другой принцип, согласно которому функции конструктивных элементов здания четко разделяются на несущие, ограждающие и декоративные. Наиболее характерным примером такого разделения является использование «навесного» фасада. Независимый самонесущий фасад, который монтируется («навешивается») на конструктивный каркас сооружения, использовался еще в хозяйственных амбарах Норвегии XV века. Такие сооружения выполнялись в каркасной конструкции из дерева, а фасадом служила дощатая обшивка, которая крепилась к каркасу и внутреннему слою подшивки таким образом, чтобы оставался вентиляционный зазор между фасадным слоем и конструктивным несущим остовом здания, и выполняла функции ограждения от внешней среды внутреннего пространства здания и внутреннего слоя стены.

С развитием технологий индустриального производства фасадные системы были развиты и проработаны до мельчайших деталей и стали применяться в массовых масштабах и особенно распространились в настоящее время. Ныне на рынке строительных технологий существует огромное количество производителей и разработчиков фасадных систем различного типа. Технологии фасадных систем в рамках различных строительных систем наиболее активно развиваются в Швейцарии, Дании, Бельгии, Германии. Например, фирма Jansen Building Systems [1] предлагает широкий спектр высокотехнологичных архитектурных и конструктивных решений зданий.

Технологии фасадных систем активно импортируются и в Украину, где применяются на различных объектах жилого и общественного назначения. Например, украинская компания «Паритет» [2] много лет успешно работает на национальном рынке, применяя зарубежные разработки на различных объектах.

Одним из многочисленных примеров архитектурного проектирования с успешным применением фасадной системы от фирмы REYNAERS в Украине так называемого вентилируемого фасада является здание Морского транспортного банка в Киеве по адресу

ул. Е. Коновальца, 15/1, автор проекта: В. Н. Панкратов, проектирование: август 1998 – январь 1999 г.

Не касаясь вопросов различных типов фасадных систем, на нескольких характерных примерах применения фасадных систем в Германии рассмотрим практику их использования и проследим, каким образом развитие современных технологий производства фасадных конструктивных элементов и систем здания влияет на принципы формообразования и концепции современной архитектуры.

Анализ последних исследований и публикаций. Тема фасадных систем активно освещается в популярных, информационно-рекламных и академических источниках.

В книге «Американский небоскреб: истоки и эволюция» [3] исследована историческая логика формирования структуры и элементов современного здания, в том числе и фасадных элементов, производимых индустриальным способом.

В статье «Динамическая архитектура: трансформация фасадов общественных зданий» [4] рассматривается интересное направление разработки фасадных систем – возможность создавать трансформирующиеся фасады. В статье приведена широкая описательная база проектных примеров динамической архитектуры.

В диссертации «Принципы формирования архитектуры энергоэффективных высотных жилых зданий» [5] исследуется инженерные решения фасада здания и его оборудования, которые обеспечивают снижение эксплуатационных затрат на поддержание микроклимата в помещениях внутри здания.

В книге «Digital Fabrications Architectural and Material Techniques» [6] описываются возможности и технологии цифрового моделирования с помощью так называемых параметрических программ. Для темы данной статьи важно отметить, что применение современных фасадных систем неразрывно связано с использованием специальных компьютерных средств параметрического и автоматизированного проектирования и конструирования, поскольку современные фасадные системы немыслимы и невозможны без применения цифровых инструментов моделирования и конструирования.

В статье «Dynamic Facades: Environmental Control Systems for Sustainable Design» [7] описаны фасадные системы как динамические структуры, имеющие подвижные элементы, которые в автоматическом режиме меняя режим работы встроенных в них механизмов и меняя форму фасада, регулируют микроклимат в помещении.

Постановка задачи. Проанализировать на отдельных репрезентативных примерах зарубежную практику использования фасадных систем в качестве активных формообразующих и стилеобразующих элементов архитектурного сооружения, а также определить специфические функции фасадных систем, отличающие их от традиционных фасадов.

Основной материал и результаты. Современные фасадные системы отличаются высоким качеством обработки материала и уровнем технологичности сборки и монтажа. Их относительно высокая цена компенсируется высокими эксплуатационными характеристиками, надежностью, сокращением эксплуатационных издержек и современным внешним видом.

Применение алюминия и стали с эффективным профилем снижает вес конструкции, использование сверхпрочного стекла и других современных материалов расширяет конструктивные и архитектурные возможности, позволяет создавать разнообразные архитектурные и технологические решения. Высокая точность узлов и деталей соединения элементов системы вместе с уровнем организации процесса монтажа и автоматизированного проектирования позволяет, во-первых, быстро их монтировать; во-вторых, благодаря отраслевому программному обеспечению, например, программам для конструирования окон и фасадов «Orgadata», оперативно конструировать элементы фасадной системы, составлять спецификации и размещать заказы для изготовления на оборудованных соответствующими станками технологических линиях и производственных площадках. Охарактеризуем на

нескольких примерах из Германии результаты применения систем навесных фасадов или фасадных систем в этих городах.

В данном примере (рис. 1) характерная для Германии, тема фахверковых конструкций выражена в современной постройке рисунком каркаса и переплетов фасадной системы и традиционным силуэтом немецкого дома. Следует отметить, что большинство новых построек в европейских исторических городах естественно и органично вплетаются в контекст сложившейся городской среды, при этом не пытаясь имитировать старый стиль или буквально изображать элементы старой архитектуры. На данном примере особенно явно прослеживается преемственность национальных традиций формообразования в современном конструктивном исполнении и материале.

Рис. 1. Общественное здание на Ludwigsplaz 1-a, в центре Нюрнберга

Следующий пример (рис. 2) демонстрирует применение принципа своеобразной «ордерной системы», выполненной в металлических конструкциях. Эстетика этого решения построена на металлических узлах соединения и креплений с помощью гаек и болтов, а также на том, что традиционная форма колонны воссоздана в несвойственном для традиционной классической колонны материале – хромированной стали. Отдельные элементы, например балконы, похожи на цеховые монтажные площадки, что придает зданию характер и стилистику лофта. Эстетика промышленного изделия в сочетании с архитектурными решениями современного офисного здания благодаря своей необычности создает запоминающийся образ.

Рис. 2. Parkhaus Sozialrathaus, Königsplaz, Fürth, Германия

Следующий пример демонстрирует, как металлические элементы выполняют функцию мелкой декоративной пластики фасада. (рис. 3). В системе ограждения балконов и горизонтальных жалюзи из широких металлических пластин, в исторической среде эти элементы сами по себе создают современную архитектурную тему, синхронно вписываясь в масштаб окружающей исторической застройки и дополняя ее «современностью».

«Навеска» элементов на простой бетонный каркас сделала фасад этого здания выразительным, с игрой светотени в структурной пластике фасада – благодаря ажурным элементам появляются глубина, плановость, воздушность и легкость.

Пример на рис. 4 показывает, как ритмическая тема и чередование элементов в пределах одного фасада, при простоте геометрии, делает фасад пластически выразительным.

Рис. 3. Общественное здание. Фюрт, Германия

Рис. 4. Общественное здание с паркингом на Mathildenstraße 6, Furth, Германия

На рис. 5 показан пример интеграции нового фасадного решения в историческую застройку. Использованы следующие приемы – элементы и структура всего фасада сделаны сомасштабными, рядом расположенному, историческому фасаду, стеклянный соединительный объем между зданиями сделан так, что воспринимается, как воздушный просвет, большая, чем у соседнего здания, высота нового здания скрадывается карнизом на уровне венчающего карниза старого здания, а верхний этаж визуально облегчен большой площадью остекления.

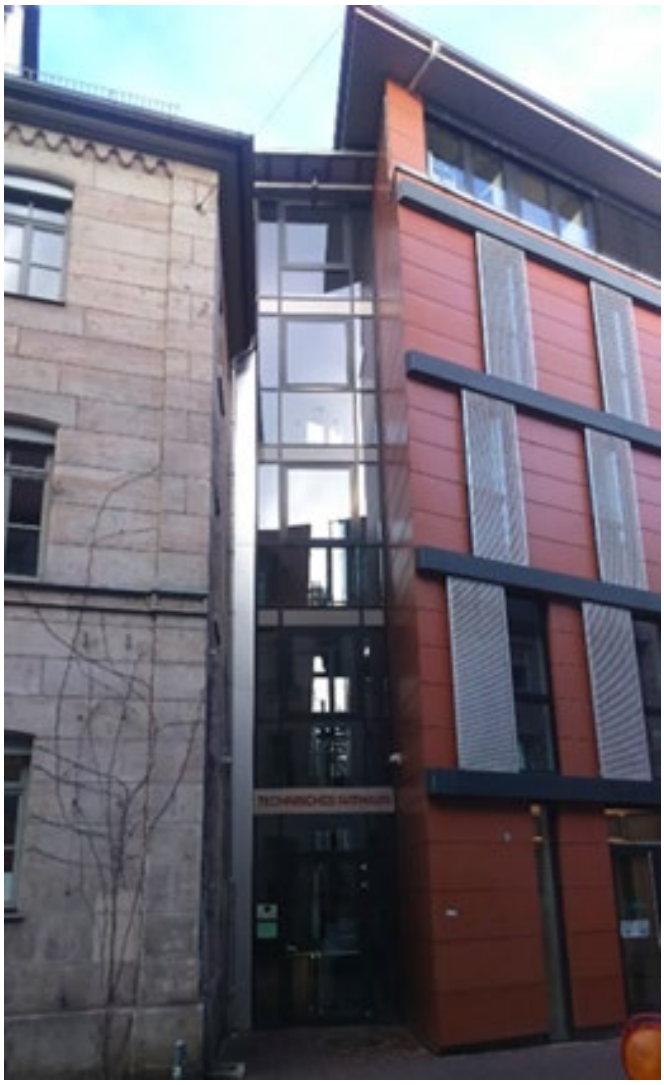

Рис. 5. Hirschenstraße 2a, Fürth, Германия

Одним из концептуальных трендов разработки фасадных систем, влияющих на проектирование зданий, является то, что значительно расширяются функции фасада. Фасад становится не просто ограждением, лицевой стеной здания, но и сложным высокотехнологичным устройством по взаимодействию здания с окружающей средой через системы вентиляции, системы использования солнечного излучения и других факторов внешней среды. В фасады интегрируются инженерные системы и устройства типа солнечных батарей, автоматически регулируемой системой солнцезащиты, «HVAC system», фасад становится активным инструментом регулирования микроклимата помещения и т. д.

Приведенные примеры демонстрируют:

- фасадные системы служат не только функциональными конструктивными элементами ограждающих конструкций, но они также активно формируют архитектурный облик здания, и часто становятся полноценным архитектурным решением. Эволюция практики применения фасадных систем со временем приводит к тому, что они становятся активным архитектурным элементом пластики фасада, и рассматриваются не только в утилитарном, но и в концептуальном и эстетическом контексте. Фасадные системы, по сути, стали не только лицом современной архитектуры, но и фактором изменения самих подходов к проектированию зданий.

- применение «заводского» (индустриального) внешнего вида и «дизайнерского» стиля конструктивных элементов в сочетании с традиционно капитальными архитектурными объемами дает интересные результаты и формирует современный архитектурный облик сооружения. Следует также отметить, что, благодаря технологичности сборки, где часто применяются не «мертвые» узлы крепления и соединения, данные элементы «обратимы», т. е., их можно довольно легко демонтировать и заменить на другие элементы.

Выводы. Таким образом, мы можем констатировать, что фасадные системы влияют на мышление и способы работы проектировщика и как бы подталкивают к формированию новых принципов формообразования, когда архитектура мыслится, как складывающаяся из стационарного капитального – статичных элементов – и лёгких сменных «картриджей» фасадной системы и оборудования. Кроме того, элементы фасада могут конструироваться подвижными и трансформирующимися в соответствии с состоянием погоды и климатическим и иным режимом внутренней среды здания. Таким образом, традиционное представление об архитектуре как о статике «вечной» формы в духе Витрувия, сменяется представлением о динамичной форме, а то и о динамичном процессе формообразования, в котором взаимодействуют статичные и динамичные элементы, здание или сооружение может иметь разные «агрегатные» состояния, и это учитывается в проекте.

Как нам представляется, перспективы применения фасадных систем и связанное с ними более сложное и дифференцированное понимание архитектурной формы, как подвижной и неподвижной, легкой и тяжелой, долговечной, капитальной и с более коротким сроком службы, весьма впечатляющи, они усложняют и разнообразят саму архитектуру и обогащают репертуар архитектурных концепций, обладают большим потенциалом влияния на архитектурную стилистику ближайшего времени.

Есть все основания полагать, что и в Украине фасадные системы будут дальше активно применяться. Для достижения высокого архитектурного качества будущих решений архитекторам и проектировщикам следует не только закладывать в свои проекты элементы фасадных систем, но и изменить саму философию подхода к архитектурному сооружению – как в плане принципов конструирования, так и в отношении эстетических концепций архитектуры и городской среды.

Литература

[1] Сайт компании Jansen Building Systems [Электронный ресурс] – Режим доступа к ресурсу: https://www.jansen.com/de/building-systems.html.

[2] Сайт компании «Паритет- светопрозрачные конструкции”[Электронный ресурс]– режим доступа к ресурсу https://paritetcompany.com/page/produkciya/mp/365/?fbclid=IwAR1pilXWV8xthB74VYL8dpSbjCcTGxz5_z3KZVFykVBUE94PWqosjhtHuNQ.

[3] Зуева П. П. Американский небоскреб: истоки и эволюция: дис. канд. арх. наук: ВАК РФ18.00.01 / Зуева Полина Петровна – Москва, 2009. – 257 с.

[4] Пименова Е. В. Динамическая архитектура: трансформация фасадов общественных зда-ний [Електронний ресурс] / Е. В. Пименова, Л. М. Демидова // Инженерный вестник Дона. – 2017. – Режим доступа к ресурсу: ivdon.ru/ru/magazine/archive/n1y2017/4081.

[5] Молодкин С. А. Принципы формирования архитектуры энергоэффективных высотных жилых зданий: дис. канд. арх. наук: ВАК РФ18.00.02 / Молодкин Сергей Александрович – Москва, 207. – 143 с.

[6] Iwamoto L. Digital Fabrications Architectural and Material Techniques / Lisa Iwamoto. – New York: Princeton Architectural Press, 2009. – 144 p.

[7] Riham N. Dynamic Facades: Environmental Control Systems for Sustainable Design [Електронний ресурс] / Nady Riham // Vol 3, No 1. – 2017. – Режим доступа к ресурсу: http://apc.aast.edu/ojs/index.php/RESD/article/view/03.1.118

References

[1] Sajt kompanii Jansen Building Systems [Elektronnyj resurs] – Rezhim dostupa k resursu: https://www.jansen.com/de/building-systems.html.

[2] Sajt kompanii «Paritet - svetoprozrachnye konstrukcii" [Elektronnyj resurs] – Rezhim dostupa k resursu:

https://paritetcompany.com/page/produiya/mp/365/?fbclid=IwAR1pilXWV8xthB74VYL8dpSbjCcTGxz5_z3KZVFykVBUE94PWqosjhtHuNQ.

[3] Zueva P. P. Amerikanskij neboskreb: istoki i evolyuciya: dis. kand. arh. nauk: VAK RF18.00.01 / Zueva Polina Petrovna – Moskva, 2009. – 257 s.

[4] Pimenova E. V. Dinamicheskaya arhitektura: transformaciya fasadov obshchestvennyh zdanij [Elektronnij resurs] / E. V. Pimenova, L. M. Demidova // Inzhenernyj vestnik Dona. – 2017. – Rezhim dostupa k resursu: ivdon.ru/ru/magazine/archive/n1y2017/4081.

[5] Molodkin S. A. Principy formirovaniya arhitektury energoeffektivnyh vysotnyh zhilyh zdanij: dis. kand. arh. nauk: VAK RF18.00.02 / Molodkin Sergej Aleksandrovich – Moskva, 207. – 143 s.

[6] Iwamoto L. Digital Fabrications Architectural and Material Techniques / Lisa Iwamoto. – New York: Princeton Architectural Press, 2009. – 144 p.

[7] Riham N. Dynamic Facades: Environmental Control Systems for Sustainable Design [Elektronnij resurs] / Nady Riham // Vol 3, No 1. – 2017. Rezhim dostupa k resursu: http://apc.aast.edu/ojs/index.php/RESD/article/view/03.1.118.

ФАСАДНІ СИСТЕМИ ЯК ФОРМОУТВОРЮЮЧІ ЕЛЕМЕНТИ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ – В МІСТАХ ФЮРТ І НЮРНБЕРГ

Запоточний Є. М.,
ас. каф. архітектури будівель і споруд,
lege@te.net.ua, ORCID: 0000-0003-1140-7693

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Аннотация. На вибраних прикладах стаття аналізує результати використання фасадних систем та визначає тенденції їх впливу на якість архітектури. Проаналізовано ряд публікацій, які описують важливі характеристики фасадної системи. Ці публікації відображають історію становлення сучасних фасадних систем у процесі розробки методів проектування та будівництва хмарочосів промисловими методами; дається опис різних типів динамічної архітектури; розглянуто принципи проектування енергоефективної будівлі; описано технології цифрового моделювання конструкцій, включаючи фасадні системи з використанням параметричних програм. На низці прикладів з Німеччини стаття показує різні результати вирішення архітектурних задач за допомогою фасадних систем в контексті історичного середовища міста. Стаття містить фотографії об'єктів, що використовують фасадні системи, з коментарями. Автор статті робить висновок, що фасадні системи служать не тільки функціональними конструктивними елементами огороджувальних конструкцій, а й стають повноцінним архітектурним рішенням. Фасадні системи є не лише «обличчям» сучасної будівлі, це також фактор впливу на самі підходи до проектування будівель. Фасад стає не тільки огорожею та оздобленням, а й складним технологічним способом регулювання мікроклімату приміщення, частиною інженерного обладнання будівлі, в ньому встановлюються прилади для регулювання мікроклімату, вироблення енергії тощо. Фасадні системи активно впливають на мислення дизайнера та його способи роботи та стимулюють

розробку нових принципів формотворення, в якому архітектура розглядається як та, що складається зі статичних елементів та легких змінних «картриджів» фасаду і системного обладнання. Для досягнення високої архітектурної якості архітектурних та інженерних рішень архітекторам та дизайнерам рекомендується не лише використовувати елементи фасадних систем у своїх проектах, а й змінити саму філософію архітектурного об'єкта, принципи проектування та естетичні концепції архітектури та урбаністики.

Ключові слова: фасадні системи, концепції сучасної архітектури, функції фасаду.

FACADE SYSTEMS AS SHAPE-FORMING ELEMENTS OF MODERN ARCHITECTURE. ANALISE OF THE PRACTICE OF APPLICATION FACADE SYSTEMS IN GERMANY – IN A CITIES FÜRT AND NUREMBERG

Zapotochnyi E. M.,
Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
lege@te.net.ua, ORCID: 0000-0003-1140-7693

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. Using selected examples, the article analyzes the results of the use of facade systems and identifies trends in their impact on the quality of architecture. A few publications are analyzed that relate to the important characteristics of the facade system. These publications: reflect the history of the formation of modern facade systems in the process of development of methods of design and construction of skyscrapers by industrial methods; a description of various types of dynamic architecture is given; the principles of designing an energy efficient building are considered; describes the technologies of digital modeling of structures, including facade systems using parametric programs. Using several examples from Germany, the article shows various results of solving architectural problems by using facade systems in the context of city historical environment. The article contains photos objects that use facade systems. The author of the article concludes that facade systems serve not only as functional structural elements of enclosing structures, but also become a fullfledged architectural solution. Facade systems are not only the «face» of a modern building, but it is also a factor of influence on the very approaches to building design. The facade becomes not only a fence and decoration, but also a complex technological device for regulating the microclimate of the room, part of the engineering equipment of the building, devices for regulating the microclimate, energy generation, etc. are installed in it. Facade systems actively influence on the designer's thinking and his ways of working and stimulate the development of new principles of shaping, in which architecture is thought of as consisting of stationary capital, static elements and lightweight replaceable «cartridges» of the facade system equipment. To achieve high architectural quality of architectural and engineering solutions, architects and designers are advised not only to use elements of facade systems in their projects, but also to change the very philosophy of an architectural object, design principles, and aesthetic concepts of architecture and urban.

Keywords: facade systems, concepts of modern architecture, facade functions.

УДК 72.01:719 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-74-81

ПРИНЦИПИ ВЕРТИКАЛЬНОГО ОЗЕЛЕНЕННЯ В АРХІТЕКТУРІ НА ПРИКЛАДІ «ВЕРТИКАЛЬНОГО ЛІСУ» У МІЛАНІ

Малашенкова В. О.,
к. арх., доц. каф. архітектури будівель та споруд,
viklituchka@gmail.com ORCID: 0000-0001-8228-2467

Залогіна А. С.,
ст. каф. архітектури будівель та споруд,
zalo@i.ua

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Статтю присвячено сучасній еко-архітектурі та принципам і технологіям створення вертикального озеленення. З початку промислової революції взаємодія та вплив людини на навколишнє середовище вийшли на новий рівень. Промисловість бурхливо розвивається, ресурси поступово вичерпуються, вирубка лісів і викид радіоактивних відходів не контролюються. Все це стало наслідком зростання екологічних проблем. Одним з рішень цієї проблеми є впровадження ресурсозберігаючих, енергоефективних технологій. На сьогоднішньому етапі комплекс мір, направлених на мінімізацію негативного впливу висотної будівлі на навколишнє середовище, активно поширюється.

Ключові слова: еко-архітектура, озеленення, екологія, багатоповерхові будівлі, міське середовище, рослини, фасадне озеленення.

Вступ. На сучасному етапі життя існує чимало екологічних проблем, пов’язаних, перш за все, з нестачею зелені. Кожного дня міста стають все більш густо населеними і забудованими, дороги – більш завантаженими транспортними засобами, але вільного навколишнього простору стає значно менше. Одним зі способів вирішення цієї проблеми є застосування вертикального озеленення в архітектурі. Принципи та методи «зеленого будівництва» необхідно впроваджувати у сучасне навколишнє середовище, адже вони мають чимало переваг, що покращить і пожвавить сучасний стан екології, а також зможе додати особливу мальовничість вигляду міста. Сучасний розвиток матеріалів будівництва та нових технологій в будівництві істотно розширює можливості архітекторів та дизайнерів у побудові та переосмисленні структури сучасних міст. Що і дозволить в майбутньому вирішити екологічні проблеми сучасної міської забудови та побудувати зелені міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічному стану навколишнього середовища та екологічній сучасній архітектурі присвячено чимало наукових робіт. Потрібно відмітити таких авторів: Ю. М. Лапіна, І. І. Анісімову, Г. Г. Півняка, О. П. Москаленко, С. А. Москаленко, В. А. Москаленко, Г. Г. Гутеньова, Г. В. Савицьку, Т. Г. Поспєлова, Р. Х. Ісмагилова, Т. Г. Поспелову, Я. Л. Мархоцього, А. А. Андрижевського, В. І. Володіна, О. С. Бешта, А. А. Долінського, В. А. Жовтянського, С. Ф. Єрмілова, О. М. Лівінського, О. Г. Лялюк, В. Г. Сердюка, Л. Д. Богуславського, А. В. Сичову, В. А. Нефьодова, Л. В. Завадську, Є. В. Забеліну, В. В. Чепелика. Роботи цих авторів присвячені екологічному стану середовища в цілому, інноваційним технологіям ресурсозбереження та енергоефективності, а також екологічній і ландшафтній архітектурі.

Постановка завдання. Проаналізувати основні принципи та переваги вертикального озеленення, керуючись спорудою «Вертикальний ліс» у Мілані. Також виявити подальші перспективи комбінування висотної архітектури та зелених ландшафтів.

Основний матеріал і результати. «Вертикальне озеленення – це прийом, який застосовується для оформлення фасадів будівель, глухих торцевих стін будівель і споруд, опорних стінок і фундаментів, «укосів, пергол, альтанок», а також для створення «зелених екранів» з метою захисту від вітру та ізоляції окремих майданчиків і ділянок» [4].

У 1931-1938 рр. в американському університеті Urbana-Champaign штату Іллінойс активно проходили експерименти Стенлі Харт Уайта, професора ландшафтної архітектури, щодо створення вертикального озеленення. Стенлі Уайт першим отримав патент на вертикальну фітостіну і описував новий метод: «Для отримання архітектурної структури будь-якого розміру, форми і висоти, чия видима або відкрита поверхня може представляти постійно зростаюче покриття з рослинності» [5].

Сьогодні головним ідеологом ідеї блочного вертикального озеленення вважається французький дизайнер-натураліст Патрік Бланк. Свою першу публічну композицію із застосуванням авторської технології вертикального озеленення він створив у 1994 році на паризькому фестивалі ландшафтного дизайну. Правда, методи вирощування рослин на стіні з контейнерів з різним субстратом описані в 1965 році, а спосіб контейнерного вертикального озеленення був запатентований Стенлі Харт Уайтом в 30-х роках минулого століття.

«Патрік Бланк розробив технологію вертикального озеленення (рис. 1), що дозволяє закріплювати рослини на поверхні стіни (на відміну від традиційних технологій, які полягають в наявності для сучасних висячих садів лотків і горщиків із землею, які кріпляться вгорі на стінах). Якщо говорити про зовнішні живі стіни, то на фасаді будівлі монтується металева рама з тонким водонепроникним каркасом із пластика, покритого полімерним повстю з отворами (кишеньками), куди висаджуються рослини. Товщина установки не перевищує декількох сантиметрів, а невелика вага безпечна для стін будівлі: квадратний метр саду важить приблизно 30 кг. Висаджений сад автоматично отримує живильний мінеральний розчин для безпосереднього вирощування і воду через спеціальні трубки і фільтри» [5].

Рис. 1. Вертикальне озеленення Патріка Бланка у Мадриді, Іспанія

«Вертикальний ліс» («Bosco verticale») у Мілані – це ідея органічного поєднання висотних будівель і зелених ландшафтів. Інакше кажучи, «Вертикальний ліс» – це не просто бетонний будинок, прикрашений діжками з рослинами, а справжній ліс, що складається з

різних порід дерев. Для втілення планів у реальність фахівцям знадобилися дерева з різними висотами та життєвими циклами. Всі рослини були підібрані дуже ретельно. В цілому були висаджені понад 800 дерев (близько 500 високих і більше 250 – низькорослих). Для розстановки потрібних акцентів були використані 5 тисяч різноманітних чагарників, понад 10 тисяч багаторічних зелених насаджень, величезна кількість квітів і трав. У «Вертикальному лісі» проживають близько 1600 видів комах і птахів.

Рис. 2. «Вертикальний ліс» у Мілані, Італія; арх. Стефано Боері, Джанандреа Баррека, Джованні Ла Варра, 2009-2014 рр.

Житловий комплекс «Вертикальний ліс» складається з двох веж висотою 110 та 76 метрів, загальна площа насаджень складає 4 га. Вежі знаходяться у центрі Мілана, в районі Порта-Нуова, на околиці кварталу Ізола. У рік завершення роботи музеєм архітектури у Франкфурті комплекс визнано найкращими хмарочосами. «Вертикальний ліс» – це система, яка оптимізує, оздоровлює та виробляє енергію; також вона допомагає створити мікроклімат та фільтрувати частинки пилу, що містяться в міському середовищі. Рослини виробляють вологість, поглинають частинки CO_2 та пилу, виробляючи кисень та захищаючи від радіації та акустичного забруднення, покращуючи якість житлових приміщень та економлячи енергію.

Зелені насадження сформовані не тільки за принципом естетики та красивою композицією. Протягом 3 років вибирали рослини, перевіряли їх сумісність, вимоги до умов. Всі насадження використані з урахуванням освітлення. Дерева обирали компактні з невеликою кореневою системою, але й ті, які не вирвуть сильні пориви вітру. В експериментальній лабораторії рослини тестували за допомогою аеродинамічної труби.

Рослини у системі «Вертикального лісу» перебувають на малих обсягах грунту, тому ризикують швидко засохнути. Доводилося б щодня поливати цей величезний обсяг, з яким зміг би впоратися тільки цілий штат робітників. Тому ще на етапі проектування була задумана хитра система поливу. Вода, використана мешканцями, фільтрується та потрапляє в систему поливу, яка постійно зволожує грунт під рослинами. Але пересадкою та іншим доглядом займаються спеціальні робітники.

«Всі поверхи рослинно-житлової екосистеми виконані з бетонних конструкцій. Зовнішні поверхні прикрашені великими горщиками-тумбами. Під'їзди будинків, вантажні та

пасажирські ліфти, сходи і всі комунікації, необхідні для функціонування хмарочоса, виведені на одну з 4 граней будинку. Таким чином, інші поверхні будуть максимально задіяні під озеленення. Щоб розмістити зелені насадження, по всьому фасаду будівель були обладнані широкі балкони та тераси. На них є місце для користування, як звичайним балконом, причому місця достатньо. А по краю розташовані контейнери з рослинами» (рис. 3) [6].

Рис. 3. «Вертикальний ліс» на етапах будівництва

Комплекс «Вертикального лісу» є замкненою екосистемою, яка повинна значно збагатити екологію цілого міста. Великий масив живих рослин є новим домом для великого числа комах, птахів і дрібних тварин (рис. 4).

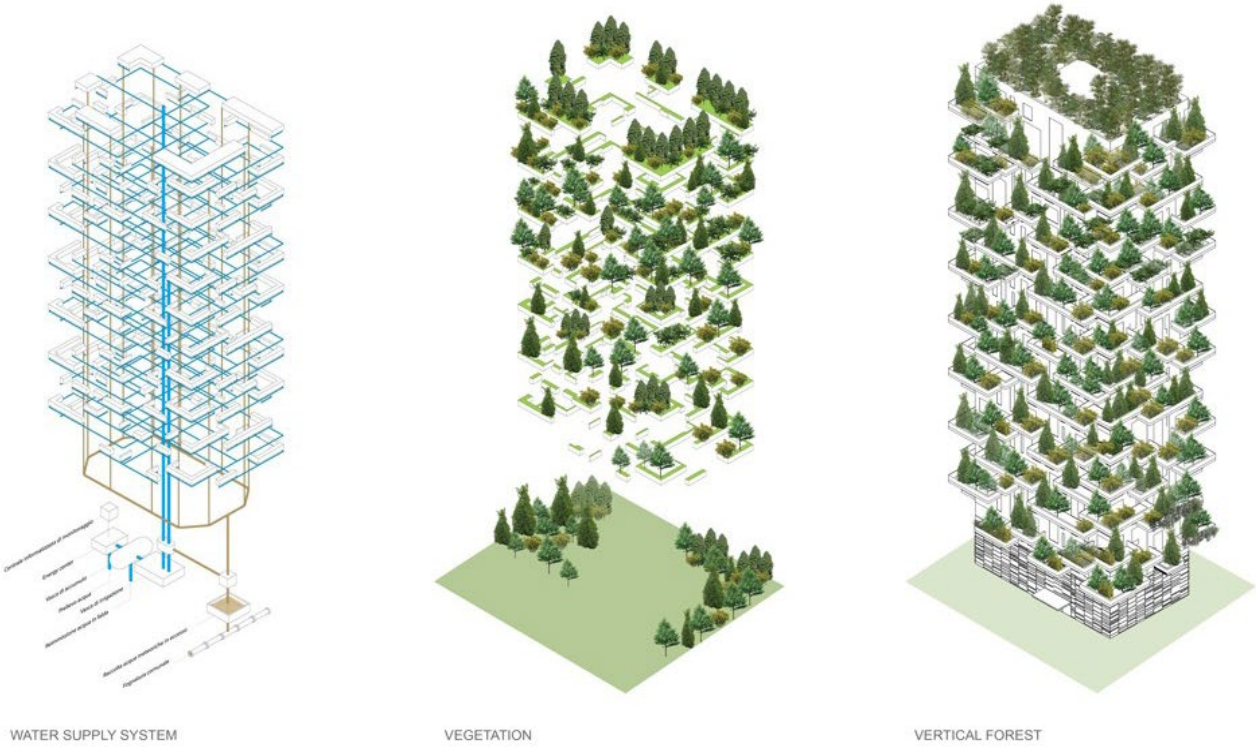

Рис. 4. Схема озеленення «Вертикального лісу»:
1. водопостачальна система; 2. обладнання рослинністю; 3. вертикальний ліс

Аналізуючи вищевикладений матеріал, можна зазначити, що зелений масив має не тільки естетичні та екологічні переваги. Один з архітекторів «Вертикального лісу» Стефано Боєрі затверджує, що втілення цього проекту стало наслідком реалізації таких корисних функцій:

- відтворення кисню;
- очищення міського повітря від бруду і пилу;
- природний контроль освітлення та вологості всередині приміщень;
- зниження сили вітру і мінімізація радіаційного фону.

«Вертикальний ліс» являє собою концепцію екологічно чистого оазису посеред забрудненого міста. Ця концепція вміло підкріплена такими корисними новинками, як сонячні батареї та генератори електрики, засновані на використанні сили вітру. Цілком логічно, що автори «зелених хмарочосів» вирішили використовувати в своїй роботі альтернативні джерела енергії, які не забруднюють атмосферу. До будівельних матеріалів також були пред'явлені найсуворіші вимоги щодо токсичності, міцності та ступеня взаємодії з живою природою. Архітектори, автори проекту, стверджують, що еко-хмарочоси здатні замінити паркову зону площею в 50 тис. кв. м. Ще один цікавий факт: вартість всіх пристосувань, необхідних для комфортного життя рослин, а також покупка насаджень, збільшили загальні витрати на будівництво всього на 5% (рис. 5).

Рис. 5. «Вертикальний ліс» у Мілані, Італія

Висновки. Підсумовуючи, можна з упевненістю стверджувати, що благоустрій і озеленення в сучасних містах є головним завданням при проектування нових будівель та споруд, а також реконструкцій старих міст. Швидкий розвиток міст призводить до нестачі зеленого простору, порушуючи екологічний комфорт городян. Для поліпшення емоційного стану жителів міста проектуються парки, сквери, лісопарки. Якщо ж немає такої можливості, то впровадження сучасних систем озеленення в місті дозволить не тільки поліпшити екологічну ситуацію, а й створити взаємозв'язок «людина – природа».

Отже, застосовуючи технології вертикального озеленення, можна покращити такі фактори:

- • шумозахист та звукоізоляція висотних будівель (рослинний покрив знижує рівень шумового забруднення та створює ефект природного звукового середовища);
- • зниження тепловтрат («затінення рослинами знижує температурний градієнт на внутрішній і зовнішній поверхні огороджувальних конструкцій, що передбачає зменшення теплопровідності конструкцій і інфільтрації повітря всередину приміщень і знижує споживання електроенергії будівлею») [3];
- • підвищення загальної якості атмосфери (це обумовлюється здатністю рослин покращувати якість повітря завдяки фотосинтезу);
- • естетичне сприйняття та психологічний вплив озеленення (зелений колір сприяє релаксації та спокою людини);
- • біорізноманіття міського середовища.

Література

[1] В. М. Бобрецова, Решение проблем экологии путем современных систем озеленения // Международный студенческий научный вестник. – 2018. – № 5.;

[2] Г.Г. Півняк, Енергозбереження в промисловому секторі економіки України / Г. Г. Півняк // Наука та інновації. – 2006. – № 2.

[3] Wood A. Bahrami P. Safarik D. Green Walls in High-Rise Buildings – HK: Everbest Printing Co Ltd – 2014.

[4] Вертикальное озеленение. [Електронний ресурс]. Доступно: http://landscape.totalarch.com/vertical_gardening / Дата звернення: Листопад 22, 2020.

[5] Изобретение зелёных стен. [Електронний ресурс]. Доступно: https://cybergrow.ru/izobretenie-zelenyh-sten/ Дата звернення: Листопад, 22, 2020

[6] Небоскрёб Боско Вертикале: Вертикальный лес в Милане. [Електронний ресурс]. Доступно: https://italy4.me/lombardia/milan/neboskryob-bosko-vertikale-vertikalnyj-les-v-milane.html/ Дата звернення: Листопад 22, 2020.

References

[1] V. M. Bobretsova, Solving problems of ecology through modern greening systems // International student scientific bulletin. – 2018. – No. 5;

[2] A. S. Grinin, Industrial and household waste. Storage, utilization, processing: a tutorial / A. S. Grinin, V. N. Novikov. – Moscow: GRAND, 2002. – 332 p.

[3] G. G. Pivnyak, Energy saving in the industrial sector of the Ukrainian economy / G.G. Pivnyak // Science and Innovation. - 2006. - No. 2.

[4] Wood A. Bahrami P. Safarik D. Green Walls in High-Rise Buildings - HK: Everbest Printing Co Ltd - 2014.

[5] The invention of green walls. [Electronic resource]. Available at: https://cybergrow.ru/izobretenie-zelenyh-sten/ Date of beetle: Leaf fall 22, 2020.

[6] Skyscraper Bosco Vertical: Vertical forest in Milan. [Electronic resource]. Available at: https://italy4.me/lombardia/milan/neboskryob-bosko-vertikale-vertikalnyj-les-v-milane.html/ Date of Beast: Leaf Fall 22, 2020.

ПРИНЦИПЫ ВЕРТИКАЛЬНОГО ОЗЕЛЕНЕНИЯ В АРХИТЕКТУРЕ НА ПРИМЕРЕ «ВЕРТИКАЛЬНОГО ЛЕСА» В МИЛАНЕ

Малашенкова В. А.,
к. арх., доц. каф. архитектуры зданий и сооружений,
viklituchka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8228-2467

Залогина А. С.,
ст. каф. архитектуры зданий и сооружений,
zalo@i.ua

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Статья посвящена современной эко-архитектуре, а также принципам и технологиям создания вертикального озеленения. С начала промышленной революции взаимодействие и влияние человека на окружающую среду вышли на новый уровень. Промышленность бурно развивается, ресурсы постепенно исчерпываются, вырубка лесов и выброс радиоактивных отходов не контролируются. Все это стало следствием роста экологических проблем: негативные изменения окружающей среды происходят во всем мире и представляют угрозу для человечества. Одним из решений этой проблемы является внедрение ресурсосберегающих, энергоэффективных технологий. В современном строительстве активно стали применяться экологически чистые, натуральные материалы, которые снижают риск воздействия объектов недвижимости на здоровье человека, а также на окружающую среду. На сегодняшнем этапе комплекс мер, направленных на минимизацию негативного влияния высотного здания на окружающую среду, активно распространяется.

Целью статьи является рассмотрение и анализ факторов, связанных с озеленением фасадов зданий и сооружений и благоприятно воздействующих на окружающую среду.

Основными задачами решения проблем, связанных с экологией городов, является стимулирование застройщиков, архитекторов, дизайнеров к внедрению ресурсосберегающих технологий, сочетанию эко-архитектуры с существующими постройками городской среды, снижению уровня потребления єнергетических ресурсов, повышению качества и уровеня комфорта внутренней среды. Подспорьем исследованию послужили материалы работ по энергосберегающим технологиям, эко-архитектуре, автономным малоэтажным домам, современным методам и подходам к планированию экологической архитектуры.

Руководствуясь источниками литературы и анализами последних исследований и публикаций, мы детально изучили принципы и методы, применяемые при возведении зданий и сооружений с «зелеными» фасадами, а также доказали, что эти технологии не только украшают фасады, но и благоприятно воздействуют на окружающую среду.

Ключевые слова: эко-архитектура, озеленение, экология, многоэтажные здания, городская среда, растения, фасадное озеленение.

PRINCIPLES OF VERTICAL LANDSCAPING IN ARCHITECTURE ON THE EXAMPLE OF THE «VERTICAL FOREST» IN MILAN

Malashenkova V. O.,
PhD Arch., Associate Professor, Department of Architecture of Buildings and Structures,
viklituchka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8228-2467

Zalogina A. S.,
Student, Department of Architecture of Buildings and Structures,
zalo@i.ua

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article is devoted to modern eco-architecture, as well as the principles and technologies for creating vertical landscaping. Since the beginning of the industrial revolution, human interaction and influence on the environment has taken on a new level. Industry is booming, resources are gradually depleted, deforestation and the release of radioactive waste are not controlled. All this was a consequence of the growth of environmental problems: negative changes in the environment occur throughout the world and pose a threat to humanity. One of the solutions to this problem is the introduction of resource-saving, energy-efficient technologies. In modern construction, environmentally friendly, natural materials are actively used, which would reduce the negative risk of the impact of real estate on human health and the environment. At the current stage, a set of measures aimed at minimizing the negative impact of a high-rise building on the environment is actively being spread.

The purpose of this article is to consider and analyze the factors associated with greening the facades of buildings and structures and that have a beneficial effect on the environment.

The main tasks of solving problems related to the ecology of cities are to stimulate developers, architects, designers to introduce resource-saving technologies, to combine eco-architecture with the already existing buildings of the urban environment, to reduce the level of consumption of energy resources, to increase the quality and level of comfort of the internal environment. This research was aided by materials from works on energy-saving technologies, eco-architecture, self-contained low-rise buildings, modern methods and approaches to planning ecological architecture.

Guided by literature sources and analyzes of recent research and publications, we will study in detail the principles and methods used in the construction of buildings and structures with «green» facades, and prove that these technologies act not only as decoration of facades, but also have a beneficial effect on the environment.

Keywords: eco-architecture, landscaping, ecology, multi-storey buildings, urban environment, plants, facade landscaping.

УДК 727.3.05 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-82-88

ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НОМЕНКЛАТУРИ КРИТИХ СПОРТИВНИХ ПРОСТОРІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кравцов Д. С.,
д. філ., ас. каф. архітектури будівель та споруд,
kravtsovdima27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1060-4276

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Стаття присвячена питанню формування номенклатури спортивних просторів критого спортивного комплексу закладу вищої освіти відповідно до сучасних потреб навчального процесу з фізичного виховання студентів. Розглядається питання формування номенклатури спортивних просторів закладу вищої освіти у чинних будівельних нормах. Автором відзначається характерний для багатьох спортивних комплексів вітчизняних закладів вищої освіти занедбаний стан інфраструктури. Зокрема відзначається невідповідність наявної номенклатури спортивних просторів сучасним потребам навчального процесу. Запропоновано класифікацію спортивних просторів у складі спортивного комплексу закладу вищої освіти та виділено три такі їх категорії, що забезпечують цілорічний режим експлуатації та повний обсяг виконання програми фізичного виховання студентів: відкриті спортивні споруди, криті спортивні споруди, басейн.

Ключові слова: спортивний комплекс (СК), заклад вищої освіти (ЗВО), спортивний простір, мотиваційна спроможність.

Вступ. В умовах сучасних складних соціально-економічних та екологічних обставин в Україні велике значення має фізкультурно-спортивна підготовка населення. Відомо, що регулярні заняття спортом сприяють фізичному загартуванню людей, особливо молоді. На жаль, населення України XXI століття мало займається спортом. За статистичними даними в нашій країні лише 9-13% населення в середньому відвідують спортивні секції. В той самий час в розвинених країнах ця цифра коливається в діапазоні 40-55%. Не випадково фізичне загартування та оздоровлення населення є однією з найбільш актуальних сучасних соціальних задач в Україні.

Особливої актуальності за таких умов набуває фізичне виховання молоді, зокрема в закладах вищої освіти. Проте огляд спортивних комплексів закладів вищої освіти України на прикладі Одеси наочно демонструє переважно поганий стан такого роду об’єктів. Зокрема яскраво висвітлюється недостатня пропускна спроможність спортивних комплексів, що негативно впливає на проведення академічних занять з фізичного виховання на базі таких комплексів, а також на їх привабливість та мотиваційність [1].

Постановка завдання. В таких умовах постає питання формування номенклатури спортивних просторів, що відповідають сучасним реаліям та вимогам навчального процесу закладу вищої освіти.

Основний матеріал та результати. Слід зазначити, що процес фізичного виховання студентів в закладах вищої освіти має свої особливості, які впливають на режим експлуатації та номенклатуру приміщень спортивного комплексу при закладі вищої освіти. Про це свідчить базове визначення призначення спортивного комплексу закладу вищої освіти, надане Г. Г Лебедєвим: забезпечити матеріальну базу для проведення академічних та позаучбових занять з фізичної підготовки та самовдосконалення студентів, надати широкий вибір форм та видів занять у спортивних просторах, створити високий рівень комфорту та обслуговування. У вільний від академічних занять час спортивні простори комплексу мають

використовуватись для занять груп самовдосконалення співробітників навчального закладу та мешканців прилеглих територій [2].

Важливою ознакою фізкультурно-спортивної зони спортивного комплексу при закладі вищої освіти виступає її різноспрямованість у плані передбачуваних видів спорту заняття з яких можуть проводитись на базі комплексу. Цей аспект пов’язаний із особливостями державної програми фізичного виховання, що передбачає надання студентам можливості вибору виду спорту, котрим вони хотіли б займатись, що частково спирається на ідею стимулювання та заохочення студентів до занять фізкультурою та спортом. Проте діючі на території України нормативно-правові акти не дають конкретних рекомендації відносно номенклатури приміщень СК ЗВО. Так нині чинний ДБН «Заклади освіти» не регламентує склад спортивних просторів, а лише надає рекомендовані параметри їх розрахункової площі на одного студента [3].

За таких умов можливим шляхом вдосконалення процесу формування номенклатури приміщень СК ЗВО є розгляд його як системи та виділення ієрархічної організації його структурних елементів. Умовне розгалуження СК ЗВО за функціональними блоками та подальша їх декомпозиція спростить питання уніфікації. За такого підходу, декомпозиція виступає в якості системного аналізу ієрархічної структури об'єкту з метою встановлення оптимальних пропорцій та шляхів взаємодії між елементами комплексу для забезпечення ефективного режиму його експлуатації.

В такому випадку актуальним є такий алгоритм: виділення структури спортивного об'єкта; декомпозиція ієрархічної структури з виділенням її елементів в системі СК ЗВО; визначення номенклатури уніфікованих об'єктів та їх параметрів; створення алгоритму компоновки структурних елементів комплексу в умовах реконструкції та модернізації.

Проведені дослідження дозволяють надати класифікацію спортивних просторів закладу вищої освіти.

Універсальний спортивно-видовищний зал – являє собою універсальний спортивний простір (переважно із розміткою поля різних видів спорту) опоряджений глядацькими місцями певної пропускної спроможності. Спортивний простір такого залу є адаптивним, що забезпечується наявністю різноманітних засобів трансформації. Зали такого типу можуть виступати в якості місця проведення академічних та позаучбових занять, спортивних змагань та культурно-масових заходів. За необхідності може заміщувати актову залу при наявності відповідних засобів трансформації (мобільний партер та подіум). До цієї категорії також можливо віднести критий легкоатлетичний манеж.

Крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту – як правило, спортивний простір із певними просторовими характеристиками, що відповідають вимогам проведення занять з популярних ігрових видів спорту (баскетбол, волейбол тощо). Нерідко мають суміщену розмітку для декількох ігрових видів спорту. В умовах побудови навчального процесу закладу вищої освіти доцільним є застосування засобів трансформації для адаптації таких спортивних залів під тимчасове використання малими групами іншої спортивної спрямованості (під заняття йогою, аеробікою, елементами боротьби та інші). Така необхідність виникає переважно через відносно невеликий розмір навчальних груп (8-12 студ.) та необхідність безперервного функціонування спортивних просторів.

Спеціалізовані спортивні зали – зали оптимальної конфігурації та зі спеціалізованим оснащенням, що відповідають потребам навчального процесу певного виду спорту чи групи близьких за змістом видів спорту (бокс, художня гімнастика, атлетика, стрільба кульова та інші).

Малогабаритні спортивні простори – до цієї категорії відносяться малі за габаритами та пропускною спроможністю зали переважно загальної фізичної підготовки. Такі спортивні простори є особливо актуальними в умовах малої місткості навчальних груп. Перевагою застосування такого роду просторів є їх гнучкість та адаптивність до потреб навчального процесу. Зміна призначення даного типу просторів не потребує особливих витрат енергії та може здійснюватись за рахунок мінімального переліку мобільних засобів трансформації. Як

правило, такі спортивні простори можуть забезпечити організацію занять з видів спорту, що не потребують крупногабаритних ігрових полів та обладнання. До числа таких просторів можливо віднести й зали ЛФК, йоги, тренажерні зали, зали настільного тенісу, малі зали бойових мистецтв та інші.

Басейн – є структурним елементом спортивного комплексу загального призначення та має забезпечити проведення 10 академічних годин занять загальної підготовки протягом навчального року для кожного залученого у процес фізичного виховання студента.

Відкриті спортивні простори – як правило, представлені відкритим легкоатлетичним ядром чи ареною, майданчиками ігрових видів спорту, стежками здоров'я, тренажерами під відкритим небом та зонами активного відпочинку. Є невід'ємною структурною одиницею закладу вищої освіти.

Отже, спортивні простори комплексу можливо умовно поділити на три категорії: відкриті спортивні простори, криті спортивні простори та басейн. Серед наведених груп криті спортивні простори потребують більш детального розгляду через багатогранність та розмаїття притаманних їм габаритів та спорядження.

Спираючись на проведений аналіз сучасних тенденцій щодо зацікавленості населення спортом [4], можемо встановити певні пропорційні співвідношення між спортивними просторами різного призначення та габаритів у структурі критого спортивного комплексу закладу вищої освіти. Зокрема кількість відвідувачів секцій ігрових видів спорту становить біля 45% (рис. 1).

Таким чином, при розрахунку номенклатури критих спортивних просторів можливо відокремити такі категорії залів: крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту; спеціалізовані спортивні зали; зали ЛФК. Серед наведених категорій слід відзначити, що зали ЛФК призначені для занять спеціалізованих груп за станом здоров'я. Як правило, до таких груп потрапляє близько 10% студентів, що й визначає їх частку пропускної спроможності спортивного комплексу закладу вищої освіти.

В свою чергу, крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту мають забезпечувати біля 30-45% відсотків пропускної спроможності комплексу. Однак слід враховувати можливість універсалізації спортивних просторів та проведення на базі таких крупногабаритних спортивних залів непрофільних для них занять (йога, аеробіка, боротьба, т. д.), що стає можливим за наявності відповідних засобів трансформації. В такому випадку частина крупногабаритних спортивних залів ігрових видів спорту становитиме до 60% критих спортивних просторів комплексу.

Отже, в залежності від наявності крупногабаритних спортивних просторів та ступеня їх універсальності процент спеціалізованих спортивних просторів складатиме від 30 до 60 %. В середньому на них падає біля 45% пропускної спроможності. В даній категорії спортивних просторів можливо виокремити чотири групи: зали бойових мистецтв; зали хореографії, аеробіки та йоги; спортивні простори із тренажерним обладнанням; зали іншого призначення (клуб шахів, кіберспортивний клуб та інші). Слід враховувати, що за статистичними даними, бокс та боротьба мають достатньо високий рівень популярності в Україні, тож процент пропускної спроможності відповідного роду спортивних просторів повинен становити біля 10-15% загального показника. Також, процент тренажерних залів має забезпечувати біля 10% питомої пропускної спроможності комплексу.

РЕЙТИНГ ПОПУЛЯРНОСТІ ВИДІВ СПОРТУ ЗА ДАНИМИ АСОЦІАЦІЇ СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОМУ РУХУ «СПОРТ ДЛЯ ВСІХ»	
1. Легка атлетика (ходьба, біг)	9,6%
2. Футбол	8,4%
3. Плавання	8,1%
4. Йога	7,4%
5. Велосипедний спорт	6,4%
6. Баскетбол	5,7%
7. Волейбол	5,4%
8. Аеробіка	5,3%
9. Теніс	4,9%
10. Бодібілдінг	4,7%
11. Гольф	4,5%
12. Спортивні танці	3,8%
13. Лижний спорт (лижні гонки)	3,4%
14. Єдиноборство	3,4%
15. Настільний теніс	3,1%
16. Орієнтування (туризм)	3,0%
17. Національні види спорту	2,7%
18. Альпінізм	2,6%
19. Ролер-спорт	2,0%
20. Екстремальний спорт	1,1%
Інші види спорту	4,5%

РЕЙТИНГ ПОПУЛЯРНОСТІ ВИДІВ СПОРТУ ДОСТУПНИХ ДЛЯ ЗАНЯТЬ НА БАЗІ КРИТИХ СПОРТИВНИХ СПОРУД	
1. Легка атлетика (ходьба, біг)	
2. Футбол	14,8%
3. Плавання	
4. Йога	13,1%
5. Велосипедний спорт	
6. Баскетбол	10,1%
7. Волейбол	9,5%
8. Аеробіка	9,4%
9. Теніс	8,7%
10. Бодібілдінг	8,3%
11. Гольф	
12. Спортивні танці	6,7%
13. Лижний спорт (лижні гонки)	
14. Єдиноборство	6,0%
15. Настільний теніс	5,5%
16. Орієнтування (туризм)	
17. Національні види спорту	
18. Альпінізм	
19. Ролер-спорт	
20. Екстремальний спорт	
Інші види спорту	8,0%

ТОП-5 РЕЙТИНГ ЗАЦІКАВЛЕННОСТІ В СПОРТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ				
ФУТБОЛ	БАСКЕТБОЛ	ВОЛЕЙБОЛ	БОКС	БОРОТЬБА
36%	18%	17%	15%	14%

РОЗРАХУНОК ЧАСТКИ СПОРТИВНИХ ПРОСТОРІВ КОМПЛЕКСУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЗАБЕЗПЕЧУВАНИХ ФОРМ ТА ВИДІВ ЗАНЯТЬ

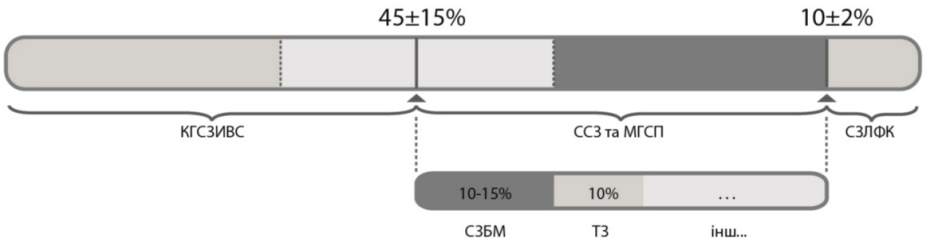

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

КГСЗИВС	крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту	СЗЛФК	зали лікувальної фізкультури
ССЗ	спеціалізовані спортивні зали	СЗБМ	зали бойових мистецтв
МГСП	малогабаритні спортивні простори	ТЗ	тренажерні зали

Рис. 1. Схема співвідношення спортивних просторів комплексу із різними просторовими характеристиками та призначенням в залежності від рейтингу популярності видів спорту

Висновки. Таким чином, проведені розрахунки дозволяють встановити пропорційні співвідношення критих спортивних просторів різних габаритів та призначення, що відображено в наведеній вище графічній схемі (рис. 1). Формування номенклатури спортивних просторів СК ЗВО на підставі запропонованої схеми дозволить збільшити ефективність режиму експлуатації об’єкта та підвищити його мотиваційну спроможність. Проте, слід враховувати, що ця схема побудована на загальних даних та вказане процентне

співвідношення може змінюватись під впливом місцевих тенденцій, моди, вимог професійно-прикладної фізичної підготовки та інше.

Література

[1] Oleg Sleptsov, Dmytro Kravtsov. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). spase & FORM. 2020. № 41. С 55-66.

[2] Лебедев Г. Г. Принципы формирования системы и типы учреждений физического воспитания отдыха и профилактического лечения студентов вузов крупнейших городов (на примере Москвы): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх. наук: спец. 18.00.02. Москва, 1990. – 23 с.

[3] ДБН В.2.2-3:2018 Заклади освіти. [Дата введення: 1.09.2018]. Київ: Мінрегіон України, 2018. 63 с.

[4] Рейтинг самых популярных видов спорта. Все про спорт: веб-сайт. URL: https://sites.google.com/site/allofbestsport/rejting-najpopularnisih-vidiv-sportu (дата звернення: 15.03.2020)

References

[1] Oleg Sleptsov, Dmytro Kravtsov. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). spase & FORM. 2020. № 41. С 55-66.

[2] Lebedev G. G. (1990). The principles of the formation of the system and the types of institutions of physical education for recreation and preventive treatment of university students in major cities (for example, Moscow). Extended abstract of candidate’s thesis. Moscow: MOTKZ [in Russian].

[3] DBN B.2.2-3: 2018 Institutions of Education. (2019, September 1). Kyiv: Minrehion Ukrainy [in Ukrainian].

[4] Rating of the most popular sports. Everything about sports: [online]. Available at: <https://sites.google.com/site/allofbestsport/rejting-najpopularnisih-vidiv-sportu> [Accessed: 15 Mar 2021]

ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ НОМЕНКЛАТУРЫ КРЫТЫХ СПОРТИВНЫХ ПРОСТРАНСТВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Кравцов Д. С.,
д. фил., асс. каф. архитектуры зданий и сооружений,
kravtsovdima27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1060-4276

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Статья посвящена вопросу формирования номенклатуры спортивных пространств крытого спортивного комплекса высшего учебного заведения в соответствии с современными потребностями учебного процесса физического воспитания студентов. Отмечается актуальность темы исследования в современных социально-экономических и экологических условиях. В частности, приводятся данные о низкой степени вовлеченности населения Украины в занятиях спортом и физической культурой. Опираясь на исследования Г. Г. Лебедева и сформулированное им определение основного назначения спортивного комплекса высшего учебного заведения, отмечаем особенности формирования номенклатуры помещений такого рода объектов. Рассматривается вопрос формирования номенклатуры спортивных пространств высшего учебного заведения в действующих строительных нормах. Автором отмечается характерное для многих спортивных комплексов отечественных высших учебных заведений плохое состояние инфраструктуры. В частности отмечается несоответствие имеющейся номенклатуры спортивных пространств современным потребностям учебного процесса. Предложена классификация спортивных пространств в составе спортивного комплекса высшего учебного заведения и выделены три их категории, обеспечивающие круглогодичный режим эксплуатации и полный объем выполнения программы физического воспитания студентов: открытые спортивные сооружения, крытые спортивные сооружения, бассейн. Проведен углубленный обзор формирования номенклатуры спортивных пространств крытого спортивного комплекса высшего учебного заведения как основополагающего объекта в обеспечении круглогодичного режима эксплуатации спортивного комплекса высшего учебного заведения. В целях лучшего понимания принципов формирования спортивного комплекса высшего учебного заведения изучены данные о степени популярности различных видов спорта. На основании приведенных в статье данных предложена схема соотношения спортивных пространств комплекса с различными пространственными характеристиками и назначением в зависимости от рейтинга популярности видов спорта.

Ключевые слова: спортивный комплекс (СК), высшие учебные заведения, спортивное пространство, мотивационная способность.

PREREQUISITES FOR FORMATION OF THE NOMENCLATURE OF INDOOR SPORTS SPACES OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Kravtsov D. S.,
PhD Arch., Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
kravtsovdima27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1060-4276

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article is devoted to the question of the formation of the nomenclature of sports spaces of an indoor sports complex of a higher educational institution in accordance with the modern needs of the educational process of physical education of students. The relevance of the research topic in modern socio-economic and environmental conditions is noted. In particular, the data on the low degree of involvement of the Ukrainian population in sports and physical education are given. Based on the research of G.G. Lebedev and the definition of the main purpose of the sports complex of a higher educational institution formulated by him, the peculiarities of the formation of the nomenclature of premises of this kind of objects are noted. The reflection of the question of the formation of the nomenclature of sports spaces of a higher educational institution in the current building codes is considered. The author notes the poor state of infrastructure, which is typical for many sports complexes of domestic higher educational institutions. In particular, it is noted that the existing nomenclature of sports spaces does not correspond to the modern needs of the educational process. A classification of sports spaces as part of a sports complex of a higher educational institution is proposed and the following three categories are identified, which provide a year-round operation and a full scope of the physical education program for students: outdoor sports facilities, indoor sports facilities, and a swimming pool. An in-depth review of the formation of the nomenclature of sports spaces of an indoor sports complex of a higher educational institution as a fundamental object in ensuring a year-round operation of a sports complex of a higher educational institution is carried out. In order to better understand the principles of the formation of a sports complex of a higher educational institution, data on the degree of popularity of various sports have been studied. On the basis of the data presented in the article, a diagram of the correlation of sports spaces of a complex with different spatial characteristics and purpose, depending on the popularity rating of sports, is proposed.

Keywords: sports complex, universities, sports space, motivational ability.

УДК 727.64 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-89-97

МІСТОБУДІВНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ ОРАНЖЕРЕЙ ТА ОРАНЖЕРЕЙНИХ КОМПЕКСІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Соколова А. В.,
асп., ас. каф. архітектури будівель та споруд,
sokolovaangela333@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7876-0558

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглядається такий тип міського озеленення, як ботанічний сад; розкривається місце ботанічного саду у ландшафтній організації міст та селищ. Стисло зазначається еволюція призначення культиваційних споруд, так – в античній культурі у ботанічних садах переважно вирощувалися лікарські рослин; в епоху Відродження – вивчалися нові рослини, їхнє місце в сільському господарстві; епоха індустріалізації та сучасних технологій вимагала розширення функціонального діапазону, що привело до перетворення оранжерей на музеї живої природи, сховища генетичного фонду сортів рослин та на передові дослідницькі центри. У дослідженні наводиться детальний розгляд та аналіз шести вибраних українських оранжерей, які розташовуються на територіях ботанічних садів; та визначаються основні містобудівні принципи розміщення оранжерей, виявлені позитивні і негативні риси. Для ілюстрації матеріалу складені малюнки і схеми.

Ключові слова: ботанічний сад, архітектура оранжерей та оранжерейних комплексів, розміщення ботанічних садів, містобудівні особливості, системи міського озеленення.

Вступ. Однією з найактуальніших проблем сьогодні, є екологічний стан нашої планети. У багатьох галузях вже давно взято напрямок на поліпшення екологічного стану середовища, не стала виключенням і архітектура. Немала кількість архітекторів та передові девелоперські компанії впроваджують у будівництво екологічні матеріали, матеріали повторної переробки, застосовують енергоефективні засоби для утримання об’єктів. У світових тенденціях не виключали з екологічного напрямку розвитку оранжереї та оранжерейні споруди, світові зразки яких виступають не лише у якості музейно-оглядового простору; це платформи, де запроваджуються засади екологічного виховання в його відвідувачах, любов та зацікавленість, повага та бажання зберегти природу. В Україні, на жаль, такої зміни функціонального наповнення ще не досягли; стан наших оранжерей та їх кількість прямо пропорційна ставленню до світової тенденції активної екологічної позиції, тому наші оранжереї (які були збудовані на кінці XIX – XX ст.) в більшій мірі залишилися на рівні музейно-оглядового простору.

Постановка завдання. Розглянути містобудівні характеристики включення у структуру міста такого типу озеленення як ботанічний сад. Завданням дослідження було проаналізувати розташування ботанічних садів у структурі міста та розміщення оранжерей і оранжерейних комплексів на території ботанічного саду, на прикладі шести обраних ботанічних установ на території України.

Основний матеріал і результати. Нескінченний процес урбанізації населених пунктів, а також прискорення ритму життя привелі до того, що міське населення віддалилося від природи та майже перестало взаємодіяти з нею. Саме тому цей напрям архітектури все більше набирає обертів та привертає увагу більшої кількості не тільки архітекторів, але й замовників, якщо це приватна будівля, та набуває поширення бажання частіше взаємодіяти з природою у маси людей, що потрібно для громадської споруди [8].

З давніх часів у структуру міста закладалися зелені буферні зони, які виконували різні функції, від місця відпочинку та пізнання природи до продовольчого вирощування овочів, фруктів, квітів. Ландшафтна організація міст та селищ – це комплекс містобудівних, ландшафтно-планувальних, інженерних, естетичних та агротехнічних заходів з розробки та створення ефективних систем озеленення територій, які сприяють оптимізації санітарно-гігієнічних умов для проживання населення, оздоровленню оточуючого середовища, найкращій організації відпочинку населення, збагаченню зовнішнього вигляду забудови [4].

В. С. Теодоронський, І. О. Богова у своєму учбовому посібнику зазначили, при створенні систем озеленення території міст та селищ вирішуються такі задачі:

- Містобудівна – пов'язана із діленням окремих зон та структур населеного місця, об'єднанням частин в одне ціле, підвищенням виразності архітектурних ансамблів;
- Оздоровча – пов'язана із оптимізацією мікроклімату, підвищенням сонуючого та екологічного ефекту;
- Рекреаційна – вирішення проблем відпочинку міського населення;
- Архітектурно-художня – пов'язана з естетичним збагаченням міського середовища, підвищенням художньої виразності архітектурних ансамблів міста [4].

Класифікація озеленення міської території включає у свою структуру такий тип спеціалізованого міського парку, як ботанічний сад; бажання людей озеленити своє середовище проявлялося ще в стародавніх цивілізаціях, коли закладалися сади, в яких вирощували декоративні рослини, що привозилися з інших країн. В античній культурі ботанічні сади переважно призначалися для вирощування лікарських рослин. В епоху Відродження в ботанічних садах вивчалися нові рослини, їхнє застосування в сільському господарстві, а також для прикрашання садів та парків. Вузькоутилітарна спрямованість ботанічних садів та аптекарських городів поступово втрачалася, тому у 50–60-ті роки XX століття ботанічні сади набувають науково-дослідного та просвітницького характеру, тим самим стають музеями живої природи, сховищами генетичного фонду сортів рослин та передовими дослідницькими центрами у сфері ботаніки. Необхідність створення різноманітних колекцій рослин у ботанічних садах, сприяла інтродукції рослин, що вимагало будівництва оранжерей та теплиць [11].

Сучасні світові тенденції наближаються до ідеї комбінації та трансформації оранжерейних споруд близьких за функціями, або до типології іншої спрямованості будівель, причиною цього стало постійне коригування соціально-економічних умов і вимог, що пред'являються до оранжерейних структур, тому зміна соціальних потреб диктує подальше розширення діапазону функцій оранжерейних комплексів. Сучасний оранжерейний комплекс – це місце, яке поєднує в собі безліч функцій, таких як: науково-дослідну, туристичну, культурно-просвітницьку, оздоровчу, розважальну, комерційну, пізнавальну та ін. Історія розвитку парків, садів, ботанічних садів та створених в них оранжерей і оранжерейних комплексів України починається із фундаментальних передумов створення; наприклад, якщо у Європі основним важелем створення оранжерей було бажання знатних людей прикрасити свої палаци екзотичними рослинами, то на теренах України – основним бажанням було створити базу для дослідження під час дипломних та дисертаційних робіт студентів та аспірантів, вивчати селекційні особливості рослинних культур, це підтверджується розташуванням оранжерей, зазвичай на території ботанічних садів, які у свою чергу належать спеціалізованим навчальним закладам. Висвітлюючи тему розвитку та заснування садів і парків України, І. О. Косаревський писав: «…велика роль у будівництві українських парків належала безіменним кріпосним майстрам. Їх знання й досвід, постійно вдосконалюючись, переходили з покоління в покоління. З невичерпною творчою винахідливістю вони викристалізовували прийоми створення чудових пейзажів: вирощували й акліматизовували різноманітні дерева й чагарники, майстерно вирішували складні композиційно-просторові завдання…» [9].

Як показує історичний розвиток ландшафтного мистецтва України, оранжереї та теплиці зводились або на територіях ботанічних садів (які у свою чергу зазвичай належали спеціалізованим вищим навчальним закладам), або на територіях приватних резиденцій. Згідно з дослідженнями Геннадія Фокова [5] на території України нараховується більше 30 ботанічних садів, з них, у 18 виявлені оранжереї та оранжерейні комплекси. Також у одній із статтей Г. Фокова [6] йдеться про дендропарки України, кількість яких досягає 34, в деяких з них також можна спостерігати розташування оранжерей та теплиць.

У нашому досліджені детально розглянуті містобудівні особливості розташування ботанічних садів у структурі міста з різних регіонів України та розміщення оранжерей і оранжерейних комплексів на території ботанічного саду. Такий тип міського озеленення передбачає розташування різних функціональних груп приміщень, зазвичай в різних корпусах: можливе розташування блоку адміністрації; оранжерей, відкритих для відвідувачів; теплиць, доступних тільки для працівників; блоку наукових лабораторій; корпусу з лекційними аудиторіями та ін. Представники таких ботанічних комплексів були обрані для дослідження і склали список із шести ботанічних садів України (рис. 1):

- Ботанічний сад Львівського національного університету ім. Франка, м. Львів;
- Національний ботанічний сад ім. Гришка НАН України, м. Київ;
- Ботанічний сад ім. академіка Фоміна Київського НУ, м. Київ;
- Ботанічний сад ім. Мечникова Одеського НУ, м. Одеса;
- Донецький ботанічний сад Національної академії наук України, м. Донецьк;
- Ботанічний сад Ужгородського державного університету, м. Ужгород.

Рис. 1. Схема розташування міст, оранжереї яких розглядаються у статті

Ботанічний сад ім. Франка був заснований у 1852 році професором Лобажевським на базі старого саду ченців-тринітаріїв (розміром 2 га). У 1911 році була виділена додаткова територія (розміром 16,5 га) на основі території давнього фільварку Центерівка. Ця територія має широкий діапазон природних зон – заболочені долини, сухі піднесені плато, схили луків, зона ставку і складний рельєф. У 1970-х роках під час занепаду довелося знищити частину унікальної ділянки, але пізніше на ній збудували комплекс оранжерей.

Національний ботанічний сад ім. Гришка НАН України. Із перенесенням столиці України з Харкова до Києва у 1935 році було прийнято рішення про будівництво ботанічного

саду та відведено ділянку під нього розміром – 117 га на Звіринці. Місце має свою історію – у 1918 знищений вибухом звіринецький пороховий склад на цій території, тому розміщення ботанічного саду було найкращою ідею. Це найбільший ботанічний сад України за територією, що суміщає багато функцій: лабораторії медичної ботаніки та біоіндикації, наукова бібліотека, відділи багатьох типів рослин, відділ нових культур та звичайно великий комплекс оранжерейних і тепличних споруд [10].

Ботанічний сад ім. академіка Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка – один з найстаріших ботанічних закладів України, заснований у 1839 році за ідеєю архітектора Вікентія Беретті (за його проектом зводився прилеглий університет). Виконує такі функції як: науково-дослідну, навчальну, освітню, природоохоронну та ін. У 1841 р. за планом архітектора Лауфера споруджено оранжерейний комплекс і тераси, які збереглися до наших днів [2].

Ботанічний сад ім. академіка В. І. Липського Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова був заснований ще у 1865 році на базі Рішельєвського ліцею (Дворянська, 2), але ця територія швидко заповнилася, та адміністрація перенесла ботанічний сад на місце його сучасного розташування – Французький бульвар, 87; у 1948 р. була передана додаткова площа (з того часу сад розташовується на двох територіях). Для степової частини південного узбережжя Чорного моря ботанічний сад Одеського НУ є єдиним, тому став науково-дослідною базою для підготовки студенів і аспірантів біологічних напрямів для вищих навчальних закладів Одеси. Херсона та Миколаєва [3].

Донецький ботанічний сад Національної академії наук України був заснований у 1964 році як центр вирішення фундаментальних та прикладних проблем біології на південному сході України. Площа саду складає 262,2 га, що робить його найбільшим ботанічним садом за площею у Європі; також у ньому розташований один з найбільших оранжерейних комплексів серед українських бот. садів – під склом перебуває 1200 кв. м. , що дозволило організувати комплекс із п’яти оранжерей [7].

Ботанічний сад Ужгородського державного університету було засновано у 1948 році на місці, де існували два горіхово-фруктових сади; він розташований на терасованій території площею 4,5 га – формується з трьох терас із перепадом висот близько 22 метрів, третина саду розташована на першій і другій терасах (над річкою), а третій рівень тераси спускається в заплавну частину долини [12].

Попередня стаття автора [1] «Класифікація оранжерейних структур за основними ознаками» розкриває класифікацію оранжерей та оранжерейних комплексів за дванадцятьма критеріями, які охоплюють містобудівні засади розміщення культиваційних споруд світового рівня, розглянемо їх докладніше.

За типом розміщення оранжереї виділяють: у структурі міста у складі ботанічного саду; у структурі міста без ботанічного саду; поза містом з науково-дослідним центром; у структурі будівлі з іншою типологією.

В Україні так історично склалося, що найбільш розповсюджений тип розміщення оранжерей саме у структурі міста на території ботанічного саду, другим за актуальністю є тип розташування у структурі міста без ботанічного саду. На схемі (рис. 2) розглянемо розташування шести обраних оранжерей України.

Всі обрані ботанічні сади розташовані на відстані не більше 10 км від історичного центру міста (від головної вулиці); на схемі видно, що три ботанічні сади розташовані на відстані від 6 до 8 км; два ботанічні сади – від 3 до 2 км та один ботанічний сад – безпосередньо в зоні історичного центру Ужгорода (на відстані 0,9 км від головної вулиці). Система міста забезпечує зручний трансфер від центру до оранжерейних комплексів на громадському транспорті без пересадок або у межах пішохідної доступності. Кожний із ботанічних садів є частиною структури міського озеленення; за схемою можна простежити, що найбільш розвинена зелена система у містах – Львові, Києві, Одесі; менш активна в Ужгороді та Донецьку. Культиваційні споруди світового рівня, які були закладені у період кінця XIX – початку XX ст., (що співпадає із часом активного розвитку культиваційних

територій в Україні), переважно складають собою частину палацового комплексу та були збудовані як приватні оранжереї. На відміну від оранжерей світового рівня, формування українських ботанічних садів було тісно пов'язане із вищими спеціалізованими навчальними закладами (деякі з них розташовуються у безпосередній близькості), тому їх територія і донині використовується як підґрунтя для підготовки студентів, аспірантів і фахівців із галузі ботаніки, для проведення досліджень дипломних і дисертаційних робіт та ін.

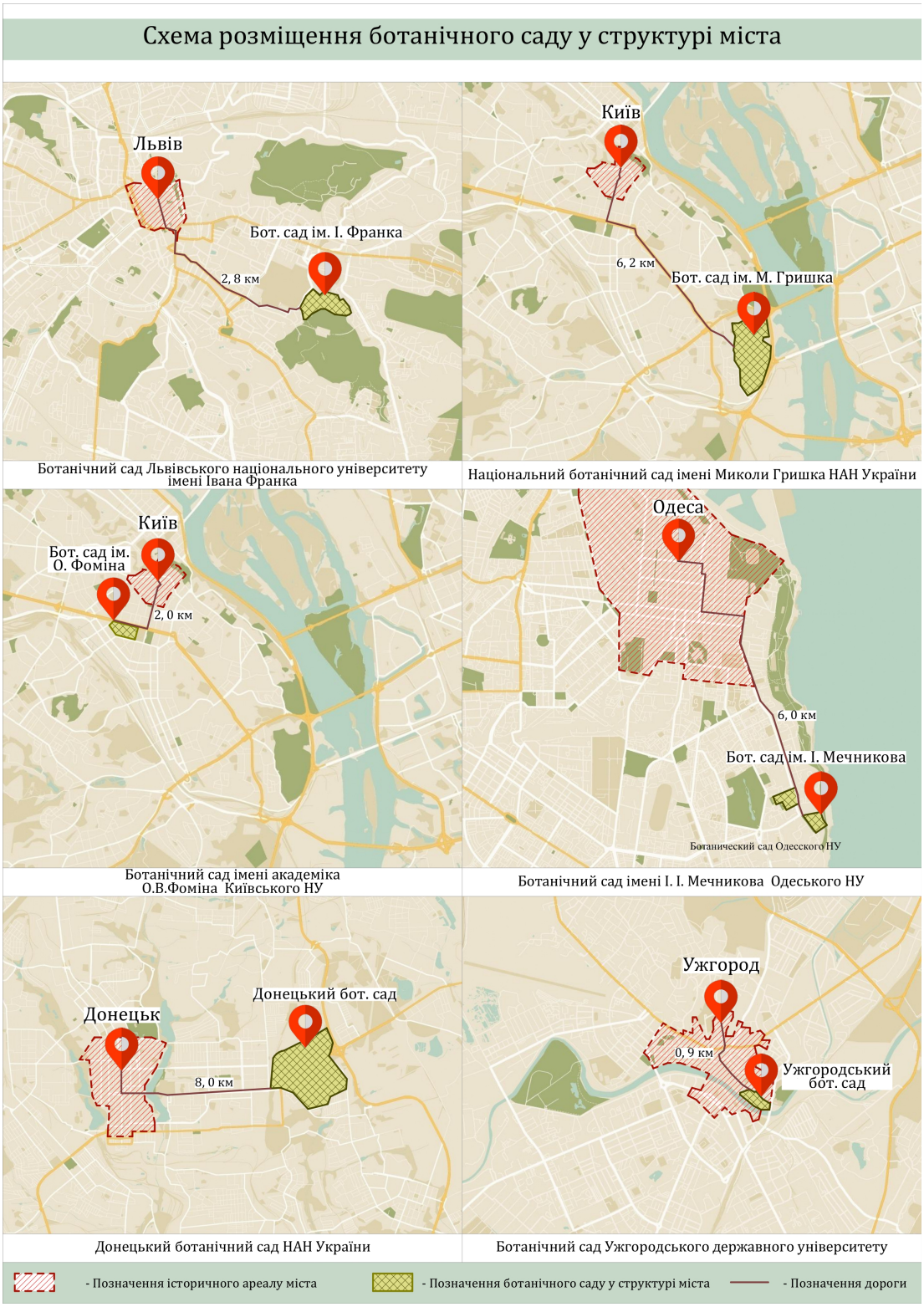

Рис. 2. Схема розміщення ботанічного саду у структурі міста

Рис. 3. Схема розміщення оранжерей та оранжерейних комплексів на території ботанічного саду

На схемі (рис. 3) автором розроблена схема структури ботанічного саду із формуванням оранжерей та тепличних комплексів. На схемі виділені:

- головний вхід у сад (закладений на перетині головних алей та міських вулиць);
- головний вхід у оранжереї та оранжерейний комплекс (у більшості установ головні алеї ведуть саме до оранжерей і вони є центром ландшафтної композицій, а у Донецькому та Київському (ім. Фоміна) садах оранжереї композиційно зміщені у дальній кут);
- підхід до тепличного комплексу (зазвичай у теплиці входять безпосередньо працівники саду, на схемі видно, що у всіх випадках вони знаходяться близько до основного оранжерейного комплексу). Також на схемі позначено функціональне зонування місця розташування ботанічних садів, можна зробити висновок, що ботанічні сади Донецька, Одеси та Львова розміщені у рекреаційній та більш озелененій зоні, а сади Києва та Ужгорода у житловій, учбовій та адміністративній зонах.

Висновки. В результаті дослідження детально розглянута структура ботанічних садів України та оранжерей у них на прикладі вибірки з шести ботанічних установ. На наведених схемах проілюстровані принципи розміщення оранжерей, видно, що найбільш актуальним є розміщення оранжерей у структурі міста на території ботанічного саду; оранжерейна споруда – є композиційним центром установи. Досвід українського проектування дозволяє нам відновлювати та розвивати оранжерейні споруди, перетворювати їх на міські багатофункціональні екологічні платформи, які слугують центром розповсюдження екологічних засад у всіх галузях життя та сприяють екологічному вихованню суспільства.

Література

[1] (12) А.В. Соколова, Класифікація оранжерейних структур за основними ознаками // Проблеми теорії та історії архітектури України. – 2021. – Вип. 21. – С. 115 – 125.

[2] (8) Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна [Електронний ресурс]. Доступно: https://biology.knu.ua/about-ibmknu/botanichnyi-sad-im-akad-ov-fomina.html Дата звернення: Грудень 12, 2021.

[3] (9) Ботанічний сад ОНУ імені І. І. Мечнікова [Електронний ресурс]. Доступно: http://onu.edu.ua/uk/science/botanicgarden Дата звернення: Грудень 18, 2021.

[4] (2) В.С. Теодоронский, И.О. Боговая, Объекты ландшафтной архитектуры: Учебное пособие для студентов - Москва: МГУЛ, 2003.- 7 с.

[5] (5) Г. Фоков. Ботанические сады Украины. 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: http://iloveua.org/article/61/ Дата звернення: Грудень 18, 2021.

[6] (6) Г. Фоков. Дендропарки Украины. 2013. [Електронний ресурс]. Доступно: http://iloveua.org/article/124 Дата звернення: Грудень 18, 2021.

[7] (10) Донецкий ботанический сад. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.dbs.com.ru/ Дата звернення: Грудень 15, 2021.

[8] (1) И.И. Соколов, Принципы формирования рекреационных территорий Нижнего Поволжья: автореф. дис. ... канд. арх: 18.00.04 / Иван Иванович Соколовч; Волградская государственная архитектурно-строительная академия – Санкт-Петербург, 2004. – 20 с.

[9] (4) І. О. Косаревський, Парки Україн (Прийоми створення паркового пейзажу). Київ: Літератури з будівництва і архітектури УРСР, 1961.

[10] (7) Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.nbg.kiev.ua/ru/ Дата звернення: Грудень 10, 2021.

[11] (3) Т.А. Иордан, Л.Н. Козлова, Современные оранжереи - объекты научнопросветительской деятельности // Международный студенческий научный вестник. – 2016. – № 2.

[12] (11) Ужгородський Національний Університет. Ботанічний сад УЖНУ. [Електронний ресурс]. Доступно: https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/museums-bot_garden/history Дата звернення: Грудень 15, 2021.

References

[1] A.V. Sokolova, Klasyfikatsiya oranzhereynykh struktur za osnovnymy oznakamy // Problemy teoriyi ta istoriyi arkhitektury Ukrayiny. – 2021. – Vyp. 21. – P. 115 – 125.

[2] Botanichnyy sad im. akad. O. V. Fomina [Elektronnyy resurs]. Dostupno: https://biology.knu.ua/about-ibmknu/botanichnyi-sad-im-akad-ov-fomina.html Data zvernennya: Hruden′ 12, 2021.

[3] Botanichnyy sad ONU imeni I. I. Mechnikova [Elektronnyy resurs]. Dostupno: http://onu.edu.ua/uk/science/botanicgarden Data zvernennya: Hruden′ 18, 2021.

[4] B.C. Teodoronskiy, I.O. Bogovaya, Ob'yekty landshaftnoy arkhitektury: Uchebnoye posobiye dlya studentov - Moskva: MGUL, 2003.- 7 s

[5] H. Fokov. Botanycheskye sady Ukrayny. 2013. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: http://iloveua.org/article/61/ Data zvernennya: Hruden′ 18, 2021.

[6] H. Fokov. Dendroparky Ukrayny. 2013. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: http://iloveua.org/article/124 Data zvernennya: Hruden′ 18, 2021.

[7] Donetskyy botanycheskyy sad. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: http://www.dbs.com.ru/ Data zvernennya: Hruden′ 15, 2021.

[8] I.I. Sokolov, Printsipy formirovaniya rekreatsionnykh territoriy Nizhnego Povolzh'ya: avtoref. dis. ... kand. arkh: 18.00.04 / Ivan Ivanovich Sokolovch; Volgradskaya gosudarstvennaya arkhitekturno-stroitel'naya akademiya – Sankt-Peterburg, 2004. – 20 s.

[9] I. O. Kosarevs′kyy, Parky Ukrayin (Pryyomy stvorennya parkovoho peyzazhu). Kyyiv: Literatury z budivnytstva i arkhitektury URSR, 1961.

[10] Natsional′nyy botanichnyy sad im. M. M. Hryshka NAN Ukrayiny. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: http://www.nbg.kiev.ua/ru/ Data zvernennya: Hruden′ 10, 2021.

[11] T.A. Iordan, L.N. Kozlova, Sovremennyye oranzherei – ob'yekty nauchnoprosvetitel'skoy deyatel'nosti // Mezhdunarodnyy studencheskiy nauchnyy vestnik. – 2016. – № 2

[12] Uzhhorods′kyy Natsional′nyy Universytet. Botanichnyy sad UZHNU. [Elektronnyy resurs]. Dostupno: https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/museums-bot_garden/history Data zvernennya: Hruden′ 15, 2021.

ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗМЕЩЕНИЯ ОРАНЖЕРЕЙ И ОРАНЖЕРЕЙНЫХ КОМПЛЕКСОВ НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ

Соколова А. В.,
асп., асс. кафедры архитектуры зданий и сооружений,
sokolovaangela333@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7876-0558

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматривается такой тип городского озеленения как ботанический сад. Ландшафтная организация городов и поселений – это комплекс градостроительных, ландшафтно-планировочных, инженерных, эстетических и агротехнических средств по разработке и созданию эффективных систем озеленения территории, которые положительно влияют на оптимизацию санитарно-гигиенических условий для проживания населения, оздоровления окружающей среды, организации отдыха

населения, а также обогащения внешнего вида застройки. Коротко обозначены предпосылки создания ботанических садов, тепличных и оранжерейных комплексов; указана эволюция изменения функционального наполнения сооружений. В античной культуре в ботанических садах в основном выращивались лекарственные растения; в эпоху Возрождения – изучались новые растения, их место в сельском хозяйстве; эпоха индустриализации и современных технологий требовала расширения функционального диапазона, что и привело к превращению оранжерей в музеи живой природы, хранилища генетического фонда сортов растений и в передовые исследовательские центры.

Тематика данного исследования предусматривает детальное рассмотрение шести выбранных ботанических садов Украины, в ходе которого было выявлено, что большая часть ботанических садов Украины является частью структуры высших специализированных учебных заведений; все шесть садов расположены от исторического центра города не дальше 10 км; в структуре расположены оранжереи с тропическими растениями для общего посещения и теплицы для разведения саженцев закрытого пользования, только для сотрудников. В статье подается иллюстративный материал в виде схем для полного раскрытия темы.

Ключевые слова: ботанический сад, архитектура оранжерей и оранжерейных комплексов, размещение ботанических садов, градостроительные особенности, система городского озеленения.

LOCATION FEATURES OF GREENHOUSE AND GREENHOUSE COMPLEXES ON THE TERRITORY OF UKRAINE

Sokolova A. V.,
PhD Student, Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
okolovaangela333@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7876-0558

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article discusses such a type of urban landscaping as a botanical garden. The landscape organization of cities and settlements is a complex of urban planning, landscape planning, engineering, aesthetic and agrotechnical means for the development and creation of effective landscaping systems that have a positive effect on optimizing sanitary and hygienic conditions for the population, improving the environment, organizing recreation for the population, as well as enriching the appearance of the building. The prerequisites for the creation of botanical gardens, greenhouse and greenhouse complexes are briefly outlined; the evolution of changes in the functional content of structures is indicated. In ancient culture, medicinal plants were grown to a greater extent in botanical gardens; during the Renaissance, new plants were studied, their place in agriculture; The era of Industrialization and Modern technologies required an expansion of the functional range, which led to the transformation of greenhouses into wildlife museums, repositories of the genetic fund of plant varieties and advanced research centers.

The topic of this study provides for a detailed examination of six selected botanical gardens of Ukraine, during which it was revealed that most of the bot. kindergartens of Ukraine is part of the structure of higher specialized educational institutions; all six gardens are located no further than 10 km from the historic city center; the structure contains greenhouses with tropical plants for general visits and greenhouses for growing seedlings, closed use, only for employees. The article provides illustrative material, in the form of diagrams, for a full disclosure of the topic.

Keywords: botanical garden, architecture of greenhouses and greenhouse complexes, placement of botanical gardens, town planning features, urban landscaping system.

УДК 72.022 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-98-105

ЭВОЛЮЦИЯ АРХИТЕКТУРЫ БИБЛИОТЕК КАК ВАЖНОГО СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ОБЪЕКТА

Малашенкова В. А.,
к. арх., доц., каф. архитектуры зданий и сооружений,
viklituchka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8228-2467

Кранина А. М.,
ст. каф. архитектуры зданий и сооружений,
kraninasasha@gmail.com

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассматривается архитектура и дизайн библиотек за последнее двадцатилетие, основные современные тенденции и принципы формообразования библиотек.

Актуальность темы состоит в том, что одним из нерешенных актуальных вопросов отечественной архитектурной практики является организация информационного пространства. Также использование соответствующего оборудования и создание качественно новых объектов, которые определяют способность объекта (библиотеки) к новой ступени развития на основе трансформации пространственной, образной и объемно-планировочной структуры с целью обеспечения потенциального развития и адаптации к изменяющимся внешним и внутренним условиям.

Ключевые слова: эволюция, архитектура, библиотека, развитие, архитекторы.

Введение. Дизайн в библиотечном деле чаще всего рассматривают как архитектуру и проектирование библиотечных сооружений, концепцию гибкого планирования помещений и их зонирование, а также интерьер, декоративную отделку, мебель и оборудование. Важными показателями являются и нормы освещения и шума в помещении библиотеки. Применение элементов эстетики в оформлении библиотечного интерьера – одно из средств обеспечить комфортность пребывания пользователя в библиотеке.

Следует отметить, что переход в новое тысячелетие ознаменовался качественным изменением научно-технического арсенала и всеобщей информатизацией и, как следствие, переосмыслением и пересмотром устоявшихся норм и правил в сфере общественной и научной жизни. Колоссальный прогресс в области социальных коммуникаций и информационных технологий в начале XXI века оказал существенное влияние на понимание роли и места библиотеки в образовательном, социокультурном поле как отдельного индивида, так и общества в целом.

В сложные постсоветские годы библиотекам по ряду причин не уделялось должного внимания. За это время были утеряны многие наработки в области проектирования, нормативно-правовая база и методологические подходы во многих аспектах устарели. До настоящего момента в странах СНГ не существовало единой типологии библиотечных зданий как объектов архитектурного проектирования, в то время как большой спектр практических вопросов только обозначается в качестве теоретических проблем.

Прерванная практика строительства библиотек привела к тому, что многие современные архитекторы оказались некомпетентными в вопросах библиотечной архитектуры и дизайна. В итоге можно констатировать ситуацию, при которой проблема серьезно назрела, но комплексных мер по ее решению не выработано.

Анализ последних исследований и публикаций. Особую роль в научных исследованиях формирования архитектуры библиотечных зданий в середине XX века

сыграли труды Ф. Н. Пащенко. На протяжении многих лет он был ведущим экспертом по библиотечному строительству. При участии Ф. Н. Пащенко разработаны многие принципы нормирования, расчета и проектирования типовых библиотек. Исторические особенности развития библиотечного дела в Европе, Азии, США и России исследованы в трудах Б. Ф. Володина. Исследования, направленные на выявление новых направлений в развитии библиотек, ведутся и в области архитектуры. Например, труд Д. В. Кулиша «Архитектура медиа-центров», 2006 года, где автор теоретически обосновал формирование новой типологической единицы – медиа-центра. Многие исследователи занимаются проблемой изменения роли библиотеки в условиях информационного общества. В частности можно отметить работы Е. Н. Гусевой в области библиотековедения, Н. А. Дроновой в области педагогики и И. П. Тикуновой в области философии.

Постановка задачи. Задачи работы включают анализ: архитектуры и дизайна библиотек за последнее двадцатилетие; основных современных тенденций и принципов формообразования библиотек.

Основная цель состоит в том, что одним из нерешенных актуальных вопросов отечественной архитектурной практики является организация информационного пространства.

Основной материал и результаты. Рассмотрим два аспекта, изменения в структуре которых проявились наиболее значительно. Это место и смысловое положение библиотечных зданий. Проведенный историко-градостроительный анализ г. Москвы Н. Е. Прянишниковым [1] показал, что современные библиотеки наследуют исторические места, не участвуя в новом освоении городской среды, упуская тем самым возможность раскрыть свой потенциал. Оставаясь лишь в исторических пределах, не выходя на новый рынок современных запросов, библиотеки отдают своих посетителей другим предприятиям, например, крупным торговым центрам, которые стремительно и надежно заняли нишу организации семейного времяпрепровождения и стали местом реализации подростковых интересов. Сложившаяся ситуация во многом есть отражением кризисных явлений экономического и административного ресурсов, однако унылая и однообразная архитектура библиотечных зданий, лишенная реальных вызовов бороться за каждого посетителя, во многом явилась причиной снижения интереса среди населения, а что еще важнее, в профессиональных кругах к данному типу культурно-просветительских объектов.

В центре внимания проектировщика сегодня оказывается не место для хранения книг, а посетители и персонал библиотеки, их комфорт и поиск инновационных способов удовлетворения все возрастающих информационных и культурных потребностей. Как отмечает Е. Ю. Гениева, современная библиотека должна «вписываться в ансамбль внешнего социума». Кроме того, по ее мнению, «новые библиотечные здания должны… сделаться более функциональными и ориентированными на живые и меняющиеся потребности человека» [2].

Это означает, прежде всего, смену «систем координат» в практике проектирования, переход от здания-назидателя к зданию-другу, от строгой дисциплинарной среды – к системе партнерских отношений, от жесткой, часто запутанной планировки – к мобильному пространству для свободного общения.

Интеллектуальный потенциал, имеющийся у каждой библиотеки, требует своей реализации. Становится очевидным, что решение этой проблемы кроется в хорошо продуманной, тонкой и выверенной «интеллектуальной» архитектуре, способной гибко реагировать на изменяющиеся условия во всех сферах жизни, впитывать в себя новейшие технологические достижения. Рем Кулхаас отмечает при этом, что «современная библиотека должна трансформировать себя в информационную сокровищницу всех технологий» [3], сближаясь тем самым с таким понятием как «технопарк». Однако в данной статье «интеллектуальная» архитектура понимается не только и не столько как автоматизированное и информатизированное здание, а, в первую очередь, как образное, смысловое воплощение,

как архитектурная переработка идей технологического и управленческого совершенствования.

70-90-е гг. XX в. являются периодом в истории библиотек, когда основное внимание сосредоточено на реконструкции библиотечных зданий, планировании книгохранилищ в здании библиотеки, освещении и оснащении помещений, планах эвакуации фондов и персонала библиотек в чрезвычайных ситуациях. Так, разработаны программы проектирования библиотечных зданий, составлялись расчеты нормативов земельных участков под застройку, фондов и читательских мест, библиотечно-производственных и административно-хозяйственных помещений, эргономичное направление в библиотековедении отражалось в планировании рабочих зон и мест, то есть акцент делался непосредственно на профессиональной деятельности библиотекарей.

Особое значение в этот период получили интерьеры библиотечных помещений: убранство, освещение, цветовое решение, художественные средства, зеленые насаждения, специфические особенности формирования интерьера, оборудование библиотек [4].

Современные архитекторы разрабатывают нормативно-техническую документацию для строительства современных библиотек информационного общества. Интерьер играет значительную роль в деятельности библиотеки: зимние сады, места отдыха с ландшафтными видами через стеклянные витрины, летом – возможность выйти из библиотеки на свежий воздух; значительное использование для зонирования среды стеклянных стен – все это наполняет интерьеры легкостью и воздухом, предоставляет возможности достичь зрительного разгрузки. Своеобразие дизайна специального оборудования, мебель, оригинальные цветовые решения, находки в организации освещения создают индивидуальный образ, характерный для каждого библиотечного помещения. Эволюция форм и функций библиотечных зданий подтверждает намерения зарубежных стран вкладывать средства в эстетическое и функциональное обновление библиотечно-информационной среды. Однако понятие «интерьер» сейчас приобретает несколько новый смысл, требующий переосмысления среды, которая объединяет различные по функциям помещения библиотеки [5].

Многочисленные исследования показывают, если в предшествующие периоды многовековой библиотечной истории основное место в проектировании библиотек занимал книжный фонд (его формирование, организация, размещение, хранение, пропаганда), то сегодня на первое место выходит формирование библиотечного пространства в интересах читателя и библиотекаря. Это объясняется тем, что библиотечно-информационная инфраструктура в условиях развития Интернета, формирования электронных фондов существенно изменилась. Именно поэтому начальной точкой при проектировании библиотеки должно быть удобство предоставления и получения библиотечной услуги, в это понятие входит и дружелюбная по отношению к читателю организация библиотечного пространства. Всё это обусловливает переход от понимания традиционной библиотеки как физического пространства для книг к её пониманию как пространства для читателя и библиотекаря [6].

Также проблема формообразования, поиска механизмов и базовых принципов конструирования архитектурной формы всегда являлась ключевым звеном профессиональной деятельности архитектора. Сегодня объективно сложились новые условия проектирования архитектурной формы и ее художественной выразительности, нашедшие свое отражение в архитектуре столь значимого социокультурного объекта как библиотека.

Воплощенная архитектурная форма представляет собой конечный продукт мультиплицирования трех компонентов: функционально организованного пространства, конструктивной системы и художественной выразительности. Показательно, что такое мультиплицирование носит целенаправленный характер, производится архитектором осознанно, регламентируется многими правилами и принципами проектирования и имеет своей главной задачей создание целостного материального объекта.

В богатой истории архитектурного творчества найдется немало примеров реализованной архитектурной формы. Например, основываясь на принципе функциональной подчиненности и утилитарности, мы приходим к функционализму и модернизму, а сосредоточиваясь на материально-технической сфере, подвергаемся опасности свести архитектуру к строительству, лишенному идейно-художественного замысла и эстетической привлекательности (рис. 1).

Рис. 1. Городская библиотека, Сиэтл, США,
арх. Рем Кулхас

Становится очевидным, что ключевой проблемой современного зодчества является поиск сквозной гармоничной взаимосвязи между функцией, материалом, конструкцией и эстетикой, усложненной в настоящих условиях ориентированностью на общественные потребности, экономическую эффективность и другие факторы, существующие в контекстной среде.

Рассмотрим подробнее методы и средства формообразования на примере архитектуры библиотечных зданий.

При проектировании библиотеки архитекторы, наряду с простой геометрической формой, использовали «классические» средства конструирования пластики фасадов – это цвет и свет. Благодаря выразительной форме здания, сплошному остеклению, неожиданному цветовому решению и детально продуманной подсветке здание ассоциируется с летающей тарелкой, зависшей над небольшим итальянским городком Перуджа. Внутреннее пространство здания библиотеки также ощущается посетителями как «потустороннее» вследствие того, что пастельный цвет стен смешивается с розовым оттенком света, излучаемым стеклянными стенами (рис. 2).

Этот образец современной библиотеки служит ярким примером раскрепощенного и рискованного формообразования, ставшего отличительной чертой актуальной архитектуры нашего времени. Здание построено по принципу пяти функциональных блоков, между которыми имеются промежуточные платформы.

Рис. 2. Библиотека Сандро Пена, Перуджа, Италия,
арх. Итало Рота

Формирование внутренней среды производится архитекторами за счет внешних необычных ограждающих конструкций – остекленных наклонных кровельных скатов. Свет, проходящий сквозь кровлю, многократно преломляется и усиливается, создавая загадочный рисунок из сетки теней на стенах и полу.

Благодаря нестандартному подходу, авторам удалось создать свободные, воздушные, «незажатые» пространства.

Вдохновляясь материалом, конструкцией и высокой социальной значимостью объекта, архитекторы отошли от традиционного следования технологическим потребностям и типологическим основам, предложив посетителям принципиально иные способы взаимодействия с книгой, с другими посетителями и персоналом библиотеки (рис. 3, 4).

Рис. 3. Внутреннее пространство

Рис. 4. Фрагмент остекления фасада

При проектировании библиотеки следует: обеспечить единый входной-выходной контроль. Распределённый контроль непосредственно при входе в каждый читальный зал (такая система действует, например, в Британской национальной библиотеке) ограничивает свободу передвижения читателей, и при этом возрастают расходы на содержание персонала. Перейти от понятия читальный зал к понятию читательская зона – пространство, предназначенное для читателей. Такое предложение не связано с терминологическими исканиями. Дело в том, что читальный зал всегда ассоциировался с замкнутым

пространством, ограниченным стенами. Это традиционное представление доминирует и при проектировании читальных залов современных библиотек. Интересно, что когда студенты получили возможность пользоваться Британской библиотекой, они предпочли работать не в читальных залах, а в других местах, включая кафетерий (кладут на колени ноутбуки и чувствуют себя прекрасно). Для них помещения с неформальной обстановкой оказались более привлекательны, чем строгий и чопорный читальный зал. Библиотека должна проектироваться так, чтобы последующая модернизация здания, например, изменение функционального назначения любого из подразделений, не нарушала коммуникативных связей между другими отделами [6].

Выводы. Многочисленные исследования и анализ архитектуры, дизайна библиотек, организации комфортности среды показал, что специалисты в течение всей истории развития библиотек исследуют эти вопросы. Это и рациональность сооружений и планирования внутренних помещений, и организация библиотечно-информационной работы. Таким образом, переосмысление места и роли библиотеки, апробация и дальнейшая трансляция этих изменений архитектурными средствами позволяет реализовать концепцию «интеллектуальной архитектуры», которая определяет способность библиотеки к новой ступени развития на основе трансформации пространственной, образной и объемно-планировочной структуры с целью обеспечения потенциального развития и адаптации к изменяющимся внешним и внутренним условиям.

В результате изучения различных источников можно сделать вывод, что формообразование становится отличительной чертой современных зданий библиотек.

Смелое, авангардное, порой агрессивное и даже китчевое формоконструирование – новый этап в практике строительства библиотек, дающий фору в конкурентной борьбе библиотек с Интернетом и другими современными источниками информации.

Литература

[1] Социальное пространство библиотечного здания как составляющая культурной политики [Электронный ресурс] // Центральная городская публичная библиотека им. В.В.Маяковского. СПб, 2007-2010. URL: http://www.pl.spb.ru/prostranstvo.html (дата обращения 11.07.2008).

[2] Гениева Е.Ю. Библиотека как центр межкультурной коммуникации: автореф. дис. д-ра. педагогических наук: 05.25.03 / Е.Ю. Гениева. – М.: МГУКИ, 2006.– 304 с.

[3] Алешин Л.И. Проектирование зданий библиотек: учеб.-практ. пособие / Л.И. Алешин. – М.: Либерия-Бибинформ, 2008. – 240 с.

[4] Гнездилов В. Н. Организация внутри библиотечного пространства в условиях новых технологий: проблемы и решения / В. Н. Гнездилов // Библиотековед. — 2001. — № 5. — С. 39–42.

[5] Естетичне оформлення бібліотек: метод. реком. / Національна Парламент. б-ка України / підгот. І. А. Полякова. — К.: НПБУ, 1994. — 27 с.

[6] Научная библиотека: пространство для читателя и библиотекаря, Амлинский Л.3-С.1-5// [Электронный ресурс] URL: http://www.pl.spb.ru/prostranstvo.html

References

[1] The social space of the library building as a component of cultural policy [Electronic resource] // Central City Public Library named after V.V. Mayakovsky. SPb, 2007-2010. URL: http://www.pl.spb.ru/prostranstvo.html (date of access 07/11/2008).

[2] Genieva E.Yu. Library as a center for intercultural communication: author. dis. ... dr. pedagogical sciences: 05.25.03 / E.Yu. Genieva. - M.: MGUKI, 2006.– 304 p.

3[] Aleshin L.I. Design of library buildings: textbook-practical. allowance / L.I. Aleshin. - M.: Liberia-Bibinform, 2008. - 240 p.

[4] Gnezdilov VN Organization within the library space in the context of new technologies: problems and solutions / VN Gnezdilov // Library scientist. - 2001. - No. 5. - P. 39–42.

[5] Aesthetic design of libraries: method. recom. / National Parliament. library of Ukraine / edg. I. A. Polyakova. - K.: NPBU, 1994. -- 27 p.

[6] Scientific library: space for the reader and librarian, Amlinsky L.3- C.1-5 // [Electronic resource] URL: http://www.pl.spb.ru/prostranstvo.html

ЕВОЛЮЦІЯ АРХІТЕКТУРИ БІБЛІОТЕК ЯК ВАЖЛИВОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ОБ'ЄКТА

Малашенкова В . О.,
к. арх., доц. каф. архітектури будівель та споруд,
viklituchka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8228-2467

Краніна О. М.,
ст. каф. архітектури будівель та споруд,
kraninasasha@gmail.com

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглядається архітектура та дизайн бібліотек за останнє двадцятиліття, основні сучасні тенденції та принципи формоутворення бібліотек.

Актуальність теми поллягає у тому, що одним з невирішених актуальних питань вітчизняної архітектурної практики є організація інформаційного простору. Також використання відповідного обладнання та створення якісно нових об'єктів, які визначають здатність об'єкта (бібліотеки) до нового ступеня розвитку на основі трансформації просторової, образної та об'ємно-планувальної структури з метою забезпечення потенційного розвитку та адаптації до зовнішніх і внутрішніх умов, що змінюються.

Значний теоретичний і практичний внесок у розробку проблем проектування та будівництва бібліотечних будівель зробили Ф. Пащенко, Я. Мишковський, Л. Альошин, Л. Амлінський, В. Нефьодов, Ю. Обросов, А. Зимоненко. На особливу увагу заслуговують дослідження питань організації та проектування 9 бібліотек вищих навчальних закладів А. Паперно, О. Анісімова, Г. Черненка. Зазначені наукові роботи залишаються актуальними й дотепер, проте вони не висвітлюють особливостей функціонально-планувальної та об'ємно-просторової організації бібліотек в умовах їхньої реновації та модернізації. Разом з цим

в Україні відсутні науково обґрунтовані системні підходи та рекомендації до реформування діяльності бібліотек, оптимізації організаційних процесів, реновації їхнього архітектурного середовища.

Змінити і покращити ситуацію, яка склалася в державі у сфері архітектурного дизайну бібліотек, можна розробкою та застосуванням основних архітектурно-типологічних принципів і методів реновації бібліотечних будівель і приміщень, спрямованих на вдосконалення та якісне оновлення їхнього середовища, технічного та технологічного стану, створення комфортних умов праці та відпочинку для людей з різними фізичними можливостями, формування нового архітектурного образу.

Таким чином, переосмислення місця та ролі бібліотеки, тестування та подальшого трансляції цих змін дає змогу реалізувати поняття «інтелектуальної архітектури», яка визначає здатність нового рівня розвитку на основі трансформації просторового, образну структуру планування та обсягу для забезпечення потенційного розвитку. Адаптація до змін зовнішніх та внутрішніх умов.

Ключові слова: еволюція, архітектура, бібліотека, розвиток, архітектори.

EVOLUTION OF LIBRARY ARCHITECTURE AS AN IMPORTANT SOCIOCULTURAL OBJECT

Malashenkova V. O.,
PhD Arch., Associate Professor, Department of Architecture of Buildings and Structures,
viklituchka@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8228-2467

Kranina O. M.,
Student, Department of Architecture of Buildings and Structures,
kraninasasha@gmail.com

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article discusses the architecture and design of libraries over the past twenty years, main modern tendencies, and principles of shaping libraries.

The relevance of the topic lies in the fact that one of the unsolved topical issues of domestic architectural practice is the organization of the information space. Also, the use of appropriate equipment and the creation of qualitatively new objects, which determine the ability of the object (library) to a new stage of development based on the transformation of the spatial, figurative and space-planning structure in order to ensure potential development and adaptation to changing external and internal conditions.

F. Pashchenko, J. Myshkovsky, L. Alyoshin, L. Amlinsky, V. Nefedov, Yu. Obrosov, and A. Zymonenko made a significant theoretical and practical contribution to the development of problems in the design and construction of library buildings. The study of the organization and design of 9 libraries of higher educational institutions A. Paperno, O. Anisimova, G. Chernenko deserves special attention. These scientific works remain relevant to this day, but they do not highlight the features of functional-planning and spatial organization of libraries in terms of their renovation and modernization. At the same time, in Ukraine there are no scientifically sound systemic approaches and recommendations for reforming libraries, optimizing organizational processes, renovating their architectural environment.

To change and improve the situation in the country in the field of architectural design of libraries, you can develop and apply basic architectural principles and methods of renovation of library buildings and premises aimed at improving and qualitatively updating their environment, technical and technological condition, creating comfortable working and leisure conditions. for people with different physical abilities, the formation of a new architectural image.

Thus, rethinking the place and role of the library, testing and further translation of these changes by architectural means allows to implement the concept of «intelligent architecture», which determines the library's ability to a new stage of development through the transformation of spatial, figurative and spatial planning structure. adaptation to changing external and internal conditions.

Keywords: evolution, architecture, library, development, architects.

3

ТЕОРІЯ АРХІТЕКТУРИ. РЕСТАВРАЦІЯ ПАМ'ЯТНИКІВ
ТЕОРИЯ АРХИТЕКТУРЫ. РЕСТАВРАЦИЯ ПАМЯТНИКОВ
THEORY OF ARCHITECTURE. RESTORATION OF MONUMENTS

УДК 725.4(477) DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-108-116

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ В Г. ОДЕССЕ

Уренев В. П.,
д. арх., проф. каф. архитектуры зданий и сооружений,
urenev.vp@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9767-0729

Дмитрик Н. О.,
д. фил., асс. кафедры архитектуры зданий и сооружений,
nadja.dmitrikk@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3628-313X

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье говорится о важности изучения истории развития отечественного промышленного зодчества, в частности г. Одессы. Рассмотрена хронология развития промышленной архитектуры в Одессе, выделены основные этапы. Авторы описывают процесс деиндустриализации, который уже завершен и привел к образованию депрессивных территорий. В Одессе реконструкция производится точечно, на локальных объектах, без комплексного подхода к существующей проблеме, без учета потребностей города. В последнее время все более очевидной становится необходимость изучения одесской промышленной архитектуры и обширного круга современных проблем, связанных с ней, а также поиска путей реновации остановленных предприятий и промышленных территорий в городе. Однако для принятия грамотных решений по реновации необходимо глубокое изучении истории промышленности в Одессе.

Ключевые слова: промышленная архитектура Одессы, индустриализация, деиндустриализация, реновация промышленных объектов.

Введение. Проблема возникновения заброшенных промышленных территорий в г. Одессе стоит остро, требуя комплексного и профессионального подхода к ее решению. Наряду с историческими памятниками гражданского строительства Одесса имеет немалое количество памятников истории и архитектуры в области индустриального зодчества. Также в Одессе имеется большое количество остановленных промышленных объектов и их территорий, относящихся к периоду индустриализации. Существуют также памятники индустриального зодчества, которые находятся в упадке и требуют переосмысления. Изучение вопроса эволюции промышленной архитектуры города Одессы будет способствовать принятию правильных решений по вопросам архитектурного наследия города и сохранению его исторической канвы.

Анализ последних исследований и публикаций. Теоретической основой для исследования являются фундаментальные работы в области развития промышленной архитектуры украинских, российских и других зарубежных специалистов.

Формирование промышленной архитектуры отображено работах А. Агранович, М. М. Блохина, Н. Н. Кима, В. Лукьянова, Е. С. Матвеева, В. И. Вершинина.

Организация архитектурно-пространственной среды с учетом реконструкции промышленных территорий раскрыта в трудах Ю. В. Лубенченко, И. М. Лобова, Т. В. Устенко, О. Мамлеева, С. С. Фролова, Я. Т. Сеньковская, С. С. Сторожук.

Реновация остановленных объектов промышленной архитектуры под общественные и жилые функции рассмотрена в трудах Ю. А. Супрунович, О. А. Попова.

Проблемы сохранения индустриального наследия раскрыты в работах Алекса Феля, М. С. Штиглица , С. А. Иванова-Костецкого.

Развитие промышленности в Одессе рассматривали К. У. Рашковский, Н. В. Кобзарь, Г. И. Гончарук, В. В. Шерстобитов, О. И. Губарь.

Основной материал и результаты. Развитие промышленности в Одессе началось вместе с ее зарождением в 1794 году. Быстрый рост города был вызван интенсивным экономическим развитием России в связи с перемещением центра горной промышленности с Урала на юг. Город становился воротами страны на Черном море. Индустрия должна была перерабатывать экспортные и импортные товары, обслуживать порт, железную дорогу, сельское хозяйство, удовлетворять потребностям населения [1 – 3]. Изучение данного вопроса позволило выявить хронологию развития индустриального зодчества в Одессе.

Доиндустриальный этап делится на два периода, но с небольшими временными сдвигами: *период аграрно-ремесленного производства (с древнейших времен до конца 1791 года) и мануфактурного производства (с 1792 по 1861 год)* [4]. Земли современной Одещины являются своеобразным коридором истории: частые войны, набеги не позволяли оседать народам здесь надолго, превращая их в Дикое поле вплоть до 1791 года (Ясский мир). Памятники промышленной архитектуры до 1791 года не сохранились. По сути, промышленная архитектура Одессы берет свое начало с периода мануфактурного производства в Украине.

В этот период Одесса быстро стала самым большим центром мельничного производства в Херсонской губернии. Первые ветряные мельницы появились через несколько лет после ее основания, а уже в 1803 году их количество возросло до 21 [5]. В 1820-е годы рядом с ними образовались так называемые Ближние и Дальние Мельницы с прямоугольными сетками кварталов [6]. Сегодня здесь расположены микрорайоны с одноименными названиями. Одна из их улиц названа в честь Федора Пишенина, поскольку на ней располагалось сразу три его мельницы. Еще в конце XIX века около 20 ветряков сохранялись в районе Ивановского путепровода.

За период с 1806 по 1861 год было построено 24 промышленных объекта. Среди них сталепроволочный канатный завод, две фортепианные фабрики, завод минеральных вод «Куяльник», литейный завод Рестеля, завод сельскохозяйственного машиностроения «Почвомаш», паровая мельница Тома [5].

Здания мануфактурных производств следовали принципам гражданского строительства. Наряду с одноэтажными зданиями иногда возводились объекты до четырёх этажей. Использовались ордерные и арочные композиции, развивалась кирпичная архитектура. В целом, индустриальная архитектура в Одессе этого периода имела схожие черты с архитектурой юга и юго-востока Украины.

Примерами зданий этого периода, сохранившихся до наших дней, можно назвать зерновые магазейны (дом Папудовых) 1-й половины XIX века по улице Преображенской и зерновые склады (позже Сабанские казармы), построенные архитектором Г. Торичелли в 1827 году (рис.1 а, б). Интерес представляют также склады Рабиновичей по улице Пушкинской и Скальковских по улице Жуковского.

Этап становления индустрии (1861–1917/1920 гг.) [4].

Этот этап славен постройками, как паровозные цехи барона Унгерн-Штернберга, (арх. А. Д. Тодоров), мельница Вайнштейна, Ришельевское трамвайное депо (арх. А. Б. Минкус), трамвайное депо на Алексеевской площади (арх. Лев Владек и Семен Ландесман), красные пакгаузы на территории Карантинной гавани и многими другими значимыми объектами, получившие звание Памятников архитектуры и истории.

Одесские паровозные цехи Унгерн-Штернберга (позже завод Январского восстания) в момент основания (1863 г.) были вторыми по численности работающих (1000 чел.) после джутовой фабрики (1200 чел.). В 1870-х годах здесь появился первый паровой молот в одну тонну. В 1883 году по проекту архитектора А. Д. Тодорова были возведены монументальные здания большого и малого паровозных цехов, кузнечные мастерские, хозяйственные постройки. Здания выполнены из красного кирпича и являются шедевром индустриального

искусства. В 1885 году петербургский журнал «Неделя строителя» писал: «В Одессе открыты новые железнодорожные мастерские по образцу парижских» (рис. 2) [4], [1].

Рис. 1 а. Зерновые склады
(Дом Папудова) 1 пол. XIX ст. [7]

Рис. 1 б. Зерновые склады,
(позже Сабанские казармы), 1827-1831,
арх. Г. Торичелли, С. Козлов [7]

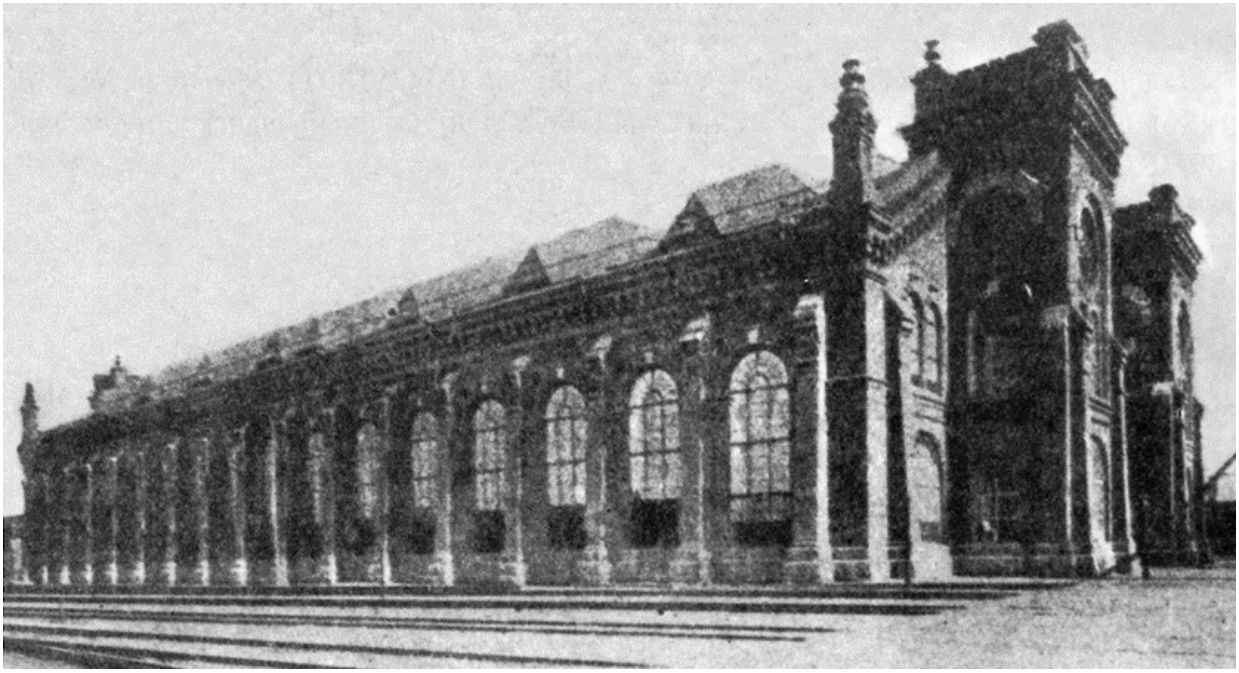

Рис. 2. Вагоноремонтные мастерские К. фон Унгерн-Штернберга
(позже завод им. Январского восстания; «Краян») [7]

Паровозоремонтный цех – одноэтажное, двухпролетное здание высотой около 12 м, длиной около 80 м и шириной 35 м с трехэтажными пристройками на торцах. Для архитектурно-художественной выразительности здания использовались мотивы романской и готической архитектуры, а также приемы декоративной кирпичной кладки отдельных элементов фасада, что было традиционно для фабрично-заводской архитектуры тех лет [7].

В 1864 году на Пересыпи был основан газовый завод немецким инженером Ридингером для освещения города светильным газом, емкостями для хранения служили газгольдеры – новый тип промышленных зданий [8], [9].

Мельница Вайнштейна при мукомольном производстве в Одессе была основана в 1844 году. После неоднократных реконструкций и перестроек первоначально деревянный комплекс зданий мельницы был перестроен в кирпичное здание с внутренним железобетонным каркасом и силосами. Здание состоит из двух объемов: четырехэтажного и

шестиэтажного. Следует отметить, что это первое многоэтажное здание в Одессе. В архитектурном решении применены приемы гражданского строительства: арочные окна, спаренные оконные проемы, особый рисунок кладки башен, куполов (рис. 3). Всего за весь период было основано более 30 фабрик и заводов.

Рис. 3. Мельница Вайнштейна, основан в 1844 г., 1880-1890 [7].

В целом промышленная архитектура данного периода в Одессе имеет те же черты, что и по всей Украине: использование приемов гражданской архитектуры, регулярного плана, симметрии, расцветает кирпичный стиль, возникают уникальные здания с точки зрения архитектурной выразительности. Наблюдается формирование рабочих поселков, проявление градообразующей роли промышленности, появление многоэтажных промышленных зданий.

Индустриальный этап (1918/1920-1985 гг.). Одесса, являясь одним из крупных промышленных городов Украины, ярко демонстрирует процесс индустриализации в стране.

В Одессе с 1917 по 1927 год было построено 37 новых предприятий, а в период первой пятилетки 1928-1932 гг. – около 50 [20]. Это значит, что каждые полтора месяца в Одессе возводился новый объект. Шло активное развитие материально-технической базы уже существовавших до 1917 года предприятий. Например, паровозные цехи и их территория были перепрофилированы под краностроительный завод им. Январского восстания (позже «Краян»). В этот период основывается завод «Продмаш». Индустриальный бум настолько высок, что наряду со строительством новых объектов с использованием новейших технологий строительства и проектирования под промышленную функцию приспосабливаются и общественные здания.

Например, здание ломбарда (1904 г., арх. В. И. Прохаска) в 1930 году перепрофилировано под швейную фабрику. А в 1961 году здание женской гимназии №2 (1893 года постройки), позже – стройпрофшколы №1 – перепрофилировали под АОЗТ «Одесский хладкомбинат» [1].

В период с 1934 по 1937 год в Одессе построили станкостроительный завод «Комсомолец», запустили завод «Кинап» по выпуску узкопленочников, основали нефтеперерабатывающий завод на Шкодовой горе (рис. 4 а).

В Одессе, на Пересыпи, на протяжении 1920—1965 годов площади под заводами заметно увеличились, демонстрируя методику концентрации производства. Здесь работало более 10 крупнейших предприятий всесоюзного значения, кооперированных с более

мелкими и вспомогательными производствами. Район развился как промышленный анклав, включающий в себя завод им. Октябрьской революции (ЗОР) (рис. 4 б), РИОМ, «Большевик», «Продмаш», мясокомбинат, сахарорафинадный, лакокрасочный, нефтебазы.

С 1933 по 1955 год в городе было построено 23 завода наряду с объединением 29 существующих в крупные комплексы, около сотни старых предприятий было упразднено. В период с 1956 по 1985 год – более 100 предприятий [5].

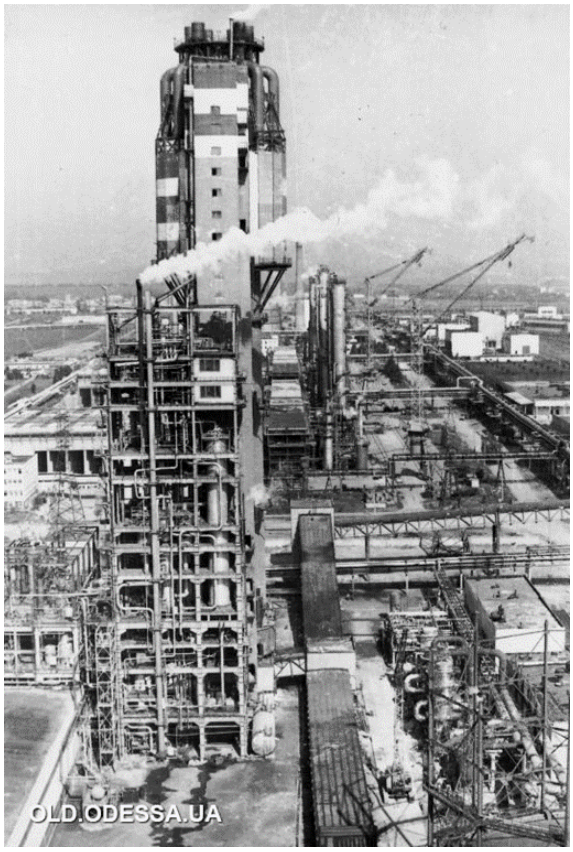

Рис. 4 а. Одесский нефтеперерабатывающий завод, 1937 г.

Рис. 4 б. «Одессельмаш» (ЗОР), Корпус постройки 1970 г

Подводя итог, можно выделить основные черты индустриальной архитектуры Одессы, которые типичны для промышленной архитектуры советских городов этого периода: отображение функции на планах и фасадах; использование типовых конструкций из железобетона и металлокаркаса [4]; применение большепролетных конструкций; привязка типовых проектов к существующим участкам. Наблюдается отсутствие уникальных объектов с точки зрения архитектурно-художественной выразительности, при этом имеет место развитое наукоемкое производство. Промышленное строительство играет ведущую градостроительную роль, часто под него отводятся лучшие участки земли – прибрежная часть в центре города.

Постиндустриальный этап (1986 – по сегодняшний день), делится на два периода:

1. период упадка промышленного производства с 1986 по1990 год;
2. период деиндустриализации с 1991 года по сегодняшний день.

За период с 1986 по 1990 год в Одессе было построено около 30 предприятий. В 1990 году в Одессе функционировало около 180 промышленных предприятий, в 2008 году работало 135 предприятий, по состоянию на 1 февраля 2013 года на территории Одессы функционировало 89 промышленных объектов, в 2016 году – около 70, а в 2019 – около 40, 97% из них находятся в частных руках и работают на минимальных мощностях. За период с

1991 по сегодняшний день было построено 1 предприятие – ООО «Телекоммуникационные технологии» (2001 г.).

Промышленное наследие Одессы на современном этапе. Одессе как одному из ведущих промышленных центров Украины принадлежала важная роль на протяжении всех этапов развития индустриальной истории страны. Эпоха подъема промышленной архитектуры города у Черного моря, связанная с тремя периодами индустриализации, охватывает временной отрезок продолжительностью менее 200 лет. Одесские промышленные предприятия развивались в ногу со временем, нередко являясь примерами инженерно-технического новаторства. Использовались новые технологии, новые типы промышленных зданий с современными конструкциями и материалами [10].

На современном этапе в результате деиндустриализации, происходившей в течение тридцати лет, в Одессе устоялись «промышленные залежи», своеобразные раны города, требующие переосмысления. Памятники промышленного зодчества Одессы находятся в плачевном состоянии, большая часть – на грани исчезновения (рис. 5). Необходимо тщательное изучение индустриального наследия Одессы и внесение их в охранные списки различного уровня [11,12].

Утраченные памятники индустриального зодчества:
Рис. 5 а. Типография Фесенко Рис. 5 б. Пивной завод Санценбахера

Выводы. Анализ эволюции индустриальной архитектуры в Одессе показал, что переходы из доиндустриального этапа в этап становления промышленности, а затем в индустриальный существенно влияли на планировочную структуру промышленных объектов и образований, на размеры их территорий, технологию производства, на их архитектурно-художественный облик и место расположения в структуре города. Прошедшая деиндустриализация оставила ряд заброшенных объектов и территорий, требующих новой трактовки в контексте будущего развития города Одессы. Эти территории служат территориальным капиталом города, а многие объекты – артефакты исторического наследия промышленного зодчества Одессы – требуют переосмысления и сохранения как важной составляющей исторической канвы города.

Литература

[1]. Арутюнова И. В., Шерстобитов В. В. Уходящая Одесса: монография. Одесса: издательство КП ОГТ, 2018. 134 с.

[2]. Де-Рибас А. Старая Одесса: Исторические очерки и воспоминания. Одесса, 1913. 379 с.

[3]. Кобзарь Н. В. Дикарь и пуццолана. Очерки по истории одесской промышленности: монография. Оптимум. Одесса, 2004, 226с., ил.

[4]. Urenev V.P., Dmytrik N. O., «Industrial architecture of Odessa in the context of renovation of industrial objects» у журналі Electronic Journal of the Faculty of Civil Engineering

Osijek, e-GFOS, № 20, 2020, Abstracting and Indexing: WoS, CAB Abstract, INSPEC, DOAJ, Applied Science & Technology Source, P. 25-38. URL: http://e-gfos.gfos.hr/app/storage/protected/31-07-2020-05-40-58-egfos-2020-20-3.pdf

[5]. Гончарук Г. И. Историография одесских фабрик и заводов: Монография. К 210-й годовщине Одессы. Астропринт. Одесса, 2004. 216 с., 500 экз.

[6]. Тимофеенко, В. И. 1984: Одесса. Архитектурно-исторический очерк. Киев: «Будівельник» 160 с.

[7]. Рашковский К. У. 2005: Производственные здания Одессы. Сборник научных трудов. Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. Одесса: «Астропринт». №7-8. С. 374-381 (на русском)

[8]. В одесских квартирах появился газ. Новости град, 26.03.2019, веб-сайт. URL: https://grad.ua/istoriya-odessy/81269-v-odesskih-kvartirah-poyavilsya-gaz.html (дата звернення: 26.8.2021)

[9]. Воронков В. Газгольдеры в Одессе. история, статьи: веб-сайт. URT: https://odessa-life.od.ua/article/7918-a-u-nas-v-odesse-gaz-ili-kak-v-odessu-prishel-goluboy-ogonek (дата звернення: 2.10.2021)

[10]. Дмитрик Н. О. Реновация промышленных объектов как метод стабилизации городского пространства на примере г. Одессы, Украина, The scientific heritage, No 39 (2019), P.1, ISSN 9215 - 0365, стр. 4-8

[11]. Список объектов всемирного наследия ЮНЕСКО на Украине. Википедия. Свободная энциклопедия. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/ (дата звернення 03.12.2019).

[12]. Dmytrik Nadiia O. Methodology of analysis of renovable industrial facilities under the multifunctional complexes. Scientific journal of Polskiej Akademii Nauk: Space & FORM, № 41, 2020, Poland, e-ISSN 2391-7725 | ISSN 1895-3247, P. 27-35. URL: http://www.pif.zut.edu.pl//images/pdf/pif%2041/DOI%2010_21005_pif_2020_41_B-01_Dmytrik.pdf

References

[1] Arutyunova I. V., Sherstobitov V. V. Ukhodyashchaya Odessa: monografíya. Odesa: izdatel'stvo KP OGT, 2018. 134 s.

[2] De-Ribas A. Staraya Odessa: Istoricheskiye ocherki i vospominaniya. Odessa, 1913. 379 s.

[3] Kobzar' N. V. Dikar' i putstsolana. Ocherki po istorii odesskoy promyshlennosti: monografiya. Optimum. Odessa, 2004, 226s., il.

[4] Urenev V.P., Dmytrik N. O., «Industrial architecture of Odessa in the context of renovation of industrial objects» u zhurnalí Electronic Journal of the Faculty of Civil Engineering Osijek, e-GFOS, № 20, 2020, Abstracting and Indexing: WoS, CAB Abstract, INSPEC, DOAJ, Applied Science & Technology Source, R. 25-38. URL: http://e-gfos.gfos.hr/app/storage/protected/31-07-2020-05-40-58-egfos-2020-20-3.pdf

[5] Goncharuk G. I. Istoriografiya odesskikh fabrik i zavodov: Monografiya. K 210-y godovshchine Odessy. Astroprint. Odessa, 2004. 216 s., 500 ekz.

[6] Timofeyenko, V. I. 1984: Odessa. Arkhitekturno-istoricheskiy ocherk. Kiyev: «Budível'nik» 160 s.

[7] Rashkovskiy K. U. 2005: Proizvodstvennyye zdaniya Odessy. Sbornik nauchnykh trudov. Regional'nyye problemy arkhitektury i gradostroitel'stva. Odessa: «Astroprint». №7-8. S. 374-381 (na russkom)

[8] V odesskikh kvartirakh poyavilsya gaz. Novosti grad, 26.03.2019, veb-sayt. URL: https://grad.ua/istoriya-odessy/81269-v-odesskih-kvartirah-poyavilsya-gaz.html (data zvernennya: 26.8.2021)

[9] Voronkov V. Gazgol'dery v Odesse. istoriya, stat'i: veb-sayt. URT: https://odessa-life.od.ua/article/7918-a-u-nas-v-odesse-gaz-ili-kak-v-odessu-prishel-goluboy-ogonek (data zvernennya: 2.10.2021)

[10] Dmitrik N. O. Renovatsiya promyshlennykh ob'yektov kak metod stabilizatsii gorodskogo prostranstva na primere g. Odessy, Ukraina, The scientific heritage, No 39 (2019), R.1, ISSN 9215 - 0365, str. 4-8 11. Spisok ob'yektov vsemirnogo naslediya YUNESKO na Ukraine. Vikipediya. Svobodnaya entsiklopediya. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/ (data zvernennya 03.12.2019).

[11] Spisok ob'yektov vsemirnogo naslediya YUNESKO na Ukraine. Vikipediya. Svobodnaya entsiklopediya. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/ (data zvernennya 03.12.2019).

[12] Dmytrik Nadiia O. Methodology of analysis of renovable industrial facilities under the multifunctional complexes. Scientific journal of Polskiej Akademii Nauk: Space & FORM, № 41, 2020, Poland, e-ISSN 2391-7725 | ISSN 1895-3247, P. 27-35. URL: http://www.pif.zut.edu.pl//images/pdf/pif%2041/DOI%2010_21005_pif_2020_41_B-01_Dmytrik.pdf

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОЇ АРХІТЕКТУРИ В М. ОДЕСІ

Уреньов В. П.,
д. арх., проф. каф. архітектури будівель та споруд,
urenev.vp@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9767-0729

Дмитрік Н. О.,
д. філ., ас. каф. архітектури будівель та споруд,
nadja.dmitrikk@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3628-313X

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті йдеться про важливість вивчення історії розвитку вітчизняної промислової архітектури, зокрема м. Одеси. Розглянуто хронологію розвитку промислової архітектури в Одесі, виділено основні етапи: доіндустріальний (з 1792 по 1861 рік), етап становлення (1861-1917/1920 рр.), індустріальний (1918/1920-1985 рр.) та постіндустріальний (з 1986 р.). Автори зазначають, що уявлення про Одесу асоціюється з вулицею Дерибасівскою, Приморським бульваром, Потьомкінськими сходами, будівлями у стилі класицизму та модерну, що нагадують південні міста Італії, вулиці Відня та Парижа. Протиставленням їй виступає промислова Одеса, що оточила історичний центр червоноцегляними фасадами та трубами доіндустріального етапу, залізобетонними корпусами та спеціальними спорудами епохи індустріалізації, нафтовими баками в портовій зоні періоду незалежної України. Ці дві іпостасі Одеси, які колись співіснували в гармонії, зараз перебувають у глибокому протиріччі один одному в силу соціально-економічних і політичних змін, що відбуваються в країні. Автори визначають процес деіндустріалізації. який вже завершений і призвів до утворення депресивних територій. Незважаючи на те, що питання занедбаних промислових районів є однією із найгостріших містобудівних проблем міста та перспективою, в Одесі реконструкція проводиться точково, на локальних об'єктах, без комплексного підходу до існуючої проблеми, без урахування потреб міста. Останнім часом все більш очевидною стає необхідність вивчення одеської промислової архітектури та великого кола сучасних проблем, пов'язаних з нею, а також пошуку шляхів реновації зупинених підприємств та промислових територій у місті. Проте для прийняття грамотних рішень щодо реновації необхідне глибоке вивчення історії промисловості в Одесі.

Ключові слова: промислова архітектура Одеси, індустріалізація, деіндустріалізація, реновація промислових об'єктів.

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF ODESSA

Urenev V. P.,
D. Arch., Professor, Department of Architecture of Buildings and Structures,
urenev.vp@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9767-0729

Dmytrik N. O.,
PhD Arch., Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
nadja.dmitrikk@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3628-313X

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article deals with the importance of studying the history of the development of domestic industrial architecture, in particular the city of Odessa. The chronology of the development of industrial architecture in Odessa is considered, the main stages are distinguished: pre-industrial (from 1792 to 1861), the stage of formation (1862-1917/1920), industrial (1918/1920-1985) and post-industrial (since 1986). Authors notes that the idea of Odessa is associated with Deribasov Street, Primorsky Boulevard, Potemkin Stairs, buildings in the style of Classicism and Art Nouveau, reminiscent of the southern cities of Italy, the streets of Vienna and Paris. The opposition to it is industrial Odessa, which surrounded the historic center with red brick facades and pipes of the pre-industrial stage, reinforced concrete buildings and special structures of the era of industrialization, oil tanks in the port zone of the period of independent Ukraine. These two hypostases of Odessa, once coexisting in harmony, are currently in deep contradiction to each other due to the socio-economic and political changes taking place in the country. Authors describes the process of de-industrialization. which has already been completed and led to the formation of depressed territories. Although the issue of abandoned industrial areas is one of the most acute urban planning problems of the city and promising, in Odessa, reconstruction is carried out pointwise, at local facilities, without an integrated approach to the existing problem, regardless of the needs of the city. Recently, the need to study Odessa industrial architecture and a wide range of modern problems associated with it, as well as search for ways to renovate stopped enterprises and industrial territories in the city, has become increasingly obvious. However, in order to make competent decisions on renovation, it is also necessary to deeply study the history of industry of Odessa.

Keywords: industrial architecture of Odessa, industrialization, de-industrialization, renovation of industrial facilities.

УДК 711.4(477) DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-117-124

УРОКИ УКРАЇНСЬКОГО АРХІТЕКТУРНОГО МОДЕРНУ

Худяков І. О.,
ст. викл. кафедри архітектури будівель та споруд,
igorkh92@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6310-614X

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Поява національного стилю в архітектурі України збіглась зі зростанням національної свідомості та інтересу до власної історії і культурі. Центрами поширення стилю стали Київ, Харків, Полтава, Львів. Кожна регіональна школа мала свої особливі риси. Особливості українського модерну, такі як вдале поєднання традиції і новаторства, грунтовна теоретична база, підтримка з боку громадськості зробили цей стиль надійним фундаментом для української архітектури і забезпечили її розвиток. Однак, природний розвиток подій був порушений на початку 1930-х років. Але навіть коли радянська влада була націлена на боротьбу з «буржуазним націоналізмом», українським архітекторам вдавалося застосовувати елементи українського стилю в своїх проектах.

Ключові слова: Український архітектурний модерн, УАМ, архітектурні стилі, історія архітектури.

Вступ. Український архітектурний модерн (УАМ) – одна з найцікавіших сторінок історії архітектури України. Він з'явився на початку XX століття в рамках пошуку нового сучасного стилю в європейській архітектурі. Результатом цього пошуку стала поява різних стильових течій, що поєднують у собі риси традиційного мистецтва з використанням нових матеріалів та технологій. Українські архітектори, художники та теоретики мистецтва, користуючись широкою підтримкою українського суспільства, зуміли створити цільне стильове спрямування зі своїми особливими ознаками та ґрунтовною теоретичною базою. Перший твір архітектури в стилі УАМ – будівля Полтавського губернського земства з'явилвся після обговорення громадськістю результатів архітектурного конкурсу. Теоретична база нового стилю була розроблена в роботах архітектора, художника й етнографа О. Сластіона. Усередині стилю сформувалося кілька напрямків: романтичний, «необарочний» традиціоналізм і раціоналістичний напрям. Кожна регіональна школа мала свої особливі риси. Особливості українського модерну, такі як вдале поєднання традиції і новаторства, грунтовна теоретична база, підтримка з боку громадськості, зробили цей стиль надійним фундаментом для української архітектури і забезпечили її розвиток.

Постановка завдання. Вивчення історії УАМ для можливісті органічного поєднання традиційного українського народного мистецтва з сучасними будівельними технологіями може стати поштовхом для появи по-справжньому сучасної української архітектури.

Основний матеріал і результати. Незважаючи на те, що з часу появи українського архітектурного модерну (УАМ) пройшло вже більше ста років, історія цього стилю залишається актульною. Відкриття українського архітектурного модерну українською громадськістю відбулося завдяки В. Чепелику, який вивчав і популяризував цей стиль. І хоча після виходу його статей і книг, пройшло вже більше 20 років, з кожним роком продовжують виходити статті, присвячені цій темі.

Причина такого інтересу до УАМ в тому, що це була одна з найяскравіших і значних сторінок в історії архітектури України. І хоча український архітектурний стиль не набув такої ж популярності в світі, як французький і бельгійський ар-нуво або австрійський сецесіон, УАМ став по-справжньому самобутнім національним стилем. Українські

архітектори, художники і теоретики мистецтва зуміли створити цілісний стильовий напрям зі своїми особливими ознаками і грунтовною теоретичною базою. УАМ був дуже сучасний для свого часу і користувався підтримкою передової української громадськості.

Пошуки нових способів вираження і нових стильових форм у архітекторів кінця XIX – початку XX століття пов'язані, перш за все, з прагненням подолати вплив еклектичної архітектури. Еклектика або «боз-ар» була основним напрямком в архітектурі з середини XIX століття. Завдяки роботам Дж. Раскіна пошук альтернативи еклектичному впливу став не тільки естетичною, а й етичною проблемою. Результатами цих пошуків стала поява в архітектурі майже всіх європейських країн різних стильових течій, які об'єднали в собі риси традиційного мистецтва з використанням нових матеріалів і технологій. У вітчизняну історію архітектури ця група стильових напрямків увійшла під загальною назвою «модерн». Модерн був складним і неоднорідним явищем. Однією з його течій був неоромантизм, який можна назвати новим етапом в романтичній традиції, в рамках якого, пошуки архітекторів спиралися на традиції народної архітектури. Від еклектичної архітектури цей напрямок відрізнялося спрощеністю форм, простотою й узагальненістю деталей, прагненням до цілісності композиції. У мистецтві цього періоду велика увага стала приділятися духу фольклорних образів і стилістиці народного мистецтва [1]. У країнах, які нещодавно з'явилися на мапі Європи, а також на національних околицях Австро-Угорщини і Російської імперії пошуки нового стилю в рамках неоромантичного напряму в архітектурі збіглися зі зростанням національної свідомості.

В українській архітектурі кінця XIX – початку XX ст. спостерігається одночасно кілька модерністських тенденцій, що зумовлено прикордонним становищем України між двома імперіями.

З одного боку — вплив російської версії модерну. Такі пам'ятники архітектури як будівля дворянського і селянського банку в Полтаві (арх. А. Кобелєв, 1906-1909 рр.), Троїцький собор Почаївської лаври (арх. Щусєв, 1913 р.) були провідниками російського історичного міфу. З іншого боку, перш за все, в тих областях України, що входили до складу Австро-Угорської імперії, — розповсюджуються будівлі в стилі віденського сецесіону. Крім цього, існували твори, збудовані в дусі французького або бельгійського «ар-нуво», «північного модерну» та інших стилів.

Всупереч імперському впливу в Україні з'являється свой оригінальний стильовий напрямок, заснований на поєднанні нових тенденцій в архітектурі з традиційними формами народної архітектури.

Інтерес української інтелектуальної еліти до народної творчості, незважаючи на тиск імперської влади, ніколи не слабшав протягом усього XIX століття. У 1854-1856 роках архітектором Є. Червінським для садиби громадського діяча і знавця української культури Г. П. Галагана був збудований «будинок для гостей» — збірний образ українського народного житлового будинку. Будинок Галагана, побудований на кілька років раніше «Красного дому» В. Морріса відображав характерну для того часу тенденцію освоєння архітектурної традиції (рис. 1). Після 1905 р. в результаті демократизації суспільного життя втрачають свою силу Валуєвський циркуляр і Емський указ, які заморозили на тривалий період культурне життя України. Вся діяльність українських художників і архітекторів направляється на створення сучасного національного стилю, результатом чого стає поява українського архітектурного модерну (УАМ). Відмінними рисами УАМ стали: самобутність на основі розвитку місцевих традицій; переосмислення їх, згідно з вимогами часу; створення нових форм, які об'єднують національні та інтернаціональні риси; прагнення до новацій, викликане новими соціальними, технічними та естетичними вимогами [2].

Рис. 1. Будинок для гостей у садибі Галаганів у с. Лебединцях, фото 1920-х р.
Автор Руслан Бринза – власна робота, CC BY-SA 4.0, [7]

Ідея українського національного стилю зародилася в гуртку патріотично налаштованих харківських інтелектуалів, що групувалися навколо Харківського університету. Цю ідею харків'яни В. Г. Кричевський, М. С. Самокиш, С. І. Васильківський реалізували на Полтавській землі при будівництві будівлі губернського земства, зараз — Полтавський краєзнавчий музей (рис. 2). Історія створення цієї будівлі — першого твору УАМ — демонструє те, що замовником нового стилю була безпосередньо українська громадськість. Тут в кінці 1902 року розгорнулася дискусія, ініційована художниками С. Васильківським і О. Сластіоном навколо еклектичного проекту будівлі губернського земства. На конкурсі в 1903 р. переміг проект В. Кричевського, виконаний в новому стилі. Схожу історію створення має й інший знаковий проект у стилі УАМ – Харківське художнє училище, побудоване архітектором К. М. Жуковим, проект якого переміг на конкурсі після широкого обговорення громадськістю.

Рис. 2. Будинок губернського земства у Полтаві. Загальний вигляд.
Автор Posterrr – власна робота, CC BY-SA 4.0 [8]

Першість у створенні і розробці теорії нового стилю належить архітектору, художнику й етнографу О. Г. Сластіону (1855-1933). Відштовхуючись від початкових чинників розвитку архітектури: клімату, місцевості та етнографії, він формулює основні морфологічні ознаки українського стилю. До них відносяться: шестикутні отвори дверей і вікон і отвори з напівеліптичними перемичками, вальмовий дах і заломи на дахах, криті галереї (опасання, піддашшя), колонки перекрученої форми. Дві ознаки з цього ряду – дахи з заломами і перекручені колонки – зближують цей стиль з «козацьким» бароко – стилем, поширеним у XVIII на українських землях [2]. Зв'язок нового стилю з бароковою традицією українського церковного зодчества XVIII ст. найбільш яскраво проявився в будівлі Покровської церкви в с. Плішевці на Полтавщині, побудованій в 1902-1906 рр. за проектом московського архітектора І. С. Кузнєцова. Після виконання кількох варіантів в різних стилях архітектор взяв за зразок дерев'яну Троїцьку церкву в м. Новомосковську. Побудована в 1773-1778 рр. зодчим Я. Погребняком, ця церква, на думку відомого історика української архітектури С. Таранушенка близька до творів т. зв. «Лиманської школи», що відрізняється особливим творчим почерком [6].

Крім романтичного напряму і «барокового» традиціоналізму в УАМ з'явився також і раціоналістичний напрямок, який було розпочато будівництвом школи ім. Котляревського в 1903-1905 рр. за проектом архітекторів Є. М. Сердюка і М. Ф. Стасюкова.

З 1903 по 1917 р. було реалізовано більше 150 проектів у стилі УАМ. Більшість проектів відносилась до проектування житлових і громадських будівель, необхідність яких була викликана новими соціальними вимогами початку XX століття (школи, наукові установи, лікарні, народні клуби та ін.) [2].

УАМ в короткий час став справжнім національним стилем і, незважаючи на кордони держав, поширився на всі землі, населені етнічними українцями.

В Україні сформувалося кілька регіональних центрів УАМ. Такими центрами стали Київ, Харків, Полтава, Львів. Кожна регіональна школа мала свої особливі риси. Так Полтавська і Харківська школи об'єднували декоративно-романтичні і раціоналістичні напрямки. Особливістю Київської школи стала виражена тенденція до раціоналізму. У Львові новий стиль носив самобутній характер, поєднуючи риси австрійського сецесіона з карпатськими народними традиціями. Тут виділялися роботи архітекторів Лушпинського і Левицького.

На Півдні України, хоча тут новий стиль не отримав значного поширення, сформувалася своя школа УАМ, центром якої був Катеринослав. В Одесі новий стиль був представлений житловим комплексом по вул. Пироговській, 3, побудованим за проектом архітектора Я. М. Пономаренко (рис. 3). Також твори в стилі УАМ будувалися на Кубані.

Рис. 3. Житловий будинок по вул. Пироговській, 3 В Одесі, арх. Я. М. Пономаренко. Автор By Alex Levitsky & Dmitry Shamatazhi – Own work, CC BY-SA 3.0 [9]

Особливості українського модерну, такі як вдале поєднання традиції і новаторства, грунтовна теоретична база, підтримка з боку громадськості, зробили цей стиль надійним фундаментом для української архітектури і забезпечили її розвиток. Згодом стиль змінювався і набував все більше раціоналістських рис, що в цілому характерно для всього європейського модерну. Прикладом такого пізнього модерну може бути Київський залізничний вокзал, побудований в 1927-1932 рр. архітекторами А. М. Вербицьким і П. Ф. Альошиним. Можна припустити, що розвиток стилю міг би привести до появи творів, виконаних на кшталт європейського міжвоєнного ар-деко, які поєднують у собі традиційне мистецтво з модерністськими тенденціями. Якщо пригадати, що кінець 20-х – початок 30-х років в Україні це ще й розквіт модерністської архітектури, то цілком очевидно, що в ході еволюції українська архітектура могла б досягти високого рівня і зайняти гідне місце в історії світової архітектури. Однак природний хід подій, як відомо, був порушений на початку 1930-х років сталінським переворотом в архітектурі. Нав'язаний владою імперський стиль поховав вільний розвиток не лише архітектури, а й усієї самобутньої української культури. Але навіть в тих умовах, коли радянська влада була націлена на боротьбу з «буржуазним націоналізмом», в обстановці масового терору та репресій, українським архітекторам вдавалося застосовувати елементи українського стилю в своїх проектах. Тут можна згадати роботи В. К. Троценко, Д. М. Дяченко, Й. Ю. Каракіса.

Український архітектурний модерн, хоча і здається вже далекою історією, зараз, як і раніше, залишається актуальним. Незважаючи на те, що незалежній Україні вже майже 30 років, наші майстри архітектури досі не дали відповіді на питання: що ж таке українська архітектура. Їх творчість все ще не в змозі вирватися із замкненого кола постмодерністської еклектики і є в більшості випадків строкатою мозаїкою форм і змістів. Джерелом для натхнення служать випадкові стильові напрями: класична архітектура, модерн, ар-деко, модернізм – все це, десь підглянуте і, справивши враження на авторів та їх замовників, часто втілюється в найхимерніші проекти. Історія українського модерну, яка насамперед є історією успіху, цілком може стати прикладом для сучасних архітекторів та підштовхнути їх до глибшого вивчення вітчизняної культури.

При вивченні історії УАМ також привертає увагу і те, що він виник завдяки запиту передової української громадськості на створення національного сучасного стилю. Інтерес до своєї історії та культури був тим джерелом, яке живило цей стиль і забезпечувало його розвиток та поширення. Аналізуючи стан сучасної української архітектури, можемо зробити

висновок, що давно вже назріла гостра необхідність звернути увагу суспільства на стан справ у цій сфері. Очевидно, що без уваги суспільства до архітектури і контролю за тим, що відбувається, ніякого поліпшення ситуації не відбудеться. Очевидно і те, що реалізація цих умов не може бути успішною без послідовної популяризації в суспільстві українського історичного наративу і традиційного мистецтва.

Висновки. Як показує історія УАМ, народні традиції в мистецтві можуть бути тим фундаментом, на якому будується сучасне мистецтво. І можна припустити, що органічне поєднання семантичних форм традиційного українського народного мистецтва з сучасними будівельними технологіями та співпраця архітекторів із громадськістю здатні стати поштовхом для появи по-справжньому модерної української архітектури.

Література

[1] В. С. Горюнов, М. П. Тубли. Архитектура эпохи модерна. Концепции. Направления. Мастера. – С-Петербург. Стройиздат СПб. 1994.

[2] Чепелик В. В. Український архітектурний модерн. Упорядник З. В. Мойсеєнко-Чепелик. – Київ.: КНУБА, 2000.

[3] Чепелик В. В. Теоретична спадщина українського архітектурного модерну. Збірник «Архітектурна спадщина України. І. Маловивчені проблеми історії архітектури та містобудування». За редакцією д-ра містецтвознавства В. Тімофієнка. Київ – 1994.

[4] Кондель-Пермінова Н. М. До історії відродження Полтавського земства. www. irbis-nbuv.gov.ua› cgi-bin › cgiirbis_64

[5] Чепелик В. В. Пионер сельской архитектуры. Журнал «Строительство и архитектура». – 1978. – № 1. – С. 27–32

[6] Д. Вітченко. Покровська церква в селі Плішивець на Полтавщині. Журнал «Пам’ятки України. Історія та культура» №2 (222) 2016.

[7] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=92531312

[8] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=82070642

[9] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21790590

References

[1] St S. Horyunov, M. P. Tubli. Arkhitektura epokhy modernu. Kontseptsiya. Napryamky. Maystry. - S-Peterburh. Budvydavnytstvo SPb. 1994.

[2] Chepelik V. V. Ukrayins′kyy arkhitekturnyy modern. Uporyadnyk Z. V. Moyseyenko-Chepelik. - Kyyiv.: KNUBA, 2000.

[3] Chepelik V. V. Teoretychna spadshchyna ukrayins′koho arkhitekturnoho modernu. Zbirnyk «Arkhitekturna spadshchyna Ukrayiny. I. Malovyvcheni problemy istoriyi arkhitektury ta mistobuduvannya». Za redaktsiyeyu d-ra mistetstvaznavstva V. Timofiyenka. Kyyiv – 1994.

[4] Kondel′-Perminova N. M. Do istoriyi vidrodzhennya Poltavs′koho zemstva. www. irbis-nbuv.gov.ua› cgi-bin › cgiirbis_64

[5] Chepelik V. V. Pioner sil′s′koyi arkhitektury. Zhurnal «Budivnytstvo ta arkhitektura». - 1978. - № 1. - S. 27-32

[6] D. Vitchenko. Pokrovs′ka tserkva u seli Plishyvets′ na Poltavshchyni. Zhurnal «Pam'yatky Ukrayiny. Istoriya ta kul′tura» №2 (222) 2016.

[7] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=92531312

[8] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=82070642

[9] https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21790590

УРОКИ УКРАИНСКОГО АРХИТЕКТУРНОГО МОДЕРНА

Худяков И. А.,
ст. преп. кафедры архитектуры зданий и сооружений,
igorkh92@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6310-614X

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Украинский архитектурный модерн (УАМ) — одна из самых интересных страниц истории архитектуры Украины. Он появился в начале XX века в рамках поиска нового современного стиля в европейской архитектуре. Результатом этого поиска стало появление различных стилевых течений, совмещающих в себе черты традиционного искусства с использованием новых материалов и технологий. Украинские архитекторы, художники и теоретики искусства, пользуясь широкой поддержкой украинского общества, сумели создать цельное стилевое направление со своими особыми признаками и основательной теоретической базой. Появление национального стиля в архитектуре Украины совпало с ростом национального сознания и интереса к собственной истории и культуре. Первое произведения архитектуры в стиле УАМ — здание Полтавского губернского земства — появилось в результате обсуждения общественностью результатов архитектурного конкурса. Теоретическая база нового стиля была разработана в работах архитектора, художника и этнографа О. Сластиона. Внутри стиля сформировалось несколько направлений: романтическое, «необарочный» традиционализм и рационалистическое направление. УАМ в короткое время стал настоящим национальным стилем и, несмотря на границы государств, распространился на все земли, населенные этническими украинцами. Центрами распространения стиля стали Киев, Харьков, Полтава, Львов. Каждая региональная школа имела свои особенные черты. Особенности украинского модерна, такие как удачное сочетание традиции и новаторства, основательная теоретическая база, поддержка со стороны общественности, сделали этот стиль надежным фундаментом для украинской архитектуры и обеспечили ее развитие. Однако естественный ход событий был нарушен в начале 1930-х годов. Но даже когда советская власть была нацелена на борьбу с «буржуазным национализмом», украинским архитекторам удавалось применять элементы украинского стиля в своих проектах. История УАМ показывает, что органичное соединение традиционного украинского народного искусства с современными строительными технологиями способно стать толчком для появления по-настоящему современной украинской архитектуры.

Ключевые слова: украинский архитектурный модерн (УАМ), архитектурные стили, история архитектуры.

LESSONS OF UKRAINIAN ARCHITECTURAL ART NOUVEAU

Khudyakov I. O.,
Senior Lecture, Department of Architecture of Buildings and Structures,
igorkh92@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6310-614X

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. Ukrainian Architectural Modern (UAM) is one of the most interesting pages in the history of Ukrainian architecture. It appeared at the beginning of the twentieth century as a result of the search for a new modern style in European architecture. The result of this search was the emergence of various style trends that combine the features of traditional art with the use of new materials and technologies. Ukrainian architects, artists and art theorists, enjoying the wide support of the Ukrainian society, managed to create an integral style direction with its own special features and a solid theoretical base. The emergence of the national style in the architecture of Ukraine coincided with the growth of national consciousness and interest in their own history and culture. The first piece of architecture in the UAM style was the building of the Poltava provincial county council. It appeared as a result of public discussion of the results of the architectural competition. The theoretical basis of the new style was developed in the works of the architect, artist and ethnographer O. Slastion. Several directions were formed within the boundaries of the style, such as the romantic, «neo-baroque», traditionalism and the rationalism. UAM became a real national style in a short time. It was extended to all lands inhabited by ethnic Ukrainians, despite the borders of the states. Kiev, Kharkov, Poltava and Lvov became the centers for the spread of the style. Each regional school had its own special features. The peculiarities of Ukrainian Modern, such as a successful combination of tradition and innovation, a solid theoretical base, support from the public made this style a reliable foundation for Ukrainian architecture and ensured its development. However, the natural course of events was disrupted in the early 1930s. Ukrainian architects managed to apply elements of the Ukrainian style in their projects even when the Soviet government was aimed at combating «bourgeois Ukrainian nationalism». The history of the UAM shows that the organic combination of traditional Ukrainian folk art with modern building technologies can become an impetus for the emergence of truly modern Ukrainian architecture.

Keywords: Ukrainian architectural modern, UAM, architectural styles, history of architecture.

4

ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА
ДИЗАЙН АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ
DESIGN OF THE ARCHITECTURAL ENVIRONMENT

УДК 72.012.8:502.17:727 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-126-135

ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ СУЧАСНИХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

Запорожченко О. Ю.,
ст. викл., каф. основ архітектури, дизайну та містобудування,
sport709@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1261-2410

Крепка І. О.,
ст., каф. основ архітектури, дизайну та містобудування,
krepkaya4@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6820-9340

Національний авіаційний університет,
Київ, Україна

Анотація. Висвітлено основні принципи екологічного дизайну внутрішніх просторів культурно-освітніх закладів. Визначено шляхи вирішення актуальних екологічних проблем формування архітектури еко-інтер'єрів цього типу споруд за допомогою дизайну. Розкрито концепцію еко-дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів, де вирішення еко-проблем полягає у зміні підходів до проектування цього типу споруд. Тобто, крім утилітарної функції в еко-дизайні інтер'єрів внутрішніх просторів культурно-освітніх закладів, важливо також передбачати умови для охорони здоров'я та комфорту відвідувачів, створюючи відчуття гармонії з природою, для цього переосмислюючи різні складові проектування речей та процесів. Тому дизайн інтер'єру в цьому типі будівель в еко-стилі – це не просто один із модних способів створення оригінального дизайну інтер'єру, а ціла філософія проти виснаження природних ресурсів та для підтримання чистоти та безпеки життя.

Ключові слова: екологічний дизайн, культурно-освітній заклад, еко-інтер'єр, еко-стиль, фітодизайн, аквадизайн, здоровий мікроклімат, еко-матеріали.

Вступ. XXI століття характеризується серйозними екологічними проблемами. Сьогодні руйнування довкілля перетворилося на світовий процес, що призвело до необхідності екологічних змін у всіх сферах життя суспільства [1]. Ці зміни зачіпають і сферу дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів [2]. Проблема екологічного проектування посідає одну з найважливіших позицій у світовій практиці, а отже вимагає ефективного підходу до процесу проектування еко-інтер'єрів громадських споруд [3].

Сучасний екологічний дизайн інтер'єру – це галузь комплексної дизайнерської діяльності, що прагне до зближення в проектованих об'єктах реалізації вимог природного середовища та культури у сфері взаємовідносин людини і природи [4].

Концепцією еко-дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів є рішення еко-проблем шляхом зміни підходів до проектування споруд такого типу. Тобто крім утилітарної функції в еко-дизайні інтер'єрів громадських закладів важливим є захист інтересів майбутніх поколінь, гармонія з природою, художнє переосмислення різноманітних компонентів проектування речей та процесів [5]. Екологічний стиль висуває до дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів особливі вимоги: висока якість та довгий період використання будівельних та оздоблювальних матеріалів, позитивний вплив на психоемоційний стан людини, створення відчуття комфорту і єднання з природою [6]. Створення еко-стилю вимагає чималих фінансових витрат, тому що тут використовують виключно екологічно чисті та натуральні матеріали, але еко-інтер'єр володіє безперечними перевагами [7]. Це насамперед особлива атмосфера, що сприяє повній релаксації і створює здоровий мікроклімат. Для цього в еко-стилі інтер'єрів широко використовують природну фактуру

екологічних матеріалів, природні кольори, освітлення, а також біонічні форми, фітодизайн, аквадизайн, новітні технології тощо [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами формування засад екологічного дизайну різних типів будівель займались багато вчених та архітекторів, таких як: Е. Слепян, М. Панкіна, О. Запорожченко, С. Захарова, Г. Гурьєва, К. Кондратьєва, О. Сєдак, О. Орлова, У. Тішнер, Є. Соттсасс, П. Люкнер, А. Бойчук, В. Папанек та ін. Витоки, принципи і прийоми екологічного дизайну предметно-просторового середовища розглядаються в роботах М. Панкіної і С Захарової. Також тут висвітлені прийоми екологізації, які слід використовувати при проектуванні архітектурного середовища, узагальнено принципи і прийоми екологічного дизайну. Науково-теоретичні засади проектування інтер'єрів різних типів споруд та аналітичний розбір інтер'єру за складовими компонентами для з'ясування їхньої ролі в композиції розглянуті в роботах В. Раннєва. Провідні засади екологічного архітектурного проектування та головні позиції сучасного екологічного світогляду стосовно архітектурно-містобудівної діяльності розкриваються в роботах І. Смоляр Проблемами використання екологічних засад в архітектурному проектуванні різних типів споруд займались багато вчених та архітекторів, таких як: К. Д'яконов, А. Дончева, О. Сєдак, О. Запорожченко, В. Іовлев, А. Тетиор. Але провідні засади формування екодизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів були розглянуті недостатньо.

Отже, для створення повноцінних проектних рішень еко-інтер'єрів культурно-освітніх закладів, висвітлення провідних засад формування еко-дизайну інтер'єрів споруд такого типу є актуальним.

Постановка завдання. Завданням є висвітлення екологічних засад формування дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів для визначення шляхів вирішення актуальних проблем формування архітектури еко-інтер'єрів засобами дизайну.

Основний матеріал і результати. Створення еко-дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів характеризується певними засадами проектування. Це перш за все організація вільного простору в інтер'єрах приміщень, до яких у великій кількості повинно надходити природне освітлення. Особливо важливим для створення глибинно-просторової композиції інтер'єрного еко-простору є: планування, розкриття або замкнутість, членування простору і поверхонь, пластика і матеріал вертикальних і горизонтальних поверхонь, обмеження висоти, оптичні ілюзії, акценти і візуальне орієнтування в просторі. В формуванні еко-простору інтер'єрів даного типу споруд використовуються закони біоніки, згідно з якими стіни і стеля не мають прямих ліній і гострих кутів, а вирізняються плавними переходами. Сучасний еко-дизайн інтер'єру поєднує в собі природну гармонію і концептуальний підхід до інтер'єру, це синтез природного начала і сучасної форми. Сьогодні еко-дизайн сучасного інтер'єру поєднує створення природної атмосфери з використанням новітніх технологій [9].

Вже сама назва еко-стилю говорить про застосування в інтер'єрі різних природних матеріалів. Все в дизайні інтер'єру в стилі еко має бути максимально природним, виключити будь-якого роду синтетику, в оформленні повинні переважати теплі відтінки: пастельні, пісочні, тони дерев, саме на цих кольорах має бути акцент, матеріали для меблів, обладнання та несучих конструкцій повинні бути натуральними. Для обробки використовують дерево, камінь, глину, пробку, очерет, натуральну тканину (льон, бавовна, шерсть, шовк) [10]. Поєднання природної сировини і передових технологій відкриває нові можливості для архітекторів.

Використання фітодизайну як складової частини еко-дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів передбачає художнє, естетичне та функціональне проектування вигляду інтер'єрів з використанням рослин.

При підборі рослин для фітокомпозиції та створенні гармонії в об'ємно-просторовій структурі інтер'єру необхідно враховувати такі компоненти їхньої біоестетичної характеристики як: пропорція, масштабність, симетрія й асиметрія, метричний та

динамічний ритм, контраст, нюанс, гармонія кольору. Гармонія композиційного рішення еко-інтер'єру ґрунтується на естетичних переживаннях і відчуттях насолоди при сприйнятті флористичного елемента в єдності з декоративно-художнім оформленням простору загалом. У фітодизайні еко-інтер'єрів культурно-освітніх закладів важливо поєднувати кольори і фактури листя і квітів, їх потреби для нормального розвитку. Дуже цікаво виглядають в'юнкові рослини, за допомогою яких можна прикрасити цілу стіну. Або ж невеликі декоративні чагарники – вони чудово виглядають у кутах і в прохідних зонах. Однією з головних тенденцій еко-дизайну інтер'єрів останніх років є вертикальне озеленення. Це можуть бути картини з моху й інших рослин. Також вертикальні конструкції, що можуть слугувати перегородками.

Популярним засобом формування дизайну еко-інтер'єру сьогодні є використання різних об'єктів аквадизайну, серед яких основними є декоративні фонтани, водоспади, водойми, акваперегородки, акваріуми, вироби: «мокра стіна», «фонтан-завіса», різноманітні бульбашкові пристрої тощо. Наявність у приміщенні води привносить елемент природності в еко-інтер'єр, робить повітря чистим, зволоженим, створює унікальне відчуття. Це відбувається, наприклад, при застосуванні інтер'єрних водоспадів, що працюють за принципом самовільного стікання води. Вони є багатьох видів: від найпростіших мініводоспадів у вигляді малих декоративних форм до складних вертикальних панелей. До їхніх переваг відносять: безшумність функціонування, великі можливості художньо-декоративного вирішення панелі (від натурального каменю до підсвіченого зсередини вітража), високий ступінь зволоження повітря тощо. Такий елемент інтер'єру може бути справжнім витвором мистецтва.

Принципово іншим і новим типом водоспадів є струнні (майларові). Це можуть бути доволі складні композиції з вертикально натягнутих майларових струн, по яких з різною швидкістю стікають краплі води, створюючи ефект осяйного сповільненого дощу. Такі завіси можна ефектно підсвічувати як ззовні, так і в самій площині струн. Лінія такої завіси може бути вигнутою та різної висоти. Звичайно, існують водяні гібридні конструкції, які поєднують кілька методів подання та прийому води, що добре заповнять собою порожні дверні прорізи, незайняті стінні ніші та інші місця, які не відрізняються особливою функціональністю.

Функції водяних інтер'єрних пристроїв, що використовуються в еко-інтер'єрах культурно-освітніх закладів, можна класифікувати таким чином: художньо-естетичне формування приміщення; зонування інтер'єру (за допомогою водяних перегородок і завіс); кліматичне регулювання (озонування та забезпечення природної вологості повітря); гігієнічні функції (зменшення рівня пилу в повітрі та рівня електростатичної напруги від роботи побутових приладів); психологічні функції (долання психічної втоми, релаксація і відновлення психофізіологічного стану людини). Оптимальне використання сучасних об'єктів аквадизайну є одним з важливих чинників системного підходу до формування комфортного еко-дизайну інтер'єру.

Важливу роль в аквадизайні грає відповідне освітлення, за рахунок якого бульбашкові установки, штучні водоспади і навіть звичайні акваріуми стають яскравими і оригінальними акцентами в еко-інтер'єрі. Тим більше, що сьогодні існує можливість встановити автоматичні освітлювальні системи, запрограмовані на різні групи світильників, колір, динамічність і інтенсивність освітлення, яке в автоматичному режимі може змінюватися в залежності від часу доби, наявності руху і звуків.

Яскравим прикладом використання провідних засад формування еко-дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів виступає бібліотека Traverwood Library (inFORM studio) (рис. 1). Це нова будівля громадської бібліотеки, план якої нагадує гігантського мурахоїда, була побудована в штаті Мічиган, США. Комплекс був цілком споруджений з місцевого ясеню, вирубаного на ділянці будівництва. Світле дерево і мінімалістичний еко-дизайн надають бібліотеці виразний скандинавський відтінок. В інтер'єрі широко використовуються природне освітлення приміщень, натуральні матеріали, фітодизайн тощо.

Рис. 1. Інтер’єри бібліотеки Traverwood Library (inFORM studio), США

Провідні екологічні засади використані і в формуванні еко-інтер’єру бібліотеки Liyuan Library (Li Xiaodong Atelier) (рис. 2). Бібліотека побудована в 2011 році поблизу Пекіна. Вона є доповненням до інфраструктури маленького містечка Huairou. Архітектори зробили все можливе, щоб будівля бібліотеки видавалася продовженням навколишнього ландшафту. Багаторівневий еко-інтер’єр з численними сходами і полицями різної висоти і конфігурації був натхнений обрисами сусідніх пагорбів, а ґратки з гілок по всьому фасаду – лісом навколо. Також будівля повністю засклена, що робить її неймовірно світлою і візуально просторішою, незважаючи на невелику площу. Бібліотека не має електропостачання і закривається з сутінками для забезпечення природного освітлення приміщень. Тут широко використовуються об’єкти фітодизайну, природні еко-матеріали, здійснюється безпосередній зв’язок з природним середовищем.

Рис. 2. Бібліотека Liyuan Library (Li Xiaodong Atelier) неподалік від Пекіна

Архітектурне бюро Farming Architects побудувало в Ханої (В'єтнам) гібридну еко-бібліотеку VAC Library (рис. 3).

Назва проекту – це абревіатура трьох в'єтнамських слів: Vườn (сад), Ao (ставок) і Chuồng (клітка).

Внутрішній простір будівлі є свого роду гібридом бібліотеки і ферми. Крім книг там є півні і кури, ставок з рибами і сад з фруктами. Сама бібліотека є дерев'яною конструкцією з решітки, яка може адаптуватися до різних просторів. На даху цієї конструкції встановлені сонячні панелі. Усередині розташовані полиці з книгами і зручні місця для читання. Тут запроектоване доцільне використання вільного простору, використані екологічні матеріали, об’єкти фіто- та аквадизайну, природне освітлення.

Рис. 3. Ханої, В'єтнам. Гібридна бібліотека VAC Library

Сінгапурське архітектурне бюро Ong & Ong реалізувало проект еко-будівництва семиповерхової споруди комплексу площею 45000 м². Екологічний проект Ong & Ong біокліматичної будівлі Heartbeat Bedok (рис. 4) став фіналістом фестивалю світової архітектури 2018 року.

В еко-будівлі розташовані бібліотека, музичні зали, відкритий і критий басейни, тенісний корт, спортивні центри, дитячий майданчик, велодоріжка, поліклініка, центр з догляду за людьми похилого віку, магазини, кафе і ресторани. Відмітна особливість будівлі – вертикальне озеленення по периметру, яке захищає від шуму, пилу, надлишку сонячного тепла і служить для накопичення дощової води. Крім збору дощової води з даху, здійснюється переробка стічної води, використаної для гігієнічних потреб.

Рис. 4. Біокліматичний центр культури і відпочинку Heartbeat Bedok в Сінгапурі

Конічне скління, зовнішні сонцезахисні елементи, екрани зігнутої форми, що направляють вітер, перфоровані панелі для природної вентиляції, внутрішній двір атріум і проектне рішення у вигляді перевернутого подіуму, – все це пасивно знижує енерговитрати на підтримку комфортного мікроклімату. Використання природного освітлення інтер’єрів та фітодизайну у всій його красі, вертикальне озеленення, теплі пастельні кольори роблять композиції внутрішніх просторів незабутніми.

Китайське архітектурне бюро SUP Atelier реалізувало еко-проект виставкового залу сучасних енергозберігаючих технологій в провінції Хебей (рис. 5), що демонструє кращі досягнення біокліматичного проектування. Північна частина будівлі йде під землю для зниження тепловтрат, живі насадження на даху служать дощовим садом, звідки зливові води рівнями стікають до наземного парку. Південний фасад характеризується панорамним

склінням, оснащеним автоматичним сонцезахисним екраном. Зенітне скління з сонячним захистом теж виконує функції природного освітлення та опалення в залежності від пори року і доби.

В середині будівлі розміщений зимовий сад, який об'єднує пейзаж за вікном з візуальним простором виставки. Тут також широко застосовані еко-матеріали, природне освітлення, об’єкти фіто- та аквадизайну тощо.

Крім ефективної теплоізоляції і пасивних методів регулювання клімату в будівлі встановлена вентиляційна система з рекуперацією теплової енергії. Всі ці заходи дозволили проекту SUP Atelier успішно пройти сертифікацію і стати першим пасивним виставковим залом в Азії.

Рис. 5. Інтер’єри пасивного виставкового закладу з живим дахом в Китаї

Архітектурна компанія BIG Architects розробила проект бібліотеки для Астани (Казахстан), архітектурна форма якої розрахована комп'ютером для максимального використання природних джерел енергії (рис. 6). Незвичайна архітектурна форма цієї бібліотеки до дрібниць розрахована комп'ютером для того, щоб максимально використати можливості сонячного освітлення. Головний об’єм бібліотеки зроблений у вигляді спіралі, що повторює рух сонця. Це дозволяє використовувати природне освітлення інтер’єрів приміщень бібліотеки до самого заходу сонця.

Така форма також обумовлена оптимальним тепловим захистом будівлі. Адже влітку знадобиться менше енергії на охолодження, а взимку – щоб зігрівати приміщення бібліотеки.

Крім власне книгосховищ та читальних залів, у цій бібліотеці також буде зимовий сад, в якому будуть представлені місцеві рослини і геологія. Перед відвідувачами відкриються різні казахстанські ландшафти з повною різноманітністю рослин, гірських порід і мінералів. В проекті широко застосовані інноваційні технології, об’єкти фіто- та аквадизайну, еко-матеріали тощо.

Рис. 6. Інтер'єри еко-будівлі бібліотеки в Астані від BIG Architects

Інститут архітектури та дизайну Південно-китайського університету технологій реалізував в Нанкіні масштабний проект Музею Перемоги Китаю над Японією у Другій світовій війні і меморіал загиблим воїнам, на живому даху якого розташований громадський парк (рис. 7).

Рис. 7. Еко-будівля музею Перемоги в Нанкіні (Китай)

Висхідна дорога на дах будівлі висловлює думку про труднощі на шляху до перемоги, а живий дах – образ бажаного миру і спокою.

Встановлені тут сонячні батареї виробляють електроенергію. В будівлі також застосовується природна вентиляція і здійснюється переробка стічної води. В інтер'єрах широко використовується природне освітлення, великі вільні внутрішні простори, еко-матеріали, об'єкти фітодизайну тощо.

Висновки. Отже, проектування інтер'єрів культурно-освітніх закладів за засадами еко-дизайну є надзвичайно складним і багатогранним процесом, оскільки вимагає глибоких екологічних знань, синтезу різних наукових сфер, раціонального співвідношення екологічних, функціональних і естетичних чинників. Екологічний напрям у проектній практиці вітчизняного та зарубіжного еко-дизайну інтер'єрів сучасних культурно-освітніх закладів спрямовано на вирішення проблем соціального, екологічного й естетичного характеру. За допомогою провідних засад еко-дизайну, а саме – психологічного, образно-емоційного та фізіологічного аспектів, відбувається наповнення функціональних об'єктів новим екозмістом, а в суспільстві поступово формуються світоглядні установки на здоровий спосіб життя, відродження гармонійної природи людини і екологічно чистого середовища проживання. Концепція екологічного дизайну інтер'єрів культурно-освітніх закладів

підкреслює прагнення відвідувачів цінувати і берегти все те прекрасне, що дає нам навколишній світ. Таким чином, інтер'єр в еко-стилі споруд такого типу є не просто одним з модних напрямів створення оригінального дизайну внутрішніх просторів, а цілою філософією, направленою проти виснаження природних ресурсів і на підтримку екологічної чистоти і безпеки життя.

Література

[1] Олійник Я. Б. Основи екології / підручник // Я. Б. Олійник, П. Г. Шищенко, О. П. Гавриленко. – Київ: Знання, 2012. – 558 с.

[2] Лаврик В. І. Моделювання і прогнозування стану довкілля / підручник // В. І. Лаврик, В. М. Боголюбов, Л. М. Полєтаєва та ін.; за ред. д.т.н. В. І. Лаврика. – Київ: Академія, 2010. – 400 с.

[3] Тетиор А.Н. Архитектурно-строительная экология / учеб. пособие // А.Н. Тетиор – М.: Изд. центр «Академия», - 2008–368 с.

[4] Панкина М.В. Экологический дизайн / учебное пособие // М.В. Панкина , С.В. Захарова // Бийск: Изд. Дом «Бия» - 2011 г. – 186 с.

[5] Иовлев В. И. Архитектурное пространство и экология / В. И. Иовлев. – Екатеринбург: Архитектон, 2006. – 298 с.

[6] Микулина Е. М. Архитектурная экология: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / Е.М. Микулина, Н.Г. Благовидова. — М.: Издательский центр «Академия» — 2013. — 256 с.

[7] Слепян Э.В. Архитектура. Строительство. Экология. / учебник для студ. учреждений высш. проф. образования // Э.В. Слепян. – М.: Вернера Регена. – 2006. – 671 с.

[8] Zaporozhchenko Environmental Principles of Formation of Architecture Public Buildings / textbook // Zaporozhchenko O, Sedak O., - LAP LAMBERT Academic Publishing – August 28, 2017 - 171 с.

[9] Гейнрих Д. Экология: / учебник // Д. Гейнрих, М. Гергт; пер. с 5-го нем. изд. – М: Рыбари, 2003. – 287 с.

[10] Сугробов Н. П. Строительная экология / учебник для студ. учреждений высш. проф. образования // Н. П. Сугробов – М: – 2004. – 256 с.

References

[1] Oliynyk YA. B. Osnovy ekolohiyi/pidruchnyk // YA. B. Oliynyk, P. H. Shyshchenko, O. P. Havrylenko. - Kyyiv: Znannya, 2012. - 558 s.

[2] Lavrik V. I. Modelyuvannya ta prohnozuvannya stanu dovkillya / pidruchnyk // V. I. Lavryk, V. M. Boholyubov, L. M. Polyetayeva ta in.; za red. d.t.n. V. I. Lavryka. - Kyyiv: Akademiya, 2010. - 400 s.

[3] Tetior A.M. Arkhitekturno-budivel′na ekolohiya / navch. posibnyk// O.M. Tetior - M.: Yzd. tsentr «Akademiya» - 2008 – 368 s.

[4] Pankina M.V. Ekolohichnyy dyzayn/navchal′nyy posibnyk // M.V. Pankina, S.V. Zakharova / / Biys′k: Yzd. Budynok «Biya» – 2011 r. – 186 s.

[5] Iovlyev V. I. Arkhitekturnyy prostir ta ekolohiya / V. I. Iovlyev. - Yekaterynburh: Arkhitekton, 2006. - 298 s.

[6] Mikulina YE. M. Arkhitekturna ekolohiya: pidruchnyk dlya stud. ustanov vyshchoyi. prof. osvity/YE.M. Mykulina, N.H. Blahovydova. - M.: Vydavnychyy tsentr «Akademiya» - 2013. - 256 s.

[7] Slyepyan E.V. Arkhitektura. Budivnytstvo. Ekolohiya. / pidruchnyk dlya stud. ustanov vyshchoyi. prof. osvity // E.V. Slip'yan. - M: Vernera Rehena. - 2006. - 671 s.

[8] Zaporozhchenko Environmental Principles of Formation of Architecture Public Buildings / textbook // Zaporozhchenko O, Sedak O., - LAP LAMBERT Academic Publishing – August 28, 2017 - 171 c.

[9] Heynrikh D. Ekolohiya: / Pidruchnyk // D. Heynrikh, M. Herht; prov. z 5-ho n′omu. vyd. - M: Rybari, 2003. - 287 s.

[10] Suhrobov N. P. Budivel′na ekolohiya/pidruchnyk dlya stud. ustanov vyshchoyi. prof. osvity / / N. P. Suhrobov - M: - 2004. - 256 s.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРЬЕРА СОВРЕМЕННЫХ КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Запорожченко О. Ю.,
ст. пр., каф. основ архитектуры, дизайна и градостроительства,
sport709@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1261-2410

Крепкая И. А.,
ст., каф. основ архитектуры, дизайна и градостроительства,
krepkaya4@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6820-9340

Национальный авиационный университет,
Киев, Украина

Аннотация. Освещены основные принципы экологического дизайна внутренних пространств культурно-просветительных учреждений. Определены пути решения актуальных экологических проблем формирования архитектуры эко-интерьеров сооружений этого типа с помощью дизайна. Раскрыта концепция экодизайна интерьеров культурно-просветительных учреждений, где решение эко-проблем заключается в изменении подходов к проектированию этого типа сооружений. То есть, кроме удовлетворения утилитарной функции в эко-дизайне внутренних пространств сооружений этого типа, важно также предусматривать условия для охраны здоровья и комфорта посетителей, создавая ощущение гармонии с природой, для этого переосмысливая различные составляющие проектирования вещей и процессов. Экологическое направление в проектной практике отечественного и зарубежного эко-дизайна интерьеров современных культурно-образовательных учреждений направлено на решение проблем социального, экологического и эстетического характера. С помощью ведущих принципов эко-дизайна, а именно – психологического, образно-эмоционального и физиологического аспектов, происходит наполнение функциональных объектов новым екосмислом, а в обществе постепенно формируются мировоззренческие установки на здоровый образ жизни, возрождение гармоничной природы человека и экологически чистой среды обитания. Поэтому проект интерьера в эко-стиле зданий такого типа – это не просто один из модных способов создания оригинального дизайна внутренних пространств, а целая философия против истощения природных ресурсов и для поддержания чистоты и безопасности жизни.

Ключевые слова: экологический дизайн, культурно-образовательное учреждение, эко-интерьер, эко-стиль, фитодизайн, аквадизайн, здоровый микроклимат, эко-материалы.

ENVIRONMENTAL FUNDAMENTALS OF FORMING THE INTERIOR DESIGN OF MODERN CULTURAL AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Zaporozhchenko O. U.,
Senior Lecturer, Department of Basic Architecture, Design and Urban Planning,
sport709@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1261-2410

Krepka I. O.,
Student, Department of Basic Architecture, Design and Urban Planning,
krepkaya4@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6820-9340

National Aviation University,
Kiev, Ukraine

Abstract. The basic principles of ecological design of interior spaces of cultural and educational institutions are highlighted. The ways of solving actual ecological problems of forming the architecture of eco-interiors of this type of structures by means of design are determined. The concept of eco-design of the interiors of cultural and educational institutions has been revealed, where the solution of ecoproblems is to change approaches to the design of this type of structures. That is, besides the utilitarian function in the eco-design of the interiors of public institutions, it is important to protect health and create comfortable conditions for visitors, to be in harmony with nature, to artfully rethink the various components of designing things and processes. The ecological direction in the project practice of domestic and foreign eco-design of interiors of modern cultural and educational institutions is aimed at solving problems of social, ecological and aesthetic nature. With the help of the leading principles of eco-design, namely – psychological, figurative-emotional and physiological aspects, functional objects are filled with new eco-content, and society gradually develops worldviews on healthy living, revival of harmonious human nature and ecologically clean-living environment. Therefore, interior design in this type of eco-style building is not just one of the trendy ways of creating original interior design, but a whole philosophy against the depletion of natural resources and the maintenance of cleanliness and safety of life.

Keywords: eco-design, cultural and educational institution, eco-interior, eco-style, phytodesign, aqua-design, healthy microclimate, eco-materials.

УДК 72.012 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-136-143

СОВРЕМЕННОЕ ЗДАНИЕ В УСЛОВИЯХ СЛОЖИВШЕЙСЯ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ

Панкратов В. Н.,
ст. преп. каф. архитектуры зданий и сооружений,
odessaassedo22@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7502-0829

Петровская С. Р.,
ст. преп. каф. архитектури зданий и сооружений,
svetlana.petrovskaya1950@gmail.com

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Статья посвящена исследованию проблем строительства новых объектов в сложившейся исторической городской среде. Проблемы подразделяются на художественно-эстетические, конструктивные и функциональные, связанные с изменением условий эксплуатации объектов в обновляющихся исторических условиях. Главное внимание уделено стилистическим особенностям новых построек, структурированию художественных приемов, используемых при проектировании новых объектов и реконструкции существующих. Приведены примеры из архитектурной практики с анализом композиционных приемов, используемых авторами. Исследования проведены в рамках средового подхода.

Ключевые слова: градостроительство, архитектура, старое и новое, проектирование, реконструкция, реновация, городская среда.

Вступление. Городская среда как комплекс зданий и сооружений, выполняющих разнообразные функции, становится объектом изучения различных групп специалистов. Архитекторам из всего комплекса объектов, рассматриваемых в средовой проблематике, ближе всего архитектурно-пространственные реалии города и их связь с окружающим ландшафтом. В частности облик улицы как целого определяли, наряду с жилой застройкой, характер пространств и постановка доминирующих сооружений. Все это в целом формировало непрерывную городскую среду, воспринимаемую сегодня как исторический город. Пространство улицы чаще всего можно было охарактеризовать как полузакрытое, объединенное единым силуэтом, состоящее из отдельных участков застройки. Одной из главных проблем нового строительства является «вписывание» нового здания в сложившуюся историческую городскую среду. Рассмотрение вопросов, связанных с организацией городского благоустройства, и решение задач колористики показывает, что при сохранении архитектурного наследия возникают сложные проблемы сочетания в городской среде старого и нового.

Анализ последних исследований и публикаций. В последнее время урбанистические исследования базируются на средовом подходе в градостроительстве. Городская среда рассматривается как постоянно развивающийся и обновляющийся комплекс зданий и сооружений, городских структур, улиц и площадей, формировавшихся в течение длительного времени и несущих в себе информацию о прошлом, связанных с жизнью города в настоящем. Современные исследования прослеживают, как памятники прошлого сочетаются с новым строительством и новыми городскими функциями, формируя эстетические качества современной городской среды.

Постановка задачи. Рассмотреть, на конкретных примерах композиционные приемы и профессиональные подходы, используемые в современной практике проектирования новых зданий в существующем историческом окружении.

Основной материал и результаты. Способы композиционного взаимодействия исторических и вновь построенных объектов можно разделить на три основные группы:

1. «Маскировка», подстраивание новых объектов под внешний вид и стилистику существующих (рис. 1, 2);
2. «Постмодернистский» подход, когда традиционные архитектурные элементы и композиционные приемы используются в новом, непривычном контексте (рис. 4);
3. Намеренное использование контраста между существующими и новыми элементами городской среды (рис. 5, 6, 7).

Каждый из этих подходов имеет свои положительные стороны и свою область применения. Ниже рассматриваются примеры построенных зданий и проектных предложений, иллюстрирующих различные художественные приемы работы архитектора в условиях сложившейся исторической застройки, основанные на принципах контраста и нюанса в отношении существующего окружения. Исторически складывающаяся застройка всегда характеризуется определенными художественными особенностями, ориентируясь на которые, можно сформировать композиционные принципы объемно-планировочных решений новых объектов.

Для определения направления в композиционном подходе к формированию будущего здания проводится анализ окружающих проектную площадку строений с учетом требований нормативных документов, а также в зависимости от пожеланий заказчика проекта. Очень часто главным идеологом объемной концепции будущего проекта выступает заказчик. Особенно ярко подобное влияние прослеживается в проектах индивидуальных жилых домов. Классический пример этого – дом Шредера в Утрехте, построенный архитектором Герритом Ритвельдом в 1924 году. Главным инициатором проекта выступила заказчица – Трюсс Шредер, именно она формировала концептуальную идею и определяла главное направление поисков художественной формы. Архитектор в данном случае выступил в роли «соавтора» заказчика, специалиста, несущего профессиональные смыслы и обеспечивающего конструктивную и структурную логику всей композиции.

В зданиях общественного назначения ведущая роль принадлежит архитектору. При проектировании зданий общественного назначения используются более контрастные сочетания материалов и фактур. Применяются масштабные конструктивные решения, основанные на конструкциях большого пролета. Интересно включаются масштабные фасадные композиции, основанные на возможностях навесных фасадных элементов. Все это определятся последними тенденциями городской архитектуры.

Малоэтажный жилой дом, эскизное предложение, 2014 г., Одесса, Украина (рис. 1).

Жилой дом расположен в районе сложившейся городской застройки города Одесса. В разработке фасада использованы декоративные элементы, характерные для существующего исторического окружения. Фасады фланкируются симметрично расположенными эркерами, верхняя часть которых завершается шатровыми элементами. Здание максимально «вписано» в городскую среду и представляет собой элемент фоновой жилой застройки.

Усадебный жилой дом 1998 г., Одесса, Украина (рис. 2).

Дом расположен в районе усадебной застройки. Композиция фасада имтирует дачную застройку пригородов конца XIX – начала XX в. Использованы симметричные мотивы и классическая отделка. В композиции прочитываются узнаваемые элементы, характерные для классических фасадов. Для сравнения на рис. 3 представлен один из образцов загородной виллы (вилла «Фоскари» (1558–1560 гг.), арх. А.Палладио). Андреа Палладио считается законодателем моды и создателем архетипа классической загородной виллы.

Рис. 1. Проект малоэтажного жилого дома (Одесса).

Рис. 2. Усадебный жилой дом (г. Одесса)

Рис. 3. Вилла Фоскари (Италия), арх. А. Палладио

Хаас-Хаус, Вена, Австрия (рис. 4). Спроектированное австрийским архитектором Хансом Холляйном, это постмодернистское здание было построено в 1987–1990 гг. на месте торгового дома, разрушенного во время бомбардировок Второй мировой войны.

Современное здание сильно отличается от остальных построек площади и контрастирует со стоящим по диагонали напротив собором Святого Стефана. В Хаас-Хаусе изначально расположился комплекс с дорогими магазинами, офисами и двумя ресторанами, один из которых на крыше. Позже внутренние помещения были переделаны в магазин модной одежды с отелем на верхних этажах. Здание выполнено в камне и стекле, причём зеркальная поверхность фасада отражает историческое окружение Хаас-Хауса, помогая ему вписаться в обстановку. Архитектор рассказывал журналистам, что его целью было спроектировать здание дружественное к стоящей рядом венской святыне, но при этом оживить место, сделать его «многоголосным». Таким образом происходит мягкое взаимодействие ультрасовременных форм и пространства старой площади, объединение традиционной и новой архитектуры в одно целое. Два пересекающихся стеклянных эркера обозначают главный композиционный акцент фасада. Эркеры имеют форму цилиндров, что объединяет их с новой архитектурой и организует прямую аналогию с традиционными элементами городской среды. Преувеличенный масштаб этих объемов придает определенный постмодернистский контекст всему зданию. Новая постройка внесла свежую

струю и ощущение современности в исторически сложившийся ансамбль городской площади.

Рис. 4. Хаас-Хаус (Вена, Австрия), арх. Х. Холляйн

Здание администрации порта, Антверпен, Бельгия (рис. 5).

Проект здания администрации для одного из крупнейших портов Европы выполнило архитектурное бюро Захи Хадид. Надстройку в форме алмаза над старым зданием пожарной станции авторы проекта придумали целенаправленно. Антверпен — мировой центр гранения и торговли бриллиантами и известен всему миру как «алмазный город». В память об умершей в 2016 году Хадид площадь перед администрацией назвали в ее честь. В здании предусмотрели библиотеку, конференц-зал, несколько ресторанов и смотровую площадку на крыше. Основная часть рабочего пространства — офисы свободной планировки, для того чтобы сотрудники порта меняли свое место в зависимости от текущих задач: телефонных переговоров, деловых встреч или работы за компьютером. Авторы проекта продумали и экономное энергопотребление: здание охлаждается и нагревается с помощью геотермальной системы, уровень освещенности регулируется в зависимости от времени суток. Новое здание стало знаковым достижением новых технологий и проектных подходов.

Рис. 5. Здание администрации порта (Антверпен, Бельгия), арх. З. Хадид

Реконструкция монастыря Святого Франциска, Каталония, Испания (рис. 6).

Общественно-культурное пространство на месте руин бывшего женского монастыря XVIII века спроектировал архитектор Давид Клозес. К 90-м годам XX века внешние стены и внутренние перегородки собора были сильно повреждены, так что больше напоминали развалины. Законсервировав все, что осталось от исторической части, Клозес завершил

конструкцию гладкими бетонными плоскостями с большими окнами. За счет этого помещение наполнились дневным светом, а там, где его оказалось недостаточно, архитектор предусмотрел искусственную подсветку, чтобы в пространстве не оставалось темных углов. В нефе разместилась аудитория, а под крышей — исторический архив. Система лестниц и пандусов построена так, что посетители могут совершить почти круговой обход бывшей церкви и рассмотреть все сохранившиеся части с удачных ракурсов.

«Танцующий дом», Прага, Чехия (рис. 7).

«Танцующий дом» был построен в 1996 г. — с подачи тогдашнего президента Чехии Вацлава Гавела. Автор постройки – американский архитектор Фрэнк Гери. Здание построено в стиле «деконструктивизма». Оно демонстративно выделяется на фоне окружающей его городской застройки. Снаружи фасад облицован специальными гибкими фасадными элементами. В строительстве «Танцующего дома» использовались самые передовые строительные материалы и технологии. Наклонные плоскости фасадов требовали точности расчетов. Проектировалось здание с использованием программ трехмерного изображения, компьютерной графики и объемного моделирования с помощью макета.

Внутри здание оснащено по последнему слову техники. Отдельные этажи отведены для современных офисов. Здесь работают успешные европейские торговые компании. На крыше здания находится уютный французский ресторан «Жемчужина Праги». В 2016 г. в «Танцующем доме» открыли элитный отель. 21 комфортабельный номер с уникальными видами на город. Dancing House Hotel имеет четыре звезды и два необычных верхних номера. Именно они (Ginger Royal Suite и Fred Royal Suit) пользуются большой популярностью у гостей города.

Возведённое здание сначала вызвало волну недовольства со стороны горожан, так как «Танцующий дом» был построен в совершенно другом стиле, нежели соседние дома. Но споры продлились недолго. Вскоре эту архитектурную изюминку признали «достопримечательностью Праги».

Здание занимает угловой участок, и вся композиция фасадов подчинена этому положению. Угол акцентируют два криволинейных объёма активно выступающих за пределы границ квартала и пространство под которыми освобождено для прохода пешеходов. Объёмы приподняты над общим уровнем кровли, что придает всей композиции дополнительную динамику. Контрастное фактурное решение также усиливает доминирующее значение декоративных вертикалей для всего пространства площади. Контраст новой постройки с существующим историческим окружением также подчеркивают выступающие элементы оконных коробок и волнообразная поверхность стены, выполненная из фасадного гипсокартона.

Рис. 6. Монастырь святого Франциска (Каталония, Испания)

Рис. 7. «Танцующий дом» (Прага, Чехия), арх. Ф. Гери

Среди ценных черт наследия прежде всего можно назвать масштабное соответствие старой застройки человеку. В исторических городах преобладали двух-трехэтажные здания, хотя в крупных городах могли встречаться участки и пяти-шестиэтажной застройки. Но именно двух-трехэтажная застройка воспринимается как наиболее сомасштабная человеку. Этот размер сооружений при оптимальной дистанции для обозрения целого позволяет рассмотреть и декоративные детали фасада. Объект наиболее полно, целостно осваивается зрителем. Сомасштабность старой архитектуры с человеком существует не только в размерах сооружения, но и в характере их пластической обработки. Современные здания отличаются более крупными масштабами этажности и принципиально новыми композиционными подходами к формированию фасадов.

Выводы. Проектные подходы и методы использования композиционных принципов определяются в каждом конкретном случае в зависимости от целей проекта и анализа требований, предъявляемых к будущему зданию, в соответствии с художественными вкусами архитектора и заказчика проекта. Большое влияние на выбор композиционной идеи будущего проекта оказывает историческое окружение.

В диалектическом процессе синтеза старого и нового – перспектива успешного решения эстетических и практических задач формирования современном городской среды.

Литература

[1] Современная городская среда и архитектурное наследие / А.Ю.Беккер, А.С.Щенков. - Москва: Стройиздат, 1986.-200 с., ил.

[2] Искусство и визуальное восприятие / Р.Арнхейм. – Москва: Издательство «Прогресс», 1974. - 392с., ил.

[3] Динамика архитектурных форм / Р.Арнхейм. – Москва: Стройиздат, 1984. - 192с.

[4] Язык архитектуры постмодернизма / Ч.Дженкс. – Москва: Стройиздат, 1985. - 136с.

[5] Деконструкция: тексты и интерпретация / Е.Гурко, Ж.Деррида. – Минск: Єкономпресс, 2001. - 320с.

[6] Ритм в архитектуре/ М.Я.Гинзбург. - Москва: Издательство «Среди коллекционеров», 1923. - 119с., ил.

References:

[1] Sovremennaya gorodskaya sreda i architekturnoe nasledie/ Bekker A., Shchenkov A.- Moskwa: Stroyizdat, 1986. - 200s.

[2] Iskusstvo i visualnoe vospriyatie/ Arnheim R.- Moskwa: Progress, 1974. - 392s.

[3] Dynamika architekturnich form/ Arnheim R. – Moskwa: Stroyizdat, 1984. - 192s.

[4] Yazik architekturi postmodernisma/ Jenks C. – Moskwa: Stroyizdat, 1985. - 136s.

[5] Deconstrukziya: texti i interpretaziya/ Gurko E., Derrida J. – Minsk: Ekonompress, 2001. - 320s.

[6] Ritm w architecture/ Ginzburg M. – Moskwa: Sredi kollekzionerow, 1923. - 119s.

СУЧАСНИЙ БУДИНОК В УМОВАХ ІСНУЮЧОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Панкратов В. М.,
ст. викл. каф. архітектури будівель та споруд,
odessaassedo22@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7502-0829

Петровська С. Р.,
ст. викл. каф. архітектури будівель та споруд,
svetlana.petrovskaya1950@gmail.com

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблем будівництва нових об'єктів у сформованому історичному міському середовищі. Проблеми поділяються на художньо-естетичні, конструктивні і функціональні, пов'язані зі зміною умов експлуатації об'єктів в оновлених історичних умовах. Естетика новоспоруджуваних об'єктів у сформованому міському середовищі дуже часто вступає в протиріччя з існуючою фоновою забудовою, яка складалася в інших історичних умовах, виходячи з інших технологічних можливостей. Головну увагу приділено стилістичним особливостям нових будівель, структуруванню художніх прийомів, використовуваних при проектуванні нових об'єктів і реконструкції вже існуючих. Розглянуто різні варіанти композиційної й образної взаємодії новозведених будинків і навколишніх будівель. Різні варіанти і випадки умовно об'єднані в три групи: 1-ша група прикладів це «мімікрія» – підстроювання новозведених будівель під стилістику вже існуючих; 2-га група прикладів це «постмодерністський» контекстуалізм, використання звичних архітектурних елементів і об'ємів в новому, незвичному контексті; 3-тя група прикладів – це навмисний контраст між новими і існуючими об'ємами, контрастне протиставлення використовується в якості композиційного принципу. Різноманіття художніх прийомів створює візуально насичене середовище і збільшує інформативну і декоративну значущість архітектурного простору. Наведені приклади з архітектурної практики з аналізом композиційних прийомів, використовуваних авторами. Як приклади використані об'єкти відомих сучасних архітекторів – Ханса Холляйна, Захі Хадід, Френка Гері. Розглянуто особливості та характерні принципи побудови їх композицій, прийоми композиційного мислення і художньої різноманітності проектних підходів. Дослідження та узагальнення проведені в рамках середовищного підходу.

Ключові слова: містобудування, архітектура, старе і нове, проектування, реконструкція, реновація, міське середовище.

MODERN HOME IN THE PREVAILING URBAN ENVIRONMENT

Pankratov V. M.,
Senior Lecturer, Department of Architecture of Buildings and Structures,
odessaassedo22@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7502-0829

Petrovska S. R.,
Senior Lecturer, Department of Architecture of Buildings and Structures,
svetlana.petrovskaya1950@gmail.com

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article is devoted to the study of the problems of construction of new objects in the existing historical urban environment. Problems are subdivided into artistic and aesthetic, constructive and functional, associated with changes in the operating conditions of objects in the changing historical conditions. The aesthetics of newly built objects in the prevailing urban environment very often comes into conflict with the existing background development, which took shape in other historical conditions, proceeding from other technological possibilities. The main attention is paid to the stylistic features of new buildings, the structuring of artistic techniques used in the design of new objects and the reconstruction of existing ones. Various variants of compositional and figurative interaction of newly erected buildings and surrounding buildings are considered. Various options and cases are conventionally combined into three groups: the 1st group of examples is «mimicry» – the adjustment of newly erected buildings to the style of existing ones; The 2nd group of examples is «postmodern» contextualism, the use of familiar architectural elements and volumes in a new, unusual context; The 3rd group of examples is an intentional contrast between new and existing volumes, contrasting opposition is used as a compositional principle. The variety of artistic techniques creates a visually rich environment and increases the informative and decorative significance of the architectural space. Examples from architectural practice with the analysis of compositional techniques used by the authors are given. As examples, objects of famous modern architects were used – Hans Hollein, Zaha Hadid, Frank Gehry. The features and characteristic principles of constructing their compositions, methods of compositional thinking and artistic diversity of design approaches are considered. Research and generalizations were carried out within the framework of the environmental approach.

Keywords: urban planning, architecture, old and new, design, reconstruction, renovation, urban environment.

5

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЯ ОСВІТА
АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
ARCHITECTURAL AND ARTS EDUCATION

УДК 72/76 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-146-151

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧІ ВИСТАВКИ СТУДЕНТІВ-АРХІТЕКТОРІВ ЯК СТИМУЛЮЮЧА ФОРМА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Перепелиця О. В.,
к. п. н., доц. каф. рисунка, живопису та архітектурної графіки,
oksamut06@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7776-0516

Кучеренко К. П.,
ст. викл., каф. рисунка, живопису та архітектурної графіки,
kycherenko85@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2177-493X

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Висвітлюється питання доцільності та необхідності проведення художньо-творчих виставок учбових робіт студентів – майбутніх архітекторів – як ефективна форма перспективних ідей та технологій, поширення творчих здобутків, прискорення процесу трансформації педагогічного досвіду в практику роботи вищих навчальних закладів. Підкреслено, що виставкова діяльність є однією з найактивніших, динамічних сфер сучасної презентації студентського мистецтва, культури та освіти країни, яка швидко і кількісно розвивається. Визначені основні характерні якості і особливості художніх-виставок; розглянуто значення виставкової діяльності для викладачів і студентів; представлено порівняльний аналіз виставкової діяльності викладачів та студентів вищого навчального закладу на прикладах Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Ключові слова: виставки, наукова виставка, художньо-творча виставка, майбутні архітектори, демонстрація (експонування), досягнення.

Вступ. Необхідність проведення художньо-творчих виставок учбових робіт студентів – майбутніх архітекторів – складно переоцінити, адже завдання сучасної освіти розвивати, навчати і виховувати креативну, творчу, професійну особистість в умовах розвинених інформаційних технологій, глобальної комп'ютеризації виробництва. Багатофункціональна особливість виставкової діяльності є унікальною, адже виставка одночасно є формою стимулювання, активізації, презентації, заохочення, навчання, виховання, моніторингу, контролю навчально-виховного процесу в вищих освітянських закладах. Виставкова діяльність є однією з найактивніших, динамічних сфер сучасної презентації студентського мистецтва, культури та освіти країни, яка швидко і кількісно розвивається [2; 5]. Така методична форма з наявністю великої кількості виставок різних тематичних спрямувань, масштабів і рівнів дає можливість якісно навчати майбутніх архітекторів, але відсутність єдиного підходу стає умовою необхідності додаткового наукового дослідження цих питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як інструмент маркетингових комунікацій виставкова діяльність висвітлювалась у працях вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема таких як: Т. Ананьєва, Ю. С. Апчел, Н. В. Головкіна, Д. Е. Шульц, Г. Г. Почепцов [1] та інших, а публікації, які розглядають організацію виставкової діяльності здебільшого в контексті функціонування музеїв дитячого мистецтва, представлені зарубіжними дослідниками Х. Дін, Ч. Дуглас, Л. Едікен Б. Закер, П. Кларк, Т. Копцев [3], Т. Силберберг, Д. Тернер [9], К. Шнейдер, та іншими [7]; питання обґрунтування доцільності застосування художньо-творчих виставок учбових робіт студентів-архітекторів залишається, на наш погляд, не достатньо опрацьованим.

Постановка завдання. Метою роботи є обґрунтування доцільності та необхідності проведення художньо-творчих виставок учбових робіт студентів – майбутніх архітекторів – як ефективна форма перспективних ідей та технологій, поширення творчих здобутків, прискорення процесу трансформації педагогічного досвіду в практику роботи вищих навчальних закладів. У рамках окресленої мети сформульовані такі завдання: визначити основні характерні якості і особливості художніх виставок; значення виставкової діяльності для викладачів і студентів; представити порівняльний аналіз виставкової діяльності викладачів та студентів вищого навчального закладу на прикладах Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Основний матеріал і результати. Метою сучасної вищої освіти, окрім загального навчання, є формування зацікавлення до художньо-естетичної сторони навколишньої дійсності, задоволення потреби студентів у самовираженні, яка підтримується та реалізується в наочних дисциплінах художньо-творчої діяльності.

Виставка – це публічна демонстрація (експонування) досягнень у галузі економіки, науки, техніки, архітектури, культури, мистецтва та інших галузях суспільного життя. Поняття може позначати як сам захід, так і місце проведення цього заходу.

Свій початок виставки ведуть від французьких музеїв, початок яким поклали ще Мазаріні і Кольбер. Але першою виставкою, що нагадує сучасні, була виставка Ecole des beaux arts в 1763 році. Її приклад негайно перейнялм Дрезден (1765), Берлін (1786), Мюнхен (1788) та інші. Сьогодні виставки породили цілу індустрію з багатомільярдними оборотами - виставковий бізнес.

Сучасні виставки класифікуються так:

- за метою: навчальні, підсумкові, звітні, методичні, рекламні, комерційні, декоруючі, супроводжуючі, презентаційні;
- за тематикою: жанрові, святкові, тематичні;
- за формою проведення: стаціонарні, пересувні, виїзні, обмінні, інтерактивні, віртуальні;
- за методом організації: вернісаж, фестиваль, виставка-концерт, акція, презентація;
- за складом учасників: персональні, зведені, загальностуденські, студентів однієї групи, студентів одного викладача, студентів однієї паралелі, інтернаціональні;
- за джерелом фінансування: бюджетні, комерційні, благодійні, аукціони та ін.;
- за статусом і рівнем призначення: місцеві (наприклад, інститутська, обласна, районна); національні (наприклад, Всеукраїнська, регіональна); міжнародні, всесвітні; загальні, що охоплюють всі галузі людської діяльності (наприклад, Виставка досягнень народного господарства); спеціалізовані, присвячені тільки одній сфері діяльності людини (наприклад, художні, наукові, технічні, промислові і сільськогосподарські).

Ми зупинимося на визначені спеціалізованих виставок, адже ми розглядаємо художньо-творчу діяльність у вищому освітянському просторі.

Художньо-творча виставка – це художньо оформлена експозиція предметів культури, мистецтва для публічної демонстрації.

Метою художньо-творчої виставки є підтримка та розвиток мистецтва, дизайну, сприяння реалізації творчих задумів студентської молоді; популяризація своєрідності народної культури, відродження традицій місцевих осередків народного мистецтва; виховання естетичного смаку та розвиток художньо-творчих здібностей; формування професійної орієнтації молоді.

Варто відзначити, про нові сучасні форми виставкової роботи навчальних закладів: виставка – день відкритих дверей, виставка-презентація, виставка-продаж, виставка-вистава, виставка-ярмарок, виставка-форум, виставка-конкурс, спеціалізована виставка, виставка-майстерня та ін.

Особливості таких виставок полягають у:

- саме на виставці збираються (зустрічаються) представники різного простору;

- учасникам надається можливість зібрати потрібну інформацію;
- організатори виставки мають шанс заявити про себе, продемонструвати свої можливості;
- підвищення самооцінки та впевненості студентів-митців, активізуючи їхнє подальше навчання.

Спільня праця учасників художньо-творчого процесу, студентів і педагогів, це процес створення мистецького твору адже виставка є формою презентації майстерності як студентів, так і педагогів, які надихають їх на щоденну кропітку роботу з вдосконалення мистецьких навичок і умінь. Така форма роботи неодмінно виховує повагу до власної праці, породжує у студентів почуття задоволення від отриманих результатів.

Виставковий простір, як цілісні категорії еволюції дизайну, є рухливими та залежними від потреб часу. З огляду на те, яка мета і завдання постають перед організаторами виставок, і від того, наскільки професійно, грамотно, гармонійно підібрані роботи, залежить успіх виставки.

Організація художньої виставки для викладача складається у виконанні значної роботи з педагогічного моніторингу студентських робіт, беручи до уваги всі складові художнього мистецтва (композицію, форму, колір тощо), у відборі творів для тієї чи іншої виставки, враховуючи вік митця, тематику виставки та ін. Підготовка виставкової діяльності допомагає викладачам критично оцінити якість власної праці та роботу своїх колег. Тому чим більше студентських робіт викладач готує на виставку, тим на вищу сходинку професійного розвитку він піднімається, адже спільна робота викладача і студента стає одночасно показником якості і професіоналізму.

Розглянемо виставкову діяльність викладачів кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки, Архітектурно-художнього інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури (ОДАБА). Творчі виставки в ОДАБА представлені в різних формах: традиції, захоплення, інтереси та ін., фотовиставки, виставки на професійну тематику, виставки досягнень студентської науково-дослідної роботи на кафедрах, у наукових гуртках та проблемних групах, виставки творчих робіт викладачів та студентів, виставки спільних видань літературно-художніх журналів, книг тощо.

Проведення художньо-творчих виставок студентських навчально-творчих робіт в ОДАБА має бути продовженням навчального процесу, підтримкою творчих здібностей студентів, формуванням художньо-естетичного смаку у сприйманні навколишньої дійсності та творчому її зображенні, переданням здобутого досвіду, а також спонуканням до спільної творчої діяльності з іншими, яка дає можливість сформувати професійну орієнтацію молоді у майбутньому.

Творча виставка – це підсумок творчої діяльності колективу, метою якої має бути не тільки презентація громадськості досягнень та творчих здобутків педагогічних і наукових колективів, а і передавання досвіду, популяризація своєрідності традицій народної культури, сприяння реалізації творчих задумів учнівської молоді. Художньо-творчі виставки в ОДАБА відбуваються за тематичним плануванням, яке пов’язане за темою і змістом завдань виключно на конкурсній основі, та нагородою студентів за кращі творчі здобутки. Однією із таких форм виставок нашої кафедри є всеукраїнська науково-практична конференція за темою «Архітектурний рисунок у контексті професійної освіти» (Полтавський національний технічний університет), до якої залучаються найкращі студенти, молоді вчені і науково-педагогічні працівники.

Також проведення заліків з дисциплін «Рисунок» та «Живопис» відбувається за принципами художньо-творчих виставок студентських учбово-творчих робіт, згідно з науково-учбовим планом, та є підсумком спільної праці студентів і викладачів.

Відповідно проведення тимчасових пересувних виставок у навчальних закладах (ЗОШ), бібліотеках та інших організаціях мають бути інформаційною платформою для профорієнтаційної роботи з залучення абітурієнтів, майбутніх студентів академії.

Висновки. Отже, доцільність та необхідність проведення художньо-творчих виставок учбових робіт майбутніх архітекторів – це одна з форм навчання, виховання та професійної підготовки студентів, яка орієнтує майбутніх архітекторів на реалізацію творчих задумів і проектів, виховання естетичного смаку та розвиток художньо-творчих здібностей; формування професійної орієнтації молоді.

Література

[1] Ананьева Т. Коммуникационная кампания при выведении на рынок новых услуг и продуктов b-2-b. Маркетинговые коммуникации. 2010. №1. [Електронний ресурс]. Доступно: http://grebennikon.ru/article-utv0.html. / Дата обращения: Сентябрь 16, 2021.

[2] Виставкова федерація України. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.expo.org.ua/ua/statistics.php. / Дата обращения: июня 4. 2021 г.

[3] Копцев Т. А. Музей детского рисунка. Институт художественного образования Российской Академии образования. [Електронний ресурс]. Доступно: http://art-education.ru/museum/index. htm#muzei. / Дата обращения: июля. 2018 г.

[4] Основы педагогики и психологии высшей школы / Под ред. А. Петровского, Москва: Изд-во Московского университета, 1986. 304 с.

[5] Офіційний сайт Державного комітету статистики. [Електронний ресурс]. Доступно: http://www.ukrstat.gov.ua. / Дата звернення: июля. 2018 г.

[6] Перепелиця О.В. Художньо-творча виставка як підсумок творчої діяльності колективу. Наука і освіта. Science and education. Наука и образование. Науково-практичний журнал південного наукового центру НАПН України ПДПУ. – № 7 CXXIV. – О.: ПДПУ, 2014. С. 147-149.

[7] Сліпіч Ю.В. Виставка як форма активізації навчально-виховного процесу у системі позашкільної освіти. Педагогічний альманах: зб. наук. пр./ КВНЗ Херсонська академія неперервної освіти. Херсон. облради; редкол.: В. В. Кузьменко (голов. ред.) [та ін.]. Херсон: РІПО, 2006 - 2013. випуск 19: URL: архитектурній%20рисунок/арх.рис.пособ/pedalm_2013_19_7.pdf

[8] Щипанов А.С. Юнім любителям кисти и резца. Москва: Просвещение, 1981 р.- 416 с

[9] Turner Dianne Exhibitions of Children's Art: History, Ideology, and Economics / D.Turner // Marilyn Zumuehlen Working Papers in Art Education. 1988. Vol. 7: Iss 1, Article 7. P. 44-59.

References

[1] Ananeva T. Kommunikacionnaya kampaniya pri vyvedenii na rynok novyh uslug i produktov b-2-b. Marketingovye kommunikacii. 2010. №1. [Elektronnij resurs]. Dostupno: http://grebennikon.ru/article-utv0.html./ Data zvernennya: Sentyabr 16, 2021.

[2] Vystavkova federatsiia Ukrainy. URL: http://www.expo.org.ua/ua/statistics.php.

[3] Kopcev T. A. Muzej detskogo risunka. Institut hudozhestvennogo obrazovaniya Rossijskoj Akademii obrazovaniya. [Elektronnij resurs]. Dostupno: http://art-education.ru/museum/index. htm#muzei./ Data obrasheniya: iyulya. 2018 g.

[4] Osnovy pedagogiki i psihologii vysshej shkoly / Pod red. A. Petrovskogo, Moskva: Izd-vo Moskovskogo universiteta, 1986. 304 s.

[5] Oficijnij sajt Derzhavnogo komitetu statistiki. [Elektronnij resurs]. Dostupno: http://www.ukrstat.gov.ua. / Data zvernennya: iyulya. 2018 g.

[6] Perepelytsia O.V. Khudozhno-tvorcha vystavka yak pidsumok tvorchoi diialnosti kolektyvu. Nauka i osvita. Science and education. Nauka y obrazovanye. Naukovo-praktychnyi zhurnal pivdennoho naukovoho tsentru NAPN Ukrainy PDPU. – № 7 SKhKhIV. – O.: PDPU, 2014. S. 147-149

[7] Slipich Yu.V. Vystavka yak forma aktyvizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu u systemi pozashkilnoi osvity. Pedahohichnyi almanakh: zb. nauk. pr./ KVNZ Khersonska akademiia

neperervnoi osvity. Kherson. oblrady; redkol.: V. V. Kuzmenko (holov. red.) [ta in.]. Kherson: RIPO, 2006 - 2013. vypusk 19: URL: arkhytekturnii%20rysunok/arkh.rys.posob/pedalm_2013_19_7.pdf

[8] Shchypanov A.C. Yunim liubyteliam kysty y reztsa. Moskva: Prosveshchenye, 1981 r.- 416 s

[9] Turner Dianne Exhibitions of Children's Art: History, Ideology, and Economics / D.Turner // Marilyn Zumuehlen Working Papers in Art Education. 1988. Vol. 7: Iss 1, Article 7. P. 44-59.

ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИЕ ВЫСТАВКИ СТУДЕНТОВ-АРХИТЕКТОРОВ КАК СТИМУЛИРУЮЩАЯ ФОРМА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Перепелица О. В.,
к. п. н., доц. каф. рисунка, живописи и архитектурной графики,
oksamut06@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7776-0516

Кучеренко К. П.,
ст. преп., каф. рисунка, живописи и архитектурной графики,
kycherenko85@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2177-493X

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Освещается вопрос о целесообразности и необходимости проведения художественно-творческих выставок учебных работ студентов – будущих архитекторов – как эффективная форма перспективных идей и технологий, распространение творческих достижений, ускорение процесса трансформации педагогического опыта в практику работы высших учебных заведений. Подчеркнуто, что выставочная деятельность является одной из самых активных, динамичных сфер современной презентации студенческого искусства, культуры и образования быстро и количественно развивающейся страны. Определены основные характерные качества и особенности художественных выставок; и рассмотрены значения выставочной деятельности для преподавателей и студентов; представлен сравнительный анализ выставочной деятельности преподавателей и студентов вузов на примерах Одесской государственной академии строительства и архитектуры. В статье изложены новые современные формы выставочной работы образовательных учреждений: выставка – день открытых дверей, выставка-презентация, выставка-продажа, выставка-ярмарка, выставка-форум, выставка-конкурс, специализированная выставка, выставка-мастерская и др. Успешность пространства выставки зависит от цели и назначения выставок, от того, насколько профессионально, грамотно и гармонично подобраны работы. Организация художественной выставки для учителя заключается в проведении большой работы по педагогическому мониторингу работ учащихся с учетом всех компонентов искусства (композиция, форма, цвет и т. д.), отбору работ для конкретной выставки с учетом возраста художника, тематики выставки и т. д. Подчеркивается, что подготовка выставочной деятельности помогает учителю критически оценить качество собственной работы и работы своих коллег. Поэтому, чем больше работ учащихся учитель готовит к выставке, тем на более высокую ступень профессионального развития он поднимается, так как совместная работа учителя и ученика становится одновременно показателем качества и профессионализма.

Ключевые слова: выставки, научная выставка, художественно-творческая выставка, будущие архитекторы, демонстрация (экспонирование), достижения.

ARTISTIC AND CREATIVE EXHIBITIONS OF STUDENTS-ARCHITECTS AS A STIMULATING FORM OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Perepelytsia O. V.,
PhD Ped., Associate Professor, Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics,
oksamut06@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7776-0516

Kucherenko K. P.,
Senior Lecturer, Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics,
kycherenko85@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2177-493X

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The issues of expediency and necessity of holding artistic and creative exhibitions of educational works of the students-architects as an effective form of perspective ideas and technologies, dissemination of creative achievements, acceleration of the process of transformation of pedagogical experience into practice of work of higher educational institutions are highlighted. It is determined that the multifunctional feature of the exhibition activity is unique because the exhibition is at the same time a form of stimulation, activation, presentation, encouragement, training, education, monitoring, control of the educational process in higher educational institutions. It is emphasized that exhibition activity is one of the most active, dynamic spheres of contemporary presentation of student art, culture, and education of a rapidly developing country. Within the stated purpose the following tasks are formulated: the basic characteristic qualities and features of art-exhibitions are defined; and the importance of exhibition activity for teachers and students is considered; a comparative analysis of the exhibition activity of teachers and students of higher education on the examples of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture is presented. The article outlines new modern forms of exhibition work of educational institutions: exhibition – open day, exhibition-presentation, exhibition-sale, exhibition-fair, exhibition-forum, exhibition-competition, specialized exhibition, exhibition-workshop, etc. The successful space of the exhibition depends on the purpose and purpose of the exhibitions, and on how professionally, competently, and harmoniously selected the works are. The organization of an art exhibition for the teacher consists in carrying out considerable work on pedagogical monitoring of student works, considering all components of the art (composition, form, color, etc.), selection of the works for a particular exhibition, considering the age of the artist, the subject of the exhibition, etc. It is emphasized that the preparation of exhibition activities helps teachers to critically evaluate the quality of their own work and the work of their colleagues. Therefore, the more the teacher prepares student work for the exhibition, the higher the stage of professional development he will receive, because the joint work of the teacher and the student becomes both an indicator of quality and professionalism.

Keywords: exhibitions, students-architects, scientific exhibition, artistic and creative exhibition, control of the educational process, future architects, demonstration (display) of achievements, organization of an art exhibition.

УДК 378.12 DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-152-160

КЛАСИЧНІ ЗАДАЧІ НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІЙ ПРАКТИЦІ

Бредньова В. П.,
к. т. н., доц., проф. каф. нарисної геометрії та інженерної графіки,
vera2008@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3005-2384

Яворська Н. М.,
ст. викл. каф. нарисної геометрії та інженерної графіки,
yavorskaya2212@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2790-2691

Яворський П. В.,
ас. каф. нарисної геометрії та інженерної графіки,
skat87654312@ukr.net, ORCID: 0000-0003-4075-2058

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Статтю присвячено дослідженню підходів до удосконалення методології викладання базової графічної дисципліни «Нарисна геометрія» для студентів архітектурно-художнього напряму. Сучасне реформування освітньої діяльності висуває нові вимоги до навчання у системі вищої освіти України, у зв'язку з чим виникає необхідність постійної підтримки зацікавленості студентів у навчанні та моніторингу якості успішності на основі компетентного підходу. Формування професійної графічної компетентності майбутніх архітекторів і художників починається вже з першого курсу навчання, в тому числі за допомогою вивчення художніх і конструктивних особливостей шедеврів світової архітектури.

Ключові слова: нарисна геометрія, професійна графічна компетентність, моніторинг якості успішності, студенти архітектурно-художнього напряму.

Вступ. Професійність майбутніх фахівців архітектурно-художнього напряму визначається їх теоретичними та практичними навиками, що здобуті ними протягом навчання, серед яких найважливішими є вміння уявляти, аналізувати та синтезувати будь-який об'єкт і екстраполювати його в ракурсі сучасних архітектурних стилів.

Актуальність дослідження полягає в тому, що важливе значення має вивчення графічних дисциплін, що сприяє розвитку об'ємно-просторового і логічного мислення здобувачів, оволодінню художніми засобами реального відтворення об'єктів оточуючого середовища, виявленню в цілому структури та геометрії об'єктів. Сучасні реалії є такими, що нова архітектура – це незвичні форми в зовсім незвичному сполученні та поєднанні, тому створення таких композицій вимагає нових інноваційних підходів до графічної підготовки майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження становить аналіз сучасних форм в архітектурі. Як відомо, будь-яка наука не може обійтись без математики. Обдаровані математично люди вважають, що весь світ – це цифри, але в той же час можна підкреслити, що цифри будуть більше зрозумілими, якщо їх перетворити у будь-яку геометричну форму, лише це не кожний зможе уявити і побачити. За останні десятиріччя у світі було побудовано багато споруд з неповторним архітектурним мистецтвом: приклади творів видатних архітекторів Оскара Німейєра, Захи Хадід, Нормана Фостера та ін. наведені на рис. 1–8. Сучасні архітектори нестандартно підходять до своїх проектних розробок, ламаючи всі стереотипи. Геометрія їх будівель досить дивна і різноманітна.

Собор Бразіліа (рис. 1) архітектора О. Німейєра, присвячений Пресвятій Діві Марії, здобув найпрестижнішу в архітектурі Притцкерівську премію. Він має площу 3000 кв. м діаметром 70 м. 16 бетонних колон купола, що мають масу 90 тон кожна, представляють руки, які тягнуться до неба.

Культурний центр в Авілесі (рис. 2) складається з п'яти незалежних частин. Так, оглядова вежа має висоту 20 м. На Центральній площі знаходиться комплекс будівель. Сам архітектор О. Німейєр назвав цей простір «відкритою площею, яка звернена до моря, для всіх жителів нашої планети, як місце для співіснування, освіти, культури і миру».

Рис. 1. Кафедральний собор, м. Бразіліа., Бразілія, арх. Оскар Німейєр

Рис. 2. Культурний центр, Авілес, Іспанія, арх.Оскар Німейєр

Видатний архітектурний твір О. Німейєра Музей сучасного мистецтва у вигляді чаші в стилі модернизму (рис. 3), схожий на фантастичну квітку, має висоту 16 м., діаметр 50 м і підіймається на прямовисній скелі біля берега моря. Комплекс складається з цокольного поверху, двох рівнів і мезоніну. До входу веде яскраво-червоного кольору рампа довжиною 98 м. Скляна піраміда Лувра служить головним входом до музею Лувр і є одним з символів Парижа. Проект розробив відомий американський архітектор китайського походження Ieoh Ming Pei, який побудував цю піраміду, копіюючи усипальницю фараона Хеопса. Висота піраміди 21,64 м, площа основи 1000 кв. м. У будівництві застосовано 95 т сталі, 673 скляних вставок товщиною 21 мм, що виготовлені зі скляних сегментів. Деякі особливості архітектури полягають у тому, що архітектор утілив ідею поєднання неба і землі. Стіни і підлога у приміщенні покриті білим бургундським камінням, стеля вкрита мозаїкою в колір синього неба. З усіх боків піраміду оточують трикутні басейни з фонтанами. Навколо великої піраміди розташовані ще три піраміди висотою 5 м, які освітлюють підземний простір. Цей проект розробив американський світлодизайнер Клод Енгл.

Рис. 3. Музей сучасного мистецтва (1996), Нітерое, Бразілія, арх. Оскар Німейєр

Рис. 4. Лувр. Піраміда. (1989), Париж, Франція, арх. Ieoh Ming Pei

Геніальний архітектор Заха Хадід, відома своєю любов'ю до «інопланетних» архітектурних форм, вона була одним з перших сольних володарів Притцкерівської премії – найпрестижнішої для архітекторів.

Офіс і торгово-розважальний комплекс Galaxy Soho в Пекині (рис. 5) складається з трьох офісних і комерційних за призначенням веж, серед яких найвища сягає висоти 200 м. Всі вони поєднані між собою серією мостів і виглядають як астральні об'єкти зі сферичними формами. Комплекс здобув золоту медаль Skyscraper Award Emporis в 2014 р.

Культурний центр Гейдара Алієва в Баку (рис. 6) демонструє сміливий нестандартний підхід Заха Хадід до конструювання просторових будівель з технологічних криволінійних поверхонь без застосування жодної прямої лінії.

Рис. 5. Офіс і торговельно-розважальний комплекс Galaxy Soho, Пекін, Китай, арх. Заха Хадід

Рис. 6. Культурний центр Гейдара Алієва, Баку, Азербайджан, арх. Заха Хадід

Приклади існуючих в різних куточках світу архітектурних шедеврів були наведені з метою підкреслити геометричне начало у формоутворенні будь-яких споруд.

Постановка завдання. Основна мета дослідження полягає у пошуку різних методологічних засобів для підвищення ефективності професійної графічної підготовки та вмотивованості у навчанні студентів архітектурно-художніх спеціальностей. Приклади класичних задач нарисної геометрії, що вибірково наведені в цій статті, були використані протягом навчального процесу студентів Архітектурно-художнього інституту Одеської академії будівництва та архітектури, а також під керівництвом авторів під час роботи студентських наукових гуртків за останні п'ять років.

Основний матеріал і результати. Як відомо, архітектори-проектувальники створюють просторові композиції, які можуть не зовсім відповідати вимогам, що висуваються до об'єктів будь-якої інфраструктури міст. На це впливає багато факторів, але першочергове значення має наявність у архітекторів відповідних досить креативних графічних компетенцій.

Наведені в нашій роботі дослідження геометричних форм сучасних архітектурних шедеврів підкреслюють невідкладні задачі перед викладачами графічних дисциплін, а саме навчити студентів широко користуватися прийомами конструювання будь-яких класів поверхонь, а також досконально вивчити алгоритми розв'язання задач на перетин різноманітних поверхонь для створення дивних, неповторних просторових композицій, що є ознакою зростання професійного графічного рівня кожного здобувача і є необхідним в архітектурній освіті.

Точка створює лінію, лінія – площину, площина – поверхню, а поверхні сполучаються або перетинаються між собою і утворюють неповторні твори архітектурного і художнього мистецтва. Протягом двох семестрів, як правило, щорічно проводиться моніторинг якості успішності студентів, відмічаються та оголошуються найкращі результати здобувачів. На наш погляд, такий аналіз позитивно підвищує вмотивованість студентів до навчання графічним дисциплінам і бажання виконувати індивідуальні нестандартні завдання.

На рис. 7-16 вибірково наведені приклади виконання завдань для студентів архітектурних і художніх спеціальностей; на рис. 7-10 – приклади розв'язання позиційних задач відповідно до алгоритмів на перетин поверхонь; на рис. 11-15 – побудови власних і падаючих тіней композиції геометричних фігур на ортогональних проекціях, в аксонометрії та перспективі.

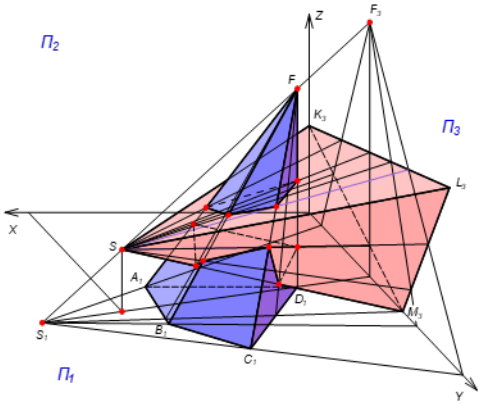

Рис. 7. Побудова лінії перетину двох багатогранних поверхонь (побудови збережені з навчальною метою)

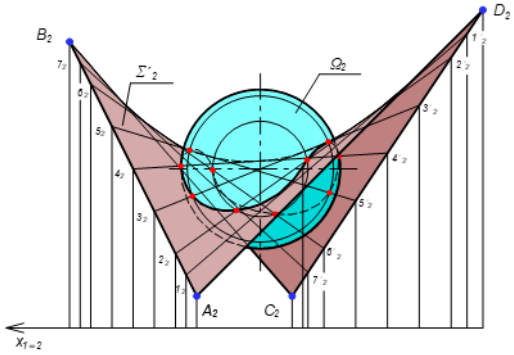

Рис. 8. Побудова лінії перетину сфери з поверхнею гіперболічного гіперболоїду

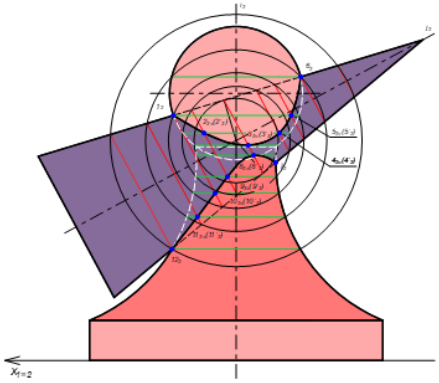

Рис. 9. Побудова лінії перетину складної поверхні обертання з конічною поверхнею

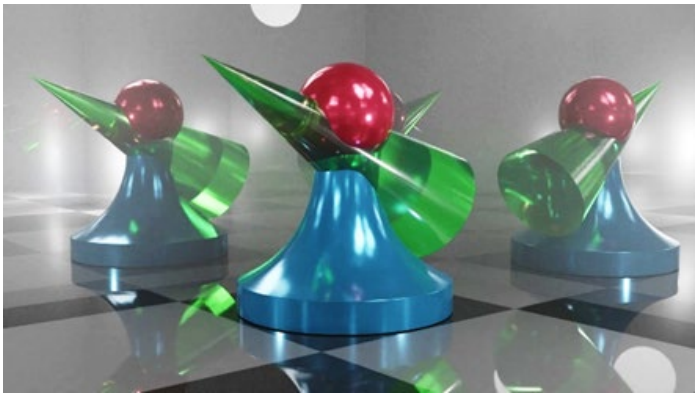

Рис. 10. Просторові зображення задачі 9 за допомогою комп'ютерної графіки

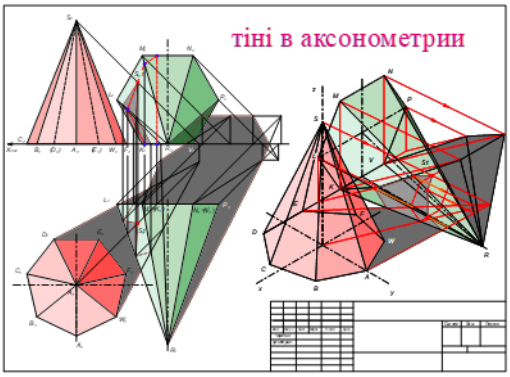

Рис. 11. Побудова власних і падаючих тіней композиції геометричних фігур на ортогональних проекціях і в аксонометрії

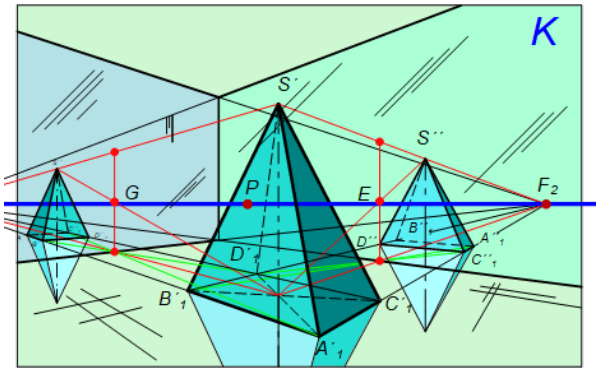

Рис. 12. Побудова віддзеркалень просторових об'єктів

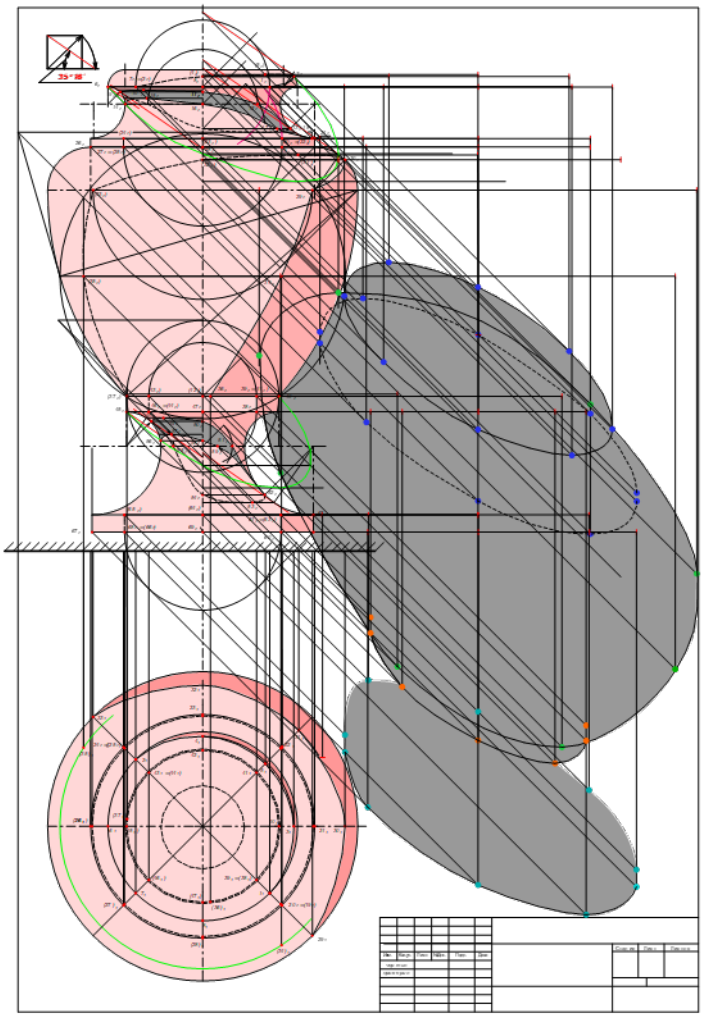

Рис. 13. Завдання «Ваза». Побудова власних і падаючих тіней складної геометричної форми – поверхні обертання

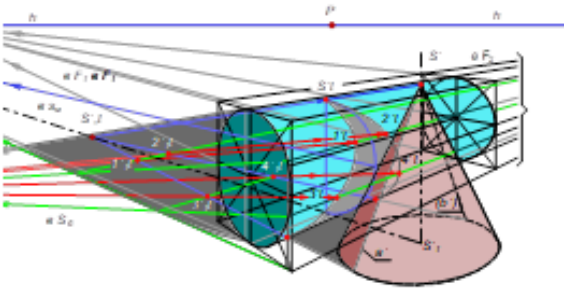

Рис. 14. Побудова перспективи і власної та падаючої тіней геометричних просторових форм

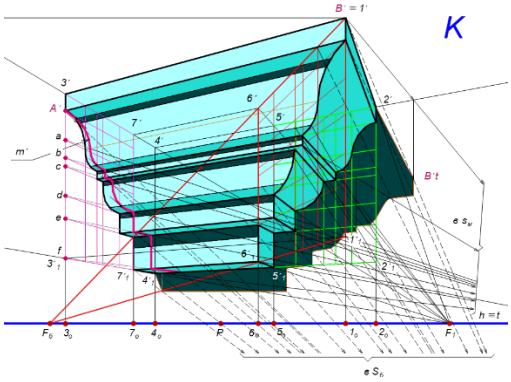

Рис. 15. Побудова перспективи і власної та падаючої тіней карнизу

На рис. 16 представлене індивідуальне завдання за темою «Побудова аксонометричного зображення складного архітектурного об’єкту (рис. 16 б) за наданими ортогональними проекціями та розмірами (рис. 16 а)» в рамках студентського наукового гуртка під керівництвом Н. М. Яворської.

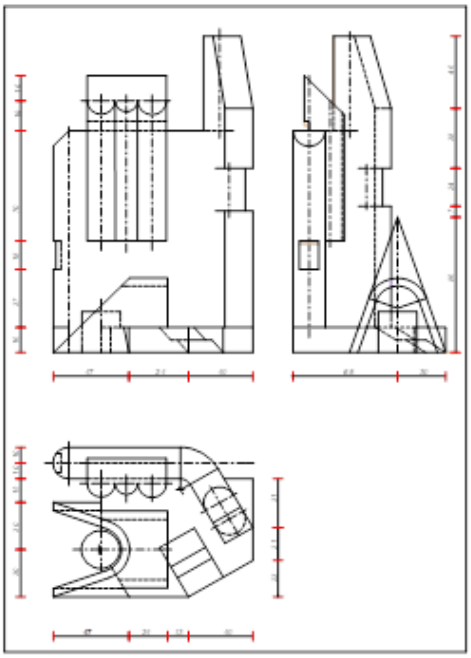

Рис. 16 а. Побудова аксонометричного зображення складного архітектурного об’єкту за розмірами»

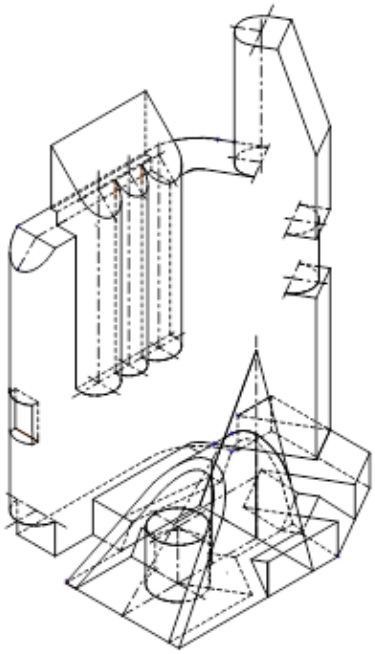

Рис. 16 б. «Побудова аксонометричного зображення складного архітектурного об’єкту за наданими ортогональними проекціями

Висновки. Підсумковий порівняльний аналіз проведених досліджень показав, що у сучасній архітектурі видатних майстрів застосовуються, як правило, нестандартні об’ємно-просторові та композиційні рішення, нові будівельні матеріали та технології. Для цього, на наш погляд, потрібно удосконалювати методологію викладання графічних дисциплін в цілому. Високий рівень геометро-графічної підготовки здобувачів не тільки дозволяє сформувати стійку зацікавленість у засвоєнні та оволодінні графічними компетенціями, але й дає можливість бути успішними у майбутньому. В перспективі наші дослідження для студентів архітектурно-художнього напряму будуть продовжені, зважаючи на наявність сучасних інноваційних технологій і комп’ютеризацію навчального процесу

Література

[1] В.П. Бредньова, О.М. Смичковська. Моніторинг якості професійного навчання студентів архітектурно-художнього профілю. – Zbior artykulow naukowych. ISBN: 978-83-65608-78-9. Warszawa: 2017.-Stor.49-50).

[2] V. Bredniova. On the improvement of the methodology of engineer staff’ s graphic training on the basis of optimization of psychological and pedagogical approaches. Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel: Ariel University. 2016. Issue N07, pp.38–42.

[3] Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. -Режим доступу: www.mon.gov.ua.

[4] В.П. Бредньова. Про необхідність якісної професіональної художньо-графічної підготовки майбутніх архітекторів. – Сборник научных трудов. Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. – 2007.-No.9-10, с. 642-644.

[5] В.П. Бреднёва, Л.В.Кошарская. О формировании профессиональных компетенций будущих инженеров в процессе изучения графических дисциплин в вузе. Одеса: - Вісник Одеського національного морського університету, 2017.- No2 (51), с. 188 – 193.

[6] Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики/Під заг. ред. О.В. Овчарук.-К.:2004.-112 с.

[7] І.І. Драч. Компетентнісний підхід як засіб модернізації змісту вищої освіти. - К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. -2008.-Вип.57.- с.44-48

[8] Т.І. Молнар. Теоретичні основи компетентнісного підходу як освітньої інновації. – Zbior artykulow naukowych. ISBN: 978-83-65608-78-9. Warszawa: 2017. - Stor.21-22.

[9] [Електронний ресурс].-Режим доступу: https://architectureguru.ru/pyramids-of-the-louvre/

References

[1] V.P.Brednyova, & O.M.Smychkovska. (2017). Monitorynh yakosti profesiinoho navchannia studentiv arkhitekturno-khudozhnoho profiliu [Monitoring of the quality of professional training of students of architectural and artistic profile]. – Zbiór artykułów naukowych. 2017, 49-50.

[2] V. Bredniova. (2016).On the improvement of the methodology of engineer staff's graphic training on the basis of optimization of psychological and pedagogical approaches. Modern Tendencies in Pedagogical Education and Science of Ukraine and Israel: The Way to Integration. Ariel University. Issue N0 7, 38 – 42.

[3] Zakon Ukrainy (2003). «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher education»]. No2984-III. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/2984-14.

[4] V.P. Brednyova (2007). Pro neobhidnist jakisnoyi professionalnoyi hudozhnyo-grafichnoyi pidgotovki maibutnikh arckitectoriv. – Sbornik nauchnikh trudov. Regionalniye problemi arkhitekturi i gradostroitelstva, No9-10, 642-644.

[5] V.P. Brednyova, & L.V. Kosharskaia. (2017). O formirovanii professionalnykh kompetentsii budushchikh inzhenerov v protsesse izucheniia graficheskikh distsiplin v vuze [On the formation of professional competencies of future engineers in the process of studying graphic disciplines in university]. Visnik Odeskogo Natsionalnogo Morskogo Universitetu – Bulletin of the Odessa National Maritime University, No2 (51), 188-193.

[6] Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektyvy. (2004). [Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects]. O.V. Ovcharuk, Kyiv: Biblioteka z osvitnoi polityky,112.

[7] I.I. Drach. Kompetentnisnyi pidkhid yak zasib modernizatsii zmistu vyshchoi osvity. (2008). [Competence approach as the way of modernizing the content of higher education]. Problemy osvity – Problems of education, 57, 44-48.

[8] T.I. Molnar. (2017). Teoretychni osnovy kompetentnisnoho pidkhodu yak osvitnoi innovatsii [Theoretical foundations of competence approach as educational innovation]. – Zbior artykulow naukowych, 21-22.

[9] https://architectureguru.ru/pyramids-of-the-louvre/

КЛАССИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ НАЧЕРТАТЕЛЬНОЙ ГЕОМЕТРИИ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ В АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРАКТИКЕ

Бреднева В. П.,
к. т. н., доц., проф. каф. начертательной геометрии и инженерной графики,
vera2008@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3005-2384

Яворская Н. М.,
ст. преп. каф. начертательной геометрии и инженерной графики,
yavorskaya2212@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2790-2691

Яворский П. В.,
асс. каф. начертательной геометрии и инженерной графики,
skat87654312@ukr.net, ORCID: 0000-0003-4075-2058

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Статья посвящена исследованию подходов к усовершенствованию методологии преподавания базовой графической дисциплины «Начертательная геометрия» для студентов архитектурно-художественного направления. Актуальность проведенного исследования заключается в том, что изучение графических дисциплин имеет важное значение, потому что содействует развитию объёмно-пространственного и логического мышления студентов, овладению художественными приёмами реального отображения объектов окружающей среды, выявлению в целом структуры и геометрии объектов.

Современное реформирование образовательной деятельности выдвигает новые требования к обучению в системе высшего образования Украины, в связи с чем возникает необходимость постоянной поддержки заинтересованности студентов в учёбе и мониторинга качества успеваемости на основе компетентностного подхода. Формирование профессиональной графической подготовки будущих архитекторов и художников начинается уже с первого курса обучения, в том числе с помощью изучения художественных и конструктивных особенностей шедевров мировой архитектуры. Отметим, что новая архитектура – это необычные формы в совсем необычном сочетании и соединении, поэтому создание таких композиций требует новых инновационных подходов к графической подготовке будущих специалистов.

Основная цель исследования состоит в поиске и развитии методологических приёмов для повышения эффективности профессиональной графической компетентности в учёбе студентов архитектурно-художественных специальностей. Характеристика существующих в разных концах мира архитектурных шедевров приведена в работе с целью подчеркнуть геометрическое начало в формообразовании любых зданий и сооружений. Примеры классических задач начертательной геометрии, выборочно представленные в работе, были выполнены в течение учебного процесса студентами Архитектурно-художественного института Одесской государственной академии строительства и архитектуры, а также под руководством авторов во время работы студенческих научных кружков в течение последних пяти лет. В перспективе мы продолжим наши исследования, опираясь на современные инновационные технологии и компьютеризацию учебного процесса

Ключевые слова: начертательная геометрия, профессиональная графическая компетентность, мониторинг качества успеваемости, студенты архитектурно-художественного направления.

CLASSICAL PROBLEMS OF DRAFT GEOMETRY AND THEIR APPLYING IN ARCHITECTURAL AND ARTISTIC PRACTICE

Brednyova V. P.,
PhD Tech. Sci., Professor, Department of Descriptive Geometry and Engineer Graphic,
vera2008@ukr.net, ORCID: 0000-0002-3005-2384

Yavorskaya N. M.,
Senior Lecturer, Department of Descriptive Geometry and Engineer Graphic,
yavorskaya2212@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2790-2691

Yavorskiy P. V.,
Assistant, Department of Descriptive Geometry and Engineer Graphic,
skat87654312@ukr.net, ORCID: 0000-0003-4075-2058

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article is devoted to the study of approaches to improving the methodology of teaching the basic graphic discipline «Descriptive Geometry» for students of the architectural and artistic direction. The relevance of the study is that the study of graphic disciplines is important because it contributes to the development of volumetric-spatial and logical thinking of students, the mastery of artistic techniques of real display of environmental objects, and the identification of the structure and geometry of objects in general.

The modern reform of educational activities puts forward new requirements for teaching in the higher education system of Ukraine, in connection with which there is a need for constant support of students' interest in learning and monitoring the quality of academic performance based on a competency-based approach. The formation of professional graphic training for future architects and artists begins already from the first course of study, including through the study of the artistic and constructive features of the masterpieces of world architecture. Note that the new architecture is an unusual form in a very unusual combination and connection, so the creation of such compositions requires new innovative approaches to the graphic training of future specialists.

The main goal of the study is to find and develop methodological techniques to improve the effectiveness of professional graphic competence in the study of students of architectural and artistic specialties. The characteristic of architectural masterpieces existing in different parts of the world is given in the work in order to emphasize the geometric principle in the shaping of any buildings and structures. Examples of classical problems of descriptive geometry, selectively presented in the work, were performed during the educational process by students of the Architectural and Art Institute of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, as well as under the guidance of the authors during the work of student scientific circles over the past five years. In perspective, we will continue our research, relying on modern innovative technologies and computerization of the educational process.

Keywords: professional graphic competence, monitoring of the quality of training, competence approach, students of architectural specialties.

УДК 72.03(477.74) DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-161-167

АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЯ ОСВІТА В ОДЕСІ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Григор'єва В. Б.,
к. п. н., доц. каф. рисунка, живопису та архітектурної графіки,
grigorjeva.valya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3874-5617

Споденюк С. І.,
ст. викл. каф. рисунка, живопису та архітектурної графіки,
buket_roz@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7986-3949

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Статтю присвячено видатному художнику, викладачу, збирачеві пам'ятників культури та мистецтва на початку XX століття в місті Одесі – Теофілу Борисовичу Фраєрману. Починаючи з 20-30-х років минулого століття Т. Б. Фраєрман викладав в Одеському художньому інституті (зараз це Одеський художній коледж ім. М. Б. Грекова) та на інженерно-будівельному факультеті в Одеському політехнічному інституті.

В статі розглянуті біографічні факти життя відомого митця, основні етапи громадської роботи зі збереження культурної і мистецької спадщини Одеси, головні досягнення на посаді завідувача відділу західного мистецтва Одеського музею західного і східного мистецтва майже за 40-річний термін роботи.

Ключові слова: архітектурно-художня освіта в Одесі, видатний художник, збирач пам'ятників архітектури та мистецтва.

Вступ. Теофіл Борисович Фраєрман – видатний художник, викладач, збирач пам'ятників культури та мистецтва на початку XX століття в місті Одесі. Його багаторічна творча і громадська діяльність досі не отримали заслуженої уваги та оцінки сучасників, а педагогічний доробок ще чекає на своїх дослідників. Починаючи з 20-30-х років минулого століття Т. Б. Фраєрман викладав в Одеському художньому інституті (зараз це Одеський художній коледж ім. М. Б. Грекова) та на інженерно-будівельному факультеті в Одеському політехнічному інституті. Вплив майстра міжнародного масштабу на становлення архітектурно-художньої освіти в Одесі на початку XX століття не було оцінено за заслугами. Не підлягає сумніву, що його особистий художній талант, ерудиція, багатий досвіт спілкування з видатними митцями сучасної європейської мистецької еліти, участь у міжнародних проектах Парижа і Лондона, створили основу для появи і формування новітніх тенденцій в одеському художньому середовищі.

Не випадково Т. Б. Фраєрман на початку 1918 року стає одним із засновників групи «Спілка незалежних художників» в Одесі, де з іншими митцями пропагує європейські погляди на сучасне мистецтво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На жаль, ім'я Теофіла Борисовича Фраєрмана на довгі роки було забуто тому, що він у 1949 році вимушений був залишити улюблену роботу в училищі, інженерно-будівельному інституті та музеї за обвинуваченням у «формалізмі у творчості». Всі документи стосовно його педагогічної роботи в архітектурно-художніх закладах Одеси до Другої світової війни не збереглися.

Невелика кількість публікацій стосовно творчого та особистого життя проф. Т. Б. Фраєрмана з'явилася останнім часом завдяки публікаціям проф. О. Д. Сараб'янова, Лесі Войскун, які розглядають його життєвий шлях з точки зору французького впливу на

становлення художника-живописця. В мемуарній та науковій літературі згадується ім'я Т. Б. Фраєрмана як педагога та збирача художніх цінностей в Одеському музеї західного та східного мистецтва його учнями (Є. А. Кибриком – народним художником СССР, академіком; Н. О. Шелюто – заслуженим діячем мистецтв УРСР, О. А. Соколовим; Д. М. Фруміною; Ю. М. Єгоровим) та співробітниками цього музею у науковому збірнику, присвяченому 90-річчю виходу першого каталогу Одеського музею західного та східного мистецтва (Галереї старовинного Живопису).

Основні періоди життя та творчості Т. Б. Фраєрмана існують у Вікіпедії та на електронних ресурсах поодиноких одеських видань, присвячених біографічним довідкам відомих одеситів.

Існує плутанина у термінах роботи та посадах, на яких працював проф. Т. Б. Фраєрман у 20-30-х роках минулого століття в Одеському художньому інституті (зараз це Одеський художній коледж ім. М. Б. Грекова) та на архітектурному факультеті Одеського інженерно-будівельного інституту.

Постановка завдання. Мета дослідження – повернути забуте ім'я професора Т. Б. Фраєрмана, як активного учасника становлення архітектурно-художньої освіти в Одесі на початку XX століття.

Завдання: вивчити існуючи історичні документи, які стосуються біографії, педагогічної та громадської діяльності професора Т. Б. Фраєрмана; уточнити деякі факти, які існують у офіційних документах, щодо педагогічної діяльності в закладах архітектурно-художньої освіти м. Одеси.

Основний матеріал і результати. Одеська державна академія будівництва та архітектури разом з Одеським художнім коледжем ім. М. Б. Грекова є одним із засновників архітектурно-художньої освіти Півдня України.

У 1918 році з метою підготовки інженерів-будівельників був створений інженерно-будівельний факультет в Одеському політехнічному інституті. В цей час в Одеському художньому інституті (зараз це Одеський художній коледж ім. М. Б. Грекова) існували архітектурні вільні майстерні, а з 1924 року – архітектурний факультет. Після реорганізації художнього інституту архітектурний факультет був переведений до складу інженерно-будівельного інституту. Вже 23 липня 1930 року відкрився Одеський Інженерно-будівельний інститут з архітектурним факультетом.

В цей час дисципліну «Рисунок» викладав видатний митець сучасності Теофіл Борисович Фраєрман (рис. 1.), який народився 2 березня (16 березня за новим стилем) 1883 року у Бердичеві в сім'ї кустаря-ремісника.

Рис 1. Т. Б Фраєрман

Після переїзду до Одеси Т. Б. Фраєрман з 13 років працює в малярній майстерні та навчається на недільних курсах Одеського художнього училища. В 1898 році вступає до

цього училища та займається рисунком та живописом під керівництвом відомого художника Кіріака Костанді (1852-1921), за порадою якого переїжджає до Мюнхенської академії Антона Ашбе для подальшого розвитку художніх здібностей. Через деякий час Т. Б. Фраєрман відвідує Париж, де працює у скульптурних майстернях О. Родена та Аронсона.

З 1909 року постійно бере участь у Паризьких художніх Салонах разом з відомими художниками Анрі Матіссом, Огюстом Роденом та багатьма іншими відомими митцями, навчається мистецтву у Габріеля Ферьє та Леона Бонна [3]. З 1914 по 1917 рік живе у Лондоні, де бере активну участь у творчому житті міста.

Після Жовтневої революції повертається до Одеси та стає одним з лідерів та керівників «Спілки незалежних художників» [1]. З 1919 по 1920 рік займається створенням Одеського музею західного та східного мистецтва, в якому працював майже 40 років.

Спільно з архітектором О. Д. Зейлігером бере активну участь в роботі Комітету з охорони пам'ятників мистецтва та старовини (КОПІС) в Одесі. У сферу діяльності КОПІСу входило виявлення художніх та архітектурних пам'ятників міського та національного значення. Комітетом було встановлено, що в Одесі на той час було багато старовинних архітектурних будівель та пам'ятників. Разом з цим Комітет зауважував, що охорона історичних пам'ятників та споруд випала з поля зору громадськості, тому велика кількість пам'ятників зруйнована, а інші руйнуються на очах і можуть бути втрачені назавжди.

Група архітекторів і художників Комітету разом зі студентами-практикантами художнього (Одеський художній коледж ім. М. Б. Грекова) та будівельного інститутів проводили дослідження пам'ятників, складали реєстраційні акти, проводили опис, заміри, виявляли ступінь пошкодження та необхідність реставраційних робіт.

Одночасно проводилася реєстрація та опис покинутих маєтків та квартир, які залишилися після виїзду власників за кордон. За результатами обстеження КОПІСа вдалося зберегти тисячі художніх витворів мистецтва від пограбування та знищення. Знайдені та збережені цінності були зосереджені в художніх фондах будинку Русова (Торгова, 4) та в будинку графа М. М. Толстого (Сабанеєв міст, 4). На жаль, у період денікінської окупації ці сховища були розграбовані і лише після встановлення радянської влади в Одесі Комітетом була продовжена робота зі збереження художніх цінностей. Будинок графа М. М. Толстого був повністю зайнятий творами мистецтва. В серпні 1920 року відкрився Перший народно-художній музей, де завідуючим був призначений Т. Б. Фраєрман. За період роботи Т. Б. Фраєрмана значно поповнилися фонди творами російських живописців кінця XIX – початку XX століття за рахунок приватних колекцій Русова, Севастопуло, Янопуло, Кузнєцова та інших.

У 1928 році реорганізація одеських музеїв продовжилася: на базі Одеського державного художнього музею (Пушкінській, 9) відбулося поповнення за рахунок інших музеїв міста на правах відділів цього музею. Так Перший народно-художній музей та «Галерея сучасного живопису» стали відділами західного мистецтва Одеського державного художнього музею із завідуючим Т. Б. Фраєрманом [6, 68 с].

Одночасно з великою суспільною та музейною роботою Т. Б. Фраєрман викладає живопис у Одеському художньому інституті (нині Одеський художній коледж ім. М. Б. Грекова). У 1920 році Наркомпросом йому присвоєно вчене звання професора. У 30-ті роки Т. Б. Фраєрман працює за сумісництвом професором кафедри графіки та рисунка архітектурного факультету Одеського інженерно-будівельного інституту, пізніше стає одним із засновників художньої підготовки майбутніх архітекторів.

Наукові праці відображають коло мистецьких інтересів Т. Б. Фраєрмана: «150 років образотворчого мистецтва Одеси», «Колір в архітектурі України» (спільно з проф. О. Б. Постелем), монографія, присвячена творчості та педагогічній діяльності К. К. Костанді.

З початком Другої світової війни студенти та викладачі архітектурного факультету, як і більшість молоді країни, пішли захищати свою Батьківщину, а інститут громадянського та комунального будівництва, як тоді називався інженерно-будівельний інститут, був евакуйований у м. Джанкой (Крим).

Професор Т. Б. Фраєрман разом з директором О. Д. Зейлігером, П. М. Сегалем та М. В. Земечек займався підготовкою до евакуації музейних цінностей Одеського музею західного та східного мистецтва до м. Уфа Башкирської АРСР.

19 липня 1941 року був отриманий наказ обласного відділу мистецтв про термінову евакуацію художніх цінностей 12-тисячного зібрання Одеського музею західного та східного мистецтва. Спочатку планувалося вивозити цінності залізницею через Київ або Харків, але блокада Одеси з суші залишала лише одну можливість для евакуації – морським шляхом. Супроводжували такі цінні грузи лише досвідчені музейні співробітники разом зі своїми сім'ями. Серед них був професор Т. Б. Фраєрман. Було вирішено направити цінну колекцію у глибокий тил, за маршрутом Одеса – Новоросійськ – Сталінград – Свердловськ – Уфа. В жовтні 1941 року завершилася передача одеської колекції на зберігання Башкирському художньому музею. В «Картинний фонд евакуйованих музеїв України 1942 р.» входили Київський музей західного та східного мистецтва, Київський музей російського мистецтва та Полтавський художній музей.

Професор Т. Б. Фраєрман працював у музейних фондах Наркомпроса України до 1944 року, а експонати Одеського музею західного та східного мистецтва повернулися в Одесу у березні 1945 року [4].

З поверненням до Одеси викладає в Одеському інженерно-будівельному інституті та Одеському художньому училищі, а також за сумісництвом завідує відділом західноєвропейського живопису Одеського музею західного та східного мистецтва.

В 1947 році нагороджений медаллю за велику громадську роботу зі збереження музейного майна під час евакуації, а у 1949 році вимушений залишити улюблену роботу в училищі та музеї за обвинуваченням у «формалізмі у творчості», перед цим встигає організувати першу в Україні виставку грузинського художника-аматора Ніко Піросманішвілі.

За 30 років плідної педагогічної роботи Т. Б. Фраєрман виховав цілу плеяду видатних художників та архітекторів. Його учнями були: Є. А. Кібрик, О. А. Соколов, Д. М. Фруміна, В. І. Поляков, Н. О. Шелюто, О. Б. Постель, С. Б. Отрощенко, Ю. Єгоров та багато інших [5]. За дослідженням мистецтвознавця Михайла Рашковецького, феномен митця і педагога Т. Б. Фраєрмана ще досі не вивчено. Швидше за все, це був найпотужніший вплив яскравої і неординарної особистості, широко освіченої людини, з точним художнім смаком, глибокої ерудиції в галузі мистецтва. В тому числі європейського авангарду, практично недосяжного для радянських студентів 1930-1940-х років минулого століття [2].

З 1954 по 1962 рік заняття на кафедрі архітектури і графіки було припинено у зв'язку з перейменуванням інституту, архітектурна спеціальність тимчасово була закрита. На початку 1960-х рр. вона була відновлена. Довелося знов створювати навчальну та матеріальну базу, розробляти методику викладання художніх дисциплін, формувати кадри викладачів, обладнувати зали рисунка, живопису та скульптури. В цей час на кафедрі нарисної геометрії, креслення та рисунка працював учень Т. Б. Фраєрмана доцент Олександр Борисович Постель, видатний художник, графік, офортист.

Теофіл Борисович Фраєрман помер у 1957 році в Одесі, залишивши після себе цілий ряд видатних художників та архітекторів, творчу спадщину, яка ще чекає на своїх дослідників. На жаль, багатий творчий доробок Т. Б. Фраєрмана залишився у європейських поціновувачів його мистецтва. Вплив такої видатної особистості на формування та розвиток архітектурно-художньої освіти Одеси не залишився не поміченим. Послідовники його творчості та педагогічної діяльності продовжили великі ідеї свободи самовираження, високої професійної підготовки майбутніх фахівців.

Висновки. Дослідження існуючих документів стосовно біографії, педагогічної і громадської діяльності професора Т. Б. Фраєрмана яскраво свідчать про його непересічний талант та активну життєву позицію у збереженні спадщини міста Одеси на початку XX століття і в часи Другої світової війни. Т. Б. Фраєрман був членом Одеської спілки

художників України, членом правління організаційного комітету цієї спілки та членом вченої ради Одеського історико-краєзнавчого музею.

Перспективи подальших досліджень бачимо у вивчені педагогічних умов викладання рисунка та живопису у художніх закладах Одеси за індивідуальною методикою проф. Т. Б. Фраєрмана.

Література

[1] Войскун Леся. Фраєрман Теофил Борисович //Энциклопедия русского авангарда: Изобразительное искусство. Архитектура /Авторы-составители В.И. Ракитин, А.Д. Сарабьянов; Научный редактор А.Д. Сарабьянов. – М.: RA, Global Expert and Service Team, 2013. – Т.11: Биография. Л-Я. - С. 491-492, – ISBN 978-5-902801-11-5.

[2] Гуляєва О.В., «Тео фра» у мистецькому просторі півдня України у першій половині XX століття. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції « Особистість митця в культурі «.- 20-22 квітня 2016 р.- Секція №1. Роль особистості в мистецтві. Образотворче мистецтво. – Херсон – 2016.- 236с.

[3] E. Benezit, Dictionnaire critique et documentaire dess pentress (…) de tous les temps (…), V.2, Pariss, 1913, p. 323-324.

[4] Кушнир О.А..Из истории эвакуации на восток коллекций художественных музеев г. Одессы в 1941-1945гг. // Международная научно-теоретическая конференция (к 200-летию Одессы). – Одесса, 1994.

[5] Одеська художня школа. Спогади колишніх учнів 1865 – 1940. Збірник/ уклад. О.М. Барковська ;.ред. І.С. Шелестович; Одес. нац. б –ка. – Одеса, 2015.- 148с., 8с.іл.

[6] Одесский музей западного и восточного искусства – 90: сборник научных статей / науч. ред., сост. Л. Сауленко. – Одесса: Астропринт, 2014. – 100 с.:ил. ISBN 978-966-190-927-3

References

[1] Voiskun Lesya. Fraerman Teofil Borisovich //Entsiklopediya russkogo avangarda: Izobrazitelnoe iskusstvo. Architecture /Avtory-sostaviteli V.I. Rakitin, A.D. Sarabyanov; Nauchnyi redaktor A.D. Sarabyanov. – M.: RA, Global Expert and Service Team, 2013. – T.11: Biografiya. L-Ya. - P. 491-492, – ISBN 978-5-902801-11-5.

[2] Huliaieva O.V., «Teo Fra» u mystetskomu prostori pivdnia Ukraiiny u pershii polovyni XX stolittia. Materialy II Mizhnarodnoii naukovo-praktychnoii konferentsii «Osobystist mytsia v kulturi». - 20-22 kvitnia 2016 r.- Sektsiia №1. Rol osobystosti v mystetstvi. Obrazotvorche mystetstvo. – Kherson – 2016.- 236 s.

[3] E. Benezit, Dictionnaire critique et documentaire dess pentress (…) de tous les temps (…), V.2, Pariss, 1913, p. 323-324.

[4] Kushnir O.A. Iz istorii evakuatsii na vostok kollektsii khudozhestvennykh muzeev g.Odessy v 1941-1945 gg. // Mezhdunarodnaya nauchno-teoreticheskaya konferentsiia (k 200-letiiu Odessy). – Odessa, 1994.

[5] Odeska khudoznia shkola. Spohady kolyshnikh uchniv 1865 – 1940. Zbirnyk/ uklad. O.M. Barkovska ; red. I.S. Shelestovych; Odes. nats. b –ka. – Odesa, 2015.- 148 s., 8 s. il.

[6] Odesskii muzei zapadnogo i vostochnogo iskusstva – 90: sbornik nauchnykh statei / nauch. red., sost. L. Saulenko. – Odessa: Astroprint, 2014. – 100 s.:il. ISBN 978-966-190-927-3

АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ОДЕССЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Григорьева В. Б.,
к. п. н, доц. каф. рисунка, живописи и архитектурной графики,
grigorjeva.valya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3874-5617

Споденюк С. И.,
ст. преп. каф. рисунка, живописи и архитектурной графики,
buket_roz@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7986-3949

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. Статья посвящена известному художнику, преподавателю, собирателю памятников культуры и искусств в начале XX века в городе Одессе – Теофилу Борисовичу Фраерману. Его многолетняя творческая и общественная деятельность до сих пор не получила заслуженного внимания и оценки современников, а педагогические наработки еще ждут своих исследователей. Начиная с 20-30-х годов прошлого столетия Т. Б. Фраерман преподавал в Одесском художественном институте (сегодня это Одесский художественный колледж им. М. Б. Грекова) и на инженерно-строительном факультете Одесского политехнического института.

Цель исследования – вернуть забытое имя профессора кафедры графики и рисунка Одесского инженерно-строительного института Т. Б. Фраермана как активного учасника становления архитектурно-художественного образования в Одессе в начале XX века.

Задание исследования: изучить существующие исторические документы, которые касаются биографии, педагогической и общественной деятельности профессора Т. Б. Фраермана; уточнить некоторые факты официальных документов о его педагогической деятельности в институтах г. Одессы в 20-30-х годах прошлого столетия.

В статье рассмотрены биографические факти жизни известного художника, основные этапы общественной работы по сохранению культурного и художественного наследия Одессы, основные достижения на должности заведующего отделом западноевропейской живописи Одесского музея западного и восточного искусства почти за 40-летний период работы.

Исследования существующих документов, касающихся биографии, педагогической и общественной деятельности профессора Т. Б. Фраермана, свидетельствуют о его незаурядном таланте художника, активной жизненной позиции по сохранению культурного наследия Одессы в годы Второй мировой войны и огромное влияние на становление архитектурно-художественного образования в городе.

Перспективы дальнейших исследований состоят в изучении педагогических условий преподавания рисунка и живописи в художественных заведениях Одессы по индивидуальной методике проф. Т. Б. Фраермана.

Ключевые слова: архитектурно-художественное образование в Одессе, известный художник, собиратель памятников архитектуры и искусства.

ARCHITECTURAL AND ART EDUCATION IN ODESSA AT THE BEGINNING OF XX CENTURY

Hryhorieva V. B.,
PhD Ped., Associate Professor, Department of Drawing, Painting, Architectural Graphics,
grigorjeva.valya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3874-5617

Spodeniuk S. I.,
Senior Lecturer, Department of Drawing, Painting, Architectural Graphics,
buket_roz@ukr.net, ORCID: 0000-0001-7986-3949,

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article is dedicated to Teofil Borisovich Fraerman, the famous artist, teacher, collector of architectural monuments and artworks of the beginning of XX century in Odesa. It is until today that his lifetime creative and social activity remained without well-deserved recognition and credit of the contemporaries, and his pedagogical developments are yet to see the researchers. In 20s and 30s of the last centuries, T. B. Fraerman was a teacher at Odesa art institute (today it is the Grekov Odesa art school) and Civil engineering faculty of Odesa Polytechnic institute.

The objective of the research is to revive the forgotten name of T. B. Fraerman, the professor of the Department of graphics and drawing at the Odesa Civil Engineering Institute, as an active contributor to the formation of architectural and art education of Odesa at the beginning of XX century.

The aims of the research are to study existing historical documents, pertaining to biography, pedagogical and social activity of professor T. B. Fraerman, and to clarify some facts known from the official documents of his pedagogical activity at the institutes of Odessa in 20-30s of the XX century.

The article considers autobiographic facts of life of the famous artist, the milestones of his social work on preservation of Odesa cultural and art heritage, the major achievements as a head of the Western art department of the Odesa Museum of Western and Eastern Art for almost a 40-year work period.

The studies of the existing documents, related to the biography, pedagogical and social activity of professor T. B. Fraerman indicate to his superior talent of an artist, activism in preservation of Odesa cultural heritage during World War II and the great influence on the development of architectural and art education in the city.

Further research prospects include investigation of the pedagogical environment and conditions for teaching of drawing and painting based upon individualized instruction approach developed by prof. T. B. Faerman at the Art schools of Odesa.

Keywords: architectural and art education, famous artist, collector of architectural monuments and artworks.

УДК 711.168(475.57) DOI: 10.31650/2707-403X-2021-15-168-175

О КУЛЬТУРЕ И ОБРАЗОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО АРХИТЕКТОРА. НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАБОТЫ В Г. ОДЕССЕ. ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

Черненко А. А.,
асс. каф. архитектуры зданий и сооружений,
ugolneba16@gmail.com ORCID: 0000-0002-3378-0790

Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассмотрены основные вопросы, связанные с проблемой в образовании, в частности с образовательной программой будущих архитекторов, специализирующихся на проектировании в исторической части города Одессы. Автором проведен анализ существующего состояния зданий и сооружений в историческом ареале города; проведен краткий ретроспективный обзор решений подобных задач из мировой практики; выявлены особенности исторической городской ткани, отмечены основные ошибочные мнения о правилах архитектурного проектирования в исторической части города, будь то новое строительство или же реконструкция памятников; обозначены пути решения создавшейся проблемы, в частности в архитектурном образовании. Отмечена важность создания научно-проектной лаборатории на базе ОГАСА для качественного решения этих вопросов.

Ключевые слова: историческая застройка, градостроительство Одессы, реставрация, реабилитация, образование, архитектурное образование, проектирование в исторической части города.

Введение. Решение проблем, связанных с проектированием в исторической среде, важно не только в конструктивном и архитектурно-художественном направлении, но и в поиске благоприятных решений по функциональной наполненности исторических зданий в контексте изменяющихся условий экстенсивно развивающегося города. Но для того, чтоб определить, систематизировать, откалибровать сегменты исторической части города, необходимо создать научно-производственные группы, включающие в себя специалистов разного профиля (архитекторы, архитекторы-реставраторы, инженеры, технологи, конструкторы, историки, краеведы, скульпторы, фотографы, маркетологи и экономисты, строители и, конечно же, студенты). Правильней и проще всего создавать такие группы на основе ОГАСА. Где уже есть богатая научная и лабораторная базы. Этой базе необходима лишь поддержка государства, чтобы выйти из анабиозного состояния. И одной из показательных «вех», показывающих достижения совместного труда преподавателей и студентов, является защита дипломных проектов. Причём объекты проектирования имеют совершенно конкретные адреса и потому представляют интерес как для самих студентов, специалистов, так и для пользователей этой архитектуры – граждан города (рис. 1–4).

В современном мире одной из самых больших проблем являются проблемы в системе общего образования, своеобразные озоновые дыры в культурной сфере, и как следствие поверхностные знания у профессионалов. Образование из общего становится клиповым, фрагментарным. Причём это характеризует и объём получаемых учениками знаний, и количество учеников, которые могут получать знания в полном объёме.

Постановка задачи. Цель исследования – выявление проблем в образовательных программах студентов архитектурного вуза и как следствие не компетентной деятельности архитекторов, проектирующих в исторической застройке, на примере г. Одессы и поиск путей их решения. А также популяризация оригинальных идей студентов, ознакомление с

альтернативными проектами, тем не менее выполненными по всем правилам классической архитектурной школы и на основании передовых исследований в области архитектуры.

Основной материал и результаты. Ну вот опять пришёл День знаний. А знаете ли вы, что Земля плоская? Не верите? Напрасно. Ведь достаточно выйти на берег моря, и вы в этом сами убедитесь. А если у вас спросят: что полезнее, Солнце или Луна? – отвечайте Луна. Ибо Солнце светит днем, когда и без того светло, а Луна – ночью. Считаете это смешным? Да это было смешно и во времена Ходжи Насреддина, и во времена Козьмы Пруткова, и тем более в XX веке. Но сегодня это печально. Почему? Потому что многие действительно верят в то что Луна светит, Земля плоская, и многим совершенно не интересно, что это за персонажи такие Ходжа и Козьма. Эпоха невежества.

Кто виноват? Виноваты старшие. Да, в этом молодёжь права. Старшие очень быстро забывают, что учить может стать поздно, но учиться – никогда. Где-то в какой-то момент произошёл разрыв между поколениями, и в образовавшийся вакуум хлынул поток пены антикультуры. Маяками в этом потоке просто обязаны быть преподаватели. Эпоха невежества, разрыва и отрицания, эпоха «просто купил – просто продал», бизнес и ничего личного. А, как известно, «архитектура — это зеркало эпохи». Вот и оглянитесь на здания, которые нас окружают. Но не все увидят. Умение «видеть» — это дар, но в то же время и проклятие художника, архитектора, творца. Только не многие «смелые», по-настоящему жаждущие, отдаются этой профессии, и ещё меньше совсем отчаянных, которые своим даром видеть жаждут поделиться. Они унижены и оскорблены невежеством чинуш и безразличием фарисеев, которые словосочетание «поделиться даром» понимают совершенно иначе. Так вот только в результате встречи желающих «пить» и желающих «напоить» можно утолить эту жажду, жажду творить.

Некоторые аспекты взаимосвязи учебных программ с профессиональной практикой в г. Одессе. Эта статья по своей структуре должна была напоминать формулу: вопрос – ответ. Коротко и ясно. Но вопросы слишком важные и коротко отвечать на них не получается. Поэтому я решил собрать все вопросы вместе и дать на них ответ этой статьёй.

Итак, о чём же чаще всего спрашивают архитекторов: «Как правильно строить в историческом центре?», – а преподавателей: «Чему вы учите своих студентов?». И, наконец, студентов: «За что вы не любите Одессу? Зачем вы реконструируете эти фасады, ведь здание уже не является памятником архитектуры? Почему вы не покрасили фасад в яркие цвета? Это же музыкальная школа».

Как же строить в историческом центре города? На этот вопрос уже неоднократно был дан однозначный ответ, закреплённый документально, и этот документ был ратифицирован многими странами мира. Речь идет о двух Хартиях Афинской (1933 г.) и Венецианской (1964 г.) [1]. Их авторами были ведущие мировые архитекторы. Тексты этих документов есть в свободном доступе и каждый желающий может с ними ознакомиться. «Велосипед» был изобретён до нас. Нужно только научится читать инструкцию. Вот несколько цитат:

«Пункт 65. Исторические архитектурные ценности (отдельные памятники или градостроительные ансамбли) должны сохраняться.

Жизнь города — это историческое явление, проходящее через века, воспоминанием о котором остаются памятники архитектуры. Эти памятники придают городу своеобразный характер. Это драгоценные свидетели прошлого, которые со временем приобретают историческую и духовную ценность. Кроме того, в этих сооружениях запечатлены черты наивысшего взлета художественного творчества народа. Памятники являются частью мирового исторического наследия, поэтому необходимо прилагать все усилия для их сохранности сегодня и на грядущие времена».

«Пункт 70. Использование архаичных архитектурных элементов для оформления новых зданий, возводимых в зоне исторических памятников под предлогом их архитектурной увязки, может привести к пагубным последствиям. Подобные творческие предложения допускать нельзя.

Подобные методы противоречат опыту истории. Никогда возврат к прошлому не поощрялся, никогда человек не двигался вспять. Шедевры прошлых эпох убеждают в том, что каждое поколение мыслило по-своему, создавало искусство и эстетику, используя в своем творчестве лучшие технические достижения своего времени.

Рабски копировать прошлое — это обрекать себя на ложь, это создавать в принципе фальшивое, ибо современные здания не будут строиться древними методами, а возведение архаичных сооружений с применением современной строительной техники может привести лишь к бессмысленному подражанию произведениям прошлых эпох.

Смешивая старое с новым, невозможно создать подлинно ансамблевого решения, отличающегося единством стиля. Это будет чистое подражательство, мешающее восприятию истинного памятника искусства, ради которого была предпринята столь неразумная инициатива».

Вот так. Что же здесь непонятного? Однако вопрос «Как строить в исторической застройке» – всё ещё вызывает массу споров, причём не только среди неравнодушных горожан, но и в профессиональной среде. Бытует мнение, что необходимо и только так, а не иначе, строить здания в историческом центре исключительно в стиле историзма, опираясь на архитектуру «старой Одессы». Если не доверять пункту 70 Афинской Хартии и мнению вдохновителя этой Хартии Ле Корбюзье, можно убедиться в том, что это мнение «тупиковое» на простом примере [2].

Современное состояние застройки в центре Одессы. Познакомьтесь с перекрёстком четырёх эпох. В самом центре Одессы на пересечении улиц Дерибасовской и Екатерининской расположились здания, каждое из которых представляет здесь определённый период в истории города. Итак, начнём с самого «старого»: это Екатерининская, 14 – склады, 1804 г., которые были перестроены и приспособлены для Ришельевского лицея по проекту арх. Ф. Шаля в 1819–1820 гг. Стиль ампир. Следующий персонаж — это первоначально 2-этажный дом Стефана и Евстафия Калафати, построенный арх. Г. И. Торичелли в 1834 г. Позже в 50-е годы XIX века арх. К. Кошелевым была произведена надстройка третьего этажа и переустройство дома с устройством лавок на первом этаже. Но ещё более серьёзным испытаниям здание подверглось в 1870-е гг. Была произведена замена угловой части дома новым зданием. И, наконец, в 1892 г. под надзором арх. Ю. М. Дмитренко была изменена планировка магазина А. И. Абрикосова. Ещё нескольким изменениям подвергся фасад по Екатерининской в 1908 и в 1910 годах. По проекту 1851 года кроме надстройки предполагался новый фасад, подобно корпусу по Дерибасовской, однако была оставлена архитектура 1834 года. Сегодня трудно однозначно определить стиль этого дома. Проще всего назвать эклектикой или историзмом. Между фундаментами этих двух зданий 30 лет разницы, а в окончательно сформированном облике их архитектура разбежалась более чем на 70 лет. Теперь два замечательных здания из следующего, XX века. Первое построено в 1952—1953 гг. для китобойной флотилии «Слава» и является прекрасным образцом неоклассики. Авторы проекта арх. Г. В. Топуз и В. Л. Фельдштейн. Второе, здание ресторана «Юбилейный», построено через 15 лет, в 1964—1968, совсем в другую эпоху. Построено в стиле модернизма арх. Л. И. Швальбиной. Между прочим, сегодня это замечательное здание подвергается нахальной модернизации [3] – [5].

Архитектура какого же из этих четырёх зданий может послужить эталоном? Но вот на что необходимо обратить особое внимание: хоть они и очень разные, но есть одно, объединяющее их качество: они совершенно вписаны в сетку улиц, в особенности рельефа, в возможности инфраструктуры и социальной востребованности.

Пути решения проблемы исторической застройки. Однако сегодня мы имеем безобразные высотки с прилепленными уродами «цеатлантами», пошлые заигрывания с декором барокко или модерна, навешивание его на продиктованные бизнесом пропорции.

Вот ещё одна цитата:

«Пункт 76. Все, что создается в городе, должно соответствовать масштабу человека.

Естественные размеры человека должны составлять основу масштаба всего того, что связано с его жизнью и различными видами деятельности. Это относится к масштабу размеров и площадей, масштабу расстояний, устанавливаемых с учетом естественной скорости передвижения человека, масштабу распорядка дня, увязанного со скоростью ежедневного движения солнца» [1].

Та часть города, которая со временем стала историческим центром, проектировалась согласно так называемой гипподамовой системе и рассчитывалась для человека XIX века, с его особенностями в жизни, работе, отдыхе и передвижении. И в любые пережитые Одессой эпохи архитекторы старались учитывать эти особенности, однажды заложенные в основу. Но наступила наша эпоха и в стройную чётко продуманную структура стали впихивать радужные «аркадии».

Архитектурно-инженерные изменения в структуре исторической застройки могут происходить по трём направлениям: реставрация памятника (в том числе и научная реставрация), реконструкция (с внедрением нового в той или иной степени) и, наконец, новое строительство. Каждое направление требует изначально тщательного профессионального анализа ситуации.

Выводы. А вы заметили, что мы стали стесняться и как следствие избегать высокопарных слов? Честь, совесть, любовь, доброта, спасибо, пожалуйста – это со знаком плюс, но и: предательство, равнодушие, подлость, глупость – со знаком минус. Наша избыточная толерантность сводит все характеристики к нулю. За этим стоят более глубинные процессы. Зеркало эпохи, отражение человека, его интересов, его повседневной жизни, всё это называется культурой, ещё одним словом-рудиментом. И все составляющие культуры тесно взаимосвязаны.

Сегодня мы построим дом, в нём вырастут дети, которые завтра будут строить свои дома. Дети будут взрослеть и развиваться в окружении этой архитектуры, впитывать её. Что же послезавтра мы увидим на улицах нашего города? Это замкнутый круг. И только образование, поставленное на высокую государственную платформу, может его качественно разорвать. Адепты и альтруисты не в силах совладать с потоком антикультуры. Но в любом случае нужно оставаться честным с самим собой и, выбрав путь наставника, стараться пробудить желание, поддержать желающих, обладая знаниями и навыками, делиться с юными. Не только порицать их, становясь в позу мэтра, но отрицая – предлагать. Иногда складывается впечатление, что преподаватели и студенты обязательно должны быть по разные стороны баррикады, защита дипломных проектов при этом напоминает судилище. Нет, мы со студентами коллеги, и за каждым честным дипломом стоит огромная скрупулёзная работа не только студента, но и его преподавателей, не просто руководителей, а и «мыслеводителей». Именно таких отношений придерживается преподавательский коллектив АХИ ОГАСА.

Чётко выверенные пропорции, изученные градостроительные и геологические условия, анализ инфраструктуры, социология, современный декор и пластика – все эти факторы есть основа, фундамент лучших дипломных проектов. Именно благодаря этому алгоритму возможно получить достойный результат, современную архитектуру, интегрированную в исторический ареал.

Не ограниченные рамками, без бизнеса балласта, свободные в своих мыслях, но при этом достаточно профессионально подкованные и, самое главное, неравнодушные к судьбе любимого города, студенты выдают на-гора замечательные проектные решения. Не пытайтесь их унизить вопросом: «За что не любите Одессу?» – научите их любить свой город, а может быть, научитесь у них любить.

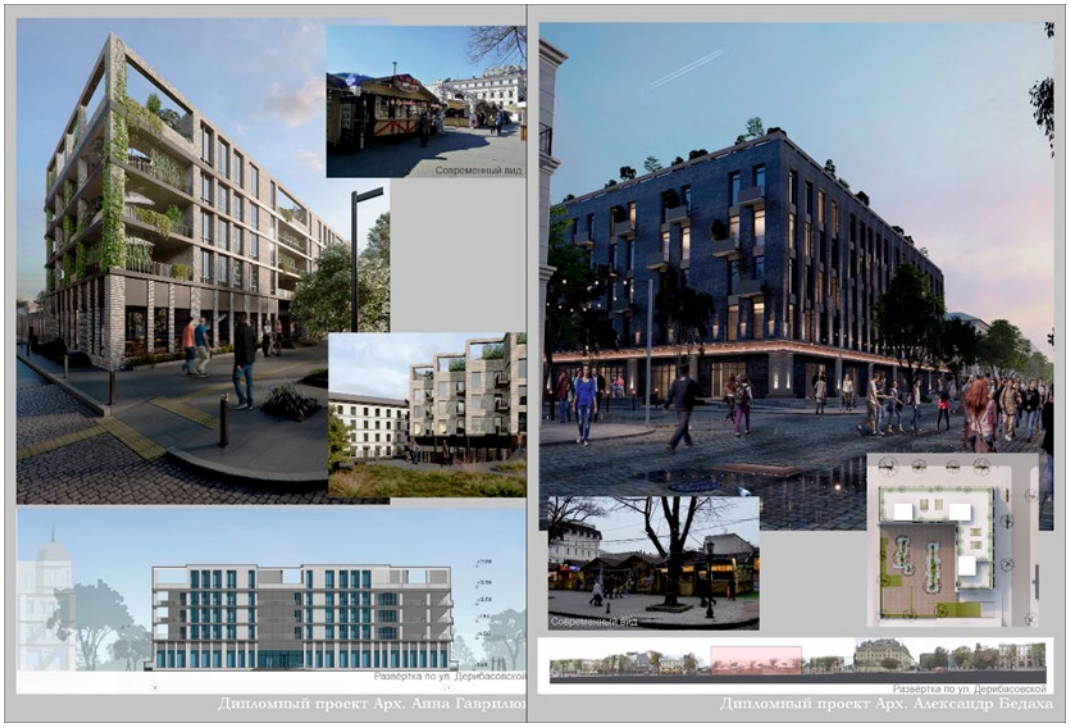

Рис. 1. Жилой дом с первичным обслуживанием на ул. Дерибасовской, арх. А. Гаврилюк (слева), арх. А. Бедаха (справа)
Новое строительство вместо ярмарки, на месте бывшей гостиницы «Спартак», ранее «Империал». Замечательное решение «одесской» проблемы: все квартиры, имеют прекрасную инсоляцию

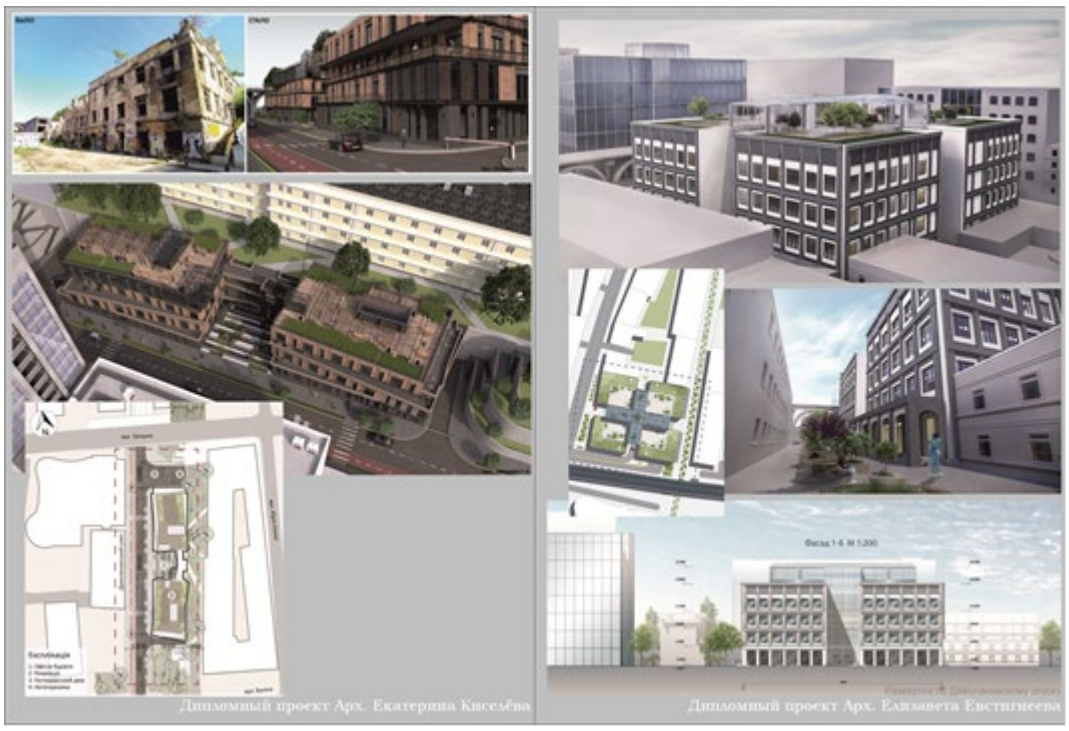

Рис. 2. Офисное здание на Деволановском спуске, арх. Е. Киселёва (слева). Прекрасное современное как результ тщательного архитектурного поиска и градостроительного анализа. Досуговый клуб на Деволановском спуске, арх. Е. Евстигнеева (справа). Чёткие пропорции, безукоризненно вписанные в окружающую застройку

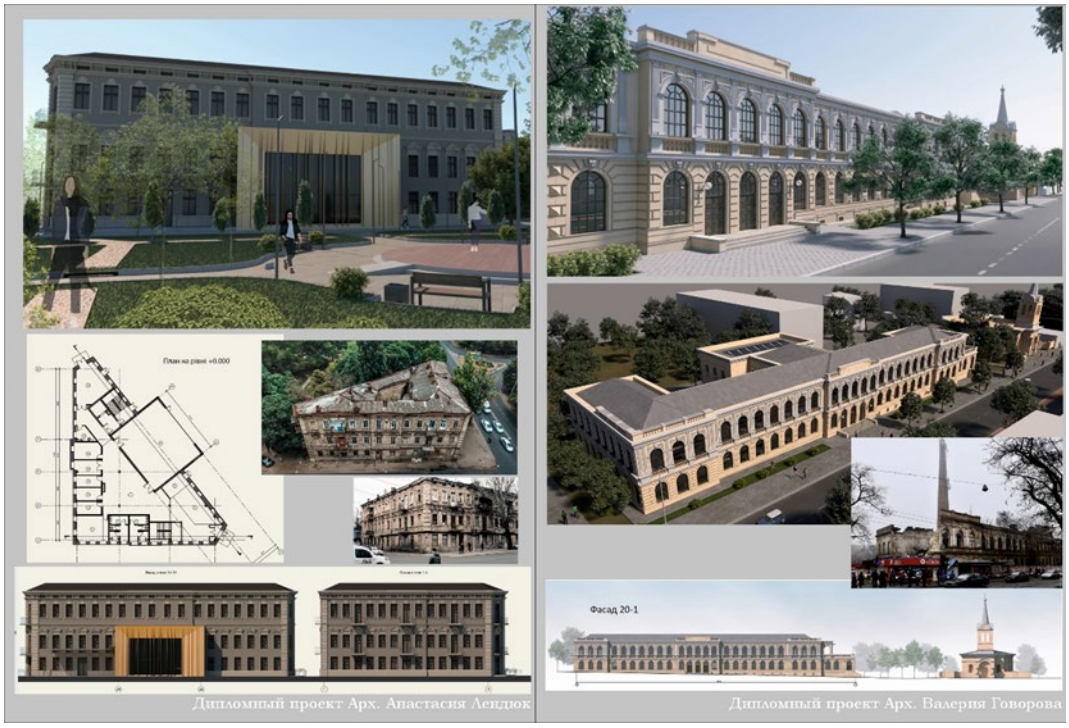

Рис. 3. Музыкальная школа на основе реновации и реконструкции доходного дома, арх. А. Лендюк (слева). Блестящая и смелая работа.
Студенческий клуб (ХАБ). Реновация фабрики мороженого на ул. Старопортофранковской, арх. В. Говорова (справа). Здание, когда-то 2-я женская гимназия, сегодня находится в аварийном состоянии – будет продолжать разрушаться без нового функционального наполнения. Досконально выполненный проект

Рис. 4. Музей греческой культуры в переулке Красном, арх. Я. Сорокатый (слева). Жилое и офисное здания на пересечении ул. Тираспольской и ул. Асташкина, арх. А. Мудрак и М. Вищун

Литература

[1]. The New Charter of Athens 1998 ETCP-ANU-INU, Firenze 2000
[2]. «La charte d'Athènes» Le Corbusier. PLON 1943
[3]. Oleg Gubar «Topography of Pushkin's Odessa». Drohobych Kolo 2021
[4]. «Odessa Memories», Washington University Press, 2003
[5]. Олег Губар «Старые дома и другие памятные места Одессы» Печатный дом, 2006

References

[1]. The New Charter of Athens 1998 ETCP-ANU-INU, Firenze 2000
[2]. «La charte d'Athènes» Le Corbusier. PLON 1943
[3]. Oleg Gubar «Topography of Pushkin's Odessa». Drohobych Kolo 2021
[4]. «Odessa Memories», Washington University Press, 2003
[5]. Oleg Gubar «Staryye doma i drugiye pamyatnyye mesta Odessy» Pechatnyy dom, 2006

ПРО КУЛЬТУРУ ТА ОСВІТУ СУЧАСНОГО АРХІТЕКТОРА. НА ОСНОВІ ДОСВІДУ РОБОТИ В М. ОДЕСІ. ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ РІШЕННЯ

Черненко А. А.,
ас. каф. архітектури будівель та споруд,
ugolneba16@gmail.com ORCID: 0000-0002-3378-0790

Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. У статті розглянуто основні питання, пов'язані з проблемою освіти, зокрема з освітньою програмою майбутніх архітекторів, що спеціалізуються на проектуванні в історичній частині міста Одеси. Автором проведено аналіз існуючого стану будівель та споруд в історичному ареалі міста; проведено стислий ретроспективний огляд рішень подібних завдань зі світової практики; виявлено особливості історичної міської тканини, відзначено основні помилкові думки щодо правил архітектурного проектування в історичній частині міста, чи то нове будівництво, чи реконструкція пам'ятників; визначені шляхи вирішення проблеми. Окремий пункт присвячений важливості ирішення питання не тільки в конструктивному та архітектурно-художньому напрямі, а й пошуку сприятливих рішень про функціональну наповненність історичних будівель у контексті змінних умов міста, що екстенсивно розвивається. Але для того, щоб визначити, систематизувати, відкалібрувати сегменти історичної частини міста, необхідно створити науково-виробничі групи, що включають фахівців різного профілю (архітектори, архітектори-реставратори, інженери, технологи, конструктори, історики, краєзнавці, скульптори, фотографи, маркетологи та економісти, будівельники та, звичайно ж, студенти). Правильніше і простіше створювати такі групи на основі ОДАБА. Де вже є багата наукова та лабораторна бази. Цій базі потрібна лише підтримка держави, щоб вийти з анабіозного стану. І однією з «віх», що показують досягнення спільної праці викладачів та студентів, є захист дипломних проектів. Причому об'єкти проектування мають абсолютно конкретні адреси і тому цікаві як для самих студентів, фахівців, так і для користувачів цієї архітектури – громадян міста.

Ключові слова: історична забудова, містобудування Одеси, реставрація, реабілітація, освіта, архітектурна освіта, проектування в історичній частині міста.

ABOUT CULTURE AND EDUCATION OF A MODERN ARCHITECT. BASED ON WORK EXPERIENCE IN ODESSA. PROBLEMS AND WAYS OF SOLUTION

Chernenko A. A.,
Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
ugolneba16@gmail.com ORCID: 0000-0002-3378-0790

Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract. The article deals with the main issues related to the problem in education with the educational program of future architects specializing in design in the historical part of the city of Odessa. The author analyzed the existing state of buildings and structures in the historical area of the city; a brief retrospective review of solutions to similar problems from world practice was carried out; the features of the historical urban fabric are revealed, the main erroneous opinions about the rules of architectural design in the historical part of the city are noted, be it new construction or reconstruction of monuments; the ways of solving the problem that have arisen are outlined. A separate paragraph is devoted to the importance of solving the issue not only in the constructive and architectural and artistic direction, but also the search for favorable solutions for the functional content of historical buildings in the context of the changing conditions of an extensively developing city. But in order to determine, systematize, calibrate the segments of the historical part of the city, it is necessary to create research and production groups, including specialists of different profiles, (architects, architects-restorers, engineers, technologists, designers, historians, ethnographers, sculptors, photographers, marketers and economists, builders and, of course, students). The most correct and easiest way to create such groups is based on OSACEA. Where there is already a rich scientific and laboratory base. This base needs only the support of the state to get out of the suspended state. And one of the indicative «milestones» showing the achievements of the joint work of teachers and students is the defense of diploma projects. Moreover, the design objects have completely specific addresses and therefore are of interest both for the students themselves, specialists, and for the users of this architecture – the citizens of the city.

Keywords: historical building, urban planning of the city of Odessa, restoration, rehabilitation, education, architectural education, design in the historical part of the city.

ШАНОВНІ НАУКОВЦІ!

В Одеській академії будівництва та архітектури видається збірник наукових праць «Регіональні проблеми архітектури та містобудування» 1 раз на рік для фахівців у галузі будівництва, архітектури та містобудування, працівників науково-дослідних організацій, студентів, викладачів, аспірантів та докторантів, який отримав свідоцтво про державну реєстрацію КВ №12614-1498Р від 22.05.2007 р.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ
збірника наукових праць
«Регіональні проблеми архітектури та містобудування»

До опублікування у фаховій збірці наукових праць приймаються раніше не опубліковані наукові статті, із зазначеною нижче **тематикою публікацій**:

1. Містобудування.
2. Архітектура будівель і споруд.
3. Теорія архітектури. Реставрація пам'ятників.
4. Дизайн архітектурного середовища.
5. Архітектурна освіта.

Стаття повинна відповідати тематиці збірника, публікуватися вперше і такі елементи:
включати

- актуальність та постановку проблеми у загальному вигляді, її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких представлено вирішення проблеми і на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з дослідження і перспективи подальшого розвитку у даному напрямку;
- список літератури.

Загальні вимоги до оформлення тексту:

Статті подаються в електронному вигляді файлом Word 97 − 2003 в форматі .doc. Назва файлу має містити номер тематики публікації та прізвище першого автора (наприклад, 5 Іванов.doc).

Статті подаються українською, російською чи англійською мовою і друкуються мовою оригіналу.

Текстова частина статті набирається на аркушах формату **А4** шрифтом **Times New Roman 12 пт** через одинарний інтервал, вирівнюється по ширині сторінки, поля по 2 см з усіх боків, абзацний відступ − 1,0 см. **Обсяг статті 5-7 повних сторінок разом з анотаціями.**

Структура статті:

- ***індекс УДК*** (вирівняно по лівому краю без абзацного відступу, прописний, напівжирний);
- ***назва статті*** (відцентрована, усі літери прописні, напівжирні, переноси не допускаються);
- ***прізвища, ініціали всіх авторів, науковий ступінь, вчене звання*** (вирівняно по правому краю, прізвище – напівжирний; ступінь і звання – рядковий);

- ***повна назва вищого навчального закладу чи організації*** (курсив, вирівняно по правому краю; якщо автори з різних навчальних закладів, то кожен автор з окремого рядка);
- ***електрона пошта*** (вирівняно по правому краю та поряд унікальний номер ORCID);
- ***анотації до статті*** (абзацний відступ, назва напівжирна, анотації пишуться трьома мовами: українською, російською і англійською).

Текст першої анотації:

– пишеться мовою основного тексту статті;
– анотація вирівнюється по ширині сторінки та займає **8–10 рядків**.

Текст другой і третьої анотації:

– вирівнюється по ширині сторінки та пишеться обсягом **не менше 1800 знаків**, включаючи ключові слова;
– повинні коротко повторювати структуру статті, що включає вступ, цілі і завдання, методи, результати, висновки;
– машинний переклад **не дозволяється.**

- ***ключові слова*** (міжрядковий інтервал не робиться, абзацний відступ, назва напівжирна, текст ключових слів не більше 6–8 слів).

Назва статі, прізвище і ініціали, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, анотація і ключові слова – повторюються **українською, російською** та **англійською мовами.**

Між рядками з індексом УДК, назвою статі, прізвищем авторів, анотацією, основним текстом і переліком літератури ***одинарний інтервал****. Між українською, російською та англійською назвою статі та анотацією* ***два одинарних інтервали****.*

- ***основний текст статті:***

Структура основного тексту статті згідно з постановою ВАК України № 7-05/1 від 15.01.2003 р. (Бюлетень ВАК України. 2003. №1) повинна мати такі необхідні елементи (***назви структурних елементів в тексті статті потрібно виділити напівжирно***)**:**

– **вступ** (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок з важливими науковими чи практичними завданнями);
– **аналіз останніх досліджень і публікацій**, у яких започатковано розв’язання проблеми (бажано, щоб це був аналіз останніх публікацій у фахових журналах) і на які спирається автор;
– виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття;
– **постановка завдання** (формулювання мети та методів дослідження проблеми, що розглядається у статті);
– **основний матеріал і результати** (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів);
– **висновки** (наукова новизна, наукове та практичне значення результатів дослідження, перспективи подальших наукових розробок);

- ***література*** (відцентрована, напівжирна; посилання в тексті подають у квадратних дужках [2]; відповідно до вимог Наказа Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» список літератури повинен бути оформлений з використанням стиля IEEE STYLE згідно з «Міжнародним стилем цитування та посилання в наукових роботах», Київ, 2016 та записується в стовпчик; написання «Джерела інформації», «Перелік літератури» **не**

допускається). Бібліографічний список наводиться мовою оригіналу та транслітерується.

- ***бібліографічний список (References)***. Для відтворення українських власних назв засобами англійської мови при перекладі публікації англійською мовою застосовується транслітерація. Найменування організацій та установ, що не перекладаються на англійську мову, також транслітеруються. Транслітерація прізвищ авторів виконується залежно від мови оригіналу джерела відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 р. №55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею». Бібліографічний список повинен бути оформлений з використанням стиля IEEE STYLE згідно з «Міжнародним стилем цитування та посилання в наукових роботах», Київ, 2016.

Таблиці слід виконувати в редакторах Word без заливання. Кожна таблиця має бути надрукована з відповідним заголовком та нумерацією після першого посилання на неї. Ширина таблиць не повинна перевищувати поля сторінки. Шрифт в таблиці повинен відповідати шрифту статті.

Формули мають бути виконані в редакторі формул Equation 3.0 з використанням тільки загальноприйнятих шрифтів (Times New Roman; Symbol). Кожна формула набирається як один об'єкт, нумерація формул арабськими цифрами справа в дужках вирівняна по ширині сторінки.

Рисунки (діаграми, фото) подаються після першого посилання на них; мають бути згруповані та являти собою один графічний об'єкт; мати нумерацію та підпис, розташований по центру зображення знизу з центральним вирівнюванням шрифту. Розміри підписів на рисунку повинні відповідати шрифту Times New Roman 12 пт.

Разом зі статтею подаються:

- **відомості про автора** (авторська довідка): прізвище, ім'я, по батькові (повністю); вчене звання, вчений ступінь; посада, місце роботи; наукові інтереси, кількість опублікованих робіт (статті, монографії тощо), ORCID, контактні адреси й телефони; поштова адреса, на яку надсилати примірник збірника;
- **рецензія на статтю**, якщо автором є аспірант без співавторів з вченим ступенем та вченим званням;
- **російський чи український варіант англійської анотації** для перевірки якості перекладу.

Статті, які не відповідають наведеним вимогам, до розгляду не приймаються.

Подані матеріали підлягають додатковому рецензуванню членами редколегії або провідними фахівцями за науковими напрямами, тому можуть бути повернені авторам на доопрацювання.

Остаточне рішення щодо публікації статті приймає редакційна колегія видання. Відхилений оригінал не повертається.

Матеріали надсилати за адресою:

Редакція «Регіональні проблеми архітектури та містобудування»
Одеська державна академія будівництва та архітектури, вул. Дідрихсона, 4
м. Одеса, 65029, Україна

Контактні особи:
Дмитрік Надія Олегівна
тел. моб. (067) 559-12-99
Філімонов Сергій Васильович
тел. моб. (050) 415-56-08

e-mail: axi.pnam@gmail.com

Сайт збірника: www.axi-pnam.com.ua

Сайт академії: www.odaba.edu.ua

Просимо після відправлення матеріалів обов'язково зателефонувати або зв'язатися електронною поштою, щоб упевнитися в отриманні матеріалів та рішенні редакційної колегії щодо публікації статті.

УВАЖАЕМЫЕ УЧЕНЫЕ!

В Одесской академии строительства и архитектуры издается сборник научных трудов «Региональные проблемы архитектуры и градостроительства» 1 раз в год для специалистов в области строительства, архитектуры и градостроительства, работников научно-исследовательских организаций, студентов, преподавателей, аспирантов и докторантов, который получил свидетельство о государственной регистрации КВ №12614-1498Р от 22.05.2007 г.

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ
сборника научных трудов
«Региональные проблемы архитектуры и градостроительства»

Для опубликования в специализированном сборнике научных трудов принимаются ранее не опубликованные научные статьи, соответствующие указанной ниже **тематике публикаций**:

1. Градостроительство.
2. Архитектура зданий и сооружений.
3. Теория архитектуры. Реставрация памятников.
4. Дизайн архитектурной среды.
5. Архитектурно-художественное образование.

Статья должна соответствовать тематике сборника, публиковаться впервые и включать следующие элементы:

- актуальность и постановку проблемы в общем виде, ее связь с важными научными и практическими задачами;
- анализ последних исследований и публикаций, в которых представлены решения проблемы и на которые опирается автор; выделение нерешенных ранее частей общей проблемы, которым посвящается данная статья;
- формулирование целей статьи (постановка задачи);
- изложение основного материала исследования с полным обоснованием полученных научных результатов;
- выводы из исследования и перспективы дальнейшего развития в данном направлении;
- список литературы.

Общие требования к оформлению текста:

Статьи подаются в электронном виде файлом Word 97–2003 в формате .doc. Название файла должно содержать номер тематики публикации и фамилию первого автора (например, 5 Иванов.doc).

Статьи подаются на украинском, русском или английском языках и печатаются на языке оригинала.

Текстовая часть статьи набирается на листах формата **А4** шрифтом **Times New Roman 12 пт** через одинарный интервал, выравнивается по ширине страницы, поля по 2 см со всех сторон, абзац − 1,0 см. **Объем статьи 5-7 полных страниц вместе с аннотациями.**

Структура статьи:

- ***индекс УДК*** (выравнивание по левому краю без отступа, прописной, полужирный);
- ***название статьи*** (по центру, все буквы прописные, полужирный, переносы не допускаются);

- ***фамилии, инициалы всех авторов, ученая степень, ученое звание*** (выравнивание по правому краю, фамилия – полужирный, степень и звание – строчной);
- ***полное название высшего учебного заведения или организации*** (курсив, выравнивание по правому краю, а если авторы из разных учебных заведений, то каждый автор с отдельной строки);
- ***электронная почта*** (выравнивание по правому краю и рядом уникальный номер ORCID);
- ***аннотации к статье*** (абзацный отступ, название полужирная, аннотации пишутся на трех языках: украинском, русском и английском).

Текст первой аннотации:

– пишется на языке основного текста статьи;
– аннотация выравнивается по ширине страницы и занимает **8–10 строк**.

Текст второй и третий аннотаций:

– выравнивается по ширине страницы и пишется объемом **не менее 1800 знаков**, включая ключевые слова;
– должны кратко повторять структуру статьи, включают введение, цели и задачи, методы, результаты, выводы;
– машинный перевод **не допускается**.

- ***ключевые слова*** (интервал не делается, абзацный отступ, название полужирная, текст ключевых слов не более 6–8 слов).

Название статьи, фамилия и инициалы, ученая степень, ученое звание, место работы, аннотация и ключевые слова – повторяются на **украинском, русском** и **английском языках.**

Между строками с индексом УДК, названием статьи, фамилией авторов, аннотацией, основным текстом и списком литературы ***одинарный интервал****. Между названием статьи на украинском, русском и английском языках и аннотацией* ***два одинарных интервала****.*

- ***основной текст статьи:***

Структура основного текста статьи согласно постановлению ВАК Украины № 7-05 / 1 от 15.01.2003 г. (Бюллетень ВАК Украины. 2003г. №1,) должна иметь следующие необходимые элементы (***названия структурных элементов в тексте статьи нужно выделить полужирным***):

– **введение** (постановка проблемы в общем виде и ее связь с важными научными и практическими задачами);
– **анализ последних исследований и публикаций,** в которых начато решение проблемы (желательно, чтобы это был анализ последних публикаций в профессиональных журналах) и на которые опирается автор;
– выделение нерешенных ранее частей общей проблемы, которым посвящается статья;
– **постановка задачи** (формулировка цели и методов исследования, которые рассматриваются в статье);
– **основной материал и результаты** (изложение основного материала исследования с полным обоснованием полученных научных результатов);
– **выводы** (научная новизна, научное и практическое значение результатов исследования, перспективы дальнейших научных разработок);

- ***литература*** (по центру, полужирная; ссылки в тексте подают в квадратных скобках [2]; в соответствии с требованиями приказа Министерства образования и науки

Украины от 12.01.2017 г.. № 40 «Об утверждении Требований к оформлению диссертации» список литературы должен быть оформлен с использованием стиля IEEE STYLE согласно методическим рекомендациям «Международные стили цитирования и отсылки в научных работах», Киев, 2016 и записывается в столбик; написание «Источники информации», «Перечень литературы» **не допускается**). Библиографический список приводится на языке оригинала и транслитерируется.

- ***библиографический список (References).*** Для создания украинских собственных названий средствами английского языка при переводе публикации на английский язык применяется транслитерация. Наименование организаций и учреждений, которые не переводятся на английский язык, также транслитерируются. Транслитерация фамилий авторов выполняется в зависимости от языка оригинала источника в соответствии с требованиями Постановления Кабинета Министров Украины от 27.01.2010 г. № 55 «Об упорядочении транслитерации украинского алфавита латиницей». Библиографический список должен быть оформлен с использованием стиля IEEE STYLE согласно методическим рекомендациям «Международные стили цитирование и отсылки в научных работах», Киев, 2016.

Таблицы следует выполнять в редакторах Word без заливки. Каждая таблица должна быть напечатана с соответствующим заголовком и нумерацией после первой ссылки на нее. Ширина таблиц не должна превышать поля страницы. Шрифт в таблице должен соответствовать шрифту статьи.

Формулы должны быть выполнены в редакторе формул Equation 3.0 с использованием только общепринятых шрифтов (Times New Roman; Symbol). Каждая формула набирается как один объект, нумерация формул арабскими цифрами справа в скобках выровнена по ширине страницы.

Рисунки (диаграммы, фото) подаются после первой ссылки на них; должны быть сгруппированы и представлять собой один графический объект; иметь нумерацию и подпись, расположенную по центру изображения снизу с центральным выравниванием шрифта. Размеры подписей в рисунке должны соответствовать шрифта Times New Roman 12 пт.

Вместе со статьей представляются:

- **сведения об авторе** (авторская справка): фамилия, имя, отчество (полностью); ученое звание, ученая степень; должность, место работы; научные интересы, количество опубликованных работ (статьи, монографии и т.п.), ORCID, контактные адреса и телефоны; почтовый адрес, на который отправлять экземпляр сборника;
- **рецензия на статью**, если автором является аспирант без соавторов со степенью и ученым званием;
- **украинский или русский вариант английской аннотации** для проверки качества перевода.

Статьи, не соответствующие этим требованиям, к рассмотрению не принимаются.

Представленные материалы подлежат дополнительному рецензированию членами редколлегии или ведущими специалистами по научным направлениям, поэтому могут быть возвращены авторам на доработку.

Окончательное решение о публикации статьи принимает редакционная коллегия издания. Отклоненный оригинал не возвращается.

Материалы направлять по адресу:

Редакция «Региональные проблемы архитектуры и градостроительства»
Одесская государственная академия строительства и архитектуры,
ул. Дидрихсона, 4
г. Одесса, 65029, Украина

Контактные лица:
Дмитрик Надежда Олеговна
тел. моб. (067) 559-12-99
Филимонов Сергей Васильевич
тел. моб. (050) 415-56-08

e-mail: axi.pnam@gmail.com
Сайт сборника: www.axi-pnam.com.ua

Сайт академии: www.odaba.edu.ua

Просим после отправки материалов обязательно позвонить или связаться по электронной почте, чтобы удостовериться в получении материалов и решении редакционной коллегии по публикации статьи.

DEAR SCIENTISTS!

The Odessa Academy of Civil Engineering and Architecture publishes the collection of scientific papers «Regional problems of architecture and urban planning» once a year for specialists in the field of construction, architecture and urban planning, employees of research organizations, students, teachers, postgraduates and doctoral students who received a Certificate registration of KV №12614-1498R from 22.05.2007.

REQUIREMENTS FOR ARTICLES
of the scientific works collection
«Regional problems of architecture and urban planning»

For publication in the professional collection of scientific works are accepted previously unpublished scientific articles, with the following **subject of publications**:

1. Urban planning.
2. Architecture of buildings and structures.
3. Theory of architecture. Restoration of monuments.
4. Design of architectural environment.
5. Architectural and Art education.

The article should be relevant to the topic of the collection, published for the first time and include the following elements:

- the relevance and formulation of the problem in general, its relation to important scientific or practical tasks;
- analysis of recent research and publications that present a solution to this problem and which the author relies on; highlighting previously unresolved parts of the general problem addressed in this article;
- formulating the goals of the article (setting the task);
- presentation of the main research material with full justification of the scientific results obtained;
- conclusions from the study and prospects for further development in this area;
- list of references.

General requirements for the design of text:

Articles are submitted electronically in a Word 97–2003 file in .doc format. The file name should include the publication's subject number and the first author's name (for example, 5 Ivanov.doc).

Articles are submitted in Ukrainian, Russian or English and are printed in the original language.

The text part of the article is typed on **A4** sheets in **Times New Roman 12 font** at a single interval, aligned along the width of the page, margins 2 cm on each side, indentation − 1,0 см.

The volume of the article should be 5-7 full pages with annotations.

The structure of the article:

- ***Universal Decimal Classification*** (aligned to the left without paragraph, uppercase, bold);
- ***title of the article*** (centered, all capital letters, bold, hyphenation not allowed);
- ***surname, initials of all authors, scientific degree, academic title*** (aligned on the right edge, surname – bold; degree and title – inline);
- ***the full name of the higher education institution or organization*** (italics, right-aligned; if authors are from different educational institutions, each author is written from a separate line);

- ***e-mail*** (right aligned and unique ORCID number);
- ***the abstracts to the article*** (indentation, title bold, annotations should be written in three languages: Ukrainian, Russian and English.

The text of the first abstract:

– the abstract is written in the languauge of the main body of the article;
– the abstract is aligned with the width of the page and written in **8–10 lines**.

The text of the second and third annotations:

– the abstract is aligned on the width of the page and is written **at least 1800 characters**, including keywords;
– the abstract should briefly repeat the structure of the article, including the introduction, goals and objectives, methods, results, conclusions;
– **machine translation is not allowed**.

- ***keywords*** (line spacing not done, paragraph indent, bold name, keyword text max 6–8 words).

Article title, surname and initials, academic degree, academic title, place of work, abstract and keywords are repeated in **Ukrainian, Russian** and **English**.

*There is **a single space** between the lines with the UDC index, the name of the author, the author's surname, the abstract, the main text and the list of references. There are **two single intervals** between the Ukrainian, Russian and English titles and the abstract.*

- ***the main text of the article:***

The structure of the main text of the article according to the decision of the HAC of Ukraine No. 7-05 / 1 of 15.01.2003 (Bulletin of the HAC of Ukraine No. 1, 2003) should have the following necessary elements (***the names of the structural elements in the text of the article should be bold***):

– ***introduction*** (statement of the problem in general form and its relation to important scientific or practical tasks);
– ***analysis of the latest sources of research and publications*** in which the solution to the problem has begun solving (it is desirable that this is an analysis of recent publications in professional journals) and on which the author relies;
– to highlight previously unresolved parts of the general problem to which the article is devoted;
– ***formulation of the task*** (formulating the purpose and methods of researching the problem discussed in the article);
– ***the basic material and results*** (presentation of the main research material with full justification of the obtained scientific results);
– ***conclusions*** (scientific novelty, scientific and practical significance of the research results, prospects for further scientific developments).

- ***literature*** (centered, bold; links in the text are given in square brackets [2]; in accordance with the requirements of the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 12, 2017 No. 40 «On approval of Requirements for the dissertation», the list of literature should be designed using IEEE STYLE style according to the methodological recommendations «The International Style of Citation and Reference in Scientific Papers», Kiev, 2016, and is written in a column; writing «Information sources», «List of literature» are not allowed). The bibliographic list is in the original language and transliterated.
- ***bibliographic list*** (References). Transliteration is used to reproduce Ukrainian proper names in English by translating the publication into English. The names of organizations and

institutions that are not translated into English are also translated. Transliteration of authors' names is performed depending on the language of the original source in accordance with the requirements of the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 27, 2010, No. 55 «On streamlining the transliteration of the Ukrainian alphabet in Latin». The bibliographic list should be designed using IEEE STYLE style according to the methodological recommendations «The International Style of Citation and Reference in Scientific Papers», Kiev, 2016.

Tables should be done in Word editors without being flooded. Each table must be printed with the appropriate heading and numbering after the first reference. Table widths should not exceed page margins. The font in the table must match the font of the article.

Formulas should be executed in the Equation 3.0 Formula Editor using only standard fonts (Times New Roman; Symbol). Each formula is typed as one object, the numbering of formulas in Arabic numerals on the right in parentheses is aligned across the width of the page.

Drawings (diagrams, photos) are presented after the first reference to them; must be grouped together and be a single graphic object; have the numbering and caption centered on the bottom with the central alignment of the font. The size of the captions in the figure should be in 12 pt.

Together with the article are submitted:

- **information about the author** (author's reference): surname, first name, patronymic (full); academic title, academic degree; position, place of work; scientific interests, number of published works (articles, monographs, etc.), ORCID, contact addresses and telephone numbers; the mailing address to which the copy of the collection should be sent;
- **review of the article, if the author is a post-graduate student** without co-authors with a degree in science and an academic degree;
- **Ukrainian or Russian version of English abstract** to check the translation quality.

Articles that do not meet the requirements will not be accepted.

The submitted materials are subject to additional review by members of the editorial board or leading experts in scientific fields, therefore, they can be returned to the authors for revision.

The final decision to publish the article is taken by the editorial board of the publication.

The rejected original of the article is not refundable.

Materials should be sent to:

Editorial office «Regional Problems of Architecture and Urban Planning»
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture,
st. Didrichsona, 4
Odessa, 65029, Ukraine

Contact persons:
Dmytrik Nadiia O.
phone: (067) 559-12-99
Filimonov Serghei V.
phone: (050) 415-56-08

e-mail: axi.pnam@gmail.com
website: www.axi-pnam.com.ua

Academy website: www.odaba.edu.ua

Please, after sending the materials, be sure to call or contact by e-mail to make sure the materials are received and the decision of the editorial board to publish the article.

ЗМІСТ

Слєпцов О. С.
ШАНОВНІ ЧИТАЧІ! 7
(стаття українською мовою)

Уреньов В. П.
АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНИЙ ІНСТИТУТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 8
(стаття українською мовою)

РОЗДІЛ 1. **МІСТОБУДУВАННЯ**

Савицька О. С., Бахтогарєєва А.
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ВЕЛО-ПІШОХІДНОЇ МЕРЕЖІ ЖИТЛОВИХ РАЙОНІВ 12
(стаття англійською мовою)

Кисельова Г. В., Кисельов В. М.
РОЗВИТОК РАЙОНІВ МАЛОПОВЕРХОВОЇ ЗАБУДОВИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА 20
(стаття українською мовою)

Сторожук С. С., Чорна О. Л.
ПЕРЕДУМОВИ РЕНОВАЦІЇ ПОРТОВИХ ТЕРИТОРІЙ 27
(стаття українською мовою)

Кисельова Г. В., Скорік Х. А., Медушевський Є. В.
РЕНОВАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ МІСЬКИХ ПАРКІВ (НА ПРИКЛАДІ ПАРКУ «ДЮКІВСЬКИЙ САД» М. ОДЕСИ) 34
(стаття українською мовою)

Снядовський Ю. О., Захаревська Н. С.
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИМОРСЬКИХ СХИЛІВ ОДЕСИ 41
(стаття українською мовою)

Савицька О. С., Левченко Л. С.
РЕНОВАЦІЯ ПОРТОВИХ ТЕРИТОРІЙ В ІСТОРИЧНІЙ ЧАСТИНІ МІСТ 51
(стаття англійською мовою)

Харитонова А. А., Бєлова О. В., Голдіна М. В.
РЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ ТА ДЖЕНТРИФІКАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ТЕРІТОРІЙ МІСТА 57
(стаття українською мовою)

РОЗДІЛ 2. **АРХІТЕКТУРА БУДІВЕЛЬ ТА СПОРУД**

Запоточний Є. М.
ФАСАДНІ СИСТЕМИ ЯК ФОРМОУТВОРЮЮЧІ ЕЛЕМЕНТИ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ – В МІСТАХ ФЮРТ І НЮРНБЕРГ 66
(стаття російською мовою)

Малашенкова В. О., Залогіна А. С.
ПРИНЦИПИ ВЕРТИКАЛЬНОГО ОЗЕЛЕНЕННЯ В АРХІТЕКТУРІ
НА ПРИКЛАДІ «ВЕРТИКАЛЬНОГО ЛІСУ» У МІЛАНІ 74
(стаття українською мовою)

Кравцов Д. С.
ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НОМЕНКЛАТУРИ КРИТИХ СПОРТИВНИХ
ПРОСТОРІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 82
(стаття українською мовою)

Соколова А. В.
МІСТОБУДІВНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ ОРАНЖЕРЕЙ
ТА ОРАНЖЕРЕЙНИХ КОМПЕКСІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ 89
(стаття українською мовою)

Малашенкова В. О., Краніна О. М.
ЕВОЛЮЦІЯ АРХІТЕКТУРИ БІБЛІОТЕК ЯК ВАЖЛИВОГО
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ОБ'ЄКТА 98
(стаття російською мовою)

РОЗДІЛ 3. **ТЕОРІЯ АРХІТЕКТУРИ. РЕСТАВРАЦІЯ ПАМ'ЯТНИКІВ**

Уреньов В. П., Дмитрік Н. О.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОЇ АРХІТЕКТУРИ В М. ОДЕСІ 108
(стаття російською мовою)

Худяков І. О.
УРОКИ УКРАЇНСЬКОГО АРХІТЕКТУРНОГО МОДЕРНУ 117
(стаття українською мовою)

РОЗДІЛ 4. **ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА**

Запорожченко О. Ю., Крепка І. О.
ЕКОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ СУЧАСНИХ
КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ 126
(стаття українською мовою)

Панкратов В. М., Петровська С. Р.
СУЧАСНИЙ БУДИНОК В УМОВАХ ІСНУЮЧОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА 136
(стаття російською мовою)

РОЗДІЛ 5. **АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЯ ОСВІТА**

Перепелиця О. В., Кучеренко К. П.
ХУДОЖНЬО-ТВОРЧІ ВИСТАВКИ СТУДЕНТІВ-АРХІТЕКТОРІВ
ЯК СТИМУЛЮЮЧА ФОРМА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 146
(стаття українською мовою)

Бредньова В. П., Яворська Н. М., Яворський П. В.
КЛАСИЧНІ ЗАДАЧІ НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ
В АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНІЙ ПРАКТИЦІ 152
(стаття українською мовою)

Григор'єва В. Б., Споденюк С. І.
АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЯ ОСВІТА В ОДЕСІ
НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 161
(стаття українською мовою)

Черненко А. А.
ПРО КУЛЬТУРУ ТА ОСВІТУ СУЧАСНОГО АРХІТЕКТОРА. НА ОСНОВІ
ДОСВІДУ РОБОТИ В М. ОДЕСІ. ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ РІШЕННЯ 168
(стаття російською мовою)

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ 177

СОДЕРЖАНИЕ

Слепцов О. С.
УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ! 7
(статья на украинском языке)

Уренев В. П.
АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ИНСТИТУТ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ 8
(статья на украинском языке)

РАЗДЕЛ 1. **ГРАДОСТРОИТЕЛЬСТВО**

Савицкая О. С., Бахтогареева А.
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ ВЕЛО-ПЕШЕХОДНОЙ СЕТИ ЖИЛЫХ РАЙОНОВ 12
(статья на английском языке)

Киселёва А. В., Киселёв В. Н.
РАЗВИТИЕ РАЙОНОВ МАЛОЭТАЖНОЙ ЗАСТРОЙКИ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ 20
(статья на украинском языке)

Сторожук С. С., Черная О. Л.
ПРЕДПОСЫЛКИ РЕНОВАЦИИ ПОРТОВЫХ ТЕРРИТОРИЙ 27
(статья на украинском языке)

Киселёва А. В., Скорик К. А., Медушевский Е. В.
РЕНОВАЦИЯ ИСТОРИЧЕСКИХ ГОРОДСКИХ ПАРКОВ (НА ПРИМЕРЕ ПАРКА «ДЮКОВСКИЙ САД» Г. ОДЕССЫ) 34
(статья на украинском языке)

Снядовский Ю. А., Захаревская Н. С.
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРИМОРСКИХ СКЛОНОВ ОДЕССЫ 41
(статья на украинском языке)

Савицкая О. С., Левченко Л. С.
РЕНОВАЦИЯ ПОРТОВЫХ ТЕРРИТОРИЙ В ИСТОРИЧЕСКОЙ ЧАСТИ ГОРОДОВ 51
(статья на английском языке)

Харитонова А. А., Белова О. В., Голдина М. В.
РЕИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ И ДЖЕНТРИФИКАЦИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ТЕРРИТОРИЙ ГОРОДА 57
(статья на украинском языке)

РАЗДЕЛ 2. **АРХИТЕКТУРА ЗДАНИЙ И СООРУЖЕНИЙ**

Запоточный Е. Н.
ФАСАДНЫЕ СИСТЕМЫ КАК ФОРМООБРАЗУЮЩИЕ ЭЛЕМЕНТЫ СОВРЕМЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ. АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ПРИМЕНЕНИЯ В ГЕРМАНИИ – В ГОРОДАХ ФЮРТ И НЮРНБЕРГ 66
(статья на русском языке)

Малашенкова В. А., Залогина А. С.
ПРИНЦИПЫ ВЕРТИКАЛЬНОГО ОЗЕЛЕНЕНИЯ В АРХИТЕКТУРЕ
НА ПРИМЕРЕ «ВЕРТИКАЛЬНОГО ЛЕСА» В МИЛАНЕ 74
(статья на украинском языке)

Кравцов Д. С.
ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ НОМЕНКЛАТУРЫ КРЫТЫХ
СПОРТИВНЫХ ПРОСТРАНСТВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ..... 82
(статья на украинском языке)

Соколова А. В.
ГРАДОСТРОИТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗМЕЩЕНИЯ ОРАНЖЕРЕЙ
И ОРАНЖЕРЕЙНЫХ КОМПЛЕКСОВ НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ..... 89
(статья на украинском языке)

Малашенкова В. А., Кранина А. М.
ЭВОЛЮЦИЯ АРХИТЕКТУРЫ БИБЛИОТЕК КАК ВАЖНОГО
СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ОБЪЕКТА 98
(статья на русском языке)

РАЗДЕЛ 3. **ТЕОРИЯ АРХИТЕКТУРЫ. РЕСТАВРАЦИЯ ПАМЯТНИКОВ**

Уренев В. П., Дмитрик Н. О.
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ В Г. ОДЕССЕ 108
(статья на русском языке)

Худяков И. А.
УРОКИ УКРАИНСКОГО АРХИТЕКТУРНОГО МОДЕРНА..... 117
(статья на украинском языке)

РАЗДЕЛ 4. **ДИЗАЙН АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ**

Запорожченко О. Ю., Крепкая И. А.
ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРЬЕРА
СОВРЕМЕННЫХ КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ..... 126
(статья на украинском языке)

Панкратов В. Н., Петровская С. Р.
СОВРЕМЕННОЕ ЗДАНИЕ В УСЛОВИЯХ СЛОЖИВШЕЙСЯ
ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ 136
(статья на русском языке)

РАЗДЕЛ 5. **АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ**

Перепелица О. В., Кучеренко К. П.
ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИЕ ВЫСТАВКИ СТУДЕНТОВ-АРХИТЕКТОРОВ
КАК СТИМУЛИРУЮЩАЯ ФОРМА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА..... 146
(статья на украинском языке)

Бреднева В. П., Яворская Н. М., Яворский П. В.
КЛАССИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ НАЧЕРТАТЕЛЬНОЙ ГЕОМЕТРИИ И ИХ ПРИМЕНЕНИЕ В АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРАКТИКЕ 152
(статья на украинском языке)

Григорьева В. Б., Споденюк С. И.
АРХИТЕКТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ОДЕССЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА 161
(статья на украинском языке)

Черненко А. А.
О КУЛЬТУРЕ И ОБРАЗОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО АРХИТЕКТОРА. НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАБОТЫ В Г. ОДЕССЕ. ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ..... 168
(статья на русском языке)

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ 181

CONTENTS

Sleptsov O. S.
DEAR READERS! 7
(article in Ukrainian)

Urenev V. P.
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND ART AT THE PRESENT STAGE..... 8
(article in Ukrainian)

PART 1. **URBAN PLANNING**

Savytska O. S., Bakhtoharieieva A.
SOCIO-ECONOMIC PREREQUISITES FOR DEVELOPMENT CYCLING AND PEDESTRIAN NETWORK IN RESIDENTIAL DISTRICTS..... 12
(article in English)

Kyselova G. V., Kyselov V. M.
DEVELOPMENT OF LOW-FLOOR BUILDING AREAS IN THE MODERN SYSTEM OF THE URBAN ENVIRONMENT..... 20
(article in Ukrainian)

Storozhuk S. S., Chorna O. L.
PREREQUISITES FOR RENOVATION OF PORT TERRITORIES..... 27
(article in Ukrainian)

Kyselova G. V., Skorik K. A., Medushevskiy E. V.
RENOVATION OF HISTORICAL CITY PARKS (ON THE EXAMPLE OF «DYUKIVSKY GARDEN PARK», ODESSA)..... 34
(article in Ukrainian)

Sniadovskyi Y. O., Zakharevska N. S.
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE COASTAL SLOPES OF ODESSA 41
(article in Ukrainian)

Savytska O. S., Levchenko L. S.
RENOVATION OF THE PORT TERRITORIES IN THE HISTORICAL PART OF THE CITIES 51
(article in English)

Kharytonova A. A., Belova O. V., Goldina M. V.
REINDUSTRIALIZATION AND GENTRIFICATION INDUSTRIAL TERRITORIES OF THE CITY 57
(article in Ukrainian)

PART 2. **ARCHITECTURE OF BUILDINGS AND STRUCTURES**

Zapotochnyi E. M.
FACADE SYSTEMS AS SHAPE-FORMING ELEMENTS OF MODERN ARCHITECTURE. ANALISE OF THE PRACTICE OF APPLICATION FACADE SYSTEMS IN GERMANY – IN A CITIES FÜRT AND NUREMBERG..... 66
(article in Russian)

Malashenkova V. O., Zalogina A. S.
PRINCIPLES OF VERTICAL LANDSCAPING IN ARCHITECTURE ON THE EXAMPLE OF THE «VERTICAL FOREST» IN MILAN 74
(article in Ukrainian)

Kravtsov D. S.
PREREQUISITES FOR FORMATION OF THE NOMENCLATURE OF INDOOR SPORTS SPACES OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION 82
(article in Ukrainian)

Sokolova A. V.
LOCATION FEATURES OF GREENHOUSE AND GREENHOUSE COMPLEXES ON THE TERRITORY OF UKRAINE 89
(article in Ukrainian)

Malashenkova V. O., Kranina O. M.
EVOLUTION OF LIBRARY ARCHITECTURE AS AN IMPORTANT SOCIOCULTURAL OBJECT 98
(article in Russian)

PART 3. **THEORY OF ARCHITECTURE. RESTORATION OF MONUMENTS**

Urenev V. P., Dmytrik N. O.
FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF ODESSA 108
(article in Russian)

Khudyakov I. O.
LESSONS OF UKRAINIAN ARCHITECTURAL ART NOUVEAU 117
(article in Ukrainian)

PART 4. **DESIGN OF THE ARCHITECTURAL ENVIRONMENT**

Zaporozhchenko O. U., Krepka I. O.
ENVIRONMENTAL FUNDAMENTALS OF FORMING THE INTERIOR DESIGN OF MODERN CULTURAL AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS 126
(article in Ukrainian)

Pankratov V. M., Petrovska S. R.
MODERN HOME IN THE PREVAILING URBAN ENVIRONMENT 136
(article in Russian)

PART 5. **ARCHITECTURAL AND ARTS EDUCATION**

Perepelytsia O. V., Kucherenko K. P.
ARTISTIC AND CREATIVE EXHIBITIONS OF STUDENTS-ARCHITECTS AS A STIMULATING FORM OF THE EDUCATIONAL PROCESS 146
(article in Ukrainian)

Brednyova V. P., Yavorskaya N. M., Yavorskiy P. V.
CLASSICAL PROBLEMS OF DRAFT GEOMETRY AND THEIR
APPLYING IN ARCHITECTURAL AND ARTISTIC PRACTICE 152
(article in Ukrainian)

Hryhorieva V. B., Spodeniuk S. I.
ARCHITECTURAL AND ART EDUCATION IN ODESSA AT
THE BEGINNING OF XX CENTURY 161
(article in Ukrainian)

Chernenko A. A.
ABOUT CULTURE AND EDUCATION OF A MODERN ARCHITECT. BASED ON
WORK EXPERIENCE IN ODESSA. PROBLEMS AND WAYS OF SOLUTION 168
(article in Russian)

REQUIREMENTS FOR ARTICLES 185

До збірки увійшли результати наукових досліджень, які висвітлюють актуальні регіональні проблеми в галузі архітектури та містобудування. Ряд статей присвячено теоретичним аспектам архітектури і містобудування, реконструкції існуючої забудови та дизайну архітектурного середовища, а також питанням архітектурно-художньої освіти. Розрахований на співробітників науково-дослідних і проектних організацій, архітекторів, науковців і студентів архітектурно-художніх спеціальностей.
З 2019 р. збірник наукових праць індексується в міжнародній наукометричній базі Індекс Коперникус.

Рекомендовано до видання вченою радою ОДАБА (*протокол № 5 від 23.12.2021 р.*)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №12614-1498Р від 22.05.2007 р.

Наукове видання

РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСТОБУДУВАННЯ

Збірник наукових праць

№ 15
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

українською, російською та англійською мовами

Надруковано з готового оригінал-макета

Формат 60х84/8. Ум. друк. арк. 21,08.
Тираж 100 прим. Зам. № 134.

Друкарня видавництва «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.